Sabahattin Ali

Kürk Mantolu Madonna

YKY

YKY'de 56. baskı

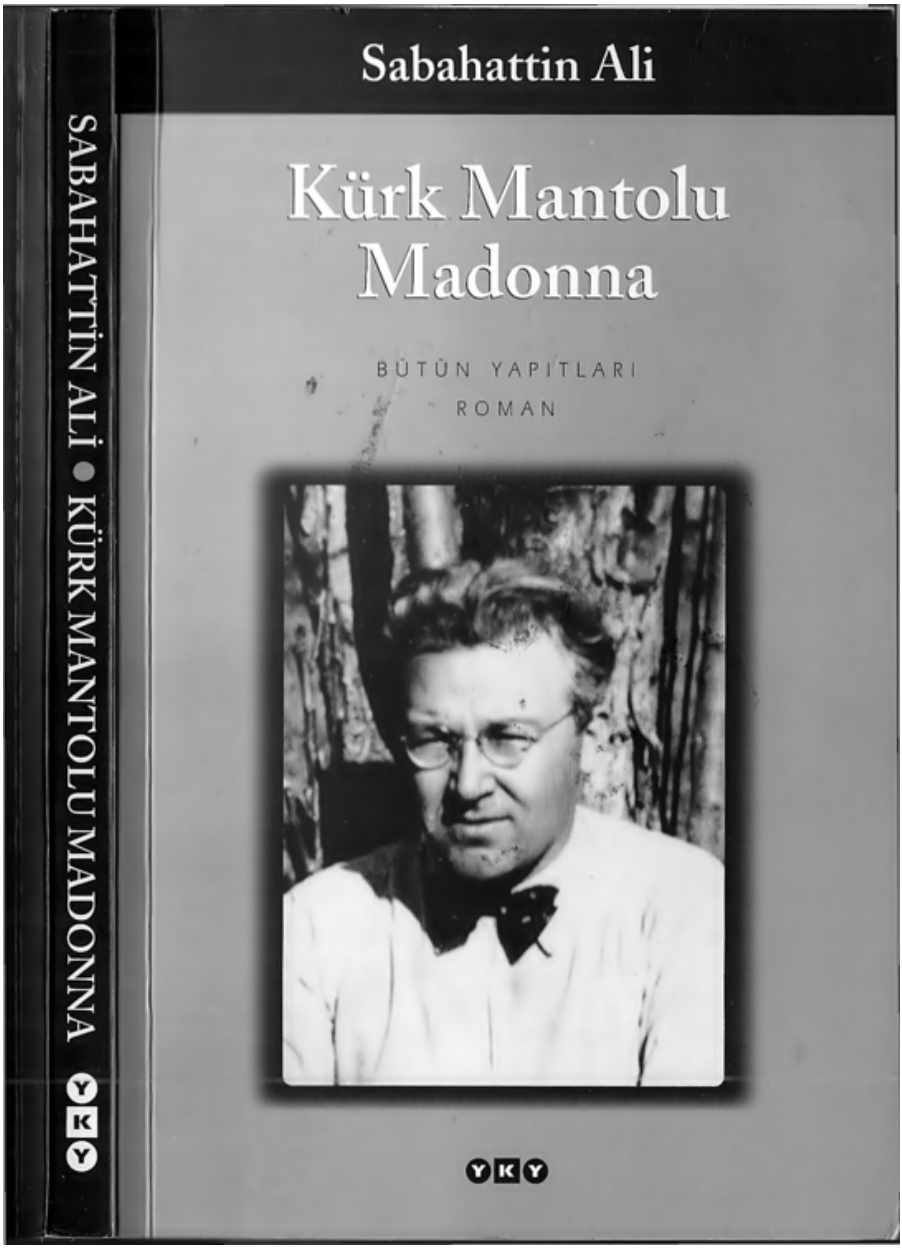

KURK MANTOLU MADONNA

Sabahattin Ali 25 Şubat 1907'de Gümülcine'de doğdu, 2 Nisan 1948'de Kırklareli'nde öldü. İstanbul İlköğretmen Okulu'nu bitiren Sabahattin Ali, Yozgat'ta bir yıl öğretmenlikten sonra, 1928 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'nca Almanya'ya gönderildi. 1930'da döndükten sonra Aydın, Konya ve Ankara ortaokullarında Almanca öğretmenliği, Milli Eğitim

Bakanlığı Yayın Müdürlüğü'nde memurluk ve Devlet Konservatuvarı'nda dramaturgluk yaptı. 1945'te Bakanlık emrine alındı, İstanbul'da *Markopaşa* adlı mizah gazetesini çıkardı. 1948'de bir yazısı yüzünden tutuklandı, üç ay kadar hapis yattı. Sürekli izlendiği için yurtdışına kaçmak istedi, ancak Kırklareli dolaylarında bir kaçakçı tarafından öldürüldüğü iddia edildi.

Şiirler, hikâyeler, romanlar yazdı, çeviriler yaptı. İlk yazıları Balıkesir'de *Irmak* dergisinde çıkmıştı (1925/26). Sabahattin Ali 1930'lu yıllarda öyküye gerçekçi ve yeni bir soluk getirmişti. Öykülerinde; tanımlamakta güçlük çektiğimiz kimi duyguları ustalıkla anlatan Ali, insanın zavallılığını ve gücünü aynı sarsılmaz üslupla, zaman zaman masalsı ve destansı bir biçimde yansıtmayı başarmıştı. Öykü kitapları: *Değirmen* (1935), *Kağnı* (1936), Ses (1937), *Yeni Dünya* (1943), *Sırça Köşk* (1947). Halk şiirinden esinlenerek yazdığı şiirlerini *Dağlar ve* Rüzgâr'da toplamıştı (1934). Sabahattin Ali, romanlarında da insanın ruhuna ayna tuttu ve gerçeğe bu aynadan baktı.

Kuyucaklı Yusuf (1937), *İçimizdeki Şeytan* (1940), *Kürk Mantolu Madonna* (1943) adlı romanlarında, okurların gerçekliği daha derinden algılamasını sağladı. Sağlığında yayımlanmış dokuz kitabına, *Varlık* dergisinde tefrika edilen *Esirler* (1936) oyunu da eklenince on kitabı, yedi ciltlik bir külliyat halinde Varlık Yayınları arasında tekrar basılmıştı (1965/66). *Bütün Eserleri* önce Bilgi Yayınevi'nde, sonra Cem Yayınevi'nde yeniden basıldı. Bu arada Hikmet Altınkay-nak'ın *Sabahattin Ali-Markopaşa Yazıları ve Ötekiler* (1987) derlemesi de adı geçen dizide çıktı. Yazar üzerine incelemeler arasında Kemal Sülker'in *Sabahattin Ali Dosyası* (1968), Asım Bezirci'nin *Sabahattin Ali/Hayatı, Hikâyeleri, Romanları* (1974), Kemal Bayram'm *Sabahattin Ali Olayı* (1978), Filiz Ali Laslo ile Atilla Özkırımlı'nın *Sabahattin Ali* (1979), Reşit M. Ertüzün'ün *Sabahattin Ali Olayının Gerçeği* (1985), Filiz Ali'nin *"Filiz Hiç Üzülmesin"* (1996), Ramazan Korkmaz'ın *Sabahattin Ali* (1997) adlı kitapları ve Almanya'da yayımlanan Elisabeth Siedel'in *Sabahattin Ali Mystiker und Sozialist* adlı çalışması sayılabilir.

Sabahattin Ali'nin

YKY'deki öteki, kitapları:

Bütün Öyküleri I (1997)

Bütün Öyküleri II (1997)

içimizdeki Şeytan (1998)

Markopaşa Yazıları ve Ötekiler *(1998)*

Kuyuçaklı Yusuf *(1999)*

Bütün Şiirleri *(1999)*

Çakıcı'nın İlk Kurşunu (2002)

SABAHATTİN ALI

Kürk Mantolu Madonna

ROMAN

İ S T A N B U L

Yapı Kredi Yayınlan - 967

Edebiyat - 250

Kürk Mantolu Madonna / Sabahattin Ali

Genel Tasarım: Faruk Ulay

Kapak Tasarımı: Nahide Dikel

Baskı: Şefik Matbaası

Marmara Sanayi Sitesi M Blok No: 291 İkitelli/İstanbul 1. Baskı: Remzi Kitabevi, 1943

YKY'de 1. Baskı: İstanbul, Şubat 1998

15. Baskı: İstanbul, Eylül 2004

ISBN 975-363-802-7

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 1997

Bu kitabın telif haklan Onk Ajans Ltd. Şti. aracılığıyla alınmıştır.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.

Yapı Kredi Kültür Merkezi

İstiklal Caddesi No. 285 Beyoğlu 34433 İstanbul Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 2 9 3 07 23

http://www.yapikrediyayinlari.com

e-posta: ykkultur@ykykultur.com.tr

İnternet satış adresi: http://yky.estore.com.tr

www.teleweb.com.tr

Önsöz

Sabahattin Ali'nin talihsizliklerle örülü yaşamı, gizemli yönleri hala tam aydmlatılamamış trajik ölümü, sanatçı ruhunun tutkulu derinlikleri ile ülke gerçeklikleri karşısındaki toplumsal bilinci arasında kimi zaman kurabildiği uyumlu denge, kimi zaman da bireyin iç dünyasına eğilen şikayetçi, karamsar ve melankolik bir ruhun patlamaları şeklinde kendini gösteren iç derinliği, onu modern edebiyatımızın kolayca etiketlendirile-meyecek öncü yazarlarından biri olarak, çeşitli yönleriyle bugün yeniden, yeni bir edebiyat merceği altında incelenmeye değer kılmaktadır. Şimdiye dek çoğunlukla, oldukça kaba ve şematik bir yaklaşımla, hep Sait Faik ile birlikte, Türk öykü edebiyatının iki karşıt eğiliminin temsilcileri olarak tanınmış ve tanıtılmıştır. Bu yaklaşım Sait Faik'i "bireyci", Sabahattin Ali'yi "toplumcu" etiketleriyle özetlemekte; pek tabii ki her ikisi de gerçek ve güçlü edebiyatçı kimlikleriyle, bu sığ değerlendirmeyi çok aşmakta, hatta yapıtlarından çıkarılabilecek pek çok örnekle neredeyse geçersiz ve anlamsız kılmaktadırlar.

Çağdaş öykü edebiyatımızın 50'li yıllardan bu yana ürün veren ustalarını da, birini Sabahattin Ali'nin, diğerini Sait Fa-ik'in temsil ettiği iki farklı -neredeyse karşıt- çizgi üzerinde görme ve öyle değerlendirme eğilimi de, aynı sığ yaklaşımın bir sonucu olarak görülebilir. Kuşkusuz, edebiyatı edebiyat dışı alanların hizmetinde, ikincil bir "misyon" olarak kabul eden böylesi önyargılı bir yaklaşımla, yalnızca Sabahattin Ali ile Sait Faik değil, hiçbir gerçek yazar gereği gibi değerlendirilemez.

Romanlarından çok öyküleriyle tanınmış olan Sabahattin Ali adına, ailesi tarafından 1980'li yılların başında kurulmuş olan ödül kurumu ne yazık ki uzun ömürlü olamadı. Seçici kurul üyelerinden biri olarak katılımcıların ürünlerini değerlendirme fırsatı bulduğum bu ödül, öykü dalının yanısıra inceleme ve eleştiri dalında da özendirici olabilseydi, belki bugün bu değerli yazarımızı bize yeni bir ışık altında gösterecek ilginç çalışmalar derlenebilecekti. Kültür ve sanat alanlarında 80'li yıllarda başlayan ve giderek tırmanan vurdumduymazlık, Türk edebiyat ortamından bu olanağı da esirgedi. Eserlerinin yeniden yayımlanması, yeni bir okur kuşağı için Sabahattin Ali'nin yeniden keşfedilmesi olanağını yaratabilirse, bu edebiyatımız için gerçek bir kazanç olacaktır.

Kürk Mantolu Madonna (1943); *Kuyucaklı Yusuf* (1937) ve *İçimizdeki Şeytan* (1940) ile birlikte, Sabahattin Ali'nin roman türündeki eserlerindendir. Belki, -kendisinin de yaptığı gibi *Kürk Mantolu Madonna'ya* uzun hikaye (novella) demek daha doğru olur. Ama kurgu ve yapı olarak hikayelerinden farklı olan bu eser, roman ya da uzun hikaye, Sabahattin Ali'nin yüzeysel olarak "toplumcu yazar" etiketiyle özetlenmesinin te-melsizliğini gösteren güçlü bir örnektir. Evet, o dünyaya ve hayata bakışı ile olsun, yaşamının çileli macerasını belirleyen yazgısı ile olsun, elbette toplumcudur. Eserlerinde bu bilincin yansımalarına elbette rastlanmaktadır. Ama yazar olarak, yaşadığı ve edebi eğilimler üzerinde etkisini sürdürdüğü dönemin, sınırları kalın çizgilerle belirlenmiş bir akımı içerisine hapsedilmesi ve orada tutulması, edebi kişiliğine karşı haksızlık olacaktır.

Roman, İkinci Dünya Savaşı'nı önceleyen yıllarda yaşanmış tutkulu ve marazi bir aşkı eksen almakta, atmosferi ve yarattığı etki ile, ondokuzuncu yüzyıl Rus anlatı edebiyatının -özellikle de Dostoyevski ve Gogol'ün- çağrışımlarını taşımaktadır. Yazarın Berlin'de geçirdiği iki yıllık (1928-30) öğrencilik döneminin esinlemiş olabileceği bu uzun öykünün ilk çeyreğinde, yeni bir işe giren bir küçük memurun; kendini, memuriyet yaşamının küçük ve dar dünyasını ve karşılaştığı hiç de ilginç biri gibi görünmeyen bir başka küçük memuru -Raif efendi'yi- tanıttığı neredeyse bütünden bağımsız gibi görünen bölüm yer almakta. Daha ilk satırlarda, bu anlatıcının, hiç de sık rastlanmayan özellikleriyle Türk romanının çok özgün bir karakteri olan Raif efendiyi okura: *"Şimdiye kadar tesadüf ettiğim insanlardan bir tanesi benim üzerimde belki en büyük tesiri yapmıştır. Aradan aylar geçtiği halde bir türlü bu tesirden kurtulamadım.*

Ne zaman kendimle baş başa kalsam, Raif efendinin saf yüzü, biraz dünyadan uzak, buna rağmen bir insana tesadüf ettikleri zaman tebessüm etmek etmek isteyen bakışları gözlerimin önünde canlanıyor.

Halbuki o hiç de fevkalade bir adam değildi. Hatta pek alelade, hiçbir hususiyeti olmayan, her gün etrafımızda yüzlercesini görüp de bakmadan geçtiğimiz insanlardan biriydi. Hayatının bildiğimiz ve bilmediğimiz taraflarında insana merak verecek bir cihet olmadığı muhakkaktı. Böyle kimseleri gördüğümüz zaman çok kere kendi kendimize sorarız: 'Acaba bunlar neden yaşıyorlar? Yaşamakta ne buluyorlar?

Hangi mantık, hangi hikmet bunların yeryüzünde dolaşıp nefes almalarını emrediyor?'" cümleleriyle tanıtıyor. İlk 60 sayfalık bölümde, anlatıcının kendisinin de, tamı tamına böyle biri olduğu izlenimini ediniyoruz.

Romanın esas gövdesini oluşturan ikinci bölüm ise, bir Rus

öyküsünden fırlamışa benzeyen ve o öykülerdeki anlaşılmaz hummalı hastalıklardan biriyle ölüm döşeğine sürüklenen Raif efendinin siyah kaplı bir deftere döktüğü tutkulu aşk hikayesi.

20 Haziran 1933 tarihini atarak başladığı bu defterde Raif efendi, on yıl öncesine dönerek, Berlin'de bir resim galerisinde rastladığı bir kürk mantolu kadın portresinin ruhunda ateşlediği tutkuyu ve o portrenin ressamı ve modeli olan gizemli kadınla yaşadıklarını hikaye ediyor.

Yazarı da etkilemiş olduğunu düşünebileceğimiz esin kaynağına ilişkin bir ipucunu Raif efendinin defterindeki şu satırlarda bulabiliriz sanıyorum: *"Üzerimde en çok tesir yapanlar Rus muharrirleriydi. Turgenyef'in koskocaman hikâyelerini bir defada sonuna kadar okuduğum oluyordu. Hele bunlardan bir tanesi günlerce sarsmıştı. Klara Miliç ismindeki bu hikâyenin kahramanı olan kız, oldukça saf bir talebeye âşık oluyor, fakat buna dair hiç kimseye bir şey söylemeden, böyle bir aptalı sevmenin hicabıyla, müthiş iptilasının kurbanı olup gidiyordu. Bu kızı nedense kendime pek yakın bulmuştum, içinden geçenleri söyleyememek, en kuvvetli, en derin, en güzel taraflarını müthiş bir kıskançlık ve itimatsızlıkla saklamak cihetinden onu kendime benzetiyordum."*

Süslerden uzak, yalın, ama yine de anlatının özünü yansıtmaya çok elverişli görünen şiirli bir dille, sürükleyici bir 'tahkiye' ile kaleme alınmış olan bu defter, Türk anlatı edebiyatının küçük ve zarif bir mücevheri gibidir. İlk basımı 1943 yılında yapılmış olan bu kitabı, altmış yıl sonrasının okuruna sunarken, dilinde ve anlatımında bir sadeleştirmeye gitmek gibi bir edebiyat barbarlığından kaçınan yayınevini, edebiyata, yazara ve okura saygısından ötürü kutlamak isterim. Genç okurların da, gerçek edebiyat zevkini ancak, Halit Ziya'lardan Sabahattin Ali'lere, onlardan günümüze uzanan, Cumhuriyet dönemi edebiyatımızın dil zenginliği ve lezzeti taşıyan bu yapıtlarını "aslından" okumakla tadabileceklerinin bilincinde olmaları, dünden bugüne düşen ışığın kaynaklarına ilgi göstermeleri kendi kazançları olacaktır.

Füsun Akatlı

Şubat 2002

KÜRK MANTOLU MADONNA

Şimdiye kadar tesadüf ettiğim insanlardan bir tanesi benim üzerimde belki en büyük tesiri yapmıştır. Aradan aylar geçtiği halde bir türlü bu tesirden kurtulamadım. Ne zaman kendimle baş başa kalsam, Raif efendinin saf yüzü, biraz dünyadan uzak, buna rağmen bir insana tesadüf ettikleri zaman tebessüm etmek etmek isteyen bakışları gözlerimin önünde canlanıyor.

Halbuki o hiç de fevkalade bir adam değildi. Hatta pek alelade, hiçbir hususiyeti olmayan, her gün etrafımızda yüzlercesini görüp de bakmadan geçtiğimiz insanlardan biriydi. Hayatının bildiğimiz ve bilmediğimiz taraflarında insana merak verecek bir cihet olmadığı muhakkaktı. Böyle kimseleri gördüğümüz zaman çok kere kendi kendimize sorarız: "Acaba bunlar neden yaşıyorlar? Yaşamakta ne buluyorlar? Hangi mantık, hangi hikmet bunların yeryüzünde dolaşıp nefes almalarını emrediyor?"

Fakat bunu düşünürken yalnız o adamların dışlarına bakarız; onların da birer kafaları, bunun içinde, isteseler de istemeseler de işlemeye mahkûm birer dimağları bulunduğunu, bunun neticesi olarak kendilerine göre bir iç âlemleri olacağını hiç aklımıza getirmeyiz. Bu âlemin tezahürlerini dışarı vermediklerine bakıp onların manen yaşamadıklarına hükmedecek yerde, en basit bir beşer tecessüsü ile, bu meçhul âlemi merak etsek, belki hiç ummadığımız şeyler görmemiz, beklemediğimiz zenginliklerle karşılaşmamız mümkün olur. Fakat insanlar nedense daha ziyade ne bulacaklarını tahmin ettikleri şeyleri araştırmayı tercih ediyorlar. Dibinde bir ejderhanın yaşadığı bilinen bir kuyuya inecek bir kahraman bulmak, muhakkak ki, dibinde ne olduğu hiç bilinmeyen bir kuyuya inmek cesaretini gösterecek bir insan bulmaktan daha kolaydır. Benim de Raif efendiyi daha yakından tanımam sadece bir tesadüf eseridir.

Bir bankadaki küçük memuriyetimden çıkarıldıktan sonra -neden çıkarıldığımı hâlâ bilemiyorum, bana sadece tasarruf için dediler, fakat haftasına yerime adam aldılar- Ankara'da uzun müddet iş aradım. Beş on kuruş param, yaz aylarını sürünmeden geçirmemi temin etti, fakat yaklaşan kış, arkadaş odalarında, sedir üzerinde

yatmanın sonu gelmesini icap ettiriyordu. Bir hafta sonra bitecek olan lokanta karnesini yenileyecek kadar bile param kalmamıştı. Sonu çıkmayacağını bile bile girdiğim birçok kabul imtihanlarının hakikaten sonu çıkmayınca nedense gene üzülüyor; arkadaşlardan habersiz olarak, tezgâhtarlık için müracaat ettiğim mağazalardan ret cevabı alınca yeis içinde gece yarılarına kadar dolaşıyordum. Birkaç tanıdık tarafından ara sıra davet edildiğim içki sofralarında dahi vaziyetimin ümitsizliğini unutamıyordum. İşin garibi, sıkıntımın arttığı ve ihtiyaçlarımın beni bugünden yarma çıkarması bile imkânsız hale geldiği nispette, benim de çekingenliğim, mahcupluğum artıyordu. Evvelce bana iş bulmaları için müracaat ettiğim ve hiç de fena muamele görmediğim bazı tanıdıklara sokakta rastladığım zaman başımı önüme eğip hızla geçiyordum; evvelce bana yemek yedirmelerini serbestçe rica ettiğim ve sıkılmadan ödünç para aldığım arkadaşlarıma karşı bile değişmiştim. "Vaziyetin nasıl?" diye sordukları zaman, acemi bir gülümseme ile: "Fena değil... Tek tük muvakkat* işler buluyorum!" diye cevap veriyor ve hemen kaçıyordum. İnsanlara ne kadar çok muhtaç olursam onlardan kaçmak ihtiyacım da o kadar artıyordu.

* Geçici.

Bir gün, akşamüstü, istasyonla Sergievi arasındaki tenha yolda ağır ağır yürüyor, Ankara'nın harikulade sonbaharını doya doya içime çekerek ruhumda nikbin** bir hava yaratmak istiyordum. Halkevinin camlarından aksederek beyaz mermer binayı kan rengi deliklere boğan güneş, akasya ağaçlarının ve çam fidanlarının üzerinde yükselen ve buğu mudur, toz mudur, ne olduğu belli olmayan duman, herhangi bir inşaattan dönen ve parça parça elbiselerinin içinde sessiz ve biraz kambur yürüyen ameleler, üstünde yer yer otomobil lastiği izleri uzanan asfalt... Bunların hepsi mevcudiyetlerinden memnun görünüyorlardı. Her şey, her şeyi olduğu gibi kabul etmekteydi. Şu halde bana da yapacak başka bir şey kalmıyordu. Tam bu sırada yanımdan hızla bir otomobil geçti. Başımı çevirip baktığım zaman camın arkasındaki çehreyi tanıdığımı zannettim.

Nitekim araba beş on adım gittikten sonra durdu, kapısı açıldı; mektep arkadaşlarımdan Hamdi, başını uzatmış, beni çağırıyordu.

Sokuldum.

"Nereye gidiyorsun?" diye sordu.

"Hiç, geziniyorum!"

"Gel, bize gidelim!"

Cevabımı beklemeden bana yanında yer açtı. Yolda anlattı

ğına göre, çalıştığı şirketin bazı fabrikalarını dolaşmaktan geliyordu:

"Geleceğimi eve telgrafla bildirmiştim, herhalde hazırlık yapmışlardır. Yoksa seni davet etmeye cesaret edemezdim!" dedi.

Güldüm.

Sık sık görüştüğüm Hamdi'yi, bankadan ayrıldığımdan beri görmemiştim. Makine vesaire komisyonculuğu yapan, aynı zamanda orman ve kereste işleriyle uğraşan bir şirkette müdür muavini olduğunu ve oldukça iyi bir para aldığını biliyordum.

İşsiz zamanımda kendisine müracaat etmeyişim de hemen hemen bunun içindi: İş bulmasını rica etmeye değil de, para yardımı yapmasını istemeye geldim zanneder diye çekinmiştim.

"Hep bankada mısın?" diye sordu.

"Hayır, ayrıldım!" dedim.

Hayret etti:

"Nereye girdin?"

İstemeye istemeye cevap verdim:

"Açıktayım!"

Beni baştan aşağı bir süzdü, kılık kıyafetime baktı, evine davet ettiğine pişman olmamış olmalı ki, elini dostça bir tebessümle omzuma vurarak:

"Bu akşam konuşup bir çare buluruz, aldırma!" dedi.

Halinden memnun ve kendinden emin görünüyordu. Demek artık tanıdıklara yardım lüksünü bile yapacak hale gelmişti. Gıpta ettim.

Küçük, fakat şirin bir evde oturuyordu. Biraz çirkin, fakat cana yakın bir karısı vardı. Hiç çekinmeden yanımda öpüştüler.

Hamdi beni yalnız bırakarak yıkanmaya gitti.

Beni karısına tanıtmadığı için, ne yapacağımı bilmeden, misafir

odasının ortasında dikilip kaldım. Karısı da kapının yanında duruyor ve belli etmeden beni süzüyordu. Bir müddet düşündü. Galiba zihninden "Buyurun, oturun!" demek geçti.

Fakat sonra buna lüzum görmeyerek yavaşça dışarı süzüldü.

Her zaman ihmalkâr olmayan, hatta bu gibi kaidelere fazlaca dikkat eden ve hayattaki muvaffakiyetinin bir kısmını da bu dikkatine borçlu olan Hamdi' nin beni böyle ortada bırakıvermesinin sebebini düşündüm. Mühimce mevkilere geçen adamların esaslı âdetlerinden biri de galiba eski -ve kendilerinden geri kalmış- arkadaşlarına karşı gösterdikleri bu biraz da şuurlu dalgınlıktı. Sonra, o zamana kadar "siz" diye hitap ettikleri dostlarına birdenbire ahbapça "sen" diyecek kadar alçakgönüllü ve babacan oluvermek, karşısındakinin sözünü yarıda kesip rastgele manasız bir şey sormak ve bunu gayet tabii olarak, hatta çok kere şefkat ve merhamet dolu bir tebessümle birlikte yapmak... Bütün bunlarla son günlerde o kadar çok karşılaşmıştım ki, Hamdi'ye kızmak ve gücenmek aklıma bile gelmedi. Sadece, kalkıp, kimseye haber vermeden gitmeyi ve bu sıkıntılı vaziyetten kurtulmayı düşündüm. Fakat bu sırada beyaz önlüklü, başörtülü, yaşlı bir köylü kadın, yamalı siyah çoraplarıyla, hiç ses çıkarmadan kahve getirdi. Üzeri sırma çiçekli lacivert koltuklardan birine oturdum, etrafıma baktım. Duvarlarda aile ve artist fotoğrafları, kenarda, hanıma ait olduğu anlaşılan bir kitap rafında, yirmi beş kuruşluk birkaç romanla moda mecmuaları vardı. Bir sigara iskemlesinin altına dizilmiş bulunan birkaç albüm, misafirler tarafından bir hayli hırpalanmışa benziyordu. Ne yapacağımı bilmediğim için onlardan birini aldım, daha açmadan Hamdi kapıda göründü. Bir eliyle ıslak saçlarını tarıyor, ötekiyle açık yakalı beyaz frenk gömleğinin düğmelerini ilikliyordu.

"E, nasılsın bakalım, anlat!" diye sordu.

"Hiç!... Söyledim ya!."

Bana rast geldiğinden memnun görünüyordu. İhtimal, eriştiği mertebeleri gösterebildiğine, yahut da, benim halimi düşünerek, benim gibi olmadığına seviniyordu. Nedense, hayatta bir müddet beraber yürüdüğümüz insanların başına bir felaket geldiğini, herhangi bir sıkıntıya düştüklerini görünce bu belaları kendi başımızdan savmış gibi ferahlık duyar ve o zavallılara, sanki bize de gelebilecek belaları kendi üstlerine çektikleri için, alaka ve merhamet göstermek isteriz. Hamdi de bana aynı hislerle hitap eder gibiydi:

"Yazı filan yazıyor musun?" dedi.

"Ara sıra... Şiir, hikâye!"

"Bir faydası oluyor mu bari?"

Gene güldüm. O "Bırak böyle şeyleri canım!" diyerek pratik hayatın muvaffakiyetlerinden, edebiyat gibi boş şeylerin mektep sıralarından sonra ancak zararlı olabileceğinden bahsetti. Kendisine cevap verilebileceğini, münakaşa edilebileceğini asla aklına getirmeden, küçük bir çocuğa nasihat verir gibi konuşuyor ve bu cesareti hayattaki muvaffakiyetinden aldığını tavırlarıyla göstermekten de hiç çekinmiyordu. Yüzümde, pek ahmakça olduğunu adamakıllı hissettiğim bir gülümseme ile hayran hayran ona bakıyor ve bu halimle kendisine daha çok cesaret veriyordum.

"Yarın sabah bana uğra" diyordu. "Bakalım, bir şeyler düşünürüz. Sen zeki çocuksundur, bilirim; pek çalışkan değildin ama, bunun ehemmiyeti yok. Hayat ve zaruretler insana birçok şeyler öğretir... Unutma... Erkenden gel, beni gör!"

Bunları söylerken mektepte kendisinin de ileri gelen tembellerden olduğunu tamamen unutmuşa benziyordu. Yahut da, bunu burada yüzüne vuramayacağımdan emin olduğu için pervazsızca konuşuyordu.

Yerinden kalkar gibi bir hareket yaptı, hemen doğruldum ve elimi uzatarak:

"Bana müsaade!" dedim.

"Neden canım, daha erken... Ama sen bilirsin!"

Beni yemeğe çağırdığını unutmuştum. Bu anda hatırladım.

Fakat o tamamen unutmuş görünüyordu. Kapıya kadar geldim. Şapkamı alırken:

"Hanımefendiye hürmetler!" dedim.

"Olur, olur, sen yarın bana uğra! Üzülme canım!" diyerek sırtımı okşadı.

Dışarı çıktığım zaman ortalık adamakıllı kararmış, sokak lambaları yanmıştı. Derin bir nefes aldım. Hava, biraz tozla karışık da olsa, bana fevkalade temiz ve ferahlatıcı geldi. Ağır ağır yürüdüm.

Ertesi gün, öğleye doğru Hamdi'nin şirketine gittim. Halbuki dün

akşam evinden çıktığım sırada buna hiç niyetim yoktu. Zaten sarih* bir vâitte de bulunmamıştı. "Bakalım, bir şey düşünürüz, bir şey yaparız!" gibi her müracaat ettiğim hayır sahibinden dinlemeye alıştığım beylik sözlerle beni uğurlamıştı. Buna rağmen gittim. İçimde bir ümitten ziyade, nedense, kendimi tezlil edilmiş** görmek arzusu vardı. Adeta nefsime:

"Dün akşam ses çıkarmadan dinledin ve onun sana karşı velinimet tavrı takınmasına razı oldun ya, haydi bakalım, bunu sonuna kadar götürmeli, sen buna layıksın!" demek istiyordum.

Hademe beni evvela küçük bir odaya alıp bekletti. Hamdi'nin yanına girdiğim zaman yüzümde gene o dünkü ahmakça tebessümün bulunduğunu hissettim ve kendime daha çok kızdım.

Hamdi önünde serili duran bir sürü kâğıt ve içeri girip çıkan bir sürü memurla meşguldü. Bana başıyla bir iskemle gösterdi ve işine bakmakta devam etti. Elini sıkmaya cesaret edemeden iskemleye iliştim. Şimdi onun karşısında hakikaten amirim, hatta velinimetimmiş gibi bir şaşkınlık duyuyor ve bu kadar alçalan benliğime bu muameleyi cidden layık görüyordum.

* Açık, belirgin.

** Hakarete uğramış.

Dün akşam beni yolda otomobiline alan mektep arkadaşımla, on iki saatten biraz fazla bir zaman içinde, aramızda ne kadar büyük bir mesele hâsıl olmuştu! insanlar arasındaki münasebetleri tanzim eden amiller ne kadar gülünç, ne kadar dıştan, ne kadar boş ve bilhassa asıl insanlıkla ne kadar az alakası olan şeylerdi..

Dün akşamdan beri ne Hamdi, ne de ben hakikatte değişmiş değildik; neysek gene oyduk; buna rağmen onun bana dair, benim ona dair öğrendiğimiz bazı şeyler, bazı küçük ve teferruata ait şeyler bizi ayrı istikametlere alıp götürmüşlerdi... İşin asıl garip tarafı, ikimiz de bu değişikliği olduğu gibi kabul ediyor ve tabii buluyorduk. Benim kızgınlığım Hamdi'ye değil, kendime de değil, sadece burada bulunuşumaydı.

Odanın tenhalaştığı bir anda arkadaşım başını kaldırarak:

"Sana bir iş buldum!" dedi. Sonra, yüzüme o cesur ve manalı gözlerini dikerek ilave etti: "Yani bir iş icat ettim. Yorucu bir şey değil. Bazı bankalarda ve bilhassa kendi bankamızda işlerimizi takip edeceksin...

Adeta şirketle bankalar arasında irtibat memuru gibi bir şey... Boş zamanlarında içeride oturur, kendi işlerine bakarsın... İstediğin kadar şiir yaz... Ben müdürle konuştum, tayinini yapacağız... Fakat sana şimdilik pek fazla veremeyeceğiz: Kırk elli lira... İleride tabii artar. Hadi bakalım!..

Muvaffakiyetler!"

Koltuğundan kalkmadan elini uzattı. Sokuldum ve teşekkür ettim. Yüzünde, bana iyilik ettiği için, samimi bir memnuniyet vardı. Onun aslında hiç de fena bir insan olmadığını, yalnız mevkiinin icaplarını yaptığını ve bunun da belki hakikaten lüzumlu olabileceğini düşündüm. Fakat dışarı çıkınca koridorda bir müddet durakladım ve bana tarif ettiği odaya gitmekle burayı bırakıp çıkmak arasında bir hayli tereddüt ettim. Sonra ağır ağır, başım önümde, birkaç adım yürüyerek ilk rast geldiğim hademeye mütercim Raif efendinin odasını sordum. Adam eliyle gayri muayyen bir kapıyı gösterdi ve geçti. Tekrar durdum. Niçin bırakıp gidemiyordum? Kırk lira aylığı mı feda edemiyordum? Yoksa Hamdi'ye karşı ayıp bir harekette bulunmuş olmaktan mı çekmiyordum? Hayır! Aylardan beri süren işsizlik, buradan çıkınca nereye gideceğimi, nerede iş arayacağımı bilmemek... Ve artık tamamıyla pençesine düşmüş olduğum bir cesaretsizlik... İşte beni o loş koridorda tutan ve oradan geçecek olan diğer hademeyi beklemeye sevk eden bunlardı.

Nihayet rastgele bir kapıyı araladım ve içeride Raif efendiyi gördüm. Onu evvelden tanımıyordum. Buna rağmen, masasının başına eğilmiş gördüğüm bu adamın başkası olamayacağını derhal hissettim. Sonradan bu kanaatin nereden geldiğini düşündüm. Hamdi bana: "Bizim Almanca mütercimi Raif efendinin odasına senin için bir masa koydurdum, kendisi sessiz sedasız, allahlık bir adamdır, kimseye zararı dokunmaz" demişti. Sonra herkese bay, bayan denildiği bu sıralarda ondan hâlâ efendi diye bahsediyordu. İhtimal bu tariflerin kafamda yarattığı hayal orada gördüğüm kır saçlı, bağa gözlüklü, tıraşı uzamış adama pek benzediği için hiç çekinmeden içeri girmiş, başını kaldırıp dalgın gözlerle bana bakan zata:

"Raif efendi sizsiniz, değil mi?" diye sormuştum.

Karşımdaki bir müddet beni süzdü. Sonra hafif ve adeta korkak bir sesle:

"Evet, benim! Siz de galiba bize gelen memursunuz. Biraz evvel masanızı hazırladılar. Buyurunuz, hoş geldiniz!" dedi.

İskemleye geçip oturdum. Masanın üzerindeki soluk mürekkep lekelerini, çizgileri seyretmeye başladım. Bir yabancı ile karşı karşıya oturulduğu zaman âdet olduğu üzere oda arkadaşımı gizliden gizliye tetkik etmek, kaçamak bakışlarla hakkında ilk -ve tabii yanlış- kanaatler edinmek istiyordum. Fakat onun bu arzuyu hiç hissetmediğini ve başını tekrar önündeki işe eğerek ben odada yokmuşum gibi meşgul olduğunu gördüm.

Öğleye kadar bu hal devam etti. Ben artık gözlerimi pervasızca karşımdakine dikmiştim. Kısa kesilmiş saçlarının tepesi açılmaya başlamıştı. Küçük kulaklarının altından gerdanına doğru birçok kırışıklar uzanıyordu. Uzun ve ince parmaklı ellerini önündeki kâğıtlar arasında gezdiriyor ve sıkıntı çekmeden tercüme yapıyordu. Ara sıra, bulamadığı bir kelimeyi düşünür gibi gözlerini kaldırıyor ve bakışlarımız karşılaşınca yüzünde gülümsemeye benzer bir hareket oluyordu. Yandan ve tepeden bakınca hayli yaşlı göründüğü halde çehresinin, hele böyle gülüşme anlarında, insana hayret verecek kadar saf ve çocukça bir ifadesi vardı. Sarı ve altları kırpılmış bıyıkları bu ifadeyi daha çok kuvvetlendiriyordu.

Öğle üzeri yemeğe giderken, onun yerinden kımıldanmadığını, masasının gözlerinden birini açarak önüne kâğıda sarılmış bir ekmek ve bir küçük sefertası gözü çıkardığını gördüm.

"Afiyet olsun!" diyerek odayı terk ettim.

Günlerce aynı odada karşı karşıya oturduğumuz halde hemen hemen hiçbir şey konuşmadık. Başka servislerdeki memurlardan birçoğuyla tanışmış, hatta akşamüzeri beraber çıkarak bir kahvede tavla oynamaya bile başlamıştık. Bunlardan öğrendiğime göre, Raif efendi müessesenin en eski memurlarındandı. Daha bu şirket kurulmadan evvel, şimdi bizim bağlı olduğumuz bankanın mütercimiymiş, oraya ne zaman geldiğini kimse hatırlamıyordu. Başında oldukça kalabalık bir aile bulunduğu, aldığı ücretle ancak geçinebildiği söyleniyordu. Bu arada kıdemli olduğu halde, şuna buna bol bol para savuran şirketin, onun ücretini neden artırmadığını sorunca, genç memurlar gülerek: "Hımbılın biridir de ondan. Doğru dürüst lisan bildiği bile şüpheli!" diyorlardı. Halbuki Almancayı gayet iyi bildiğini ve yaptığı tercümelerin pek doğru ve güzel olduğunu sonradan öğrendim. Yugoslavya'nın Susak limanı üzerinden gelecek dişbudak ve köknar kerestelerinin evsafına veya travers delme makinelerinin işleme tarzına ve yedek parçalarına dair bir mektubu kolayca tercüme ediyor, Türkçeden Almanca-ya çevirdiği şartname ve mukavelenameleri şirket müdürü hiç tereddüt etmeden yerlerine yolluyordu. Boş kaldığı zamanlarda masanın gözünü açıp, oradan dışarıya çıkarmadan, dalgın

dalgın kitap okuduğunu görmüş ve bir gün: "Nedir o, Raif bey?" diye sormuştum. Sanki bir kabahat yaparken yakalamışım gibi kızarmış, kekeleyerek: "Hiç... Almanca bir roman!" demiş ve hemen çekmeyi kapatmıştı. Buna rağmen şirkette hiç kimse onun bir ecnebi dili bileceğine ihtimal vermiyordu. Belki de hakları vardı, çünkü hal ve tavrında hiç de lisan bilen bir insan kılığı yoktu. Konuşurken ağzından yabancı bir kelime çıktığı, herhangi bir zaman dil bildiğinden bahsettiği duyulmamış; elinde veya cebinde ecnebi gazete ve mecmuaları görülmemişti. Hulasa, bütün varlıklarıyla: "Biz Frenkçe biliriz!" diye haykıran insanlara benzer bir tarafı yoktu. Bilgisine dayanarak maaşının artırılmasını istemeyişi, başka ve bol ücretli işler aramayışı da, hakkındaki bu kanaati kuvvetlendiriyordu.

Sabahları tam vaktinde geliyor, öğle yemeğini odasında yiyor, akşamları, ufak tefek alışverişlerini yaptıktan sonra hemen evine gidiyordu. Birkaç kere teklif ettiğim halde kahveye gelmeye razı olmadı. "Evde beklerler!" dedi. Mesut bir aile babası, diye düşündüm, bir an evvel çoluğuna, çocuğuna kavuşmaya can atıyor. Sonradan hiç de böyle olmadığını gördüm, fakat bunlardan daha ileride bahsedeceğim. Onun bu devamlılığı ve çalışkanlığı, dairede horlanmasına mâni olmuyordu. Bizim Hamdi, Raif efendinin tercümelerinde küçük bir daktilo hatası bulsa, hemen zavallı adamı çağırıyor, bazan da bizim odaya kadar gelerek haşlıyordu. Diğer memurlara karşı daima daha ihtiyatlı olan ve her biri bir türlü iltimasa dayanan bu gençlerden fena bir mukabele görmekten çekinen arkadaşımın, kendisine asla mukabeleye cesaret edemeyeceğini bildiği Raif efendiyi bu kadar hırpalaması, birkaç saat geciken bir tercüme için kıpkırmızı kesilerek bütün binaya duyuracak şekilde bağırması gayet kolay anlaşılabilirdi: İnsanları, kendi cinslerinden biri üzerinde kudret ve salahiyetlerini denemek kadar tatlı sarhoş eden ne vardır? Hele bunu yapmak fırsatı, birtakım ince hesaplar dolayısıyla, ancak muayyen bazı kimselere karşı kendini gösterirse.

Raif efendi, ara sıra hastalanır ve daireye gelemezdi. Bunlar çok kere ehemmiyetsiz soğuk algınlıklarıydı. Fakat senelerce evvel geçirdiğini söylediği bir zatülcenp onu fazla ihtiyatlı yapmıştı. Ufak bir nezlede hemen evine kapanıyor, dışarı çıktığı zaman kat kat yün fanilalar giyiyor, dairede bulunduğu zamanlar asla pencere açtırmıyor ve akşamüzerleri boynuna, kulaklarına atkılar dolayıp, kaim fakat biraz yıpranmış paltosunun yakasını iyice kaldırmadan gitmiyordu. Hasta zamanlarında da işini ihmal etmezdi. Tercüme edilecek yazılar bir odacı ile evine gönderilir ve birkaç saat sonra aldırılırdı. Buna rağmen müdürün ve bizim Hamdi'nin Raif efendiye karşı muamelelerinde: "Bak, seni şu mızmız, hastalıklı haline rağmen atmıyoruz!" demek isteyen bir şey vardı. Bunu ikide birde yüzüne vurmaktan da

çekinmezler, birkaç gün yokluktan sonra her gelişinde adamcağızı: "Nasıl? İnşallah artık bitti ya?" diye iğneli geçmiş olsunlarla karşılarlardı.

Bununla beraber, artık ben de Raif efendiden sıkılmaya başlamıştım. Şirkette pek fazla oturduğum yoktu. Elimde bir evrak çantasıyla bankaları ve siparişlerini kabul ettiğimiz devlet dairelerini dolaşıyor; ara sıra bu evrakı tanzim edip müdüre veya müdür muavinine izahat vermek için masamın başına geçiyordum. Buna rağmen karşımdaki masada canlı olduğundan şüphe ettirecek kadar hareketsiz oturan, tercüme yapan veya çekmesinin gözündeki "Almanca romanını" okuyan bu adamın sahiden manasız ve sıkıcı bir mahluk olduğuna kanaat getirmiştim. Ruhunda herhangi bir şeyler olan bir kimsenin bunları ifade etmek arzusuna mukavemet edemeyeceğini düşünüyor, bu kadar sessiz ve alakasız bir insanın içinde, nebatlarınkinden pek de farklı olmayan bir hayat bulunduğunu tahmin ediyordum: Bir makine gibi buraya geliyor, işlerini görüyor, anlayamadığım bir itiyatla birtakım kitaplar okuyor ve akşamları alışverişini yapıp evine dönüyordu. İhtimal, birbirine tıpkı tıpkısına benzeyen bu bir sürü günlerin ve hatta senelerin içinde, hastalık zamanları yegâne değişiklikti. Arkadaşların anlattığına göre, o oldum olası böyle yaşamaktaydı. Kendisinin herhangi bir şekilde heyecanlandığını şimdiye kadar gören yoktu. Amirlerinin en yersiz, en haksız ithamlarına hep aynı sakin ve ifadesiz bakışla mukabele ediyor, yaptığı tercümeleri daktiloya verir ve alırken hep aynı manasız tebessümle rica ve teşekkürde bulunuyordu.

Bir gün gene, sırf daktiloların Raif efendiye ehemmiyet vermemeleri yüzünden geç kalmış olan bir tercüme için Hamel i, bizim odaya kadar gelmiş, oldukça sert bir sesle:

"Daha ne kadar bekleyeceğiz? Size acele işim var, gideceğim, dedim. Hâlâ Macar şirketinden gelen mektubun tercümesini getirmediniz!" diye bağırmıştı.

Öteki, iskemlesinden süratle doğrularak:

"Ben bitirdim efendim! Hanımlar bir türlü yazamadılar.

Kendilerine başka işler verilmiş!" dedi.

"Ben size bu işin hepsinden acele olduğunu söylemedim mi?"

"Evet efendim, ben de onlara söyledim!"

Hamdi daha çok bağırdı:

"Bana cevap vereceğinize size havale edilen işi yapın!"

Ve kapıyı vurarak çıktı.

Raif efendi de onun arkasından çıkarak daktilolara tekrar yalvarmaya gitti.

Ben, bütün bu manasız sahne esnasında bana küçük bir nazar atmaya bile lüzum görmeyen Hamdi'yi düşündüm. Bu sırada tekrar içeri giren Almanca mütercimi, yerine geçerek başını önüne eğdi. Yüzünde insanı hayret, hatta hiddete sevk eden o sarsılmaz sükûn vardı. Eline bir kurşunkalem alarak kâğıdı karalamaya başladı. Yazı yazmıyor, birtakım çizgiler çiziyordu.

Fakat bu hareketi, sinirli bir adamın, farkında olmadan, herhangi bir şeyle meşgul olması değildi. Hatta dudaklarının kenarında, sarı bıyıklarının hemen alt tarafında, kendinden emin bir tebessümün belirdiğini görür gibiydim. Eli kâğıdın üzerinde ağır ağır hareket ediyor ve o, ikide birde durup gözlerini küçülterek, önüne bakıyordu. Gördüğü şeyden memnun olduğunu, yüzünü saran o belli belirsiz gülümsemeden anlıyordum.

Nihayet kalemi yanına bıraktı, karaladığı kâğıdı uzun uzun seyretti. Ben gözlerimi hiç ayırmadan ona bakıyordum. Bu sefer yüzünde yepyeni bir ifadenin peyda olduğunu görünce şaşırdım: Adeta birisine acır gibi bir hali vardı. Meraktan yerimde duramıyordum. Kalkacağım sırada o doğruldu, tekrar daktiloların odasına gitti. Hemen fırladım, bir adımda karşı masaya vardım ve Raif efendinin, üzerine bir şeyler çizdiği kâğıdı aldım. Buna bir göz atınca hayretimden donakaldım.

Avuç içi kadar kâğıdın üzerinde Hamdi'yi görüyordum.

Beş on basit fakat fevkalade ustaca çizginin içerisinde bütün hüviyetiyle o vardı. Başkalarının aynı benzeyişi bulacaklarını pek zannetmem, hatta teker teker araştırılınca belki hiçbir tarafı benzemiyordu, fakat onun biraz evvel odanın ortasında nasıl avaz avaz bağırdığını gören bir insan için yanılmaya imkân yoktu. Hayvanca bir hiddet ve tarifi imkânsız bir bayağılıkla, mustatil* şeklinde açılmış duran bu ağız; baktığı yeri delmek istediği halde aciz içinde boğulmuşa benzeyen bu çizgi halindeki gözler; kanatları mübalağalı bir şekilde yanaklara kadar genişleyen ve böylece çehreye daha vahşi bir ifade veren bu burun... Evet, bu, birkaç dakika evvel şurada duran Hamdi'nin, daha doğrusu onun ruhunun resmiydi. Fakat hayretimin asıl sebebi bu değildi: Ben şirkete girdiğimden, yani

aylardan beri, Hamdi hakkında birbirine zıt bir sürü hükümler verip duruyordum. Onu bazan mazur görmeye çalışıyor, çok kere de istihfaf ediyordum**. Asıl şahsiyetiyle, bugünkü mevkiinin ona verdiği şahsiyeti birbirine karıştırıyor, sonra bunları ayırmak istiyor ve büsbütün çıkmaza giriyordum. İşte Raif efendinin birkaç çizgi ile ortaya koyduğu Hamdi, benim uzun zamandan beri görmek istediğim halde bir türlü göremediğim insandı. Yüzünün bütün iptidai ve vahşi ifadesine rağmen acınacak bir tarafı vardı. Zalimlik ve zavallılığın iştiraki hiçbir yerde bu kadar vazıh*** olarak gösterilmemiştir. Sanki on senelik arkadaşımı ilk defa bugün sahiden tanıyordum.

Aynı zamanda bu resim bana birdenbire Raif efendiyi de izah etmişti. Şimdi onun sarsılmaz sükûnetini, insanlar ile münasebetlerindeki garip çekingenliğini gayet iyi anlıyordum. Etrafını bu kadar iyi tanıyan, karşısındakinin ta içini bu kadar keskin ve açık gören bir insanın heyecanlanmasına ve herhangi bir kimseye kızmasına imkân var mıydı? Böyle bir adam, önünde bütün küçüklüğü ile çırpınan birine karşı taş gibi durmaktan başka ne yapabilirdi? Bütün teessürlerimiz, inkisarlarımız****, hiddetlerimiz, karşımıza çıkan hadiselerin anlaşılmadık, beklenmedik taraflarınadır. Her şeye hazır bulunan ve kimden ne gelebileceğini bilen bir insanı sarsmak mümkün müdür?

* Dikdörtgen.

** Küçümsüyordum.

*** Açık, belirgin.

**** Düş kırıklıklarımız.

Raif efendi, benim için tekrar merak verici bir mahiyet almıştı. Kafamda onun hakkında, biraz evvel beliren ışığa rağmen, birçok tezatların bulunduğunu seziyordum. Elimde tuttuğum resmin çizgilerindeki isabet, bunun bir heveskâr elinden çıkmadığını gösteriyordu. Bunu yapan kimsenin uzun seneler resimle uğraşmış olması lazımdı. Burada sadece baktığını sahiden gören bir göz değil, gördüğünü bütün incelikleriyle tespit etmesini bilen bir hüner de vardı.

Kapı açıldı. Elimdekini çabucak masaya bırakmak istedim, fakat geç kalmıştım. Macar şirketinden gelen mektubun tercümeleriyle bana doğru yaklaşan Raif efendiye özür diler gibi:

"Çok güzel bir resim..." dedim.

Onun şaşıracağını, sırrını ele vereceğimden korkacağını sanmıştım. Hiç de böyle olmadı. Her zamanki yabancı ve dalgın gülüşüyle kâğıdı elimden alarak:

"Senelerce evvel, bir müddet resimle meşgul olmuştum!.."

dedi. "Ara sıra, el alışkanlığıyla bir şeyler karalıyorum... Görüyorsunuz ya, manasız şeyler... Can sıkıntısı işte..."

Resmi avucunun içinde buruşturarak kâğıt sepetine attı.

"Daktilo hanımlar pek acele yazdılar!" diye mırıldandı.

"Herhalde yanlışlar vardır, fakat okumaya kalksam Hamdi beyi daha çok kızdıracağım... Hakkı da var... Götürüp vereyim bari..."

Tekrar dışarı çıktı. Gözlerimle kendisini takip ettim. "Hakkı da var, hakkı da var!" diye söyleniyordum.

Bundan sonra Raif efendinin her hali, sahiden manasız ve ehemmiyetsiz olan hareketleri bile, bana merak vermeye başladı. Onunla konuşmak, hakiki hüviyetine dair bir şeyler öğrenmek için her fırsattan istifadeye kalktım. O benim bu fazla sokulganlığımı fark etmez göründü. Bana karşı, nazik, fakat daima arada bir boşluk bırakan tavrını muhafaza etti. Dostluğumuz dıştan ne kadar ilerlerse ilerlesin, içi bana daima kapalı kaldı. Hatta ailesini, bu aile arasındaki vaziyetini yakından görünce hakkındaki merakım büsbütün arttı. Kendisine yaklaşmak için attığım her adım beni birçok yeni muammalarla karşılaştırıyordu.

Evine ilk defa olarak, mutat hastalıklarından birinde gittim. Hamdi yarına kadar tercüme edilecek bir yazıyı hademe ile göndermek istiyordu:

"Bana ver, hem ziyaret etmiş olurum" dedim.

"Pekâlâ... Bak bakalım nesi var. Bu sefer fazla uzadı!"

Hakikaten bu sefer hastalığı biraz uzun sürmüştü. Bir haftadan beri şirkete uğramıyordu. Hademelerden biri Ismetpaşa mahallesindeki evi tarif etti. Mevsim kış ortalarıydı. Erkenden karanlık çöken sokaklarda yürümeye başladım. Ankara'nın asfalt döşeli yollarına hiç benzemeyen bozuk kaldırımlı dar mahalleleri geçtim. Birbiri arkasına yokuşlar ve inişler vardı. Uzun bir yolun sonunda, adeta şehrin bittiği yerlerde, sola saptım ve köşedeki kahveye girerek evi öğrendim: Taş ve kum

yığılı arsaların arasında tek başına duran iki katlı, sarı boyalı bir bina. Ra-if efendinin alt katta oturduğunu biliyordum. Zili çaldım. Kapıyı on iki yaşlarında bir kız çocuğu açtı. Babasını sorunca, yapmacık bir tavırla yüzünü buruşturup dudaklarını bükerek:

"Buyurun!" dedi.

Evin içi hiç de zannettiğim gibi değildi. Yemek odası olarak kullanıldığı anlaşılan holde büyük ve açılıp kapanır bir masa, kenarda içi kristal takımlarla dolu bir büfe vardı. Yerde güzel bir Sivas halısı duruyor, yan taraftaki mutfaktan dışarı yemek kokuları vuruyordu. Kız beni evvela misafir odasına aldı. Buradaki eşya da güzel, hatta pahalı şeylerdi. Kırmızı kadife koltuklar, alçak ceviz sigara masaları ve bir kenarda kocaman bir radyo odayı dolduruyordu. Her tarafta, masaların üstünde ve ka-napelerin arkalığında ince işlenmiş, krem rengi dantel ve gemi şeklinde yazılmış bir "Amentü" levhası asılıydı.

Küçük kız birkaç dakika sonra kahve getirdi. Yüzünde nedense hep o beni küçük görmek, benimle alay etmek isteyen şımarık ifade vardı. Fincanı elimden alırken:

"Babam rahatsız efendim, yatağından çıkamıyor, siz içeri buyurun!" dedi. Bunu söylerken de benim bu kibar muameleye hiç layık olmadığımı kaş ve gözleriyle anlatmak ister gibiydi.

Raif efendinin yattığı odaya girince büsbütün şaşırdım. Burası evin diğer taraflarına hiç benzemiyen, adeta bir leyli mektep yatakhanesi, veya bir hastane koğuşu gibi yan yana bir sürü beyaz karyolaların dizili durduğu küçük bir odaydı. Raif efendi bu yataklardan birinde, beyaz örtülerin altında, yarı oturur bir vaziyette yatıyor ve gözlüklerinin arkasından beni selamlamaya çalışıyordu. Oturmak için bir iskemle aradım. Odada bulunan iki iskemlenin üzeri de yün hırkalar, kadın çorapları, sırttan çıkarılıp atılıvermiş birkaç ipekli elbise ile doluydu.

Bir kenarda, kapısı yarı açık duran, vişneçürüğü boyalı adi elbise dolabının içinde rastgele asılmış elbiseler, tayyörler ve bunların altında düğümlü bohçalar vardı. Odada insanı şaşırtacak bir kargaşalık hüküm sürüyordu. Raif efendinin başucundaki komodinin üzerinde, teneke bir tepsi içinde, öğleden kaldığı anlaşılan kirli bir çorba tabağı, ağzı açık küçük bir sürahi ve bunların yanında, şişeler veya tüpler içinde bir sürü ilaç duruyordu.

Hasta adam:

"Şuraya oturuverin canım!" diyerek yatağın ayakucunu gösterdi.

Şöyle iliştim. Karşımdakinin sırtında, dirsekleri delinmiş, alacalı bulacalı, yünden örme bir kadın hırkası vardı. Başını karyolanın beyaz demirlerine dayamıştı. Elbiseleri benim bulunduğum tarafta, karyolanın ayakucunda üst üste asılmış duruyordu.

Odayı gözden geçirdiğimi hisseden ev sahibi:

"Ben burada çocuklarla beraber yatarım... Odayı darmadağın ediyorlar... Zaten küçük ev, sığamıyoruz da..." dedi.

"Kalabalık mısınız?"

"Eh, epeyce! Bir yetişkin kızım var; liseye gidiyor. Bir de sizin gördüğünüz... Sonra baldızım ve kocası, iki kayınbiraderim... Hep beraber oturuyoruz. Baldızımın da çocukları var...

İki tane... Ankara'da ev derdi malum. Ayrı çıkmaya imkân yok..."

Bu sırada dışarıda ikide birde zil çalıyor, gürültüden ve bağıra bağıra konuşmalardan eve aile efradından birinin geldiği anlaşılıyordu. Bir aralık odanın kapısı açıldı. İçeri kırk yaşlarında, kesik saçları kulaklarına ve yüzüne dökülmüş, şişmanca bir kadın girdi. Raif efendinin kulağına eğilip bir şeyler söyledi.

Öteki ona cevap vermeden beni işaret ederek:

"Daire arkadaşlarından..." diye takdim etti. "Refikam."

Sonra karısına dönerek: "Ceketimin cebinden al!" dedi.

Kadın bu sefer kulağına filan eğilmeden söylendi:

"Ayol, para için gelmedim, kim gidip alacak... Sen de bir türlü kalkamadın!"

"Nurten'i yollayıver. Uç adımlık yer!"

"Gece vakti bacak kadar çocuğu bakkala nasıl yollarım? Bu soğukta, sonra kız... Hem git desem bile beni dinler mi?"

Raif efendi düşündü, düşündü; sonra, sanki nihayet bir çare bulmuş gibi başını sallayarak:

"Gider, gider!" dedi ve önüne baktı.

Kadın çıktıktan sonra bana dönerek:

"Bizim evde de ekmek almak bir mesele... Bir hastalandık mı gönderecek adam bulamazlar!" dedi.

Pek üstüme vazifeymiş gibi:

"Kayınbiraderleriniz küçük mü?" diye sordum. Yüzüme baktı; cevap vermedi. Hatta çehresinin ifadesi sualimi hiç duymamış intibaını bırakıyordu. Fakat birkaç dakika sonra:

"Hayır, ufak değiller!" dedi. "İkisi de işe gidiyorlar. Onlar da bizim gibi memur. Bacanak İktisat Vekâleti'ndedir, birer işe yerleştirdi. Okumadılar, ellerinde bir orta mektep şahadetnamesi* bile yok!" Sonra, birdenbire sözünü keserek sordu:

* Diploması.

"Tercüme için bir şey mi getirdiniz?"

"Evet... Yarma lazımmış. Sabahleyin hademeyi gönderecekler!"

Kâğıtları aldı, yanına bıraktı.

"Ben de hastalığınızı merak ettim."

"Teşekkür ederim... Uzunca sürdü. Cesaret edip kalkamıyorum!"

Bakışlarında garip bir tecessüs vardı. Alakamın sahi olup olmadığını araştırır gibiydi. Onu inandırmak için birçok şeyler yapmaya hazırdım, fakat ilk defa olarak herhangi bir şekilde bir heyecan ifade ettiğini gördüğüm gözleri çabucak eski ifade-sizliklerine ve o her zamanki bomboş tebessüme döndüler.

İçimi çekerek kalktım. Birdenbire doğrulup elimi tuttu:

"Ziyaretinize teşekkür ederim oğlum!" dedi.

Sesinde bir sıcaklık vardı. İçimden geçenleri sezmişe benziyordu.

Hakikaten Raif efendiyle aramızda bugünden sonra bir yakınlık hâsıl oldu. Onun bana karşı olan muamelesinin değiştiğini pek söyleyemeyeceğim. Hele benimle samimi olduğunu, bana içini açtığını iddia etmek aklımdan bile geçmez. O hep aynı kapalı, sessiz insan olarak kaldı. Gerçi bazı akşamlar daireden beraber çıkarak evine kadar yürür, hatta bazan içeri de birlikte girerek, kırmızı mobilyalı misafir odasında birer kahve içerdik.

Fakat bu esnada ya hiç konuşmaz yahut da havadan sudan, Ankara'nın pahalılığından, İsmetpaşa mahallesindeki kaldırımların bozukluğundan bahsederdik. Evine, çoluk çocuğuna dair bir şey söylediği nadirdi. Ara sıra: "Bizim kız riyaziyeden* gene kırık numara almış!" der sonra hemen lafı değiştirirdi. Ben de bu hususta bir şey sormaktan çekiniyordum. Kendisini ilk ziyaret ettiğim akşam karşılaştığım aile efradı, üzerimde pek iyi bir tesir bırakmamıştı.

* Aritmetikten.

Hastanın yanından çıkıp holden geçerken ortadaki büyük masanın etrafına dizilmiş gördüğüm iki delikanlı ile on beş on altı yaşlarında bir genç kız, birbirlerine sokularak, benim arkamı dönmemi beklemeden fısıldaşıp gülmeye başlamışlardı. Gülünecek bir tarafım olmadığını biliyordum. Fakat bunlar da, o yaşlardaki her kof insan gibi, ilk rastladığının suratına gülmeyi bir nevi üstünlük alameti sayanlardandı. Küçük Nurten bile ablasına ve dayılarına uymak için çırpınıyordu. Sonradan bu eve her gidişimde aynı şeyi gördüm. Ben de henüz gençtim, yirmi beş yaşımı doldurmamıştım, fakat birtakım genç insanlarda gördüğüm bu garip itiyat: Tanımadıkları, ilk defa gördükleri bir insanı pek tuhaf bir şey telakki etmek merakı, hayretimi uyandırıyordu. Raif efendinin vaziyetinin de pek hoş olmadığını ve bu kalabalığın içinde onun fazla ve lüzumsuz bir şey gibi durduğunu fark ediyordum.

Sonradan, bu eve gidip geldikçe, bu çocukların hepsiyle ahbap oldum. Hiç de fena insanlar değillerdi. Yalnız boş, bomboş mahluklardı. Yaptıkları münasebetsizlikler hep buradan geliyordu. İçlerinin esneyen boşluğu karşısında ancak başka başka insanları istihfaf ve tahkir etmek, onlara gülmek suretiyle kendilerini tatmin edebiliyorlar, şahsiyetlerinin farkına varıyorlardı. Konuşmalarına dikkat ederdim. İktisat Vekâleti'nin en küçük iki memuru olan Vedat'la Cihat'm daire arkadaşlarını, Raif efendinin büyük kızı Necla'nın da mektep arkadaşlarını çekiştirmekten, kendilerinde de aynen mevcut olan birtakım giyiniş ve hareket garabetlerini yalnız başkalarında görüp alaya alarak fıkır fıkır gülmekten başka işleri yoktu:

"Muallâ'nm düğünde giydiği o tuvalet neydi ayol? Kıh, kıh, kıh!"

"Kız bizim Orhan'ı nasıl tersledi, bir görseydin... Kah, kah, kah!"

Raif efendinin baldızı Ferhunde Hanım, üç ve dört yaşlarındaki iki çocuğu ile uğraşmaktan ve bunları ablasına bırakmak fırsatını bulur bulmaz, sırtına bir ipekli elbise geçirip alelacele boyanarak gezmeye gitmekten başka bir şey düşünecek halde değildi. Kendisini ancak

birkaç kere, büfenin üstündeki aynada, boyalı ve ondüleli saçlarını tüllü şapkasının altına yerleştirmeye uğraşırken gördüm. Daha oldukça genç, henüz otuz yaşlarında olduğu halde, gözlerinin ve ağzının kenarını sayısız buruşukluklar kaplamıştı. Boncuk mavisi gözleri, eşya üzerinde bir saniyeden daha fazla duramıyor ve doğduğu andan beri mahkûm olduğu sebepsiz bir iç sıkıntısını aksettiriyordu. Üstleri başları daima bakımsız, yüzleri ve elleri daima kirli ve benizleri daima soluk olan çocuklarına, anlayamadığı melun bir düşmanın musallat ettiği iki ceza gibi kızıyor, süslenip sokağa çıkacağı sırada kirli elleriyle üstüne dokunmamaları için onları yanından nasıl uzaklaştıracağını bilemiyordu.

Ferhunde hanımın kocası, İktisat Vekâleti şube müdürlerinden Nurettin bey ise bizim Hamdi'nin bir başka türlüsüydü.

Otuz otuz iki yaşlarında, kumral ve dalgalı saçlarını ihtimamla ırkaya tarayıp berber çırakları gibi kabartan, "Nasılsınız?" dedikten sonra bile büyük bir hikmet savurmuş gibi dudaklarını birbirine yapıştırarak hafifçe başını sallayan bir adamdı. Konuşurken insanın yüzüne sabit gözlerle bakar ve bu esnada gözlerinin içinde: "Yahu, sizin söylediklerinizde laf mı? Siz ne bilirsiniz sanki?" diyen bir tebessüm dolaşırdı.

Bir sanayi mektebini bitirdikten sonra dericilik tahsil etmek üzere nedense italya'ya gönderilmiş, fakat orada ancak biraz lisan, bir de mühim adam tavırları almayı öğrenmişti. Bununla beraber, hayatta muvaffak olmak için mühim meziyetleri vardı: Bir kere kendisini, büyük bir itimatla, pek yüksek makamlara layık görüyor ve bilip bilmediği her vadide olur olmaz fikirler yürütmek, istisnasız herkesi istihfaf etmek suretiyle etrafındakileri kıymetine inandırıyordu. (Ev halkmdaki bu istihfaf illetinin onlara, pek hayran oldukları bu enişteden geçtiğini zannediyorum.) Sonra üstüne başına çok dikkat ediyor, her gün tıraş oluyor, yıpranmış pantalonlarını kendi nezareti altında sıkı sıkı ütületiyor, ayakkabının en şıkını, çorabın en fantazisini bulmak için bir cumartesi gününü dükkân dükkân gezmeye hasredebiliyordu. Hatta, sonraları öğrendiğime göre, aldığı maaş kendisinin ve karısının giyimine ancak yetmekte, iki kayınbiraderin eline geçen otuz beşer liradan da bir hayır olmadığı için, evin bütün masrafı bizim Raif efendinin cılız ücretine yüklenmekteydi. Buna rağmen, evde zavallı ihtiyardan başka herkesin borusu ötüyordu. Raif efendinin, daha kırk yaşına gelmeden ihtiyarlayan, gevşemiş etleri, göbeğine kadar sarkan memeleriyle acayip bir şişmanlığı birleştiren karısı Mihriye hanım, bütün gününü mutfakta yemek pişirmek, boş zamanlarında yığın yığın çocuk çorabı yamamak ve kız kardeşinin birbirinden haşarı "yumurcaklarına" bakmakla geçirdiği halde, bir

türlü ev halkına yaranamıyordu. Hiç kimse evin nasıl döndüğünü sormuyor, sadece, kendisini çok daha yüksek bir hayata layık gördüğü için, yemekleri beğenmemek, bir şeye dudak büküp burun kıvırmak suretiyle, yeni bir tatsızlık çıkarıyordu. Nurettin bey:

"Bu ne biçim şey canım?" derken adeta: "Benim verdiğim yüzlerce lira nereye gidiyor Allah aşkına?"demek ister gibiydi. Boyunlarına yedi liralık eşarp takan kayınbiraderler ise : "Ben bu yemeği sevmedim, bana yumurta pişir..." yahut: "Ben doymadım, bana sucuk kızartıver!" diye Mihriye ablalarını sofradan kaldırıp mutfağa yollamaktan hiç çekinmiyorlar, sonra da, herhangi bir akşam ekmek almak için on bir kuruş lazım olunca, bunu ceplerinden vermeye kıyamayarak, odasında hasta yatan Raif efendiyi daldığı uykudan uyandırıyorlar; bu da yetmiyormuş gibi onun niçin hâlâ iyi olmadığına ve bakkala kendisinin gitmediğine kızıyorlardı.

Evin, misafirlerin gözüne görünmeyen kısımlarındaki perişanlığına mukabil, holdeki ve misafir odasındaki intizam bir dereceye kadar Necla'nın eseriydi. Fakat ötekiler de, temasta bulundukları ahbaplarına karşı evlerinin suratına bu şekilde bir maske geçirmeyi muvafık bulmuşlardı.

Bu yüzden, hatta kendileri de iştirak etmek suretiyle, mobilya mağazalarına senelerce taksit ödemişler, bir hayli sıkıntıya katlanmışlardı. Fakat şimdi kırmızı kadife takımlar misafirleri takdirle başlarını sallamaya sevk ediyor ve on iki lambalı radyo, bütün mahalleyi gürültüye boğabiliyordu. Camekânlı büfede dizili duran altın yaldızlı kristal içki takımı ise, sık sık getirip beraber rakı içtiği arkadaşlarına karşı Nurettin beyi asla küçük düşürmüyordu.

Bütün bu yükleri çeken Raif efendi olduğu halde, evde onun yokluğu ile varlığı müsavi gibiydi. En küçüğünden en büyüğüne kadar herkes onu fark etmez görünüyordu. Kendisiyle gündelik ihtiyaçlardan ve para meselelerinden başka bir şey konuşmazlardı; çok kere bunları da Mihriye hanım vasıtasıyla halletmeyi tercih ediyorlardı. Sanki cansız bir makine sabahleyin birtakım siparişlerle dışarı bırakılıyor, akşamüzeri kolları dolu bir halde dönüyordu. Beş sene evvel, Ferhunde hanımla evlenmek istediği sıralarda, Raif beyin peşini bırakmayan, ona hoş görünmek için türlü türlü roller yapan, nişandan sonra eve her gelişinde müstakbel bacanağına da gönül alacak bir şey getirmeyi unutmayan Nurettin bey bile, şimdi bu kadar manasız bir insanla aynı evde oturmaktan sıkılır gibiydi. Onun niçin daha fazla para kazanmadığına, niçin daha lüks bir hayat lemin etmediğine kızıyorlar, fakat aynı zamanda onun bir hiç, ('hemmiyetsiz ve kıymetsiz bir sıfır olduğundan emin bulunuyorlardı. Oldukça aklı

başında bir insana benzeyen Necla ile, henüz ilk mektebe devam eden Nurten bile, ihtimal eniştelerinin, teyzelerinin ve dayılarının tesirleriyle, babalarına karşı umumi havaya uymuşlardı. Ona gösterdikleri sevgide, bir angarya savarmış gibi bir acelecilik; onun hastalığıyla alakalarında, bir fıkaraya gösterilen yalancı merhamet gibi bir özentilik vardı. Yalnız karısı, senelerden beri bir saniye bile hafiflemeyen işler ve geçim dertleriyle biraz aptallaşmışa benzeyen Mihriye hanım, kocasıyla elinden geldiği kadar meşgul oluyor, onun kendi evlatları tarafından küçük görülmemesi, horlanmaması için gayret ediyordu.

Akşam yemeğinde bir misafir bulunduğu zaman kardeşlerinin veya Nurettin beyin: "Eniştem gidip alıversin!" diye yüksek sesle emretmelerine meydan vermemek için kocasını yatak odasına çekerek tatlı olmaya çalışan bir sesle: "Haydi, şu bakkaldan sekiz yumurta ile bir şişe rakı alıver. Şimdi onları sofradan kaldırmayalım!" diyor, fakat kocasının ve kendisinin bu sofralara neden oturmadıklarını, kırk yılda bir bunu yapacak olurlarsa, neden adeta diğerlerine karşı bir saygısızlıkta bulunmuşlar gibi rahatsız bakışlarla karşılaştıklarını artık kendisi de düşünmüyor, belki bunu fark bile etmiyordu.

Raif efendinin de karısına karşı garip bir rikkati* vardı. Aylardan beri sırtına bir kere bile mutfak elbisesinden başka bir şey giymeye vakit bulamayan bu kadına hakikaten acır gibiydi.

Ara sıra:

"Nasılsın, hanım, bugün çok yoruldun mu?" diye sorar, bazan onu karşısına alarak çocukların sınıf geçme vaziyeti, yakla

şan bayramın masrafları hakkında konuşurdu.

Fakat diğer aile efradına karşı en küçük bir manevi bağla merbut** olduğunu gösterecek alametler yoktu. Bazan büyük kızına gözlerini diker, ondan bir şeyler, sıcak, tatlı bir şeyler bekler gibi dururdu. Fakat bu anlar çabucak geçer, çocuğunun manasız bir kırıtışı, yersiz bir gülüşü ile sanki aradaki boşluk birdenbire kendini gösteriverirdi.

* Merhameti.

** Bağlı.

Raif efendinin bu halleri üzerinde çok düşündüm. Böyle bir adamın - nasıl bir adamın, bunu ben de bilmiyordum, fakat onun göründüğü gibi olmadığına emindim- evet, böyle bir adamın kendisine en yakın

insanlardan isteyerek kaçmasına imkân yoktu. Bütün mesele, etrafmdakilerin onu tanımamasındaydı ve o da kendini tanıtmak için herhangi bir teşebbüste bulunacak adam değildi. Bundan sonra aradaki buzu çözmeye, bu insanların birbirlerine karşı duydukları müthiş yabancılığı gidermeye imkân yoktu. İnsanlar birbirlerini tanımanın ne kadar güç olduğunu bildikleri için bu zahmetli işe teşebbüs etmektense, körler gibi rastgele dolaşmayı ve ancak çarpıştıkça birbirlerinin mevcudiyetinden haberdar olmayı tercih ediyorlar.

Yalnız, söylediğim gibi, Raif efendi büyük kızından, Necla'dan bir şeyler bekler gibiydi. Yüzünün hareketlerinde, ağzını, ellerini oynatmakta boyalı teyzesini taklit eden ve bütün manevi kuvvetini de eniştesinin ukalalığından alan bu kızın, bu kalın dış kabuklara rağmen içinde sahici insandan bir şeyler kaldığını zannettirecek alametler mevcuttu. Babasına karşı arsızlığını hakaret derecesine getirmeye çalışan kardeşi Nurten'i azarlayışmda bazan hakiki bir infial* seziliyor, sofrada veya odada Raif efendiden pek istihfafla bahsedildiği sıralarda hızla kapıyı vurup çıktığı oluyordu. Fakat bu haller, içinde saklanıp kalmış olan insanlığın ara sıra nefes almak için yaptığı hamlelerden ibaretti ve muhitinin senelerce sabırlı bir çalışma ile vücuda getirdiği sahte şahsiyet, asıl hüviyetinin başkaldırmasına meydan vermeyecek kadar kuvvetliydi.

Fakat, belki de gençliğimin verdiği tahammülsüzlükle, Raif efendinin bu adeta korkunç sessizliğine kızıyordum. Şirkette olsun, evde olsun, kendisine ruhen tamamen yabancı insanların onu adamdan saymamalarını hoş görmekle kalmıyor, bunda adeta bir nevi isabet de buluyordu. Gerçi etrafları tarafından anlaşılmayan, haklarında daima yanlış hükümler verilen insanların zamanla bu yalnızlıklarından bir gurur ve acı bir zevk duymaya başladıklarını biliyordum, fakat hiçbir zaman etrafın hu hareketini haklı bulacaklarını tasavvur edemiyordum.

" Kırgınlık.

Birçok vesilelerle, onun hisleri kütleşmiş bir adam olmadığını fark etmiştim. Hatta bunun aksine olarak çok alıngan, gayet ince görünüşlü ve dikkatliydi. Yalnız önüne bakar gibi duran gözlerinden hiçbir şey kaçmıyordu. Bir gün bana getirilecek kahve için kızlarının dışarıda birbirleriyle yavaş sesle: "Sen pişir!" diye münakaşa ettiklerini duymuş, hiç sesini çıkarmamış, fakat on gün sonra ikinci bir defa evlerine gidişimde hemen dışarı seslenerek:

"Kahve pişirmeyin, içmiyor!" demişti.

Kendisine ağır gelen bu hadisenin tekrarını görmemek için yaptığı bu harekette beni kendisine mahrem etmiş olması, ona daha çok bağlanmama sebep oldu.

Hâlâ daha bir şey konuşmamıştık. Fakat artık buna hayret etmiyordum. Onun sessiz sedasız yaşayışı, tahammül edişi, insanların zaaflarına merhametle ve edepsizliklerine eğlenerek bakışı kâfi bir irade değil miydi? Beraber yürüdüğümüz zamanlar yanımda gidenin bir insan olduğunu bütün kuvvetimle hissetmiyor muydum? Bu sıralarda, insanların birbirlerini aramaları, bulmaları ve birbirlerinin içini seyretmeleri için konuşmanın neden muhakkak surette lazım olmadığını, neden bazı şairlerin boyuna, tabiatın güzelliği karşısında yanlarında konuşmadan gidecek birini aradıklarını anladım. Yanımda ağzını açmadan yürüyen, karşımda ses çıkarmadan çalışan bu adamdan, ne öğrendiğimi iyice bilmediğim halde, bana senelerce ders veren birinden öğrenebileceğimden çok daha fazla şeyler öğrendiğime emindim.

Onun da benden memnun olduğunu hissediyordum. Her insana ve ilk tanıştığımız sıralarda bana karşı gösterdiği o ürkek ve çekingen hali kalmamıştı.Yalnız bazı günler birdenbire vahşileşiyor, gözleri bütün ifadesini kaybediyor, küçülüyor ve kendisine hitap edildiği zaman yavaş, fakat her türlü yakınlaşmayı meneden bir sesle cevap veriyordu. Böyle zamanlarında tercüme yapmayı da ihmal ediyor, çok kere kalemi yanına bırakarak saatlerce önündeki kâğıtları seyrediyordu. Onun şimdi bütün mesafelerin ve zamanın arkasına çekilmiş olduğunu ve oraya kimseyi bırakmayacağını seziyor ve hiç sokulmak teşebbüsünde bulunmuyordum. Yalnız içimi bir endişe kaplıyordu: Çünkü Raif efendinin hastalıklarının, garip bir tesadüfle, ekseriya böyle günleri takip ettiğini fark etmiştim. Bunun sebebini pek çabuk, fakat pek hazin bir şekilde öğrendim. Fakat her şeyi sırasıyla anlatacağım.

Şubat ortalarında bir gün Raif efendi gene şirkete gelmedi.

Akşamüzeri evine uğradığım zaman kapıyı karısı Mihriye hanım açtı.

"Buyurun, siz misiniz?" dedi. "Biraz evvel uykuya daldı...İsterseniz uyandırayım!"

"Hayır! Rahatsız etmeyin... Nasıl?" dedim.

Kadın beni misafir odasına aldı:

"Ateşi var. Bu sefer sancıdan da bahsediyor!" Sonra, şikâyet eden bir sesle ilave etti: "Ah oğlum, kendine de hiç dikkat etmiyor... Çocuk değil ki... Ortada hiçbir şey yokken birden nevri dönüyor... Ne oluyor bilmem... Oturup insanla iki laf etmez ki... Başını alıp gidiyor... Sonra da işte böyle yatağa seriliveriyor..."

Bu sırada yandaki odadan Raif efendinin sesi işitildi. Kadın çabucak oraya koştu. Ben hayret içinde kaldım. Sıhhatine bu kadar dikkat eden, yün fanilalar, atkılar içinde kendini nasıl muhafaza edeceğini bilmeyen bu adamın herhangi bir ihtiyatsızlıkta bulunacağına ihtimal verilebilir miydi?

Mihriye hanım tekrar gelerek:

"Kapı çalınca uyanmış. Buyurun!" dedi.

Raif efendinin halini bu sefer biraz düşkün buldum. Benzi pek sarı, nefesi pek süratliydi. Her zamanki çocukça tebessümü bana daha ziyade yüzün adalelerini yoran bir sırıtma gibi geldi.

Gözleri de, camların altında, daha derine kaçmışa benziyordu.

"Ne oldunuz gene Raif bey, geçmiş olsun!" dedim.

"Teşekkür ederim!"

Sesinde hafif bir kısıklık vardı. Öksürdüğü zaman göğsü adamakıllı sarsılıyor ve hırıldıyordu.

Merakımı çabucak gidermek için sordum:

"Kendinizi nasıl üşüttünüz? Herhalde soğuk algınlığı olacak!..."

Uzun müddet yatağının beyaz örtüsüne bakarak durdu.

Çocuklarıyla karısının beyaz karyolaları arasına sıkışmış duran küçük bir demir soba, odayı fazla sıcak yapmıştı. Buna rağmen karşımdaki üşür görünüyordu. Yorganım boğazına kadar çekerek:

"Evet, soğuk aldım galiba!" dedi. "Dün akşam yemekten sonra biraz dışarı çıkmıştım..."

"Bir yere mi gittiniz?"

"Hayır... Şöyle azıcık dolaşmak istedim... Ne bileyim... İçim sıkıldı galiba..."

Onun herhangi bir şeye içi sıkıldığını söylemesi beni şaşırttı.

"Biraz fazla yürümüşüm... Ziraat Enstitüleri tarafına gitmiştim... Keçiören yokuşunun alt başına kadar gelmişim... Hızlı mı yürüdüm nedir... Sıcak bastı... Önümü açtım... Hava da rüzgârlıydı... Biraz da kar sepeliyordu... Herhalde üşüdüm..."

Gece vakti, kar ve rüzgârda, tenha yollarda, göğsünü bağrını açarak saatlerce dolaşmak Raif efendiden beklenir şey değildi.

"Bir şeye mi canınız sıkıldı?" dedim.

Telaşla cevap verdi:

"Yok canım... Ara sıra olur... Gece vakti yalnız başıma dolaşmak isterim. Kim bilir, evin gürültüsü mü canımı sıkıyor nedir!.."

Sonra, fazla söylemiş olmaktan korkar gibi acele acele:

"İnsan ihtiyarladıkça böyle oluyor galiba!" dedi. "Çoluk çocuğun ne kabahati var!"

Dışarıda gene gürültü, hızlı konuşmalar başlamıştı. Mektepten dönen büyük kız içeri girdi, babasının yanaklarını öptü:

"Nasıl oldun babacığım?"

Sonra bana dönerek elimi sıktı:

"Efendim, hep böyle oluyor... Ara sıra aklına esip, ben biraz kahveye gideceğim, diyor sonra da kendini orada mı üşütüyor, yolda mı üşütüyor nedir, hastalanıveriyor... Kaç defadır böyle oldu... Kahvede ne var bilmem!"

Paltosunu sıyırıp bir iskemlenin üzerine attıktan sonra, hemen dışarı çıktı. Raif efendinin bu hallerine alışmışa benziyor ve fazla ehemmiyet vermiyordu.

Hastanın yüzüne baktım. O da gözlerini bana çevirmişti ve bunlarda hiçbir izah, hiçbir hayret yoktu. Ben ev halkına niçin bu yalanı söylediğini değil, bana niçin hakikati söylediğini merak ediyor fakat bundan biraz da gurur duyuyordum: Bir insana başkalarından daha yakın olmanın gururunu.

Dışarı çıkıp evin yolunu tuttuğum sırada düşünmeye daldım. Acaba Raif efendi hakikaten basit ve içerisi bomboş bir adam değil miydi?

Hayatta hiçbir gayesi, hiçbir ihtirası olmadığı, insanlara, kendisine en yakın olanlara karşı bile, bir alaka duymadığı muhakkaktı... Şu halde ne istiyordu?.. Onu gece vakti sokaklara düşüren acaba içinin bu boşluğu, hayatının bu gayesizliği değil miydi?..

Bu sırada, oturduğum otelin önüne geldiğimi gördüm. Burada, iki karyolanın zor sığdığı bir odada bir arkadaşla beraber oturuyorduk. Saat sekizi geçiyordu. Canım yemek istemediği için odama çıkmayı ve biraz kitap okumayı düşündüm, fakat derhal vazgeçtim: Otelin altındaki kahvede gramofon tam bu saatlerde sesini son haddine kadar yükseltiyor ve yanı başımızdaki odada yatan Suriyeli bar artisti, işine gitmek için tuvalet yaparken Arapça şarkılarının en cırlaklarını bu sıralarda söylüyordu. Geriye dönerek kenarları çamurlu asfalt üzerinde Keçiören istikametinde yürüdüm. Yolun iki tarafında evvela otomobil tamir atölyeleri, basık salaş kahveleri vardı. Sonra sağ tarafta, tepeye doğru tırmanan evler, solda, biraz çukurda, yapraklarını dökmüş ağaçlarıyla bahçeler başladı. Yakamı kaldırdım.

Hızlı ve rutubetli bir rüzgâr esiyordu, içimde, ancak sarhoş olduğum zamanlar hissettiğim, müthiş bir yürümek ve koşmak arzusu vardı. Saatlerce, günlerce gidebileceğimi zannediyordum. Etrafıma bakmayı unutmuş, bir hayli ilerlemiştim. Rüzgâr çoğaldığı için adeta göğsümden biri iter gibi oluyor, bu kuvvetle mücadele ederek ilerlemek bana zevk veriyordu.

Birdenbire niçin buralara geldiğimi düşündüm... Hiç... Sebep filan yoktu... Karar vermeden yürüyüp gelmiştim. Yolun iki tarafındaki ağaçlar rüzgârdan inliyor ve gökyüzünde bulutlar, büyük bir hızla koşup gidiyordu. İlerideki siyah ve kayalık tepeler henüz biraz aydınlıktı ve onlara sürünüp geçen bulutlar sanki buralarda kendilerinden birer parça bırakıyorlardı. Gözlerimi yumarak ilerliyor ve ıslak havayı içime çekiyordum. Kafamdan söküp attığım sual tekrar belirdi: Niçin buralara geldim?.. Rüzgâr dün akşamkine pek benziyordu, belki biraz sonra kar da sepelemeye başlayacaktı... Dün akşam buralarda başka bir adam, gözlükleri buğulanarak, şapkası elinde ve göğsü bağrı açık, koşar gibi yürüyordu... Rüzgâr kısa ve seyrek saçlarının arasına giriyor, kim bilir nasıl tutuşan başına, dıştan bir serinlik veriyordu. Bu başın içinde neler vardı? Bu baş, bu hasta, bu yaşlı vücudu neden buralara sürüklemişti? Raif efendinin o karanlık ve soğuk gecenin içinde nasıl yürüdüğünü, yüzünün nasıl bir şekil aldığını tasavvur etmek istiyordum. Buraya neden geldiğimi şimdi anlamıştım: Onu ve onun kafasının içinden geçenleri burada daha iyi göreceğimi zannediyordum.

Fakat işte ben, şapkamı uçurmak isteyen rüzgârdan, uğuldayan

ağaçlardan ve koşup giderken birçok şekillere giren bulutlardan başka bir şey görmüyordum. Onun yaşadığı yerde yaşamak, onun gibi yaşamak demek değildi... Bunu zannetmek için pek saf ve ancak benim kadar gafil olmak lazımdı.

Hızlı hızlı otele döndüm. Kahvenin gramofonu ve Suriyeli kadının şarkısı kesilmişti. Arkadaşım yatağına uzanmış kitap okuyordu. Bana yandan bir göz attı:

"Ne o, çapkınlıktan mı geliyorsun?" dedi.

İnsanlar birbirlerini ne kadar iyi anlıyorlardı... Bir de ben bu halimle kalkıp başka bir insanın kafasının içini tahlil etmek, onun düz veya karışık ruhunu görmek istiyordum. Dünyanın en basit, en zavallı, hatta en ahmak adamı bile, insanı hayretten hayrete düşürecek ne müthiş ve karışık bir ruha maliktir!.. Niçin bunu anlamaktan bu kadar kaçıyor ve insan dedikleri mahluku anlaşılması ve hakkında hüküm verilmesi en kolay şeylerden biri zannediyoruz? Niçin ilk defa gördüğümüz bir peynirin evsafı hakkında söz söylemekten kaçtığımız halde ilk rast geldiğimiz insan hakkında son kararımızı verip gönül rahatıyla öteye geçiveriyoruz?

Uzun zaman uyuyamadım. Raif efendi beyaz örtülü yatağında, kızlarının genç vücutlarıyla karısının yorgun uzuvlarından odaya yayılan havayı koklayarak, ateşler içinde yatıyordu.

Gözleri kapalıydı ve ruhu kim bilir nerelerde, nerelerde dolaşıyordu?..

Bu sefer Raif efendinin hastalığı biraz uzunca sürdü. Her zamanki gibi basit bir soğukalgmlığma benzemiyordu. Nurettin beyin getirdiği ihtiyar doktor, hardal lapası tavsiye etti ve öksürük ilacı yazdı. Ben iki üç akşamda bir uğruyor ve her defasında onu biraz daha çökmüş buluyordum. Fakat kendisi fazla telaş etmiyor ve hastalığına ehemmiyet vermez görünüyordu. Belki de ev halkını telaşlandırmaktan çekiniyordu. Mihriye hanımla Necla'nın halleri hakikaten insana endişe verecek gibiydi. Senelerden beri iş yapmaktan düşünmeyi bile unutmuşa benzeyen kadın, büyük bir şaşkınlık içinde hastanın odasına girip çıkıyor, arkasına hardal lapası korken elinden havluları veya tabağı düşürüyor, içeride veya dışarıda daima bir şey unutuyor ve hiç durmadan aranıyordu. Çıplak ayaklarında eğrilmiş topuksuz terlikler ile dört tarafa koştuğunu hâlâ görüyor ve her rast geldikleri insana imdat ister gibi takılıp kalan bakışlarını hâlâ üzerimde hissediyorum. Necla annesi kadar kendini kaybetmiş olmamakla beraber, büyük bir üzüntü içindeydi.

Son günlerde mektebe gitmiyor ve babasını bekliyordu. Akşamüzerleri hastayı yoklamaya geldiğim zaman kızarmış ve şişmiş gözlerinden onun biraz evvel ağlamış olduğunu fark ediyordum. Fakat bütün bunlar Raif efendiyi daha çok sıkıyor gibiydi. Yalnız kaldığımız zamanlar bundan şikâyet etmiş, hatta bir kere:

"Yahu, ne oluyor bunlara? Hemen ölüyor muyuz?" diye söylenmişti. "Ölsek ne olacak sanki... Onlara ne? Ben onlar için neyim?.." Sonra, daha acı ve insafsız bir tavırla ilave etmişti:

"Ben onlar için hiçbir şey değilim... Hiçbir şey değildim...

Senelerden beri aynı evde beraber yaşadık... Bu adam kimdir diye merak etmediler... Şimdi çekilip gideceğimden korkuyorlar..."

"Aman Raif bey" dedim. "Bunlar ne biçim laflar... Gerçi biraz fazla telaş ediyorlar, ama bunu böyle tefsir etmek doğru değil... Karınız ve kızınız!"

"Evet, karım ve kızım... Ama işte o kadar..."

Başını öte tarafa çevirdi. Son sözlerinden bir şey anlamamış ve başka bir şey sormaktan çekinmiştim.

Nurettin bey, ev halkını teskin etmek için bir dahiliye mütehassısı getirdi. Bu adam uzun uzun muayeneden sonra hastalığın zatürree olduğunu söyledi ve etrafındakilerin şaşkınlığını görünce:

"Yok canım, o kadar mühim değil... Maşallah bünyesi mukavim, kalbi de sağlam, atlatır. Yalnız dikkat etmek lazım...

Üşütmeyin. Hatta hastaneye kaldırsanız daha iyi olur!" dedi.

Mihriye hanım hastane lafını duyunca büsbütün kendini bıraktı. Holdeki iskemlelerden birine çökerek avaz avaz ağlamaya başladı. Nurettin bey de, haysiyetine dokunulmuş gibi yüzünü buruşturarak:

"Ne münasebet?" dedi. "Evinde herhalde hastaneden iyi bakılır!"

Doktor omuzlarını silkerek gitti.

Raif efendi evvela hastaneye gitmeyi istiyor, "Orada hiç olmazsa kafamı dinlerim!" diyordu. Yalnız kalmak istediği her halinden belliydi, fakat etrafındakilerin bunu ne kadar şiddetle reddettiklerini görünce, o da sesini çıkarmaz oldu. Yüzünde ümitsiz bir tebessümle: "Beni orada da rahat bırakmazlar ki!" diye mırıldandı.

Bir gün, hâlâ aklımdadır, bir cuma günü akşamı Raif efendinin başucundaki iskemleye oturmuş, hiç konuşmadan, onun göğsü hırıldayarak nefes alışını seyrediyordum. Odada başka kimse yoktu. Yanı başındaki komodinin üzerinde, ilaç şişelerinin arasında duran büyük bir cep saati odayı madeni bir sesle dolduruyordu. Hasta, çukura kaçan gözlerini açarak:

"Bugün biraz iyiyim!" dedi.

"Elbette... Hep böyle devam edecek değil ya..."

O zaman, adeta müteessir bir edayla:

"Peki ama, bu daha ne kadar devam edecek?.." diye sordu.

Sualinin hakiki manasını anlamış ve dehşete düşmüştüm.

Sesindeki bıkkınlık onun ne kastettiğini gösteriyordu.

"Ne oluyorsunuz Raif bey?" dedim.

Gözlerini gözlerime dikerek, ısrarla sordu:

"Peki ama, ne lüzum var? Yetmez mi artık?.."

Bu sırada Mihriye hanım içeri girdi. Bana sokularak:

"Bugün iyice!" dedi. "Artık bunu da atlattı inşallah!"

Sonra kocasına döndü:

"Pazara çamaşır yıkanacak... Şu senin havluyu beyefendi getiriverse!"

Raif efendi peki makamında başını salladı. Kadın dolapta bir şeyler arayıp aldıktan sonra tekrar çıktı. Hastanın halindeki ufak bir iyilik karısının bütün telaş ve heyecanlarını alıp götürmüştü. Şimdi kafası eskisi gibi ev dertleri, yemek ve çamaşır işleriyle doluydu. Bütün basit insanlarda olduğu gibi, kederden sevince, heyecandan sükûnete geçiyor ve bütün kadınlar gibi her şeyi çabucak unutuyordu. Raif efendinin gözlerinde, hüzün dolu ve derin bir gülümseme vardı. Karyolanın ayakucunda asılı duran ceketini başıyla göstererek:

"Şurada, sağ cebimde bir anahtar olacak, onu al da, benim masanın üst gözünü aç. Hanımın söylediği havluyu getiriver...

Zahmet olacak ama..." dedi.

"Yarın akşam getiririm!"

Gözlerini tavana dikerek uzun müddet sustu. Birdenbire başını bana çevirdi:

"Orada, gözün içinde ne varsa hepsini getir!" dedi. "Ne varsa... Bizim hanım galiba benim bir daha şirkete gidemeyeceğimi sezdi... Bizim yolculuk artık başka yere..."

Tekrar başı yastığa gömüldü.

Ertesi günü akşamüzeri şirketten ayrılmadan evvel Raif efendinin masasına gittim. Sağ tarafta üst üste üç göz vardı. Evvela alttakileri açtım; biri bomboştu, ötekinde birtakım kâğıtlar ve tercüme müsveddeleri vardı. Üst göze anahtarı sokarken ürperdim: Raif efendinin senelerden beri oturduğu iskemlede oturduğumu ve onun her gün birkaç defa yaptığı hareketi tekrar ettiğimi şimdi fark etmiştim. Acele ile gözü çektim. Burası da boş gibiydi. Yalnız bir kenarda oldukça kirli bir havlu, gazele kâğıdına sarılmış bir sabun parçası, bir sefertası gözü, bir çatal ve Singer marka burgulu bir çakı vardı. Bunları çabucak bir kâğıda sardım. Gözü yerine iterek ayağa kalktım, fakat arka taraflarda herhangi bir şeyin kalmış olabileceği aklıma gelerek gözü yeniden çektim ve elimle içini araştırdım. Hakikaten ta dipte defter gibi bir şey vardı. Onu da alarak diğer eşyanın arasına koydum ve dışarı fırladım. Odanın içinde kaldıkça, Raif efendinin bir daha bu iskemleye oturmaması ve bu çekmeceyi bir daha açmaması ihtimali zihnimden çıkmıyordu.

Evde gene büyük bir telaşla karşılaştım. Kapıyı Necla açtı ve beni görünce: "Sormayın, sormayın!" diye başını salladı.

Adeta aile efradından biri gibi olmuştum ve ev halkı beni yabancı telakki etmiyordu. Genç kız:

"Babam gene fenalaştı!" dedi. "Bugün iki defa fenalık geldi. Çok korktuk. Enişte doktor getirdi, şimdi yanında... İğne yapıyor..." Ve hemen hastanın odasına daldı.

İçeri girmedim. Holdeki iskemlelerden birine oturarak kâğıda sarılı paketi önüme koydum. Mihriye hanım birkaç kere dışarı çıktığı halde bu zavallı eşyayı ona vermeye utanıyordum.

İçeride bir insan canıyla uğraşırken onun yakınlarından birine kirli bir havlu ve eski bir çatal uzatmak pek münasebetsiz bir şey olurdu. Ayağa kalkıp ortadaki büyük masanın etrafında dolaştım. Büfenin aynasında kendimi gördüğüm zaman oldukça şaşırdım. Sapsarı

kesilmiştim. Kalbim hızla atmaya başladı. Kim olursa olsun, bir insanın yaşamakla ölmek arasındaki büyük köprüde çabalaması korkunç bir şeydi. Sonra, onun en yakınları: Karısı, kızları, akrabaları dururken, benim onlardan fazla alaka ve teessür göstermeye hakkım olmadığını düşündüm.

Bu sırada gözüm misafir odasının aralık kapısından içeri ilişti. Biraz yaklaşıp bakınca Raif efendinin kayınbiraderleri Cihat'la Vedat'ı gördüm. Bir kanepeye yan yana oturmuşlar, sigara içiyorlardı. Müthiş bir iç sıkıntısıyla kıvrandıkları ve evi bırakıp çıkamadıkları için kendi kendilerine içerledikleri belliydi.

Nurten bir koltuğa oturmuş, başını koluna dayamıştı; ağlıyor, yahut uyuyordu. Biraz ötede, Raif efendinin baldızı Ferhunde, iki çocuğunu kucağına oturtmuş, onların gürültü etmelerine mâni olmak için bir şeyler söylüyor, fakat her halinden, çocuk avutmanın ne kadar acemisi olduğu anlaşılıyordu.

Hastanın kapısı açıldı ve doktor, arkasında Nurettin beyle beraber, çıktı. Bütün lakaytlığına rağmen canı sıkılmış bir hali vardı.

"Yanından ayrılmayın ve akse* gelirse o iğnelerden yapın" diyordu.

Nurettin bey kaşlarını çatarak sordu:

"Tehlikeli mi?"

Doktor, böyle vaziyetlerde her meslektaşının verdiği cevapla mukabele etti:

"Belli olmaz!"

Ve başka suallere maruz kalmamak, hele hastanın karısı tarafından taciz edilmemek için paltosunu ve şapkasını çabucak giydi ve Nurettin beyin daha evvel avcunda hazırlamış olduğu üç gümüş lirayı yüzünü buruşturup alarak, evi terk etti.

Yavaşça hastanın kapısına sokuldum. İçeri baktım. Mihriye hanımla Necla, büyük bir merakla, önlerinde gözleri kapalı yatan adama bakıyorlardı. Genç kız beni görünce başıyla işaret ederek çağırdı. Şimdi annesiyle beraber, hastanın halinin bende uyandıracağı tesiri görmek istiyorlardı. Bunu fark ettiğim için bütün kuvvetimle kendime hâkim olmaya çalıştım. Gördüğümden müsterih olmuş gibi bir tavırla hafifçe başımı salladım.

Sonra, sol tarafımda adeta baş başa vermiş duran kadınlara dönerek,

zoraki bir gülümseme ile:

"Korkulacak bir şey yok herhalde... Atlatacak inşallah!" dedim.

Hasta gözlerini araladı, tanıyamamış gibi bana bir müddet baktı. Sonra büyük bir gayret sarf ederek başını karısına ve kızına çevirdi, anlaşılmaz birkaç kelime mırıldandı, yüzünü buruşturarak birtakım işaretler yaptı.

Necla sokuldu:

"Bir şey mi istedin babacığım?"

"Haydi, siz biraz çıkın!"

Sesi pek hafif ve kesikti.

Mihriye hanım bize işaret etti. Fakat bunu gören hasta, elini yataktan dışarı çıkararak bileğimden yakaladı ve:

" Nöbet."

"Sen gitme!" dedi.

Kadınlar biraz şaşırmışlardı. Necla:

"Babacığım, kolunu çıkarmasana!.." diye söylendi.

Raif efendi: "Biliyorum, biliyorum!" demek isteyen bir hareketle çabuk çabuk başını salladı ve onlara, çıkmaları için, tekrar işaret etti.

İki kadın da yüzüme sorgucu gözlerle bakarak odayı terk ettiler.

O zaman Raif efendi, tamamen unutmuş olduğum, elimdeki paketi gösterdi:

"Hepsini getirdin mi?"

Evvela anlayamayarak yüzüne baktım. Bu kadar merasim bunu sormak için miydi? Hasta hâlâ yüzüme bakıyor ve gözleri, büyük bir merak içindeymiş gibi parlıyordu.

İlk defa bu anda mahut siyah kaplı defteri hatırladım. Onu bir kere bile açıp bakmamış, içinde ne olduğunu merak etmemiştim. Raif efendinin bu neviden bir defteri olacağı aklıma bile gelmezdi.

Paketi süratle açıp içindeki havlu vesaireyi kapının arkasındaki bir iskemlenin üzerine koydum. Sonra defteri elime alarak Raif efendiye gösterdim:

"Bunu mu istiyordunuz?"

Başıyla "evet" diye işaret etti.

Yavaşça defterin yapraklarını karıştırdım. İçimde mukavemet edilmez bir merakın gitgide büyüdüğünü hissediyordum.

Tek çizgili sahifelerde, iri ve intizamsız harfler, gayet acele yazıldığı belli satırlar vardı. İlk sahifeye bir göz attım, serlevha filan yoktu. Sağ tarafta 20 Haziran 1933 tarihi ve hemen bunun altında şu satırlar vardı:

"Dün başımdan garip bir hadise geçti ve bana on sene evvelki başka birtakım hadiseleri yeniden yaşattı..."

Alt tarafını okuyamadım. Raif efendi tekrar kolunu çıkarmış ve elimi tutmuştu.

"Okuma!" dedi ve başıyla odanın karşı tarafını işaret ederek mırıldandı:

"Onu şuraya at!.."

Gösterdiği tarafa baktım. Mika levhaların arkasında parlayan kızıl gözleriyle demir sobayı gördüm.

"Sobaya mı?"

"Evet!"

Bu anda merakım büsbütün arttı. Raif efendinin defterini ellerimle yok etmek, benim için imkânsızdı:

"Ne münasebet, Raif bey!" dedim. "Yazık değil mi? Size uzun zaman arkadaş olmuş bir defteri manasız yere yakmak doğru mu?"

"Lüzumu yok!" dedi ve başıyla tekrar sobayı gösterdi. "Artık lüzumu yok!"

Onu bu fikirden vazgeçirmenin mümkün olmayacağını anladım. Herkesten sakladığı ruhunu ihtimal ki bu deftere dökmüştü ve şimdi onunla beraber gitmek istiyordu.

insanlara kendinden hiçbir şey bırakmak istemeyen ve yalnızlığını, ölüme giderken bile beraber alan bu adama karşı içimde nihayetsiz bir merhamet ve onun mukadderatına karşı nihayetsiz bir alaka uyandı.

"Sizi anlıyorum Raif bey!" dedim. "Evet, gayet iyi anlıyorum. Her şeyinizi insanlardan kıskanmakta haklısınız. Bu defteri yakmak istemeniz de doğru... Fakat bunu bir müddet, hiç olmazsa bir gün geri bırakamaz mısınız?"

Gözleriyle: "Neden?" diye sorarak yüzüme baktı Başladığım şeye devam etmek ve son bir çareyi denemek için ona daha çok sokuldum ve kendisine karşı duyduğum bütün alaka ve sevgiyi gözlerimde toplamaya çalıştım.

"Bu defteri bir gece, yalnız bu gece bende bırakmaz mısınız? Bu kadar zaman arkadaşlık ettik, bana kendinize dair hiçbir şey söylemediniz... Sizi merak etmemi tabii bulmuyor musunuz? Bana karşı da bu kadar saklanmaya muhakkak lüzum görüyor musunuz? Dünyada benim için en kıymetli insansınız... Buna rağmen sizin gözünüzde herkes gibi bir hiç olduğumu söyleyerek mi beni bırakıp gitmek istiyorsunuz?"

Gözlerim yaşarmıştı. Göğsümün içi titreyerek, sözüme devam ettim. Aylardan beri beni kendisine yaklaştırmaktan kaçan bu adama karşı ruhumda biriken sitemleri de sanki bu anda ortaya döküyordum:

"insanlardan itimadınızı çekip almakla belki haklısınız. Fakat bunun istisnaları yok mu? Olamaz mı? Unutmayın ki siz de bu insanlardan birisiniz... Yaptığınız nihayet manasız bir hodbinlik olabilir."

Bu sözlerin, ağır bir hastaya söylenecek şeyler olmadığını hatırlayarak sustum. O da susuyordu. Nihayet son bir gayretle:

"Raif bey, siz de beni anlayınız! Sizin sonunda bulunduğunuz yolun ben daha başlarmdayım. İnsanları öğrenmek, bilhassa insanların size ne yaptıklarını bilmek istiyorum..." dedim.

Hasta başını şiddetle sallayarak sözümü kesti. Bir şeyler mırıldanıyordu; eğildim, nefesini yüzümde hissediyordum:

"Hayır, hayır!" diyordu. "İnsanlar bana hiçbir şey yapmadılar... Hiçbir şey... Hep ben... Hep ben..."

Birdenbire sustu ve çenesi göğsüne düştü. Daha hızlı nefes alıyordu. Bu sahnenin onu yorduğu muhakkaktı. Ben de büyük bir ruhi yorgunluk duymaya başlamıştım. Defteri sobaya atıp dışarı kaçmayı düşünüyordum. Hasta tekrar gözlerini açtı:.

"Hiç kimsenin kabahati yok... Hatta benim bile!.."

Sözüne devam edemedi. Öksürüyordu. Nihayet gözleriyle defteri işaret ederek:

"Oku, göreceksin!" dedi.

Bunu bekliyormuş gibi hemen siyah kaplı defteri cebime koydum.

"Yarın sabah getirir, gözünüzün önünde yakarım!" dedim.

Hasta, biraz evvelki titizliğine hiç benzemeyen bir tavırla: "Ne yaparsan yap!" makamında omuzlarını silkti.

Hayatının en mühim kısımlarını ihtiva ettiği muhakkak olan bu defterle bile artık alakasını kesmiş bulunduğunu anladım. Ayrılmak için elini öptüm. Doğrulmak istediğim zaman beni bırakmadı, kendine doğru çekti, evvela alnımdan, sonra yanaklarımdan öptü. Başımı kaldırınca gözlerinden şakaklarına doğru yaşlar sızdığını gördüm. Raif efendi bunları saklamak veya silmek için hiçbir harekette bulunmuyor, gözlerini kırpmadan bana bakıyordu. Ben de kendimi tutamamış, ağlamaya başlamıştım; bu ancak fevkalade büyük ve sahici kederlerde görülen, sessiz, hıçkırıksız ağlayışlardan biriydi. Ondan ayrılmanın bana güç geleceğini biliyordum. Fakat bunun bu kadar korkunç, bu kadar acı olacağını tasavvur edememiştim.

Raif efendi, tekrar dudaklarını kımıldattı. Duyulur duyulmaz bir sesle:

"Seninle hiç şöyle uzun boylu konuşamadık evladım... Yazık!" dedi ve gözlerini kapadı.

Artık birbirimize veda etmiş bulunuyorduk... Kapının önünde bekleyenlere yüzümü göstermemek için adeta koşarcasına holden geçtim ve sokağa fırladım. Yolda soğuk bir rüzgâr yanaklarımı kuruttu. Hiç durmadan "Yazık!.. Yazık!.." diye söyleniyordum.

Otele geldiğim zaman arkadaşımı uyumuş buldum. Yatağa girerek başucumdaki küçük lambayı yaktım ve derhal Raif efendinin siyah kaplı mektep defterini okumaya başladım: 20 *Haziran 1933*

Dün başımdan garip bir hadise geçti ve bana on sene evvelki başka birtakım hadiseleri yeniden yaşattı. Unutup gittiğimi zannettiğim bu hatıraların, bundan sonra beni hiç bırakmayacaklarını biliyorum... Hangi hain tesadüf dün onları yolumun üstüne çıkardı ve beni, senelerden beri dalmış olduğum derin uykudan, artık yavaş yavaş alıştığım hissiz uyuşukluktan ayırdı. Deli olacağım, yahut öleceğim

dersem yalan söylemiş olurum. İnsan tahammül edemeyeceğini zannettiği şeylere pek çabuk alışıyor ve katlanıyor. Ben de yaşayacağım... Ama nasıl yaşayacağım!.. Bundan sonraki hayatım nasıl dayanılmaz bir işkence olacak!.. Ama ben dayanacağım... Şimdiye kadar olduğu gibi...

Yalnız bir şeye dayanmak artık benim için mümkün değil: I ler şeyi kafamda yalnız başıma saklayamayacağım. Söylemek, bir şeyler, birçok şeyler anlatmak istiyorum... Kime?.. Şu koskocaman dünyada benim kadar yapayalnız dolaşan bir insan daha var mı acaba? Kime, ne anlatabilirim? On seneden beri hiç kimseye bir şey söylediğimi hatırlamıyorum. Boşuna yere her kesten kaçmış, boş yere bütün insanları kendimden uzaklaştırmışım; ama bundan sonra başka türlü yapabilir miyim? Artık hiçbir şeyin değişmesine imkân yok... Lüzum da yok. Demek böyle olması icap ediyormuş. Yalnız söyleyebilsem... Bir kişiye olsun içimdekileri dökebilsem... Bunu sahiden istesem bile artık böyle bir insan bulmama imkân yok... Bende arayacak hal kalmadı... Kalsa da aramam... Zaten bu defteri neden aldım?

Küçük bir ümidim olsa, dünyada en sevmediğim bu yazmak işine kalkışır mıydım? İnsanın muhakkak kendini boşaltması lazım... Dünkü hadise olmasaydı... Ah, dün her şeyi öğrenmiş olmasaydım... Şimdi eski ve belki de rahat hayatım devam edecekti...

Dün sokakta giderken iki kişiye rast geldim. Birini ilk defa görüyordum, öteki de dünyada bana belki en uzak insanlardan biriydi. Bunların hayatım üzerinde bu kadar müthiş tesirleri olabileceği aklıma gelir miydi?

Fakat mademki bir kere yazmaya karar verdim, her şeyi sükûnetle ve baştan anlatmalıyım... Bu takdirde birkaç sene, hatta on on iki sene geriye gitmek lazım... Belki de on beş... Fakat sıkılmadan yazacağım... Belki manasız tafsilat arasında asıl korkunç tarafları boğmak, onların tesirinden kurtulmak mümkün olur. Belki yazacaklarım yaşadığım kadar acı olmaz ve ben biraz ferahlarım. Birçok şeylerin zannettiğimden daha ehemmiyetsiz, basit olduğunu görüp kendi heyecanımdan utanırım...

Belki...

Babam Havranlıydı. Ben orada doğdum ve büyüdüm. Orada ilk tahsilimi yaptım, sonra bir müddet, bize bir saat kadar uzaktaki Edremit idadisine gidip geldim. Umumi Harbin son senelerinde, on dokuz yaşlarında askere alındım; fakat daha talimgahta mütareke ilan edildi. Kasabaya döndüm. Tekrar idadiye devam edip bitirmedim.

Zaten okumaya pek hevesim yoktu. Araya giren bir senelik zaman ve o sıralarda bu havalide hüküm süren karmakarışık vaziyet beni tahsilden soğutmuştu.

Mütarekeden sonra bütün bağlar gevşemiş, ne doğru dürüst bir hükümet, ne de muayyen bir fikir ve hedef kalmıştı.

Bazı mıntakalar ecnebi kuvvetleri tarafından işgal ediliyor, birdenbire türeyen bir sürü çeteler, türlü türlü namlar altında, bazen düşmana karşı cephe kurarak, bazan köyleri soyarak faaliydi gösteriyor; dün bir kahraman olarak ismi ağızdan ağıza dolaşan bir sergerdenin bir hafta sonra tenkil edildiği ve ölüsünün Edremit'te Konakönü meydanında asılı durduğu ilan ediliyordu. Böyle bir devirde, dört duvar arasına kapanarak Osmanlı tarihi veya musahabat-ı ahlâkiye* okumak pek cazip bir şey değildi. Yalnız, memleketin oldukça hali vakti yerindelerin-den sayılan babam, nedense beni okutmak sevdasına düşmüştü. Akranlarımdan birçoğunun çapraz fişeklikler takıp mavzeri sırtlayarak çeteliğe çıktığını, bunlardan bir kısmının düşman, bir kısmının eşkıya tarafından öldürüldüğünü görünce, benim de akıbetimden korkmaya başlamıştı. Hakikaten ben de boş durmak istemiyor, gizli gizli hazırlanıyordum. Fakat bu sırada işgal kuvvetleri kasabaya geldiler ve her türlü kahramanlık heveslerim, içimde boğulup kalmaya mahkûm oldu.

* Ahlak sohbetleri.

Birkaç ay serseri gibi dolaştım. Arkadaşlarımın çoğu ortadan kaybolmuştu. Babam beni İstanbul'a göndermeye karar verdi. Nereye gideceğimi o da bilmiyor, "Bir mektep bul, oku!" diyordu. Daima biraz beceriksiz ve mahcup bir çocuk olduğum halde babamın bana böyle söylemesi, oğlunu ne kadar az tanıdığını göstermeye kâfiydi. Ne olsa, içimde bazı cihetlere doğru gizli birtakım arzular duyuyordum. Mektepteyken hocalarımın takdirini kazandığım bir ders vardı: Oldukça iyi resim yapıyordum. İstanbul'daki Sanayii Nefise Mektebi'ne** girmek ara sıra aklımdan geçer ve bana tatlı hayaller kurdururdu. Zaten küçükten beri hakikatten ziyade hayal dünyasında yaşayan sessiz bir çocuktum. Tabiatımda manasız denilecek kadar ileri giden bir çekingenlik vardı ki, çok kere etrafım tarafından yanlış anlaşılmama, aptal yerine konmama sebep olur ve beni üzerdi. Hiçbir şey beni, hakkımdaki bir kanaati düzeltmek mecburiyeti kadar korkutmazdı. Sınıfta arkadaşlarımın yaptığı bir kabahat daima benim üzerime atıldığı halde ben kendimi bir kelime ile olsun müdafaaya cesaret edemez, eve döndüğüm zaman bir kenara saklanıp ağlardım. Annemin ve bilhassa babamın bana sık sık: "Yahu, sen kız olacakmışsm ama yanlış doğmuşsun!" dediklerini hatırlıyorum. En

büyük zevkim evin bahçesinde veya derenin kenarında yalnız başıma oturup hülyalara dalmaktı.

** Güzel Sanatlar Akademisi.

Bu hülyalar, hareketlerimle büyük bir tezat teşkil edecek kadar cesurca ve genişti: Okuduğum sayısız tercüme romanlarındaki kahramanlar gibi, her sözüme tereddütsüz itaat eden maiyetimle beraber ortalığı kasıp kavurduğum, bir mahalle ötede oturan ve içimde şeklini pek tayin edemediğim tatlı arzular uyandıran Fahriye ismindeki bir kızı, yüzümde bir maske ve belimde çifte tabancalarla, dağlardaki muhteşem mağarama kaçırdığım olurdu. Onun evvela nasıl korkup çırpınacağmı, sonra, önümde tir tir titreyen insanları, mağaradaki emsalsiz zenginliği görünce nasıl büyük bir hayrete düşeceğini ve nihayet yüzümü açınca, saklayamadığı bir sevinçle nasıl haykırarak boynuma atılacağını tasavvur ederdim. Bazan büyük kâşifler gibi Afrika'da gezer, yamyamlar arasında görülmemiş maceralar geçirir, bazan meşhur bir ressam olur ve Avrupa'yı dolaşırdım. Bütün okuduğum kitaplar, Misel Zevako'lar, Jül Vern'ler, Aleksandr Duma'lar, Ahmet Mithat Efendi'ler, Vechi Bey'ler kafamda silinmez şekilde yer tutmuşlardı.

Babam bu kadar okumama kızar, bazan romanları alıp atar, bazan geceleri odama ışık verdirmezdi. Fakat benim her şeye bir çare bulduğumu, küçük kaytan fitilli idare lambasının ışığı altında kendimden geçerek "Paris Esrarı"nı veya "Sefiller"i okuduğumu görünce tazyikinden vazgeçmişti. Elime geçen her şeyi okuyor ve her okuduğum şeyin, ister Mösyö Lökok'un maceraları, ister Murat Bey'in tarihi olsun, tesiri altında kalıyordum.

Eski bir Roma tarihinde, Mucius Scaevola isminde bir murahhasın* düşmanla sulh müzakeresi yaparken, kendisine teklif edilen şartları kabul etmezse öldürüleceği yolundaki tehdide cevap olarak, kolunu yanı başındaki ateşe sokup dirseğine kadar yaktığını ve bu sırada sükûnetle müzakereye devam ederek, böyle tehditlerle korkutulamayacağmı gösterdiğini okuduğum zaman, elimi aynı şekilde bir ateşe sokmak ve aynı metaneti nefsimde denemek arzusuna kapılmış ve parmaklarımı oldukça ağır bir şekilde yakmıştım. En büyük bir acıya yüzündeki tebessümü muhafaza ederek tahammül eden bu adamın hayali beni hiçbir zaman terk etmemiştir. Bir zamanlar kendim de yazı yazmaya, hatta ufak şiirler karalamaya kalkmış, fakat bundan çabuk vazgeçmiştim: İçimdekileri herhangi şekilde olursa olsun dışarıya vurmak korkusu, bu manasız ve lüzumsuz ürkeklik yazı yazmama mâniydi. Yalnız resim yapmaya devam ediyordum. Bu iş bana, içimden bir şey vermek gibi gelmiyordu.

Dışarıyı alıp bir kâğıda aksettirmekten, bir mutavassıtlıktan* ibaret görünüyordu. Nitekim işin böyle olmadığını anlayınca bundan da vazgeçtim... Hep o korku yüzünden...

* Elçinin.

Resim yapmanın da bir nevi ifade, bir iç ifadesi olduğunu İstanbul'da ve Sanayii Nefise mektebinde, hiç kimsenin yardımı olmadan, kendi kendime öğrendim ve mektebe devam etmez oldum. Zaten hocalar da bende fazla bir şey bulmuyorlardı. Evde veya atölyede karaladığım şeyler arasından ancak en manasızlarını gösterebiliyor, bana dair herhangi bir şey ifade eden, içinde benden herhangi bir şey bulunan resimleri büyük bir titizlikle saklıyor ve ortaya çıkarmaktan utanıyordum. Bunlar tesadüfen birinin eline geçse, çıplak ve mahrem bir halde yakalanmış bir kadın gibi şaşırıyor, kıpkırmızı oluyor ve kaçıyordum.

Ne yapacağımı bilmeden uzun zaman İstanbul'da dolaştım. Mütareke seneleriydi, şehir benim tahammül edemeyeceğim kadar hayâsız ve karmakarışık olmuştu. Havran'a dönmek için babamdan para istedim. On gün kadar sonra uzun bir mektup aldım. Babam benim işe yarar bir adam olmam için son bir tedbire başvuruyordu.

Almanya'da, paranın kıymetini kaybetmesi yüzünden, ecnebilerin gayet ucuz, hatta İstanbul'dakinden daha az bir para ile geçindiklerini bir yerden duymuş, benim oraya giderek "sabunculuk, bilhassa mis sabunculuğu" öğrenmemi söylüyor, yol parasıyla diğer masraflar için bir miktar para yolladığını bildiriyordu. Fevkalade sevindim. Bu sanatlara karşı bir heves duyduğumdan filan değil, çocukluğumdan beri gözlerimin önünde bin bir şekilde canlanan, birçok hayallerime mevzu olan Avrupa'yı görmek fırsatının böyle hiç beklemediğim bir zamanda çıkıvermesinden sevindim. Babam mektubunda: "Bir iki senede bu işi öğrenip gelirsen, bizim burdaki sabunhaneyi büyütür, ıslah eder ve senin idarene veririm, sen de ticaret hayatına atılarak altın bileziğin sayesinde mesut ve müreffeh olursun!" diyordu. Fakat ben işin bu tarafını düşünmüyordum bile...

* Aracılıktan.

Bir ecnebi dil öğreneceğimi, bu dilde kitaplar okuyacağımı, ve asıl, şimdiye kadar sadece romanlarda rastladığım insanları işte bu "Avrupa"da bulacağımı tahmin ediyordum. Zaten muhitimden uzak duruşumun, vahşiliğimin bir sebebi de kitaplarda tanıştığım ve benimsediğim insanları muhitimde bulamayışım değil miydi?

Bir hafta içinde hazırlandım ve Bulgaristan üzerinden trenle Berlin'e hareket ettim. Hiç lisan bilmiyordum. Dört günlük yolculuk esnasında bir *mükâleme** kitabından ezberlediğim beş on kelime sayesinde, adresini daha İstanbul'dayken defterime yazdığım bir pansiyona gittim.

* Konuşma.

İlk haftalar, kendimi idare edecek kadar lisan öğrenmek ve hayran hayran etrafıma bakınarak şehri dolaşmakla geçti. İlk günlerin şaşkınlığı çok sürmedi. Burası da en nihayet bir şehirdi. Sokakları biraz daha geniş, çok daha temiz, insanları daha sarışın bir şehir. Fakat ortada insanı hayretinden düşüp bayılmaya sevk edecek bir şey de yoktu. Benim hayalimdeki Avrupa'nın nasıl bir şey olduğunu ve şimdi içinde yaşadığım şehrin buna nazaran ne noksanları bulunduğunu kendim de bilmiyordum... Hayatta hiçbir zaman kafamızdaki kadar harikulade şeyler olmayacağını henüz idrak etmemiştim.

Lisan öğrenmeden bir işe başlanamayacağını düşünerek, Umumi Harp'te Türkiye'de bulunmuş ve biraz Türkçe öğrenmiş bir eski zabitten ders almaya başladım. Pansiyon sahibi madam da boş zamanlarını benimle gevezeliğe hasrediyor ve yardımda bulunuyordu. Pansiyonun diğer müşterileri de birlikte ahbaplık etmeyi fırsat sayıyorlar ve saçma sapan suallerle başımı şişiriyorlardı. Akşam yemeklerinde sofra başında luplanan kalabalık, oldukça renkliydi. Bunların arasında billı.ıssa Hollandalı bir dul kadın olan Frau van Tiedemann, Por-lekizli bir tüccar olan ve Berlin'e Kanarya adalarından portakal getiren Herr Camera ve ihtiyar Herr Döppke benimle ahbaptılar. Bu sonuncusu Almanya'nın Kamerun müstemlekesinde ticaret yaparken mütarekeden sonra her şeyini bırakarak vatanına sığınmış bir adamdı. Kurtarabildiği bir miktar parasıyla oldukça mütevazı bir hayat sürüyor, gününü, o sıralarda BerI i n'de pek bol olan siyasi toplantılara gidip akşamları intibalarını anlatmak suretiyle geçiriyordu. Çok kere, yeni tanıştığı terhis edilmiş işsiz Alman zabitlerini de yanında getirir ve onlarla, saatlerce münakaşa ederdi. Benim yarım yamalak anladığıma göre Almanya'nın kurtuluşunu Bismark gibi demir iradeli bir adamın işbaşına geçmesinde ve hiç vakit geçirmeden silahlanmaya başlayarak ikinci bir harple haksızlıkları düzeltmekte buluyorlardı.

Bazan pansiyon müşterilerinden biri gider, açılan odaya hemen bir başka misafir gelirdi. Fakat zamanla bu değişmelere, yemek yediğimiz karanlık salonun daima yanık duran kırmızı abajurlu elektriğine, günün hiçbir zamanında eksik olmayan çeşitli lahana kokularına, sofra

arkadaşlarımın siyası münakaşalarına alışmış, hatta bunlardan sıkılmaya başlamıştım. Hele bu münakaşalar... Herkesin Almanya'yı kurtarmak için kendine göre bir fikri vardı. Fakat bütün bu fikirler hakikaten Almanya'ya değil, her birinin kendi şahsi menfaatlerine bağlıydı.

Para düşkünlüğü yüzünden servetini kaybeden ihtiyar bir kadın, zabitlere kızıyor, zabitler grev yapan ameleyi ve harbe devam etmek istemeyen askerleri kabahatli buluyor, müstemleke tüccarı durup dururken, harp açan imparatora küfür ediyordu.

Sabahları odamı düzelten hizmetçi kız bile benimle siyasetten konuşmaya kalkar, boş zamanlarında derhal gazetesini okumaya koyulurdu. Onun da kendine göre ateşli kanaatleri vardı ve bunlardan bahsederken yüzü büsbütün kızarır, yumruğunu sıkarak havada sallardı.

Almanya'ya niçin geldiğimi unutmuş gibiydim. Sabunculuk meselesini babamdan mektup aldıkça hatırlıyor, henüz lisan öğrenmekle meşgul olduğumu, yakında bu neviden bir müesseseye müracaat edeceğimi yazarak hem onu, hem kendimi avutuyordum. Günlerim birbirine tıpkı üpkısına benzeyerek geçiyordu. Bütün şehri, hayvanat bahçesini, müzeleri dolaşmıştım. Bu milyonluk şehrin birkaç ay içinde tükenivermesi bana adeta yeis veriyordu. Kendi kendime: "İşte Avrupa! Ne var burada sanki?" diyor ve esas itibariyle dünyanın pek sıkıcı olduğuna hükmediyordum. Ekseriya öğleden sonraları büyük caddelerde, kalabalığın içinde dolaşır, yüzlerinde çok mühim işler yapmış insanlara mahsus bir ciddilikle evlerine dönen veya bir erkeğin koluna asılarak baygın gözleriyle etrafa tebessüm saçan kadınları ve yürüyüşlerinde hâlâ asker adımlarını muhafaza eden erkekleri seyrederdim.

Babama büsbütün yalan söylemiş olmamak için, birkaç Türk arkadaşın yardımıyla, bir lüks sabun firmasına müracaat ettim. Bir İsveç grubuna ait olan müessesenin Alman memurları, her üz unutulmamış olan silah arkadaşlığının verdiği bir alakayla, beni gayet iyi karşıladılar, fakat bu mesleğin, Havran'daki sabunhanemizde göre göre öğrendiğimden daha derin taraflarını, galiba firmanın sırındır diye, bana göstermekten çekindiler.

Belki de bende bu işe fazla bir heves görmediklerinden, boşuna yere vakit ziyan etmemek için böyle yaptılar. Yavaş yavaş ben fabrikaya uğramaz oldum, onlar neredeydin demediler, babam mektuplarının arasını uzattı ve ben, Berlin şehrinde, ne yapacağımı, buraya niçin geldiğimi hiç aklıma getirmeden, yaşamaya devam ettim.

Haftada üç defa akşamüzerleri eski zabitten Almanca ders alıyor, gündüzleri müzelerdeki ve yeni açılan galerilerdeki tabloları seyrediyor ve pansiyona daha yüz adım uzaktayken burnumda lahana kokuları hissediyordum. Fakat ilk aylar geçince eskisi kadar canım sıkılmamaya başladı. Yavaş yavaş kitap okumaya çalışıyor ve bu işten zamanla daha çok zevk duyuyordum. Bir müddet sonra bu adeta bir iptila halini aldı. Yatağın üzerine yüzükoyun yatarak kitabı önüme açar, yanı başıma eski ve kaim lügat kitabını kor, saatlerce kalırdım. Çok kere lügat aramaya bile tahammül edemez, cümlelere karine*yle mana vererek geçerdim. Gözümün önünde yepyeni bir dünya açılır gibiydi. Bu sefer okuduklarım, çocukluğumun ve ilk gençliğimin tercüme veya telif kitapları gibi sadece kahramanlardan, fevkalade insanlardan ve görülmemiş maceralardan bahsetmiyorlardı. Hemen hemen hepsinde kendimden, etrafımdan, gördüklerim ve duyduklarımdan birer parça buluyordum. Evvelce içinde yaşadığım halde anlamadığım, görmediğim şeyleri birdenbire hatırlıyor, onlara şimdi hakiki manalarını verdiğimi zannediyordum. Üzerimde en çok tesir yapanlar Rus muharrirleriydi. Turgenyef in koskocaman hikâyelerini bir defada sonuna kadar okuduğum oluyordu. Hele bunlardan bir tanesi günlerce sarsmıştı. Klara Miliç ismindeki bu hikâyenin kahramanı olan kız, oldukça saf bir talebeye âşık oluyor, fakat buna dair hiç kimseye bir şey söylemeden, böyle bir aptalı sevmenin hicabıyla,** müthiş iptilasının*** kurbanı olup gidiyordu. Bu kızı nedense kendime pek yakın bulmuştum, içinden geçenleri söyleyememek, en kuvvetli, en derin, en güzel taraflarını müthiş bir kıskançlık ve itimatsızlıkla saklamak cihetinden onu kendime benzetiyordum.

* İpucu.

** Utancıyla.

*** Düşkünlüğünün.

Müzelerdeki eski resim üstatları da artık bana sıkılmadan yaşamak imkânını veriyorlardı. National Galeri'deki bir tabloyu saatlerce seyrettiğim ve sonra günlerce aynı çehreyi ve manzarayı kafamda yaşattığım oluyordu.

Almanya'ya geleli bir sene olmak üzereydi. Günün birinde, gayet iyi hatırlıyorum, yağmurlu ve karanlık bir teşrinievvel**** gününde, gazeteleri karıştırırken, yeni ressamların açtığı bir sergi hakkındaki tenkit makalesi gözüme ilişti. Ben bu yenilerden pek bir şey anlamıyordum. Belki eserlerindeki fazla iddia, herhangi bir şekilde

göze çarpmak, kendini göstermek temayülü, benim mizacıma aykırı olduğu için onlardan hoşlanmıyordum... Nitekim gazetedeki yazıyı bile okumadım. Fakat birkaç saat sonra, gene rastgele sokaklarda dolaşarak günlük gezintilerimden birini yaparken, gazetede bahsedilen serginin açılmış olduğu binanın önünde bulunduğumu fark ettim. Yapacak mühim işlerim yoktu. Tesadüfe itaat ederek içeri girmeyi tercih ettim ve duvarlardaki küçüklü büyüklü birçok tabloları alakasız gözlerle seyrederek uzun müddet dolaştım.

**** Ekim.

Resimlerin çoğu insana gülümsemek arzusu veriyordu: Köşeli dizler ve omuzlar, nispetsiz başlar ve memeler, elişi kâğıdından yapılmış gibi keskin renklerle gösterilmeye çalışılan tabiat manzaraları. Kırık bir tuğla parçası kadar şekilsiz kristal vazolar, senelerce kitap arasında kalmış kadar cansız çiçekler ve nihayet, mücrimler albümünden alınmışa benzeyen korkunç portreler... Ama ne olsa insan eğleniyordu. Bu kadar az emekle bu kadar büyük işler başarmaya kalkan insanlara belki içerlemek icap ederdi. Fakat onların hiç kimse tarafından anlaşılmamak ve gülünç olmak gibi bir cezayı da adeta marazi bir zevkle ve isteyerek kabul ettiklerini düşününce acımaktan başka yapılacak iş yoktu.

Büyük salonun kapıya yakın bir duvarının önünde birdenbire durdum. O andaki hislerimi, bilhassa aradan bu kadar seneler geçtikten sonra, anlatmama imkân yok. Yalnız orada, kürk mantolu bir kadın portresinin önünde, mıhlanmış gibi durduğumu hatırlıyorum. Resimleri seyredip geçenler, vücutlarıyla beni sağa sola itiyorlar, fakat ben olduğum yerden ayrıla-mıyordum. Bu portrede ne vardı?.. Bunu izah edemeyeceğimi biliyorum; yalnız, o zamana kadar hiçbir kadında görmediğim garip, biraz vahşi, biraz mağrur ve çok kuvvetli bir ifade vardı.

Bu çehreyi veya benzerini hiçbir yerde, hiçbir zaman görmediğimi ilk andan itibaren bilmeme rağmen, onunla aramızda bir tanışıklık varmış gibi bir hisse kapıldım. Bu soluk yüz, bu siyah kaşlar ve onların altındaki siyah gözler; bu koyu kumral saçlar ve asıl, masumluk ile iradeyi, sonsuz bir melal ile kuvvetli bir şahsiyeti birleştiren bu ifade, bana asla yabancı olamazdı. Ben bu kadını yedi yaşımdan beri okuduğum kitaplardan, beş yaşımdan beri kurduğum hayal dünyalarından tanıyordum. Onda Halit Ziya'nm Nihal'inden, Vecihi Bey'in Mehcure'sinden, Şövalye Büridan'm sevgilisinden ve tarih kitaplarında okuduğum Kleopatra'dan, hatta mevlit dinlerken tasavvur ettiğim, Muhammed'in annesi Âmine Hatun'dan birer parça vardı. O benim hayalimdeki bütün kadınların bir terkibi, bir imtizacıydı.*

Yabankedisi derisinden bir kürkün içinde, gölgede kalmasına rağmen donuk beyaz rengi belli olan küçük bir boyun parçası, bunun üzerinde, hafifçe sola dönmüş, beyzi bir insan yüzü vardı. Siyah gözleri anlaşılmaz, derin düşüncelere dalmış gibi yere bakıyor, adeta bulamayacağından emin olduğu oir şeyi son bir ümitle aramak istiyordu. Buna rağmen bakışındaki hüzün biraz da istiğna** ile karışıktı. Sanki: "Evet, aradığımı bulamayacağım... Fakat ne olur?" der gibiydi. Bu istiğna ifadesi, biraz dolgun ve alttakisi daha irice olan dudaklarında tamamen açık bir hal alıyordu. Gözkapakları hafifçe şişti. Kaşları ne pek kalın, ne pek ince, fakat biraz kısaydı; koyu kumral saçları, köşeli ve oldukça geniş alnını çevreleyerek aşağı doğru uzanıyorlar ve yabankedisinin tüylerine karışıyorlardı. Çenesi hafifçe öne doğru kıvrık ve sivriceydi. İnce uzun ve kanatları biraz etli bir burnu vardı.

* Karışımı.

** Sakınma.

Adeta ellerim titreyerek katalogu karıştırdım. Bu tablo hakkında orada tafsilat bulacağımı umuyordum. Sonlara doğru, sahifenin alt tarafında, tablonun numarasının hizasında şu üç kelimeyi okudum: Maria Puder, Selbstportrât. Başka hiçbir şey yoktu. Ressamın sergide yalnız tek bir eseri, kendi portresi bulunduğu anlaşılıyordu. Bundan biraz da memnun oldum. Bu harikulade resmi yapan kadının başka tablolarının, üzerimde bu kadar büyük bir tesir yapamayacağını, hatta belki de ilk hayranlığımı azaltacağını düşünerek korkuyordum. Geç vakte kadar içeride kaldım. Ara sıra dolaşıyor, görmeyen gözlerle diğer tablolara bakıyor ve sonra çabucak aynı yere dönerek uzun müddet seyrediyordum. Her defasında yüzünde yeni ifadeler, gitgide kendini belli eden bir hayat görür gibiydim. Aşağıya doğru bakan gözlerin gizlice beni süzdüğünü, dudakların hafifçe kıpırdadığını zannediyordum.

Salonda kimseler kalmamıştı. Kapının yanında duran uzun boylu bir adam, galiba beni bekliyordu. Süratle kendimi toplayarak dışarı çıktım. Hafif bir yağmur çiseliyordu. Her akşamkinin aksine olarak hiç yollarda oyalanmadan pansiyona döndüm. Hemen yemeğimi yemek, odama çekilerek yalnız başıma o çehreyi gözlerimin önüne getirmek arzusuyla yanıyordum.

Sofrada hiç konuşmadım. Pansiyonun sahibi Frau Heppner:

"Bugün nereleri gezdiniz?" dedi.

"Hiç... Dolaştım, sonra modern ressamların bir sergisini gezdim!" diye cevap verdim.

Salondakiler, derhal modern resim üzerinde konuşmaya başladılar, ben yavaşça odama gittim.

Soyunurken ceketimin cebinden yere bir gazete düştü. Kaldırıp masanın üzerine korken birdenbire yüreğim atmaya başladı. Bu, sabahleyin aldığım ve bir kahvede oturup okurken sergi hakkındaki makaleyi gördüğüm gazeteydi. Bu yazıda o tablo ile ressamı hakkında neler bulunduğunu öğrenmek için sahifeleri yırtarcasına açtım. Benim gibi yavaş ve heyacansız bir adamın bu kadar telaşına kendim de hayret ediyordum. Yazıyı baştan itibaren şöyle bir süzdüm. Ortalara doğru gözlerim, katalogda gördüğüm kelimelerin üzerinde mıhlanıp kaldı: Maria Puder...

Bir sergide ilk defa resim teşhir eden bu genç sanatkârdan oldukça uzun bahsediyordu. Daha ziyade klasiklerin yolunda yürümek istediği anlaşılan ressam kadının, hayret verecek kadar büyük bir ifade kabiliyetine malik olduğu, kendi portrelerini yapan sanatkârların çoğunda görülen "güzelleştirme" veya "inadına çirkinleştirme" temayüllerinin onda bulunmadığı söyleniyor, birçok teknik mütaalalardan sonra nihayet tablodaki kadının, duruşu ve yüzünün ifadesi bakımından, tuhaf bir tesadüf eseri olarak, Andreas del Sarto'nun Madonna d elle Arpie tablosundaki Meryemana tasvirine insanı şaşırtacak kadar çok benzediği iddia ediliyor ve yarı şaka bir ifade ile bu "Kürk Mantolu Madonna"ya muvaffakiyetler temenni edilerek başka bir ressamdan bahse geçiyordu.

Ertesi gün ilk işim, meşhur kopyalarını satan bir mağazaya giderek Arpie Madonnası'nı aramak oldu. Büyük bir Sarto albümünün içinde onu buldum. Bir hayli fena basılmış olan kopya fazla bir şey göstermemekle beraber, makale sahibinin hakkı vardı: Kucağında mukaddes çocuğu ile yüksekçe bir yerde oturan, sağındaki sakallı erkekle solundaki genci hiç fark etmiyormuş gibi gözlerini yere diken bu Madonna'nm yüzü, başını tutuşu, bakışlarında ve dudaklarında apaçık görünen melal ve kırgınlık ifadesi aynen dün gördüğüm tabloya benziyordu. Albümün bu yaprağını ayrıca sattıkları için hemen alarak odama döndüm. Dikkatle baktığım zaman bu resimde sanat bakımından büyük bir hususiyet bulunduğuna hükmettim. Hayatımda ilk defa böyle bir Madonna görüyordum: Şimdiye kadar tesadüf ettiğim Meryemana tasvirlerinde, lüzumundan biraz fazla tebarüz ettirilen*, hatta manasızlığa kadar götürülen bir masumluk ifadesi vardı; kucaklarındaki bebeğe bakarken: "Gördünüz mü? Allah bana neler ihsan etti!" demek isteyen küçük çocuklara, veya ismini

söyleyemeyecekleri bir adamdan peydahladıkları evlatlarına gözlerini dikip şaşkın şaşkın gülümseyen hizmetçi kızlara benzerlerdi. Halbuki Sarto'nun bu tablosundaki Meryem, düşünmeyi öğrenmiş, hayat hakkındaki hükümlerini vermiş ve dünyayı istihfaf etmeye başlamış bir kadındı. İki tarafında ibadet eder gibi duran azizlere değil, kucağındaki Mesih'e değil, hatta gökyüzüne de değil, toprağa bakıyor ve muhakkak ki bir şeyler görüyordu.

* Belirgin kılman.

Resmi masanın üzerine bıraktım. Gözlerimi kapayarak sergideki tabloyu düşündüm. Orada tasvir edilen insanın hakikatte de mevcut olduğu ancak bu anda aklıma geldi. Öyle ya, ressam kendi resmini yapmış olduğuna göre, bu harikulade kadın aramızda dolaşmakta, siyah ve derin gözlerini toprağa veya karşısındakine çevirmekte, alt dudağı biraz büyükçe olan ağzını açarak konuşmakta, hulasa yaşamaktaydı. Onu herhangi bir yerde görmek mümkün olabilirdi... Bu ihtimali düşününce ilk duyduğum his, büyük bir korku oldu. Benim gibi hayatında hiç macerası olmayan bir erkeğin ilk defa böyle bir kadınla karşılaşması hakikaten korkunç olurdu.

Yirmi dört yaşında olduğum halde başımdan hiçbir kadın macerası geçmemişti. Havran'dayken, bizden yaşça büyük bazı mahalle arkadaşlarının delaletiyle yaptığımız birkaç hovardalık, manasını anlamama imkân olmayan sarhoşluk maceralarından başka bir şey değildi ve tabiatımdaki sıkılganlık, bunları tekrara heves etmeme mâni olmuştu. Kadın, benim için, muhayyilemi kamçılayan, sıcak yaz günlerinde zeytin ağaçlarının altına uzandığım zaman yaşadığım bin bir türlü maceraya iştirak eden, maddilikten uzak, yaklaşılmaz bir mahluktu. Uzun seneler kimseye haber vermeden âşık olduğum komşumuz Fahriye ile, hayalen, çok kere hayâsızlığa kadar varan münasebetlerim olduğu halde, kendisiyle sokakta karşılaştığım zaman yerlere yıkılacak kadar şiddetli çarpıntılara uğrar, yüzüm ateş gibi kesilerek kaçacak yer arardım. Ramazan geceleri onun, annesiyle beraber, elinde bir fenerle, teraviye gidişini seyretmek için evden kaçıp kapılarının karşısına gizlenir, fakat bu kapı açılıp, dışarı vuran sarımtırak ışıkta siyah feraceli vücutlar görünür görünmez başımı duvara çevirerek, benim burada olduğumu fark edecekler diye titremeye başlardım.

Bir kadın herhangi bir şekilde hoşuma gidince ilk yaptığım iş ondan kaçmak olurdu. Karşı karşıya geldiğim zaman her hareketimin, her bakışımın sırrımı meydana vuracağından korkar, tarif edilmesi imkânsız, adeta boğucu bir utanma ile dünyanın en zavallı bir insanı haline gelirdim. Hayatımda hiçbir kadının, hatta annemin bile

gözlerine dikkatle baktığımı hatırlamıyorum. Son zamanlarda, bilhassa İstanbul'da bulunduğum müddet zarfında, bu manasız hicapla mücadeleye niyet etmiş, arkadaşlar vasıtasıyla tanıştığım bazı genç kızlara karşı serbest olmaya çalışmıştım. Fakat onlardan ufak bir alaka gördüğüm anda bütün niyet ve kararlarım uçup gidiyordu. Hiçbir zaman masum bir insan değildim: Yalnız kaldığım zamanlar, kafamda canlanan bu kadınlarla, en usta âşıkların bile aklına gelmeyecek sahneler yaşar, sıcak ve zonklayan dudakların sarhoş eden tazyikini ağzımda, hakikatte olabileceğinden birkaç kat daha kuvvetli olarak duyardım.

Fakat sergide gördüğüm bu kürk mantolu resim, ona hayalen dokunmama imkân vermeyecek derecede beni sarmıştı.

Onunla bir aşk sahnesi tasavvur etmek değil, karşı karşıya, iki dost gibi oturmayı düşünmek bile elimden gelmiyordu. Buna mukabil, gidip o tabloyu seyretmek, bana bakmadığına emin olduğum o gözlere saatlerce dalmak arzusu gitgide artmaktaydı. Paltomu sırtıma geçirerek tekrar serginin yolunu tuttum; ve bu hal, günlerce devam etti.

Her gün, daima öğleden sonra oraya gidiyor, koridorlarda-ki resimlere bakıyormuş gibi ağır ağır, fakat büyük bir sabırsızlıkla asıl hedefine varmak isteyen adımlarımı zorla zapt ederek geziniyor; rastgele gözüme çarpmış gibi önünde durduğum "Kürk Mantolu Madonna"yı seyre dalıyor, ta kapılar kapanm-caya kadar orada bekliyordum. Sergi bekçilerinin ve birçoğu her gün orada bulunan ressamların artık beni bellemiş bulunduklarını fark etmiştim. İçeri girer girmez yüzlerinde bir tebessüm dolaşıyor ve gözleri bu acayip resim meraklısını uzun müddet takip ediyordu. Son günlerde diğer tabloların önünde oynamaya çalıştığım rolü de bırakmıştım. Doğrudan doğruya kürk mantolu kadının önüne gidiyor, oradaki sıralardan birine oturarak gözlerimi bir karşıma, bir de, bakmaktan yoruldukları zaman, önüme çeviriyordum.

Bu halimin sergide bulunanların merakını uyandıracağı muhakkaktı. Nitekim bir gün korktuğum başıma geldi. Salonda birkaç kere rast geldiğim ve uzun saçlı, siyah elbiseli, kocaman boyunbağlı ressamlarla konuşuşundan kendisinin de ressam olduğunu anladığım genç bir kadın yanıma sokularak:

"Bu resmi pek mi merak ettiniz?" dedi. "Her gün onu seyrediyorsunuz!"

Gözlerimi süratle kaldırdım ve hemen indirdim. Karşımdakinin fazla laubali ve biraz alaycı gülüşü bana fena tesir etmişti.

Bir adım önümde duran uzun burunlu iskarpinleri cevap bekler gibi yüzüme bakıyorlardı. Kısa eteğinin altından fırlayan, hakikaten biçimli olduğunu inkâr edemeyeceğim bacakları arada bir hafifçe geriliyorlar ve çorabın altında, yuvarlak dizkapaklarına kadar yayılan, tatlı bir dalga vücuda getiriyorlardı. Onun benden bir cevap almadan gitmek niyetinde olmadığını görünce:

"Evet!" dedim, "Güzel bir resim..." Sonra, neden bilmem, bir yalan söylemek, bir nevi izahat vermek lüzumunu hissederek mırıldandım:

"Anneme pek benziyor da..."

"Ha, demek onun için böyle gelip saatlerce bakıyorsunuz!"

"Evet!"

"Anneniz öldü mü?"

"Hayır!"

Sözüme devam etmemi istiyormuş gibi bekledi. Ben, başım hep önümde, ilave ettim:

"Çok uzakta bulunuyor!"

"Ya!.. Nerede?"

"Türkiye'de!"

"Türk müsünüz?"

"Evet!"

"Ecnebi olduğunuzu anlamıştım!"

Hafif bir kahkaha attı. Gayet serbest bir tavırla yanıma oturdu. Bacaklarını birbirinin üstüne atınca eteği dizkapaklan-nm gerisine kadar açıldı ve ben yüzüme her zamanki gibi ateş bastığını fark ettim. Bu halim yanımdakini daha çok eğlendirmişe benziyordu. Tekrar sordu:

"Sizde annenizin resmi yok mu?"

Kadının bu lüzumsuz merakı canımı sıkıyordu. Sırf alay için bunu yaptığını fark ediyordum. Diğer ressamlar uzaktan bize bakıyorlar ve muhakkak ki sırıtıyorlardı.

"Var ama... Bu başka!" dedim.

"Ya!.. Demek bu başka."

Ve derhal küçük bir kahkaha attı.

Kalkıp kaçmak için bir hareket yaptım. Kadın bunu fark ederek:

"Rahatsız olmayın, ben gidiyorum... Sizi annenizle baş ba

şa bırakıyorum!" dedi.

Kalktı, birkaç adım yürüdü. Sonra birdenbire durarak tekrar yanıma sokuldu; şimdiye kadar konuştuklarına hiç benzemeyen, ciddi, hatta biraz da hazin bir eda ile:

"Sahiden böyle bir anneniz olmasını ister miydiniz?" dedi.

"Evet... Hem nasıl isterdim!"

"Ya!.."

Arkasını dönerek süratli ve genç adımlarla uzaklaştı. Başımı kaldırıp baktım. Kesik saçları ensesinin üzerinde hopluyor ve ellerini ceketinin ceplerine soktuğu için dar tayyörü vücudunu sımsıkı sarıyordu.

Son söylediğim cümle ile yalanımı nasıl ele vermiş olduğumu düşününce büyük bir şaşkınlığa uğradım. Hemen yerimden kalktım ve gözlerimi etrafıma çevirmeye cesaret edemeyerek sokağa fırladım.

içimde, bir yolculukta tanışıp alıştığım, fakat pek çabuk ayrılmaya mecbur olduğum bir insana veda eder gibi bir his vardı. Artık bu sergiye ayak basamayacağımı biliyordum, insanlar, birbirlerinden hiçbir şey anlamayan insanlar, beni buradan da kaçınyorlardı.

Pansiyona döner dönmez eski manasız günlerin başlayacağını, yemekte Almanya'nın kurtuluşu planlarını veya inflation yüzünden servetini kaybetmiş orta halli insanların şikâyetlerini dinleyeceğimi, odamda Turgenyefin veya Theodor Storm'un hikâyelerine kapanacağımı düşündükçe, bu son iki hafta içinde hayatımın nasıl bir mana almaya başladığını ve bunu kaybetmenin ne olduğunu fark ettim. Bir imkân, mevcudiyetine ihtimal vermeye bile cesaret edemediğim bir imkân, boş ve manasız akıp giden ömrümün yanma kadar sokulmuş ve sonra, birdenbire, geldiği kadar ani ve sebepsiz, çekilip gitmişti. Bunu ancak şimdi anlıyordum. Kendimi bildim bileli, bütün günlerimi, haberim olmadan ve nefsime itiraf etmeden, bir

insanı aramakla geçirmiş ve bu yüzden bütün diğer insanlardan kaçmıştım. O resim aradığım bu insanı bulmanın mümkün olduğuna, hatta ona pek yakın bulunduğuma, bir müddet olsun beni inandırmış, içimde, bir daha uyutulması kabil olmayan bir ümit uyandırmıştı. Onun için, bu sefer düştüğüm inkisar o nispette büyük oldu. Etrafımdan daha çok kaçtım, daha çok içime saklandım. Babama mektup yazarak artık dönmek istediğimi bildirmeyi düşünüyordum. Fakat "Avrupa'da ne öğrendin?" derse ne cevap verecektim? Birkaç ay daha kalmaya, bu müddet zarfında onu memnun edecek kadar "mis sabunculuğu" öğrenmeye niyet ettim. Aynı İsveç firmasına tekrar başvurdum ve biraz daha soğuk karşılanmama rağmen muntazaman fabrikaya devama başladım. Öğrendiğim formülleri ve usulleri itina ile bir deftere not ediyor, bu mesleğe dair yazılmış kitaplar tedarik ederek okumaya çalışıyordum.

Pansiyondaki Hollandalı dul Frau Tiedemann da benimle ahbaplığı ilerletmişti. Gece yatısı bir mektepte bulunan on yaşındaki oğlu için aldığı çocuk romanlarını bana verip okutuyor, fikrimi soruyordu. Bazı akşamlar yemekten sonra manasız bir bahane ile odama geliyor, uzun müddet oturup gevezelik ediyordu. Ekseriya, Alman kızlarıyla ne gibi maceralarım olduğunu öğrenmeye kalkar, ben hakikati söyleyince, "seni gidi çapkın seni!" manasına gelen çok bilmiş bir gülümseme ile şahadetparmağını sallar ve gözlerini süzerdi. Bir gün öğleden sonra beraber dolaşmayı teklif etmiş, akşamüzeri eve dönerken ısrar ederek beni bir birahaneye sokmuştu. Farkında olmadan geç vakte kadar içmişiz. Buraya geldiğimden beri ara sıra bira içtiğim halde hiç o akşamki gibi olmamıştım. Bir aralık bütün salonun başımın üzerinde dönmeye başladığını ve kendimi kaybederek Frau Tiedemann'ın kucağına serildiğimi hatırlıyorum. Bir müddet sonra kendime gelince iyi kalpli dul kadının garsonlara ıslattırdığı bir mendille yüzümü sildiğini gördüm. Hemen eve dönelim, dedim. Kadın hesabı kendisi vermekte ısrar etti. Dışarı çıktığımız zaman onun benden daha az sallanmadığını fark ettim. Birbirimizin kolunda, gelip geçenlere çarparak ilerliyorduk.

Vakit gece yarısına yaklaştığı için sokaklar fazla kalabalık değildi. Bir yerde, sokağın öbür tarafına geçerken garip bir hadise oldu: Karşı kaldırıma geçtiğimiz sırada Frau Tiedemann'ın ayağı kenara takıldı; biraz tombulca olan kadın, düşmemek için bana tutunmak isterken, galiba boyu benden daha uzun olduğu için, boynuma sarılıverdi. Fakat bu sefer, muvazenesi yerine geldiği halde, beni bırakmıyor, kollarının arasında daha çok sıkıyordu.

Bilmem sarhoşluğun tesiriyle midir nedir, ben de utangaçlığı filân unutmuş, ona sımsıkı sarılmıştım. Birdenbire bu otuz beşlik kadının

acıkmış dudaklarını yüzümde hissettim. Nefesi biraz sıcak olmakla beraber, bu taşkın muhabbet tezahürü içime ağır fakat güzel bir koku gibi yayıldı. Etrafımızdan geçen birkaç kişi gülerek saadet temennisinde bulundu. Bu sırada gözlerim, on gıdım kadar ilerideki elektrik direğinin altından bize doğru gelen bir kadına ilişti. Bütün vücudumun tarifi imkânsız bir heyecanla titremeye başladığını hissettim. Hâlâ bana sarılmış duran kadın bunu fark edince daha çok ateşlenerek saçlarımı buselere boğuyordu. Fakat ben artık kendimi kurtarmaya çalışıyor ve bize yaklaşan kadına bakmak istiyordum. Bu oydu. Bir an kadar gördüğüm yüzü, sisli kafamda bir şimşek gibi çakmıştı. Bu, yabankedisi kürkünün içinde, soluk yüzü, siyah gözleri ve uzunca burnu ile, sergide gördüğüm resmin ta kendisi, "Kürk Mantolu Madonna"ydı. Yüzünde o kendine mahsus hazin ve bıkkın ifade ile, etrafının farkında değilmiş gibi yürüyordu. Bizi görünce bir saniye hayret etti ve bu anda bakışlarımız karşılaştı. Onun gözlerinden gülümsemeye benzer bir şeyin geçtiğini gördüm.

Enseme bir kamçı yemiş gibi silkindim. Onunla ilk defa böyle bir halde karşılaşmanın fecaatini ve böyle bir tebessümle hakkımda ilk hükmünü vermesinin ne demek olduğunu sarhoşluğuma rağmen gayet iyi anlıyordum. Nihayet yaşlı kadının kollarından kurtuldum. Derhal koşarak "Kürk Mantolu Madonna"ya yetişmek istedim. Ne yapacağımı, ne söyleyeceğimi bilmeden köşe başına kadar gittim. Ortadan kaybolmuştu. Etrafıma dakikalarca bakındım, kimseler yoktu. Frau Tiedemann tekrar yanıma gelmiş: "Ne oldu sana? Söyle bakayım, ne oldu sana?" diye soruyordu. Koluma girerek beni eve doğru sürükledi.

Yolda kolumu vücuduna bastırıyor, yüzüme doğru eğiliyordu.

Sıcak nefesi bu sefer bana, tahammül edilmez derecede ağır gelmeye başlamıştı... Buna rağmen mukavemet etmiyordum. Hayatımda hiç kimseye mukavemet etmeye alışmamıştım. Elimden gelen ancak kaçmaktı, onu da şimdi yapamazdım. Kadın üç adım gitmeden beni yakalardı. Aynı zamanda, deminki tesadüf beni serseme çevirmişti. Sarhoşluğum azaldığı için, rabıtalı bir şekilde düşünmeye çalışıyor ve birkaç dakika önce yüzüme dikilip gülümseyen gözleri hatırlamak istiyordum. Fakat bütün bunlar şimdi bana bir hayal gibi geliyordu. Hayır, onu görmemiştim. Böyle bir vaziyette onunla karşılaşmış olamazdım. Bunların hepsi, yanımdaki kadının bana sarılmasının, beni öpmesinin ve nefesini yüzümde dolaştırmasının doğurduğu kâbuslardı... Bir an evvel eve gidip yatağıma serilmek, derhal uyumak ve manasız vehimlerden kurtulmak istiyordum. Fakat kadın hiç de beni bırakmak niyetinde değildi. Eve yaklaştıkça hareketleri daha coşkun bir şekil alıyor, teskin edilmemiş ihtirasların kuvvetlendirdiği kolu beni daha çok sıkıştırıyordu.

Merdivenlerde tekrar boynuma atıldı, çevik bir hareketle kurtuldum ve yukarı fırladım. O, iri vücuduyla merdivenleri sarsarak ve tıkanırcasına nefes alarak arkamdan koşuyordu.

Anahtarı odamın kapısına sokmaya çalışırken koridorun öteki başından, sabık müstemleke tüccarı Herr Döppke göründü.

Ağır ağır yürüyordu. Onun bu vakte kadar yatmayarak bizi beklemiş olduğunu anladım ve derin bir nefes aldım; oldukça hali vakti yerinde ve kadınlığının tam ateşli çağlarında bulunan bu dul kadına karşı birtakım tatlı emeller beslediğini bütün pansiyon halkı biliyordu. Hatta kadının da bu samimi hislere pek yabancı kalmadığı, elliyi geçtiği halde dinçliğini muhafaza etmiş olan bu koca bekârı yumuşak bağlarla bendetmek hususunda muayyen birtakım planları bulunduğu söyleniyordu. İki ahbap, koridorda birbirlerine rastlayınca bir müddet durakladılar. Ben hemen odama girip kapıyı içeriden kilitledim. Dışarıda fısıltı halinde bir konuşma başladı ve uzun müddet devam etti.

İhtiyatla sorulan suallere incitmeden cevaplar verildiği ve bu izahatın, inanmaya azmetmiş kulaklarda yumuşatıcı bir tesir yaptığı anlaşılıyordu. Biraz sonra ayak sesleri ve fısıltılar koridorun öteki başına doğru uzaklaştı ve kayboldu.

Yatağa yatar yatmaz uyumuşum. Sabaha karşı sıkıntılı rüyalar gördüm, kürk mantolu kadın türlü şekillerde karşıma çıkıyor, o müthiş ve ezici tebessümüyle beni kıvrandırıyordu.

Ona bir şeyler söylemek, bir şeyler anlatmak, izahat vermek istiyor, fakat muvaffak olamıyordum. Siyah gözlerinin keskin ifadesi çenelerimi kilitliyordu. Onun tarafından, değişmez bir hükümle mahkûm edildiğimi gördükçe daha çok kıvranıyor, derin bir ümitsizliğe düşüyordum. Daha ortalık ağarmadan uyanmıştım. Başım ağrıyordu. Lambayı yakarak bir şeyler okumaya çalıştım. Satırlar gözlerimin önünden siliniyor ve beyaz sahifelerin ortasında, sisler içinde, benin zavallılığıma sessiz ve içten kahkahalarla gülen iki siyah göz peyda oluyordu. Dün akşam ı'.özlerime sadece bir hayal göründüğünü bildiğim halde sakin-Irşemiyordum. Kalkıp giyinerek sokağa çıktım. Soğuk, rutubetli bir Berlin sabahıydı. Sokaklarda, küçük el arabalarıyla evlere süt, tereyağı ve küçük ekmekler bırakan çocuklardan başka kimse yoktu. Köşe başlarında birkaç polis, duvarlara gece yapıştırılan ihtilalci beyannameleri söküp yırtmaya uğraşıyorlardı. Kanalın kenarını takip ederek Tiergarten'e kadar yürüdüm.

Durgun suyun üzerinde iki kuğu kuşu, birer oyuncak kadar hareketsiz, süzülüyorlardı. Ormanda çayırlar ve banklar sırılsıklamdı. Bu sıralardan birinde, üzerine oturulmaktan buruşmuş bir gazete ve birkaç firkete vardı. Bunları görünce dün akşamki halimi hatırladım. Herhalde Frau Tiedemann da birahanede ve yollarda bir hayli firkete düşürmüş olacaktı ve şimdi ihtimal ki, oda komşusu yaşlı Herr Döppke'nin yanında müsterih bir uyku uyuyor, sabahleyin hizmetçiler uyanmadan kalkarak kendi odasına geçmesi icap ettiğini düşünmüyordu.

Fabrikaya her zamankinden daha erken gittim ve kapıcıyı pek candan selamladım. Dört elle işe sarılmaya ve işsizliğin doğurduğu sıkıntılı vehimlerden bu şekilde kurtulmaya azmetmiştim. İçerisine gül esansı atılan sabun kazanlarının yanında defterime uzun uzun notlar aldım. Sabunlara damga vuran preslerin hangi fabrikalar mamulatı olduğunu kaydettim. Kendimi şimdiden, Havran'da kuracağım büyük ve modern sabunhanenin müdürü olarak görüyor, üzerinde "Mehmet Raif Havran" damgası bulunan pembe renkli, yumurta şeklinde sabunların, yumuşak ve kokulu kâğıtlar içinde, bütün Türkiye'ye nasıl yayılacağını tasavvur ediyordum.

Öğleye doğru sıkıntımın azaldığını ve hayatı biraz pembe görmeye başladığımı fark ettim. Kendimi ne kadar manasız şeylerle üzdüğümü anlıyor, bütün kabahati hayalperestliğimde, kendi içime kapanıp kuruntu yapmamda buluyordum. Fakat artık değişecektim. Meslek kitapları dışındaki okumayı da azaltacaktım. Benim gibi bir eşraf çocuğunun mesut olmaması için ne sebep vardı?

Babamın zeytinlikleri, Havran'daki iki fabrika ve bir sabunhane beni bekliyordu. İkisi de zengin birer kocada olan ablalarımın hisselerini de alır, memleketimin itibarlı bir tüccarı olarak yaşardım. Düşman vatandan kovulmuş, milli ordu Havran'ı kurtarmıştı. Babam, mektuplarında coşuyor ve birbiri arkasına vatanperverane cümleler sıralıyordu. Biz bile burada, sefarethanede büyük bir toplantı yaparak zaferin heyecanını tatmıştık. Ara sıra, mutat sessizliğimden ayrılarak, Herr Döpp-ke ile yanındaki işsiz zabitlere, Almanya'nın nasıl kurtulacağına dair, Anadolu harekâtı hakkında bildiklerime dayanarak, tavsiyelerde bulunuyordum... Şu halde ortada sıkılacak bir şey yoktu. Manasız -hatta manalı da olsa ne çıkardı- bir resim, muhayyel vakalara dayanan bir roman, hayatımda ne diye rol oynuyordu... Hayır, artık tamamen değişecektim...

Buna rağmen akşam olup da ortalık kararınca içime sebepsiz bir hüzün çöktü. Sofrada Frau Tiedemann'la karşılaşmamak için yemeği dışarıda yemeye karar verdim ve iki duble bira içtim. Fakat bütün

gayretime rağmen gündüzki nikbinliğim geri gelmiyordu. Kalbimin etrafında mütemadiyen sıkışıp ezilen bir şey var gibiydi. Açık havada dolaşırsam bu fena ruh halinden kurtulacağımı ümit ederek acele hesap gördüm. Dışarıda ince bir yağmur yağıyordu ve gökyüzü kapalıydı. Şehrin bol ışıklarının kızıl aksini tepemizdeki alçak bulutlarda seyretmek mümkündü. Kurfürstendamm dedikleri geniş ve uzun caddeye geldim. Burada sema bütün aydınlık bir hal alıyor, yüzlerce metre yukarıdan dökülen yağmur taneleri bile turuncu bir renge boyanıyordu. Caddenin iki tarafı gazinolar, sinemalar, tiyatrolarla kaplıydı. Kaldırımlarda, yağmura rağmen hiç istiflerini bozmayan insanlar geziniyorlardı. Manasız ve birbiriyle alakası olmayan birtakım şeyler düşünerek ağır ağır yürüyordum. Sanki kafama gelmekte ısrar eden bir fikri uzaklaştırmak istiyordum.

Her tabelayı okuyor, her ışık reklamını tetkik ediyordum. Kilometrelerce uzayan bu caddede böylece birkaç kere gidip geldim.

Sonra sağa saparak Wittenberg meydanına doğru yürüdüm.

Burada Ka De We dedikleri büyük bir mağazanın önündeki kaldırımlarda, ayaklarına kırmızı çizmeler giyip kadınlar gibi yüzlerini boyayarak dolaşan birtakım delikanlılar, gelip geçenlere davet eden gözlerle bakıyorlardı. Saatimi çıkardım. On biri geçiyordu. Demek vakit bu kadar ilerlemişti. Adımlarım birdenbire süratlendi, onlara yakın bulunan Nollendorf meydanının yolunu tuttum. Bu sefer nereye gittiğimi gayet iyi biliyordum. Dün akşam "Kürk Mantolu Madonna"ya orada ve tam bu sıralarda rastlamıştım. Meydan boştu. Cenup tarafındaki büyük tiyatro binasının önünde bir polis dolaşıyordu. Karşıya gelen sokağa girdim ve bir gece evvel Frau van Tiedemann ile sarmaş dolaş durduğumuz yere geldim. Sanki aradığım insan birdenbire peyda oluverecekmiş gibi gözlerimi ilerideki elektrik direğinin altına diktim. Dün akşam gördüğümün bir hayal, sarhoş kafamın bir vehmi olduğunu kendime bu kadar telkin ettiğim halde işte şimdi burada onu, o kadını, belki de o hayali bekliyordum. Sabahtan beri kurduğum binanın yerinde yeller esiyordu. Ben gene eskisi gibi dünyadan uzak ve daima tasavvurlarımın ve iç dünyamın bir oyuncağıydım.

Tam bu sırada meydanın ortasından geçip bulunduğum sokağa doğru gelen bir insan gördüm. Oradaki evlerden birinin kapı aralığına gizlenerek beklemeye başladım. Başımı uzatıp baktığım zaman, kısa ve sert adımlarla bu tarafa yaklaşan kürk mantolu kadını tanıdım. Bu sefer yanılmama imkân yoktu. Sarhoş değildim. İskarpinlerinin çıkardığı kuru sesler, tenha sokağın iki tarafındaki evlere çarpıp aksediyordu. Kalbim ufalanıyormuş gibi ağrımaya ve müthiş bir

süratle çarpmaya başladı.

Ayak sesleri adamakıllı yaklaşmıştı. Sokağa sırtımı vererek, kapı ile oynuyordum. Güya açıp içeri girecekmiş gibi bir tavır almış ve eğilmiştim. Ayak sesleri tam arkama gelince, düşmemek ve küçük bir feryat koparmamak için büyük bir gayret sarf ettim ve yanı basımdaki duvarı tuttum. Kadın yoluna devam etti, ben olduğum yerden çıkarak, onu tekrar gözden kaybetmek korkusuyla, pek yakından takibe başladım. Yüzünü görmemiştim. Onunla karşılaşmaktan bu kadar korktuğum halde şimdi beş altı adım arkasından yürüyordum. Kadın bunu fark etmez görünüyordu. Beni görmesi ihtimali karşısında saklanacak yer aradığıma göre ne diye buraya gelmiş ve yolunu beklemiştim?

Şimdi ne diye arkasından gidiyordum? Acaba o muydu? Gecenin herhangi bir saatinde bir sokaktan geçen bir kadının ertesi akşam gene aynı yerden geçmesi icap ettiğine nereden hükmediyordum? Bütün bu suallere cevap verecek halde değildim.

Hiç eksilmeyen bir çarpıntı ile arkasından gidiyor ve birdenbire geriye bakıp beni görmesi ihtimalini düşündükçe daha çok heyecanlanıyordum... Başım önümde, asfalt kaldırımdan başka hiçbir şey görmeden, ayak seslerini takip ederek yürüyordum.

Birdenbire bu sesler kesildi. Olduğum yerde kaldım. Başımı daha çok eğerek bir mahkûm gibi bekledim. Kimse bana yaklaşmadı, kimse: "Niçin arkamdan geliyorsunuz?" demedi. Ancak birkaç saniye sonra, bulunduğum yerin caddenin diğer kısımlarından daha aydınlık olduğunu fark ettim.

Yavaşça gözlerimi kaldırdım: Ortada kadın filan yoktu. Birkaç adım ileride, kapısı elektriklerle aydınlatılmış, oldukça meşhur bir kabare vardı. Sokağa doğru fırlamış kocaman bir levhanın üzerinde mavi ampullerle yazılmış "Atlantik" kelimesi bir yanıp bir sönüyordu ve yazının alt tarafında gene ampullerden yapılmış, deniz dalgalarına benzeyen şekiller vardı. Kapıda duran sırmalı elbiseli, kırmızı kasketli, iki metre kadar boylu bir adam eğilerek beni içeri davet etti. Kadının buraya girdiğini anladım ve tereddüt etmeden adama sokuldum:

"Biraz evvel önümde yürüyen kürk mantolu kadın buraya mı girdi?"

Kapıcı bir kere daha eğilerek:

"Evet!" dedi.

Yüzünde pek manalı bir tebessüm vardı. Zihnimden birdenbire, bu

kadının buranın daimi müşterilerinden biri olması ihtimali geçti. Her akşam aynı saatte gelişi bunu gösteriyordu.

Derin ve rahat bir nefes alarak paltomu çıkardım ve salona girdim. içerisi kalabalıktı. Ortada, çukurda, yuvarlak bir dans yeri, karşıda bir orkestra, kenarlarda yüksek ve kuytu localar vardı.

Bunların yarısından çoğunun perdeleri kapalıydı; içerdeki çiftler ara sıra dans etmek için meydana çıkıyor, sonra tekrar localarına girerek perdelerini çekiyordu. Henüz kimse tarafından ıutulmamış olduğu anlaşılan bir tanesine gidip oturdum. Bir bira söyledim. Çarpıntım geçmişti. Hiç acele etmeyen gözlerle etrafıma baktım. Onu, kürk mantolu kadını, haftalardan beri uykumu kaçıran insanı, yanında yaşlı veya genç bir hovarda ile bu masalardan birinde bulacağımı ve bu kadar büyük bir ehemmiyet, bu kadar derin bir mana verdiğim kadının nefsini nasıl pazara çıkardığını görünce boş hülyalarımdan kurtulacağımı ümit ediyordum. Dans mahallinin etrafındaki masalarda yoktu. Herhalde localardan birine girmişti. Acı acı güldüğümü hissettim. İnsanlara olduklarından başka gözlerle bakmakta ısrar edişime içerliyordum. Yirmi dört yaşma geldiğim halde hâlâ çocukluğumun saflığından kurtulamamıştım. Basit, hatta belki de hiç güzel olmayan bir resim bende ne müfrit intibalar bırakmış, ne geniş ümitler doğurmuştu. O soluk insan yüzüne kitaplar dolduracak kadar çok manalar vermiş, onda, hakikatte asla mevcut olmayan vasıflar bulmuştum. Halbuki o, birçok genç kadınlar gibi, böyle eğlence yerlerinde adi zevkler peşinde koşuyordu. Benim o kadar hürmetle seyrettiğim yabankedisi kürkü de, herhalde buralardaki hizmetlerinin bedeliydi.

Perdeleri kapalı duran locaları sıra ile göz hapsine alarak içindekileri tanımaya karar verdim; yarım saat sonra bu mahrem köşelerin ateşli çiftlerini tamamen bellemiştim. Kürk mantolu kadının bunlardan birinde olmadığı muhakkaktı. Herkesin merakını uyandırmayı da göze alarak, perdeler açılıp kapandıkça, dikkatle içeri bakıyordum. Hiçbirinde tek veya çift olarak oturan ve dansa çıkmayan kimse yoktu.

Tekrar üzüntülü bir tereddüde düştüm. Acaba bu akşam da yanlış mı görmüştüm? Öyle bir kürkü Berlin'de yalnız bir kadın giymiyordu ya? Zaten yüzünü de görmemiştim. Bir akşam evvel sarhoş halimde, alaycı bir tebessümle bana gözlerini diken bir kadını yürüyüşünden tanımama imkân var mıydı?

Bakalım dün akşam onu sahiden görmüş müydüm? Yoksa her şey, bu sabahtan beri tefsir ettiğim gibi bir hayalden mi ibaretti?

Kendimden korkmaya başladım. Bana ne oluyordu? Bir tablonun bu kadar tesiri altında kalmak... Sonra oradaki kadının gece vakti karşıma çıktığını zannetmek, sonra ayak seslerine ve kürküne göre hüküm vererek rastgele bir kadının peşine düşmek... Hemen çıkıp gitmekten ve kendimi sıkı bir kontrol altına almaktan başka çare yoktu.

Salon birdenbire karardı. Yalnız orkestranın bulunduğu yerde hafif bir ışık vardı. Dans edilen yer boşalmıştı. Biraz sonra ağır bir müzik başladı. Sazların arkasından doğru ince bir keman sesi duyuldu. Ses yavaş yavaş yaklaşıyordu. Beyaz ve çok dekolte bir tuvalet giymiş olan genç bir kadın, keman çalmakta devam ederek, aşağıya indi. Gayet alçak, fakat erkek sesine yakın bir alto ile o zamanın modası olan şarkılardan birini söylemeye başladı. Bir projektör, yerde yumurta şeklinde bir daire çizerek, sanatkârı aydınlatıyordu.

Derhal tanıdım. Artık bütün tereddütlerim, bin bir türlü manasız tahminlerim uçup gitmişti. İçimi tekrar bir burkulma sardı. Onun burada, etrafına bu kadar yalandan tebessümler saçmaya, bu kadar istemeden şuh cilveler yapmaya mecbur kalarak çalışması bana pek hazin geldi.

Resimde gördüğüm kadını her vaziyette, hatta kucaktan kucağa dolaşırken tasavvur etmek mümkündü. Fakat onu böyle göreceğimi aklıma getirmezdim. Bu halinde, zihnimde yaşattığım mağrur, *müstağni** kuvvetli iradeli kadınla kıyas edilmeyecek kadar sarih bir zavallılık vardı.

* Gözü tok.

"Onu demin zannettiğim gibi erkeklerle beraber, sarhoş olup içer, dans eder ve öpüşürken görsem daha iyiydi!" diye düşündüm. Çünkü bunları ne de olsa isteyerek yapacaktı.

Kendini unutarak, kapıp koyuvererek yapacaktı. Fakat şimdi yapmakta olduğu bu işi asla istemediği meydandaydı. Keman çalışında hiçbir fevkaladelik yoktu ve sesi ancak kendiliğinden güzel, daha doğrusu tesirliydi. Sarhoş bir oğlan çocuğunun ağzından dökülür gibi, şikâyetle titreyen şarkılar söylüyordu. Yüzünde yama gibi duran gülümseme, ortadan kaybolmak için küçük bir fırsat bekliyor gibiydi, nitekim masalardan birine eğilip müşterilere doğru baygın birkaç nağme fırlattıktan sonra diğer masaya giderken çehresi bir an için ciddileşiyor, aynen resminde gördüğüm ifadeyi alıyordu. Dünyada bana hiçbir şey, tabiattan melûl bir insanın zorla gülmeye çalışması kadar acı gelmemiştir. Yaklaştığı masalardan birinde oturan genç ve sarhoş bir erkek yavaşça iskemlesinden kalkarak onu çıplak sırtından

öptü. Kadının yüzünden, yılan sokmuş gibi bir buruşma ve vücudundan buz gibi bir ürperme geçti, fakat bu pek kısa, belki bir saniyenin dörtte birinden daha az bir zaman sürdü.

Sonra doğrulup gülümseyerek erkeğe baktığını ve gözleriyle adeta: "Oh, ne iyi yaptınız!" demeye çalıştığını, ve yanmdaki-nin bu hareketine sinirlenmiş görünen, erkeğin masa arkadaşı kadına gözlerini çevirerek: "Hoş görün efendim, erkekler bize karşı böyle şeyleri yapmakta serbesttirler!" demek isteyen bir ifade ile başını salladığını gördüm.

Her şarkıdan sonra birkaç alkış duyuluyor ve kadın başıyla orkestraya başka bir şey çalmasını işaret ediyordu. Sonra aynı kaim ve şikâyet dolu sesiyle diğer bir şarkıya başlıyor, beyaz eteklerinin altından kaybolan ayaklarını parkelerin üzerinde sürüyerek masadan masaya ilerliyor ve birbirinin boynuna sarılmış duran sarhoş çiftlerin başucunda, veya içinde neler olup bittiği görülmeyen locaların kapalı perdeleri önünde, başını kemana yaslayarak, pek usta olmayan parmaklarını tellerde dolaştırıyordu.

Benim masama yaklaştığını görünce büyük bir telaşa düştüm. Ona nasıl bakacağımı, ne yapacağımı bilmiyordum. Sonra bu halime güldüm. Dün gece yarısı karanlık bir sokakta gördüğü bir adamı tanımasına imkân var mıydı? Ben onun için herhangi bir delikanlıdan, buraya eğlenmeye ve eğlence arkadaşı bulmaya gelmiş bir müşteriden başka ne olabilirdim ki? Buna rağmen başımı önüme eğmiştim. Onun, yerde sürünmekten uçları tozlanmış eteğini ve bunun altından burnu bir parça dışarı çıkan beyaz, dekolte iskarpinini gördüm. Çorapsızdı. Ayağının üst tarafında, parmaklarının başladığı yerde, projektörün donuk beyaz ışığına rağmen pembeliği belli olan, bir parmak eninde küçük bir kısım vardı. Gözlerim buraya ilişince bütün vücudunu çıplak görmüş gibi bir ürperme ve hicap ile gözlerimi yukarı kaldırdım. Dikkatle bana bakıyordu.

Şarkı söylemiyor, yalnız keman çalıyordu. Yüzünde o eğreti gülümseme yoktu. Bakışlarımız karşılaşınca gözleriyle beni dostça selamladı. Evet, hiç mübalağaya kaçmadan, hiç sırıtmadan, eski bir dost gibi beni selamladı. Bunu sadece gözlerini bir kere açıp kapamakla, fakat yanılmama imkân vermeyecek kadar sarih bir şekilde yaptı. Sonra güldü. Bütün yüzüne yayılan, açık, temiz, yalansız bir gülüşle güldü. Eski bir dosta güler gibi güldü... Bir müddet çaldıktan ve beni bir kere daha, bu sefer gözleri ve başıyla selamladıktan sonra başka masalara gitti.

Yerimden fırlayarak boynuna sarılmak ve onu ağlaya ağlaya öpmek

için müthiş bir arzu duydum. Hayatımda hiç bu kadar mesut olduğumu, içimin bu kadar genişlediğini hatırlamıyordum. Bir insanın diğer bir insanı, hemen hemen hiçbir şey yapmadan, bu kadar mesut etmesi nasıl mümkün oluyordu?

Ahbapça bir selam ve temiz bir gülüş... Ve ben bu anda başka hiçbir şey istemiyordum. Dünyanın en zengin adamıydım.

Gözlerimle onu takip ederek mırıldanıyordum: "Sana teşekkür ederim... Teşekkür ederim!.." Ve sergideki resmi seyrederken düşündüklerimin doğru çıktığını görmekle memnun oluyordum. O aynen benim tasavvur ettiğim gibiydi... Başka türlü olsa bana öyle tanıdık gözlerle bakar, selam verir miydi?

Bir aralık içimden cız diye bir şüphe geçti: Acaba beni birine mi benzetti, dedim. Yoksa dün akşam sokakta kepaze bir halde gördüğü bu çehre kendisine yabancı gelmediği ve beni nereden tanıdığını da bir türlü hatırlayamadığı için ihtiyata riayet olsun diye mi selamladı? Fakat yüzünde en küçük bir tereddüt, hafızasını araştırdığına delalet edecek bir dalgınlık yoktu... Tam bir emniyetle gözlerimin içine bakmış, sonra gülmüştü. Ne olursa olsun onun bana bu yakınlığı göstermesi beni dünyanın en bahtiyar insanı haline getirmeye yetiyordu. Yüzümde hayatlarından memnun insanların o küstah ve rahat gülüşüyle masamda oturuyor, önüme, etrafıma ve şimdi salonun öteki başına gitmiş olan genç kadına bakıyordum. Koyu renkli, dalgalı ve kısa saçları ensesine dökülmüştü. Çıplak kolları hareket ettikçe beli hafifçe sağa sola bükülüyor, sırtında ince adale kıpırdamaları oluyordu.

Son şarkısını söyledikten sonra hızlı adımlarla orkestranın arkasında kayboldu, ışıklar tekrar yandı. Ben saadetimin neşesi içinde, hiçbir şey düşünmeden bir müddet durdum. Sonra, "Şimdi ne yapmalı?" diye kendi kendime sordum. Hemen dışarı çıkıp kapının önünde onu beklemeli miydim?.. Ne maksatla?..

Onunla bir kelime bile konuşmadığım halde, yolunu bekleyip:

"Size evinize kadar refakat edebilir miyim?" dersem hakkımda ne hüküm verirdi? Bana bir parça alaka göstermesine böyle en beylik bir zampara cümlesiyle mi mukabele edecektim?

En kibar hareketin, hemen çıkıp gitmek ve yarın akşam gene gelmek olduğuna hükmettim. Yavaş yavaş ahbaplığı ilerletirdim... Bir gece için bu kadarı çoktu bile... Zaten küçüklüğümden beri saadeti israf etmekten korkar, bir kısmını ilerisi için saklamak isterdim... Bu hal

gerçi birçok fırsatları kaçırmama sebep olurdu, fakat fazlasını isteyerek talihimi ürkütmekten her zaman çekinirdim.

Garsonu çağırmak için etrafıma bakındım. Gözlerim orkestranın arasından geçerek salona doğru gelen kadına ilişti.

Elinde kemanı yoktu. Hızlı hızlı yürüyordu. Benim bulunduğum tarafa yaklaştığını görünce etrafıma bakındım... Bana, benim masama geliyordu. Biraz evvelki gibi ahbapça gülüyordu.

Önümde durdu ve elini uzatarak:

"Nasılsınız?" dedi.

Ancak bu anda şaşkınlığımdan bir parça kurtuldum ve ayağa kalkmayı akıl ettim.

"Teşekkür ederim... İyiyim!.."

Karşımdaki iskemleye oturdu. Yanaklarına dökülen saçlarını geri atmak için başını silkti, sonra gözlerini bana dikerek:

"Bana dargınsınız galiba?" dedi.

Büsbütün şaşırdım. Ne demek istediğini anlayamadığım için, aklıma bir sürü münasebetsiz ihtimaller geliyordu.

"Hayır" dedim. "Ne münasebet!"

Sesi hiç yabancı değildi. Yüzünün her hattını ezbere bilişim, hatta onda, hakikatte mevcut olandan çok daha fazla manalar buluşum tabiiydi.

Resmini günlerce seyrederek kafama nakşetmiş, sonra bu tasviri, Madonna tablosuyla adamakıllı ikmal etmiştim. Fakat sesi... Bunu herhalde bir yerde duymuş olacaktım. Belki çok uzak zamanlarda, çocukluğumda... Belki de sadece hayalimde.

Bunları düşünmekten kurtulmak için bir hareket yaptım.

Mademki o karşımdaydı ve benimle konuşuyordu, artık başka şeylerle meşgul olmak lüzumsuz ve manasızdı.

Kadın tekrar sordu:

"Demek dargın değilsiniz... Peki ama niçin bir daha hiç gelmediniz?"

Eyvah!.. Beni hakikaten başka birine benzetmişti... "Beni nereden tanıyorsunuz?" diye sormak için dudaklarımı kımıldattım. Pek de dürüst olmayan bir düşünce ile bundan vazgeçtim. Ya bu sualim üzerine yanıldığını anlar, kısa bir *itizar** ile kalkıp giderse?

* Özür dileme.

Bu harikulade güzel rüya ne kadar çok devam ederse o kadar iyiydi. Onu kesmeye, yarım bırakmaya, hakikat pahasına da olsa uyanmaya hakkım yoktu.

Kadın benim cevap vermediğimi görünce başka bir suale geçti:

"Annenizden mektup alıyor musunuz?"

Bir saniyeden daha az süren müthiş bir şaşkınlıktan sonra iskemleden fırladım. Onun ellerini yakalayarak:

"Ah yarabbi, o sizdiniz ha?" diye bağırdım. Her şeyi anlamıştım. Bu sesi nereden tanıdığımı hatırlıyordum.

Kadın berrak bir kahkaha attı:

"Çok acayip bir çocuksunuz!" dedi.

Bu kahkahayı da hatırladım. Sergide o resmin karşısında dalgın dalgın otururken yanıma gelip bu resimde ne bulduğumu soran, "Anneme benziyor!" dediğim zaman, "Sizde annenizin resmi yok mu?" diyerek kahkahayla gülen kadın buydu...

Onu o zaman nasıl olup da tanıyamadığımı bir türlü anlamıyordum. Tablo, aslını görmek kudretini gözlerimden alacak kadar mı beni sarmıştı?

Fakat siz, o zaman hiç o resme benzemiyordunuz!" diye mırıldandım.

"Nereden biliyorsunuz?" dedi. "Yüzüme bakmadınız ki!"

"Hayır, zannetmem... Nasıl olur?"

"Evet, birkaç kere baktınız... Ama nasıl?.. Sanki görmemek için!.."

Sonra, hâlâ avuçlarımın içinde duran ellerini çekerek:

"Arkadaşlarımın yanına döndüğüm zaman, beni tanımadığınızı söylemedim" dedi. "Yoksa size çok gülerlerdi!"

"Teşekkür ederim!"

Biraz düşündü; gözlerinden bir bulut geçti; birdenbire ciddileşerek:

"E, hâlâ öyle bir anneniz olmasını istiyor musunuz?" dedi.

İlk anda hatırlamayarak durdum. Sonra süratle cevap verdim:

"Tabii... Tabii... Hem nasıl!"

"O zaman da aynen böyle söylemiştiniz!"

"Belki..."

Tekrar güldü.

"Fakat ben sizin anneniz olabilir miyim?"

"O, hayır, hayır!"

"Belki ablanız!"

"Kaç yaşındasınız?"

"Böyle şey sorulur mu? Ama neyse, yirmi altı!.. Siz?"

"Yirmi dört!"

"Gördünüz mü? Ablanız olabilirim!"

"Evet..."

Bir müddet sustuk... Kafamın içinde ona söylenecek uçsuz bucaksız şeyler bulunduğunu hissediyordum, senelerce söylense bitmeyecek şeyler... Fakat hiçbiri şu anda aklıma gelmiyordu. O da, bir şey demeden önüne bakıyordu. Sağ dirseğini masaya dayamıştı. Eli beyaz örtünün üzerine şöylece bırakılıvermişti. Küçük uçlara doğru sivrilen ve kemiklerinin gayet ince olduğu hissini veren parmakları vardı ve bunların ucu, üşümüş gibi, kırmızıydı. Biraz evvel avcumda tuttuğum ellerinin hakikaten soğuk olduğunu hatırladım. Aklımca bundan istifade etmek isteyerek:

"Elleriniz ne kadar soğuktu!" dedim.

Tereddütsüz cevap verdi:

"Isıtın!" Ve her ikisini birden uzattı.

Yüzüne baktım. Gözleri hâkim ve iradeliydi. İlk defa konuştuğu bir adama ellerini terk etmekte hiçbir fevkaladelik bulmuyor gibiydi. Acaba?.. Hep aynı münasebetsiz ihtimaller aklıma geliyordu. Bir şeyler söyleyerek bunları kafamdan uzaklaştırmak için:

"Sizi sergide tanıyamamakta bir parça da mazurdum!" dedim. "O kadar neşeli, hatta alaycıydınız ki... Sonra, nasıl söyleyeyim, her haliniz tablodakinin aksineydi... Saçlarınız kısa... eteğiniz de kısa ve elbiseniz daracıktı... Adeta koşar gibi, hoplar gibi yürüyordunuz... Sizi, münekkitlerin "Madonna" dedikleri o ağırbaşlı, düşünceli, hatta biraz da kederli tabloya benzetmek herhalde güç bir şeydi... Ama hayret ediyorum... Demek çok dalgınmışım!"

"Evet, çok... Sizi sergiye ilk geldiğiniz günden beri hatırlıyorum. Canınız sıkılmış gibi dolaşırken birdenbire benim portremin önünde durdunuz... Öyle garip bir dikkatle bakmaya başladınız ki, gelip geçenlerin bile tuhafına gitti. Ben de ilk anda resmi bir tanıdığınıza benzettiğinizi zannetmiştim. Sonra her gün gelmeye başladınız... Kolayca anlayabileceğiniz bir meraka düştüm. Birkaç kere yanınıza sokularak tabloyu sizinle beraber, adeta baş başa seyrettim. Siz hiçbir şeyin farkında değildiniz, gözlerinizi ara sıra, rahatınızı bozan bu seyirciye çevirdiğiniz halde tanımıyordunuz. Bu dalgınlığınızda garip bir cazibe vardı... Söylediğim gibi merak da ediyordum... Nihayet yanınıza sokulup konuşmaya karar verdim. Diğer ressam arkadaşlar da sizi merak ediyorlardı... Onlar da ısrar ettiler... Fakat keşke yapmasaydım...

Sizi tamamen kaybettik... Bir daha sergiye gelmediniz!"

"Benimle eğleneceklerini zannetmiştim!" dedim. Fakat derhal pişman oldum. Bu sözümden alınabilirdi. Halbuki o:

"Evet, hakkınız var!" diye cevap verdi.

Sonra, bir şey arıyormuş gibi gözlerini yüzümde gezdirerek:

"Berlin'de yalnızsınız değil mi?" dedi.

"Ne gibi?"

"Yani... Yalnız işte... Kimsesiz... Ruhen yalnız... Nasıl söyleyeyim... Öyle bir haliniz var ki..."

"Anlıyorum, anlıyorum... Tamamen yalnızım... Ama Berlin'de değil... Bütün dünyada yalnızım... Küçükten beri..."

"Ben de yalnızım..." dedi. Bu sefer benim ellerimi kendi avuçlarının içine alarak: "Boğulacak kadar yalnızım..." diye devam etti, "hasta bir köpek kadar yalnız..."

Parmaklarımı adamakıllı sıkarak biraz yukarı kaldırdı ve sonra masanın üstüne vurdu:

"Sizinle arkadaş olabiliriz!" dedi. "Siz beni yeni tanıyorsunuz, fakat ben sizi on beş yirmi gün tetkik ettim... Herkese benzemeyen bir haliniz var... Evet, sizinle gayet iyi arkadaş olabiliriz...

Garip garip yüzüne baktım. Ne demek istiyordu? Bir kadın, bir erkeğe bu şekilde ne teklif edebilirdi? Hiçbir şey bilmiyordum. Hiç tecrübem yoktu ve insanları hiç tanımıyordum.

O bunu fark etmişti. Yüzünde, fazla ileri gitmiş olmaktan, yanlış anlaşılmaktan korkan bir insanın endişesiyle:

"Sakın siz de başka erkekler gibi düşünmeyin..." dedi.

"Sözlerime başka manalar vermeye kalkmayın... Ben hep böyle apaçık konuşurum... Bir erkek gibi... Zaten birçok taraflarım erkeklere benzer... Belki de bunun için yalnızım..."

Beni baştan aşağı uzun zaman süzdü. Birdenbire:

"Sizde de biraz kadınlık var..." dedi. "Şimdi farkına varıyorum... Belki de bunun için ilk gördüğüm andan itibaren sizde hoşuma giden bir şey bulduğuma hükmettim... Sizde genç kızlara mahsus bir hal var..."

Annemden ve babamdan çok dinlediğim bu lafı böyle ilk defa konuştuğum bir insandan duymak beni şaşırttı ve üzdü...

O sözüne devam ederek:

"Dün akşamki halinizi unutamayacağım!" dedi. "Bütün gece aklıma geldikçe güldüm... Namusunu müdafaa etmek isteyen masum bir genç kız gibi çırpmıyordunuz. Halbuki Frau van Tiedemann'dan kurtulmak pek kolay değildir."

Hayretle gözlerimi açarak:

"Tanıyor musunuz?" dedim.

"Nasıl tanımam, akrabamdır! Dayımın kızı... Ama şimdi dargınız... Ben değil... Annem görüşmek istemiyor; bu halleri yüzünden... Kocası avukattı. Umumi Harp'te öldü... Şimdi, annemin tabiriyle, "uygunsuz"

bir hayat sürüyor... Ama bize ne?..

Dün akşam ne oldu? Kurtulabildiniz mi? Nereden tanışıyorsunuz?"

"Aynı pansiyonda oturuyoruz. Dün akşam bir tesadüf sayesinde yakamı kurtardım. Bizim pansiyonda dayızadenizle yakından alakadar olan bir Herr Döppke var, onunla karşılaştık."

"Evlenseler bari."

Bu cümle ile bahsi kapatmak istediğini anladım. Bir müddet sustuk, ikimiz de belli etmeden birbirimizi tetkik etmek istiyor ve bu sırada gözlerimiz karşıl aşı verince, "gördüklerimden memnunum" demek isteyen tasvipkâr bir gülümseme ile bakışmakta devam ediyorduk.

Sükûtu ilk bozan ben oldum:

"Demek bir anneniz var?"

"Sizin gibi!"

Manasız bir şey sormuş gibi sıkıldım. O bunu fark ederek sözü değiştirdi:

"Sizi burada ilk defa görüyorum!"

"Evet, Böyle yerlere hiç gelmemiştim... Yalnız bu akşam..."

"Bu akşam?"

Bütün cesaretimi toplayarak:

"Sizin arkanızdan geldim!" dedim.

Biraz şaşırdı:

"Kapıya kadar peşimden gelen siz miydiniz?"

"Evet. Demek farkına vardınız!"

"Tabii... Bir kadın böyle şeylerin farkına varmaz olur mu?"

"Fakat arkanıza bakmadınız!"

"Hiçbir zaman dönüp bakmam..."

Bir müddet sustu. Bir şeyler düşündü, sonra çapkınca bir gülüşle:

"Bu da benim bir nevi eğlencemdir!" dedi. "Sokakta birisinin arkamdan geldiğini hissettim mi bütün tecessüsümü yenerek, başımı çevirmemekte ısrar ederim ve bu sırada kafamdan birçok ihtimaller geçiririm: Peşimdeki genç olabilir, ihtiyar ve çökmüş bir kadın avcısı olabilir, zengin bir prens, fakir bir talebe, hatta sarhoş bir serseri de olabilir. Adımlarının çıkardığı sesten kim olduğunu tayin etmeye çalışırım ve bu şekilde, nasıl geldiğimi anlamadan yol bitiverir... Demek bu akşam sizdiniz ha?.. Halbuki ben müteredditadımlarınızdan yaşlı ve evli bir adam zannetmiştim."

Birdenbire gözlerimin içine bakarak:

"Yolumu mu beklediniz!" dedi.

"Evet."

"Bu akşam da aynı yerden geçeceğimi nasıl tahmin ettiniz?

Burada çalıştığımı biliyor muydunuz?"

"Hayır, fakat ne bileyim... belki dedim... Hatta belki de demedim, farkında olmadan aynı saatte kendimi orada buldum...

Sonra siz geçerken, beni görürsünüz diye korkumdan bir kapı aralığına saklandım."

"Haydi gidelim... Yolda konuşuruz..."

Benim şaşkınlığımı görünce sordu:

"Beni evime kadar götürmek istemez misiniz?"

Derhal yerimden fırladım. Bu hareketim onu güldürdü:

"Acele etmeyin, dostum" dedi. "Daha gidip elbisemi değiştireceğim. Siz beş dakika sonra kapının önünde beni bekleyin!"

Çabucak kalktı. Sağ eliyle eteğini toplayarak hızlı adımlarla orkestranın arkasında kayboldu. Giderken gene yüzüme bakmış, o harikulade gözlerini kırk yıllık bir dost gibi kırparak beni selamlamıştı.

Garsonu çağırıp hesap gördüm. Birdenbire açılmış, cesaretlenmiştim. Uzun yapraklı bir defterin üzerine birkaç rakam yazan adamın yüzüne, "Saadetimi fark etmiyor musun a sersem!" der gibi dik dik bakıyor, henüz salonu terketmemiş olan müşterileri, hatta orkestrayı, gülerek selamlamak için kuvvetli bir arzu duyuyordum, içimde

birdenbire bütün insanlarla sarmaş dolaş olmak, uzun yıllar birbirinden ayrı kaldıktan sonra nihayet kavuşan dostlar gibi coşkun bir muhabbetle herkesi öpmek arzusu vardı.

Yerimden kalktım. Geniş, rahat,, kendinden emin adımlarla yürüdüm ve birkaç ayak merdiveni bir defada atlayarak gardroba gittim. Böyle hovardalıklar hiç âdetim olmadığı halde, paltomu veren kadına bir mark bıraktım. Kapının önünde derin bir nefes alarak etrafıma bakındım. Tepemdeki Atlantik yazısı sönmüş, deniz dalgaları görünmez olmuştu. Gökyüzü açıktı ve garpta, ufka yaklaşmış bulunan ince bir hilal vardı.

Arkamda yavaş bir ses:

"Çok beklediniz mi?" dedi.

"Hayır... Şimdi çıktım!" diye cevap verdim ve döndüm.

O, karşımda duruyor, bir karar vermeden düşünen insanlar gibi gözlerini kırpıştırıyordu. Nihayet dudaklarını hafifçe kıpırdatarak:

"Siz sahiden iyi bir insana benziyorsunuz!" dedi.

Bütün cesaretim, serbestliğim, o gelir gelmez uçup gitmişti, içimden, ona teşekkür etmek, ellerine sarılarak öpmek arzusu geçtiği halde, ancak duyulur duyulmaz bir sesle:

"Bilmem!" diyebildim.

Kadın, gayet serbest bir tavırla kolumu yakaladı, öteki eliyle çenemi tuttu, küçük bir çocuğu okşarmış gibi yumuşak bir sesle:

"Oo, siz sahiden bir genç kız gibi mahcupsunuz!" dedi.

Yüzüm tutuşarak önüme baktım. Bir kadının bana bu kadar pervasız muamele edişinden adamakıllı sıkılıyordum. Neyse ki o da ileri gitmedi. Evvela çenemi bıraktı, sonra kolumu tutan eli yavaşça yanına düştü. Gözlerimi kaldırınca hayret içinde kaldım. Karşımdakinin yüzünde de müthiş bir şaşkınlık, hatta bir utanma vardı. Boynundan yanaklarına doğru bir kırmızılık yayılıyordu. Gözleri yarı kapalıydı ve bana bakmaktan çekiniyordu. Aklımdan derhal bir sual geçti: "Neden böyle yapıyor? Kendisinin böyle bir kadın olmadığı muhakkak... Fakat neden böyle yapıyor?"

Düşüncelerimi tahmin etmiş gibi:

"Ben böyleyim işte!" dedi. "Ben garip bir kadınım... Benimle ahbaplık etmek isterseniz birçok şeylere tahammüle mecbur kalacaksınız... Çok manasız kaprislerim, birbirine uymaz saatlerim vardır... Hulasa arkadaş olduğum kimseler için pek müziç* ve anlaşılmaz bir mahlukum..."

* Rahatsız edici

Sonra kendini bu kadar fenaladığma kızmış gibi keskin, adeta kaba bir sesle ilave etti:

"Ama keyfiniz isterse... Kimseye ihtiyacım yok... Kimseye minnettar olmak, kimsenin dostluğunu, lütfunu istemek niyetinde değilim... İsterseniz..."

Ben hep aynı yavaş ve korkak sesimle:

"Sizi anlamaya çalışacağım..." dedim. Birkaç adım yürüdük. Yavaşça koluma girdi ve gayet basit şeylerden bahseder-miş gibi renksiz bir sesle konuşmaya başladı:

"Demek beni anlamaya çalışacaksın? Fena fikir değil... Fakat bana öyle geliyor ki, boşuna emek!.. Yalnız bazan iyi bir arkadaş olabileceğimi zannediyorum... Zaman gösterecek... Ufak tefek kavgalar edersem ehemmiyeti yok. Aldırmazsınız."

Yolun ortasında durdu, sağ elinin şahadetparmağmı, bir çocuğa uslu durmasını tembih eder gibi, kaldırıp salladı:

"Şuna dikkat edin ki, benden herhangi bir şey istediğiniz gün her şey bitmiş demektir. Hiçbir şey anlıyor musunuz, hiçbir şey istemeyeceksiniz..." Sonra meçhul bir düşmanıyla kavga ediyormuş gibi hırçın bir sesle devam etti: "Dünyada sizden, yani bütün erkeklerden niçin bu kadar çok nefret ediyorum biliyor musunuz? Sırf böyle en tabii haklarıymış gibi insandan birçok şeyler istedikleri için... Beni yanlış anlamayın, bu taleplerin muhakkak söz haline gelmesi şart değil... Erkeklerin öyle bir bakışları, öyle bir gülüşleri, ellerini kaldırışları, hulasa kadınlara öyle bir muamele edişleri var ki... Kendilerine ne kadar fazla ve ne kadar aptalca güvendiklerini fark etmemek için kör olmak lazım. Herhangi bir şekilde talepleri reddedildiği zaman düştükleri şaşkınlığı görmek, küstahça gururlarını anlamak için kâfidir. Kendilerini daima bir avcı, bizi zavallı birer av olarak düşünmekten asla vazgeçmiyorlar. Bizim vazifemiz sadece tabi olmak, itaat etmek, istenilen şeyleri vermek... Biz isteyemeyiz, kendiliğimizden bir şey vermeyiz... Ben bu ahmakça ve küstahça erkek gururundan tiksiniyorum. Anlıyor musunuz?

Sizinle, bunun için dost olabileceğimizi zannediyorum. Çünkü halinizde o manasız kendine güvenme yok... Fakat bilmem... Ne kuzuların ağzından vahşi kurt dişlerinin sırıttığını gördüm..."

Sözlerinin ortasına doğru tekrar yürümeye başlamıştık.

Acele ve sert adımlar atıyordu. Gözlerini kâh yere, kâh gökyüzüne dikerek elleriyle işaretler yaparak konuşuyordu. Cümlelerin arasında, sözünü bitirmiş hissini verecek kadar uzun fasılalar bırakıyor ve bu sırada gözlerini tekrar yarı kapayarak yoluna devam ediyordu.

Bir hayli yürüdük. Gene uzun bir sükûta dalmıştı. Ben de korka korka yanında gidiyor ve susuyordum. Tiergarten civarındaki sokaklardan birinde, üç katlı taş bir binanın önünde durdu.

"Ben burada oturuyorum... Annemle beraber..." dedi. "Sözümüze yarın devam ederiz... Fakat oraya gelmeyin... Size o halimle görünmekten memnun olmayacağımı zannediyorum...

Bunu lehinize bir nokta olarak kaydedebilirsiniz... Yarın gündüzün buluşalım... Beraber dolaşırız. Benim Berlin'de kendime mahsus gezinti yerlerim vardır. Bakalım hoşunuza gider mi...

Haydi şimdilik iyi geceler... Bir dakika: Hâlâ isminizi bilmiyorum!.."

"Raif!"

"Raif mi?.. Bu kadarcık mı?"

"Hatip zade Raif!"

"A, imkânı yok... Ne aklımda tutabilirim, ne de söyleyebilirim! Sadece Raif desem olmaz mı?"

"Daha memnun olurum!"

"Siz de bana sadece Maria diyebilirsiniz... Söyledim ya, minnet altında kalmak istemem!"

Tekrar güldü, deminden beri birkaç defa ifade değiştiren çehresi tekrar o tatlı, dost halini aldı. Kolunu uzatarak elimi avucunun içinde sıktı. Bana nedense özür diliyormuş hissini veren Mehmetcan

yumuşak bir sesle ikinci defa iyi geceler temenni etti, çantasmdan anahtarını çıkararak arkasını döndü. Ağır ağır uzaklaştım.

Beş on adım gitmemiştim ki, arkamdan onun sesini duydum.

"Raif!"

Olduğum yerde geri dönerek bekledim.

"Gelin! Gelin!" dedi. Sesinde kahkahalarını zor zapt ediyormuş gibi bir eda vardı. Gayet nazik bir tavır takınarak:

"Size sadece isminizle hitap etmek fırsatını bu kadar çabuk elde ettiğim için bahtiyarım!" diyordu. Kapının önündeki merdivenin üst basamaklarına çıkmış olduğu için başımı kaldırarak yüzüne baktım. Alacakaranlıkta kaldığı için bir şey göremedim. Sözüne devam etmesini bekliyordum. Nitekim hep o gülmeyi andıran sesle, fakat pek ciddi olmaya çalışarak "Demek gidiyorsunuz?" dedi.

Yüreğim hoplayarak bir adım ileri attım. Beni memnun edip etmediğini o anda tayin edemediğim bir ihtimal ve aklıma getirmekten korktuğum bir ümitle:

"Gitmeyeyim mi?" dedim.

O da iki basamak aşağı indi. Şimdi sokak fenerinin vurduğu yüzü gayet iyi görünüyordu. Siyah gözlerini kurnaz bir tecessüsle yüzümde gezdirerek sordu:

"Sizi niçin geri çağırdığımı hâlâ anlamadınız mı?"

Anladım, anladım... İşte geliyorum, diye kollarına atılacaktım. Fakat içimde, bu histen çok daha kuvvetli bir yıkılma, bir şaşkınlık, hatta bir bulantı duydum. Kıpkırmızı kesilerek önüme baktım. Hayır, hayır! Ben bunu istemiyordum!..

Kadının eli yanaklarımda dolaştı:

"Ne oluyorsunuz? Neredeyse ağlayacaksınız!.. Siz hakikaten bir ablaya değil, bir anneye muhtaçsınız... Söyleyin bakayım, şimdi benden ayrılıp gidiyordunuz değil mi?"

"Evet!"

"Bir daha beni Atlantik'te aramayacaktınız... Öyle konuşmuştuk!"

"Evet! Yarın gündüzün buluşacağız!"

"Nerede?"

Aptal aptal yüzüne baktım. Bu hiç aklıma gelmemişti. Yalvarır gibi sordum:

"Beni bunun için mi çağırdınız?"

"Tabii... Siz sahiden başka erkeklere benzemiyorsunuz...

Onların ilk işi evvela bu cihetleri sağlama bağlamaktır. Siz başınızı alıp gidiyorsunuz... Aradığınız insan daima bu geceki gibi, istediğiniz yerde yolunuza çıkmaz ki..."

Ruhumdan ezici bir şüphenin kalktığını hissettim. Onunla alelade bir çapkınlık macerası yaşamaktan korkuyordum. Bunu yapamazdım. Kürk Mantolu Madonna'yı bu halde görmektense, onun tarafından aptal, acemi yerine konmayı tercih ederdim. Fakat bu ihtimal de üzücüydü. Ayrıldıktan sonra arkamdan güleceğini, saflığımla, cesaretsizliğimle alay edeceğini düşünmek, bütün insanlara büsbütün arkamı dönmemi, herkesten ümidimi keserek tamamen kendi içime kapanmamı icap ettirecek kadar ağır neticeler verebilirdi.

Fakat şimdi gönlüm rahattı. Birkaç dakika evvelki edepsizce şüphelerimden dolayı büyük bir utanma ve karşımdaki kadına karşı da, beni bu şüphelerden kurtardığı için, büyük bir minnettarlık duyuyordum. Umulmaz bir cesaretle kendimi toplayarak:

"Siz harikulade bir kadınsınız!" dedim.

"Acele etmeyin... Hele benim hakkımda hüküm verirken çok ihtiyatlı olun!"

Ellerine sarıldım ve öptüm. Galiba gözlerim yaşarmıştı. Bir an kadar onun yüzünün bana yaklaştığını, gözlerinin, o zamana kadar gördüklerimden çok daha sıcak bir ifadeyle, beni adeta kucakladığını gördüm. Yüzümün birkaç santim ilerisine kadar yaklaşan bu saadet karşısında kalbim duracak gibi oldu.

Fakat o birdenbire ve oldukça sert bir hareketle ellerini çekti ve doğruldu.

"Siz nerede oturuyorsunuz?"

"Lützow caddesinde!"

"Uzak değilmiş!.. Şu halde yarın öğleden sonra gelin beni buradan alın!"

"Hangi dairede oturuyorsunuz!"

"Ben sizi pencerede beklerim. Yukarı çıkmanıza hacet yok!"

Kapının üzerinde duran anahtarı çevirerek içeri girdi.

Bu sefer süratli adımlarla evin yolunu tuttum. Vücudum bana her zamankinden daha hafif geliyordu. Gözlerimin önünde hep onun hayali vardı. Bir şeyler mırıldanıyor, fakat bunların ne olduğunu bilmiyordum. Dikkat edince onun ismini tekrarladığımı ve bir sürü okşayıcı kelimelerle hep ona hitap ettiğimi anladım. Ara sıra, zapt etmeme imkân olmayan kesik ve sessiz kahkahalar atıyordum. Pansiyona geldiğim zaman ufuk aydınlanmaya başlamıştı.

Çocukluğumdan beri belki ilk defa olarak, hayatımın sebepsizliğini ve boşluğunu düşünerek içim ezilmeden, "Bugün de geçti işte... Ve bütün günlerim hep böyle geçecek, sonra ne olacak sanki!" demeden uykuya daldım.

Ertesi gün fabrikaya gitmedim. Saat iki buçuğa doğru Tiergarten'den geçerek Maria Puder'in oturduğu eve yaklaştım.

Acaba erken mi, diye kendi kendime soruyordum. Sabaha kadar uykusuz kaldığını, geceki işinin yoruculuğunu düşünerek onu rahatsız etmekten çekiniyordum. İçimde ona karşı tarifi imkânsız bir şefkat vardı. Yatağında nasıl uzandığını, nasıl ağır ağır nefes aldığını, saçlarının yastığa nasıl serildiğini tasavvur ediyor ve hayatta bu manzarayı görmekten daha büyük bir saadet olamayacağını düşünüyordum.

O zamana kadar bütün insanlardan esirgediğim alaka, hiç kimseye karşı tam manasıyla duymadığım sevgi sanki hep birikmiş ve muazzam bir kütle halinde şimdi bu kadına karşı meydana çıkmıştı.

Henüz ona dair hiçbir şey bilmediğimi, bütün hükümlerimin tasavvur ve hayallerime dayandığını biliyordum. Bununla beraber, asla aldanmadığıma dair sarsılmaz bir kanaatim vardı.

Hayatım müddetince hep onu aramış, onu beklemiştim.

Bütün dikkatini, bütün varlığını bir noktaya biriktirerek her tarafta bu insanı araştıran, her rast geldiğini bu bakımdan tetkik ede ede adeta marazi bir meleke ve hassasiyet kesbeden* nişlerimin yanılmasına imkân var mıydı? Bu hisler şimdiye kadar asla hata etmemişlerdi. Bir insan hakkında ilk hükmü onlar verir, sonra aklım, tecrübelerim bunu, ekseriya yanlış olarak, tadil ederdi. Fakat her defasında haklı çıkan gene bu ilk his oluyordu. Hakkında müspet hüküm verdiğim bir insanın zamanla bana fena göründüğü veya bunun aksi olduğu olurdu. O zaman kendi kendime: "Demek ilk intibam beni aldatmış!" derdim, lakin bir müddet sonra, -bu müddet kısa veya pek uzun olabilirdi- ilk hükmümün doğruluğunu, bunun üzerinde mantığın, harici tesirlerin veya aldatıcı vakaların yaptığı değişmelerin yalancı ve geçici olduğunu kabule mecbur kalırdım.

* Kazanan.

Artık Maria Puder, yaşamak için kendisine kayıtsız ve şartsız muhtaç olduğum bir insandı. Bu his ilk anlarda bana da garip geliyordu. Bu yaşıma kadar mevcudiyetinden bile haberim olmayan bir insanın

vücudu birdenbire benim için nasıl bir ihtiyaç olabilirdi? Fakat bu hep böyle değil midir? Birçok şeylere ihtiyacımızı ancak onları görüp tanıdıktan sonra keşfetmez miyiz?..

Ben de, o zamana kadarki hayatımın boşluğunu, gayesizliğini sırf böyle bir insandan mahrum oluşumda bulmaya başlamıştım, insanlardan kaçışım, içimden geçenlerin en küçük bir parçasını bile etrafıma sezdirmekten çekinişim bana sebepsiz ve manasız görünürdü. Zaman zaman beni saran hüzünlerin, hayat bıkkınlığının bir ruhi hastalık alameti olmasından korkardım. Bir kitabı okurken geçen iki saatin ömrümün birçok senelerinden daha dolu, daha ehemmiyetli olduğunu fark edince insan hayatının ürkütücü hiçliğini düşünür ve yeis içinde kalırdım.

Halbuki şimdi her şey değişmişti. Bu kadının resmini gördüğüm andan beri geçen birkaç hafta içinde, ömrümün bütün senelerinden daha çok yaşadığımı hissediyordum. Her günüm, her saatim, uyuduğum zamanlar bile dopdoluydu. Bana sadece yorgunluk veren uzuvlarımın değil, ruhumun da yaşamaya başladığını, içimde, haberim olmadan bekleşen üstü örtülü derin tarafların da birdenbire meydana çıkarak bana fevkalade cazip, kıymetli manzaralar arz ettiklerini görüyordum. Maria Puder bana bir ruhum bulunduğunu öğretmişti ve ben de onun, şimdiye kadar rastladığım insanlar arasında ilk defa olarak, bir ruhu bulunduğunu tespit ediyordum. Muhakkak ki bütün insanların birer ruhu vardı, ama birçoğu bunun farkında değildi ve gene farkında olmadan geldikleri yere gideceklerdi. Bir ruh, ancak bir benzerini bulduğu zaman ve bize, bizim aklımıza, hesaplarımıza danışmaya lüzum bile görmeden, meydana çıkıyordu... Biz ancak o zaman sahiden yaşamaya, -ruhumuzla yaşamaya- başlıyorduk. O zaman bütün tereddütler, hicaplar bir tarafa bırakılıyor, ruhlar birbirleriyle kucaklaşmak için, her şeyi çiğneyerek, birbirine koşuyordu. Bütün çekingenliklerim yok olmuştu. Bu kadının karşısında her şeyimi ortaya dökmek, bütün iyi ve fena, kuvvetli ve zayıf taraflarımla, en küçük bir noktayı bile saklamadan, çırçıplak ruhumu onun önüne sermek için sabırsızlanıyordum. Ona söyleyecek ne kadar çok şeylerim vardı... Bunların, bütün ömrümce konuşsam bitmeyeceğini sanıyordum. Çünkü bütün ömrümce susmuş, zihnimden geçen her şey için: "Adam sen de, söyleyip de ne olacak sanki?" demiştim. Eskiden her insan hakkında, hiçbir esasa dayanmadan, sırf mukavemet edilmez bir hissin, bir peşin hükmün tesiriyle nasıl: "Bu beni anlamaz!" demişsem, bu sefer bu kadın için, gene hiçbir esasa dayanmadan, fakat o yanılmaz ilk hisse tabi olarak: "İşte bu beni anlar!" diyordum...

Ağır ağır yürürken Tiergarten'in cenup kenarından geçen bir kanala kadar gelmiştim. Buradaki köprünün üzerinden Maria Puder'in evi

görünüyordu. Saat henüz üçtü. Evin camları parladığı için pencerelerin arkasında kimse bulunup bulunmadığı görünmüyordu. Köprünün kenarına yaslanarak hareketsiz sulara baktım. Yeni başlayan hafif bir yağmur suyun tüylerini diken diken ediyordu. Ta ilerilerde büyük ve motorlu bir mavna, rıhtımdaki arabalara meyve ve sebze boşaltıyordu. Kenarlardaki ağaçlardan tek tük düşen yapraklar havada kıvrıntılar yaparak aşağıya süzülüyorlardı. Bu karanlık ve sıkıntılı manzara ne kadar güzeldi! İçime çektiğim bu ıslak hava ne kadar tazeydi! Yaşamak, tabiatın en küçük kımıldanışlarını sezerek, hayatın sarsılmaz bir mantık ile akıp gidişini seyrederek yaşamak; herkesten daha çok, daha kuvvetli yaşadığını, bir ana bir ömür kadar çok hayat doldurduğunu bilerek yaşamak... Ve bilhassa bütün bunları anlatacak bir insanın mevcut olduğunu düşünerek, onu bekleyerek yaşamak...

Dünyada bundan daha ferah verici bir şey olabilir miydi?

Şimdi onunla beraber bu ıslak yollarda yürüyecek, tenha ve loş bir yerde oturarak göz göze gelecektik. Ona birçok şeyler, şimdiye kadar hiç kimseye, hatta kendime bile söylemediğim şeyler anlatacaktım. Bunların çoğu kafamda bir anda doğuyor ve beni hayrete düşüren bir süratle yerlerini yenilerine bırakıyordu. Onun ellerini tekrar avuçlarımın içine alacaktım, uçları biraz kırmızı olan üşümüş parmaklarını ovuşturarak ısıracaktım.

Bir kelime ile, ona yakın olacaktım.

Saat üç buçuğa geliyordu. Acaba uyandı mı, dedim. Evin önüne doğru gitmek ve orada dolaşmak doğru olur muydu?

Pencereden bakacağını söylemişti. Burada bekleyeceğimi tahmin edebilir miydi? Acaba hakikaten gelecek miydi?.. Bu şüpheyi derhal kafamdan kovdum. Böyle düşünmenin ona karşı bir itimatsızlık, bir haksızlık, kendi kurduğum binaya bir tekme vurmak olduğunu hissediyordum. Fakat bir kere aklıma gelen bu nevi ihtimaller büyük bir hızla birbirlerini kovalıyorlardı. Hastalanmış olabilirdi. Acele bir işi çıkmış ve bir yere gitmiş olabilirdi. Böyle olması lazımdı. Bu kadar büyük bir saadetin böyle kolayca gelivermesi tabii değildi. Her geçen dakika ile telaşım daha çok artıyor, kalbim daha hızlı çarpıyordu. Dün akşam başımdan geçenler, insanın hayatında bir defaya münhasır kalan fevkalade hallerden biriydi. Bunun tekerrürünü beklemek doğru olmazdı. Kafam derhal birtakım teselliler bulmaya bile başlamıştı. Hayatımın birdenbire böyle yeni ve ilerisi karanlık bir yola girmesi benim için belki hayırlı olmayacaktı. Eski sükûnetime dönmek, uyuşuk

günlerin zincirine yapışıp kalmak daha rahat değil miydi?..

Başımı çevirdiğim zaman, onun bana doğru gelmekte olduğunu gördüm. Sırtında ince bir pardösü, başında lacivert bir bere, ayaklarında alçak ökçeli iskarpinler vardı. Yüzü gülüyordu. Yanıma gelince elini uzatarak:

"Beni burada mı beklediniz? Ne zamandan beri?" dedi.

"Bir saatten beri!"

Sesim heyecandan titriyordu. O bunu şikâyet zannederek, yarı şaka bir sitem ile:

"Kendi kabahatiniz, beyim" dedi. "Ben sizi bir buçuk saatten beri bekliyorum. Evin önüne gelmeyerek bu şairane manzarayı tercih ettiğinizi biraz evvel, tesadüfen fark ettim!"

Demek beni beklemişti. Demek ben onun için ehemmiyeti olan bir insandım. Okşanmış bir küçük kedi gibi gözlerinin içine baktım :

"Teşekkür ederim!"

"Neye teşekkür ediyorsunuz?"

Cevabımı beklemeden koluma girdi:

"Haydi gidelim!"

Ona tabi olarak yürümeye başladım. Kısa, fakat süratli adımlar atıyordu. Nereye gideceğiz, diye sormaktan korkuyordum, ikimiz de konuşmuyorduk. Ben bu sükûttan fevkalade memnun olduğum halde, mutlaka bir şeyler söylemek icap ettiğini düşünerek, kendimi yiyordum. Biraz evvel zihnimden birbiri arkasına geçen ve her biri mühim ve alaka verici olmakta diğerine taş çıkartan o güzel fikirlerden bir tanesi bile meydanda yoktu. Kendimi zorladıkça kafamın büsbütün boşalıp daha zavallı bir hale geldiğini ve beynimin zonk zonk vuran bir et parçasından başka bir şey olmadığını hissediyordum. Yan gözle baktığım zaman bendeki bu telaş ve heyecandan onda eser bulunmadığını gördüm. Siyah gözleri yere çevrilmiş, yüzünde taş gibi sağlam ve hareketsiz bir sükûn, dudaklarının kenarında tebessümü andıran o belli belirsiz kıvrıntı ile, yoluna devam ediyordu. Sol elini kolumun üzerine şöylece bırakıvermişti. Biraz kalkık duran şahadetparmağı ilerideki bir noktayı işaret ediyormuş gibi manalıydı.

Tekrar yüzüne baktığım zaman kalın ve biraz dağınık kaşlarını, bir şey düşünüyor gibi, kaldırmış olduğunu gördüm. Göz-kapaklarmın ince mavi damarları belli oluyordu. Siyah ve gür kirpikleri hafifçe titremekteydi ve bunların üzerinde minimini birkaç yağmur damlası parlıyordu. Saçları da yer yer ıslanmıştı.

Başını birdenbire bana çevirerek:

"Neden bana bu kadar dikkatli bakıyorsunuz?" dedi.

Bu sual, aynı zamanda benim kafamda da canlandı: Nasıl oluyordu da, hiç çekinmeden, bir kadına belki ilk defa olarak bu kadar dikkatle baktığımı aklıma getirmeden, onu uzun uzadıya seyrediyordum? Ve nasıl oluyordu da hâlâ, o bu suali sorduktan ve gözlerini bana çevirdikten sonra bile, cesaretimi kaybetmeden ona bakmakta devam ediyordum? Beni de hayrete düşüren bir cesaretle:

"İstemiyor musunuz?" dedim.

"Hayır, ondan değil, sordum işte... Belki istiyorum da onun için sordum!"

Gözleri o kadar siyah ve o kadar manalıydı ki, dayanamadım :

"Siz aslen Alman mısınız?" dedim.

"Evet! Neden sordunuz?"

"Saçlarınız sarı ve gözleriniz mavi değil!"

"Olabilir!"

Yüzünde, her zamanki tebessümünü andıran, fakat biraz da müteredditgörünen bir hareket oldu.

"Babam Yahudiydi." dedi. "Annem Almandır. Fakat o da sarışın değil!"

Merakla sordum :

"Demek siz Yahudisiniz?"

"Evet... Yoksa siz de mi Yahudi düşmanısınız?"

"Ne münasebet... Bizde böyle şeyler yoktur. Fakat tahmin etmemiştim!"

"Evet, Yahudiyim, Babam Praglıydı. Daha ben doğmadan Katolik

olmuş!"

"Şu halde din itibariyle Hıristiyansınız!"

"Hayır... Yani benim hiçbir dinle alakam yok!"

Bir hayli yürümüştük. O sözüne devam etmedi. Ben de başka bir şey sormadım. Yavaş yavaş şehrin kenar taraflarına geliyorduk. Nereye gittiğimizi merak etmeye başladım. Herhalde bu havada bir kır gezintisi yapacak değildik. Yağmur, hep aynı şekilde, devam ediyordu. Maria bir aralık:

"Nereye gidiyoruz?" diye sordu.

"Bilmem!"

"Hiç merak etmiyor musunuz?"

"Ben size tabiyim... Nereye isterseniz!"

Çiy taneleriyle örtülmüş beyaz bir çiçek gibi nemli ve soluk yüzünü bana çevirerek :

"Pek yumuşak başlısınız... Sizin hiçbir fikriniz, bir arzunuz yok mu?

Derhal dün akşamki sözlerini öne sürdüm:

"Sizden herhangi bir şey istemekten beni menetmiştiniz!"

Cevap vermedi. Bir müddet bekledikten sonra devam ettim :

"Yoksa dün akşam ciddi değil miydiniz? Yahut bugün fikrinizi değiştirdiniz mi?"

Şiddetle reddetti:

"Hayır! Hayır!.. Hep aynı fikirdeyim..."

Tekrar düşüncelere daldı.

Demir parmaklıklı büyük bir bahçenin önüne gelmiştik.

Adımlarını yavaşlatarak:

"Buraya girelim mi?" dedi.

"Neresi burası?"

"Nebatat bahçesi!"

"Siz bilirsiniz!"

"Öyleyse girelim... Ben her zaman buraya gelirim. Hele böyle yağmurlu havalarda."

İçerde kimseler yoktu. Kumlu yollarda uzun müddet dolaştık. İki tarafımız ilerlemiş olan mevsime rağmen yapraklarını dökmeyen bir sürü ağaçlarla çevriliydi. Büyük ve kayalık havuzların etrafında çeşit çeşit ve renk renk otlar, çiçekler ve yosunlar vardı. Suların yüzünü iri yapraklar örtüyordu. Yüksek limonlukların içinde sıcak memleket nebatları, kaim gövdeli ve küçük yapraklı ağaçları vardı. Maria:

"Burası Berlin'in en güzel yeridir..." dedi. "Bu mevsimde, ziyaretçisi yok denecek kadar tenhadır... Sonra bu garip ağaçlar bana daima hasretini çektiğim uzak memleketleri hatırlatır...

Onların alıştıkları yerlerden sökülerek buraya getirildiğini ve böyle suni tedbirler, ihtimamlarla yaşatılmaya çalışıldığını gördükçe biraz da hallerine acırım. Biliyor musunuz, Berlin'de senenin ancak yüz gününde hava açık ve güneşli, iki yüz altmış beş gününde kapalıdır. Limonlukların projektörleri ve suni güneşleri bu ağaçların ışığa ve sıcağa alışmış yapraklarını doyurabilir mi? Buna rağmen yaşıyorlar, kurumuyorlar... Ama buna yaşamak denir mi?.. Canlı bir mevcudu kendisine uygun olan iklimden ayırarak, birkaç meraklının keyfi için bu berbat şartlara tabi etmek bir nevi işkence değil midir?"

"Ama siz de bu meraklılardan birisiniz..."

"Evet, fakat buraya her gelişimde içim derin bir hüzünle doluyor!"

"Ne diye geliyorsunuz öyleyse?"

"Bilmem!"

Islak sıralardan birine oturdu. Ben de yanına iliştim. Eliyle yüzündeki yağmur tanelerini silerek:

"Ben buradaki nebatları seyrederken biraz da kendimi düşünüyorum!" dedi. "Belki asırlarca evvel bu ağaçlarla, bu garip çiçeklerle aynı yerlerde yaşamış olan ecdadımı hatırlıyorum. Biz de bunlar gibi yerimizden sökülüp dağıtılmış değil miyiz? Ama bunlar sizi alakadar etmez... Doğrusu beni de pek alakadar etmiyor... Yalnız bana birçok şeyler düşünmek, kafamın içinde birçok şeyler yaşamak imkânını veriyor... Göreceksiniz ya, ben dünyadan ziyade kafamın içinde

yaşayan bir insanım... Hakiki hayatım benim için can sıkıcı bir rüyadan başka bir şey değildir... Siz benim Atlantik'teki işimi belki pek hazin buldunuz, halbuki ben onun böyle olup olmadığının farkında bile değilim... Hatta bazan beni eğlendirdiği de oluyor... Zaten bu işi annemin yüzünden yapıyorum. Ona bakmaya mecburum ve bir sene zarfında yaptığım birkaç resimle geçinmek imkânı yok... Siz resimle uğraştınız mı?"

"Bir parça!"

"Neden devam etmediniz?"

"İstidadım olmadığını anladım!"

"İmkânı yok... Sizin resme ne kadar istidadınız olduğu, sergide tabloları seyrederken yüzünüzün aldığı ifadeden belliydi... Cesaretim olmadığını anladım, deyiniz. Bir erkek için bu kadar korkak olmak pek hoş değil... Kendiniz için söylüyorum.

Bana gelince, benim cesaretim var... Resim yapmak ve insanlar hakkındaki hükümlerimi bunlara aksettirmek istiyorum ve belki biraz da muvaffak oluyorum... Fakat bu da boş... Kendilerini istihfaf ettiğim insanların bunu anlamasına imkân yok, anlayabilecek olanlar ise, zaten istihfafa layık olmayanlar. Şu halde bütün sanatlar gibi resim de muhatapsız, yani asıl kastettiklerine hitap etmekten âciz... Buna rağmen dünyada ciddiye aldığım yegâne iş budur... Sırf bunun için resim yaparak geçinmek istemiyorum. Çünkü o zaman kendi istediğimi değil, benden istenileni yapmaya mecbur olacağım... Asla... Asla... Vücudumu pazara çıkarmayı tercih ederim... Çünkü onun bence ehemmiyeti yok..."

Elini külhanbeyce dizime vurdu.

"İşte, aziz dostum, bizim yaptığımız da başka bir şey değil zaten... Dün akşam sarhoşun biri sırtımı öperken oradaydınız değil mi? Öpecek tabii... Hakkıdır... Para sarf ediyor... Ve benim sırtımın da cazip olduğunu söylüyorlar... Siz de öpmek ister misiniz? Paranız var mı?"

Dilim tutulmuş gibi kaldım. Gözlerimi çabuk çabuk kırpıştırıyor, dudaklarımı ısırıyordum. Maria bunu fark edince kaşlarını çattı, yüzü her zamankinden daha soluk, kireç gibi bir hal alarak:

"Yok, Raif bunu istemem. Katiyen... En tahammül edemediğim şey merhamettir... Bana acıdığınızı hissettiğim anda allahaısmarladık!.. Yüzümü bile göremezsiniz."

Büsbütün şaşırdığımı asıl benim acınacak halde olduğumu görünce kolunu omzuma attı:

"Sözlerime gücenmeyin!" dedi. "İlerde arkadaşlığımızı bulandırması ihtimali olan şeyleri açıkça konuşmaktan çekinmemeliyiz. Bu gibi meselelerde korkaklık zararlıdır... Ne olur? An-laşamayacağımızı anlarsak veda eder ayrılırız... Bu o kadar mühim bir felaket mi? Hayatta yalnız kalmanın esas olduğunu hâlâ kabul edemiyor musunuz? Bütün yakınlaşmalar, bütün birleşmeler yalancıdır. İnsanlar ancak muayyen bir hadde kadar birbirlerine sokulabilirler, üst tarafını uydururlar; ve günün birinde hatalarını anlayınca, yeislerinden her şeyi bırakıp kaçarlar. Halbuki mümkün olanla kanaat etseler, hayallerindekini hakikat zannetmekten vazgeçseler bu böyle olmaz. Herkes tabii olanı kabul eder, ortada ne hayal sukutu, ne inkisar kalır... Bu halimizle hepimiz acınmaya layıkız; ama kendi kendimize acımalıyız. Başkasına merhamet etmek, ondan daha kuvvetli olduğunu zannetmektir ki, ne kendimizi bu kadar büyük, ne de başkalarını bizden daha zavallı görmeye hakkımız yoktur... Artık gidelim mi?"

İkimiz de doğrulduk. Paltolarımıza biriken yağmur damlalarını silktik. Islak kumlar ayaklarımızın altında gıcırdıyordu.

Sokaklar kararmaya başlamış, fakat henüz lambalar yanmamıştı. Geldiğimiz gibi hızlı adımlarla, aynı yollardan geçerek dönüyorduk. Bu sefer ben onun koluna girmiştim. Küçük bir çocuk gibi ona sokuluyor, başımı o tarafa büküyordum.

İçimde sevinçle hüzün arasında garip bir hal vardı. Onun bir çok hislerinin, düşüncelerinin benimkilere ne kadar benzediğini gördükçe, aramızdaki yakınlığı daha kuvvetle hissederek seviniyor; fakat onun bir noktada benden ayrıldığını, hakikatleri kendi kendisinden saklamayı, ne pahasına olursa olsun, kendisini aldatmayı asla istemediğini anladığım için korkuyordum. Çünkü müphem bir his bana, kim olursa olsun bir insanı tamamen gördükten ve gördüklerini kendinden saklamadıktan sonra, ona hiçbir zaman büsbütün yaklaşılamayacağını fısıldıyordu.

Halbuki ben bu kadar hakikatsever olmak istemiyordum.

Hiçbir hakikatin beni ondan uzaklaştırmasına tahammül edemiyeceğimi anlıyordum. Ruhlarımız için en lüzumlu, en kıymetli olan şeyleri birbirimizde bulduktan sonra diğer teferruatı görmemezlikten gelmek, daha doğrusu büyük bir hakikat için küçük hakikatleri feda etmek, daha insanca ve daha insaflı olmaz mıydı?

Her hususta doğru ve salim hükümler veren bu kadının, hayattaki acı tecrübelerine, muhitin bozucu tesirlerine tabi olarak böyle düşündüğü muhakkaktı. İstemediği, hoşlanmadığı insanlar arasında yaşamaya, onlara zorla gülmeye mecbur olduğu için böyle derin bir infiale kapılıyor, herkesten şüphe ediyordu. Ben ise bütün ömrüm boyunca insanlardan uzak kaldığım ve onlar tarafından pek rahatsız edilmediğim için kimseye kızdığım yoktu. Beni kemiren sadece büyük bir yalnızlık hissiydi ve gene bu yalnızlığın tesiriyle, bana yakın olduğunu anIadığım bir insana karşı birçok noktalarda kendimi aldatmaya hazırdım.

Şehrin ortalarına gelmiştik. Sokaklar aydınlık ve kalabalıktı. Maria Puder düşünceli ve galiba biraz da mahzundu. Korka korka :

"Bir şeye mi canınız sıkıldı?" dedim.

"Hayır!" diye cevap verdi. "Canımı sıkacak bir şey olmadı.

Hatta bugünkü gezintimizden memnunum. Herhalde memnunum..."

Bunları söylerken başka şeyler düşündüğü belliydi. Ara sıra yüzüme ilişen gözlerinde dalgın bir hal ve gülümseyişinde beni ürküten bir yabancılık vardı. Bir aralık sokağın ortasında durdu.

"Eve gitmek istemiyorum!" dedi. "Haydi, yemeği bir yerde beraber yiyelim. Benim iş vaktime kadar konuşuruz!"

Hiç beklemediğim bu teklifi lüzumsuz bir heyecanla karşıladım. Fakat bu halimin onu daha çok yabancılaştırdığını görerek çabucak kendimi topladım ve önüme baktım. Şehrin garp taraflarında büyücek bir lokantaya girdik, içerisi pek kalabalık değildi. Bir köşede milli elbiseleriyle Bavyeralı bir kadın orkestrası gürültülü havalar çalıyordu. Kenardaki bir masaya oturarak yemek ve şarap ısmarladık.

Karşımdakinin durgunluğu bana da geçmişti, içimde sebepsiz bir sıkıntı ve ezilme vardı. Kadın bunu fark edince, düşüncelerinden kurtulmaya ve biraz açılmaya, gülümsemeye çalıştı. Elini masanın üzerinde duran elime vurdu:

"Ne somurtuyorsunuz? Genç bir kadınla ilk defa yemek yiyen delikanlılar daha neşeli ve konuşkan olur!" diye şaka yaptı.

Fakat söylediklerine kendinin de inanmadığı görülüyordu. Nitekim çabucak eski halini aldı. Herhangi bir şey yapmış olmak için gözlerini etraftaki masalarda gezdirdi. Önündeki şaraptan birkaç yudum içti ve birdenbire bana dönüp gözlerimin içine bakarak:

"Ne yapayım? Ne yapayım? Başka türlü olamıyorum işte!" dedi.

Ne demek istiyordu? Bunu ancak karanlık bir şekilde seziyordum. Onun yapamadığını söylediği şeyle beni deminden beri üzen şeyin aynı olduğunu hissediyor, fakat bunun mahiyetini vazıh olarak tayin edemiyordum.

Gözleri her baktığı yerde takılıp kalmak istiyor ve o bunları sanki güçlükle oradan ayırabiliyordu. Bir sedef kadar donuk beyaz yüzünden ara sıra belli belirsiz ürpermeler geçiyordu.

Tekrar söze başladı. Sesinde birdenbire peyda olan bir titreme, zor zapt edilen bir heyecan vardı:

"Bana sakın darılmayın..." diyordu. "Boş ümitlere kapıl-mamanız için sizinle apaçık konuşmak daha iyi olacak... Ama bana darılmayın... Dün yanınıza geldim... Beni evime götürmenizi istedim... Bugün beraber gezmeyi teklif ettim... Akşam yemeğini beraber yiyelim dedim... Adeta size musallat oldum...

Fakat sizi sevmiyorum. Deminden beri hep bunu düşündüm...

Hayır, sizi de sevmiyorum... Ne yapayım? Sizi belki hoş, hatta cazip buluyorum, belki de şimdiye kadar tanıştığım erkeklerin hepsinden ayrı taraflarınız olduğunu görüyorum, ama bu kadar... Sizinle konuşmak, birçok şeylerden bahsetmek, münakaşa, kavga etmek... Darılmak, tekrar barışmak, bunlar beni muhakkak ki memnun edecek...

Fakat sevmek? Bunu yapamıyorum... Şimdi ne diye durup dururken bunları söylediğimi merak edersiniz... Dediğim gibi, başka şeyler bekleyerek ileride bana darılmaymız diye... Size ne verebileceğimi şimdiden bildireyim ki, sonra sizinle oynadığımı iddia etmeyesiniz: Ne kadar başka olursanız olun, gene erkeksiniz... Ve bütün tanıştığım erkekler bunu, yani kendilerini sevmediğimi, sevemediğimi anlayınca, büyük bir teessür, hatta hiddetle beni terk ettiler... Güle güle... Ama niçin beni kabahatli zannettiler? Kendilerine asla vaat etmediğim, sadece kafalarında yaşattıkları bir şeyi vermedim diye mi? Bu haksızlık değil mi? Sizin de hakkımda aynı şekilde düşünmenizi istemem... Bunu da lehinizde bir nokta olarak kaydedebilirsiniz..."

Şaşırmıştım. Fakat sükûnetimi bozmamaya çalışarak :

"Bunlara ne lüzum var? Arkadaşlığımızın şekli bana değil, size tabidir. Siz nasıl isterseniz öyle olur!" dedim.

Şiddetle itiraz etti:

"Hayır, hayır, hiç de öyle olmaz. Bakın, gördünüz mü? Siz (le bütün diğer erkekler gibi, her şeyi kabul eder görünerek her seyi kabul ettirmek yolunu tutuyorsunuz. Yok dostum! Böyle yatıştırıcı laflarla meseleler halledilmiş olmaz. Düşününüz ki, bu mevzu üzerinde kendime karşı olsun, başkalarına karşı olsun, daima açık ve riyasız hükümler vermeye çalıştığım halde bir neticeye varamadım. İnsan, bilhassa kadın ve erkek münasebetleri o kadar karmakarışık ve arzularımız, hislerimiz o kadar anlaşılmaz ve bulanık ki, hiç kimse ne yaptığını bilmiyor ve akıntıya kapılıp gidiyor. Ben bunu istemiyorum. Beni yüzde yüz doyurmayan, bana tam manasıyla şeyleri yapmak, beni kendi gözlerimde küçültüyor... Bilhassa tahammül edemediğim bir şey, kadının erkek karşısında her zaman pasif kalmaya mecbur oluşu... Neden? Niçin dâima biz kaçacağız ve siz kovalayacaksınız?.. Niçin daima biz teslim olacağız ve siz teslim alacaksınız? Niçin sizin yalvarışlarınızda bile bir tahakküm, bizim reddedişlerimizde bile bir aciz bulunacak? Çocukluğumdan beri buna daima isyan ettim, bunu asla kabul edemedim. Niçin böyleyim, niçin diğer kadınların farkına bile varmadıkları bir nokta bana bu kadar ehemmiyetli görünüyor? Bunun üzerinde çok düşündüm. Acaba bende anormal bir taraf mı var, dedim.

Hayır, bilakis, belki diğer kadınlardan daha normal olduğum için böyle düşünüyorum. Çünkü hayatım, sırf bir tesadüf eseri olarak, diğer kadınları mukadderatlarını tabii görmeye alıştıran tesirlerden uzak geçti. Babam, ben daha küçükken öldü. Evde annemle ikimiz kaldık. Annem, tabi olmaya, itaat etmeye alışmış olan kadınlığın adeta bir timsaliydi. Hayatta yalnız yürümek itiyadını kaybetmiş, daha doğrusu bu itiyadı asla kazanmamıştı. Yedi yaşında olduğum halde onu ben idare etmeye başladım. Ona ben metanet tavsiye ettim, akıl öğrettim, destek oldum. Böylece erkek tahakkümü görmeden, yani tabii olarak büyüdüm. Mektepte kız arkadaşlarımın miskinliği, emelleri beni daima tiksindirdi. Hiçbir şeyi, kendimi erkeklere beğendirmek için öğrenmedim. Hiçbir zaman erkeklerin önünde kızarmadım ve onlardan bir iltifat beklemedim. Bu hal beni müthiş bir yalnızlığa mahkûm etti. Kız arkadaşlarım benimle ahbaplık etmeyi ve fikirlerimi kabul etmeyi zevklerine ve rahatlarına aykırı buldular. Hoş tutulan bir oyuncak olmak, onlara insan olmaktan daha kolay ve cazip geliyordu. Erkeklerle de arkadaş olmadım. Aradıkları yumuşak lokmayı bende bulamayınca müsavi kuvvetlerle karşı karşıya gelmektense kaçmayı tercih ettiler. O zaman erkek azminin ve kuvvetinin ne olduğunu gayet iyi anladım; dünyada hiçbir mahluk bu kadar kolay muvaffakiyetler peşinde koşmaz ve hiçbir mahluk bir erkek kadar hodbin, kendini beğenmiş ve nahvetli*, fakat aynı

zamanda korkak ve rahatına düşkün değildir. Bir kere bunları fark ettikten sonra erkekleri sahiden sevebilmem imkânsızdı. En hoşuma giden ve birçok hususlarda bana yakın olan adamların bile, küçük vesilelerle, bu kurt dişlerini gösterdiklerini; her ikimize aynı derecede zevk veren beraberliklerden sonra, özür dilemeye, himaye etmeye çalışan, fakat aynı zamanda herhangi bir şekilde muzaffer olduğunu zanneden ahmakça bakışlarla yanıma sokulduklarını gördüm. Halbuki acınacak halde olan, zavallılıkları meydana çıkan onlardı. Hiçbir kadın, ihtiras halindeki bir erkek kadar âciz ve gülünç olamaz. Buna rağmen bu hallerini bir kuvvet tezahürü zannedecek kadar yersiz bir gururları vardır... Aman yarabbi, insan deli olur... Kendimde hiçbir gayri tabii temayül bulunmadığını bildiğim halde, bir kadına âşık olmayı tercih ederim."

*Kibirli.

Biraz durup yüzümü tetkik etti. Biraz şarap içti. Konuştukça açılıyor ve sıkıntısından kurtuluyor gibiydi.

"Ne diye şaşırdınız?" diye devam etti, "Korkmayın, zannettiğiniz gibi değil. Ama keşke öyle olabilsem. Muhakkak ki insan ruhunu daha az alçaltan bir şey yapmış olurum... Yalnız ben ressamım, biliyorsunuz... Kendime göre güzellik telakkilerim var... Bir kadınla sevişmeyi güzel bulmuyorum... Nasıl söyleyeyim... Estetik değil... Sonra ben tabiatı çok severim... Tabii olmayan şeylere karşı her zaman çekingen davranırım... Bunun için muhakkak bir erkeği sevmem lazım geldiğine inanıyorum... Ama sahiden bir erkek... Hiçbir kuvvete dayanmadan beni sürükleyebilecek bir erkek... Benden bir şey istemeden, bana hâkim olmadan, beni tezlil etmeden beni sevecek ve yanımda yürüyecek bir erkek... Yani hakikaten kuvvetli, tam bir erkek... Şimdi anlıyor musunuz, sizi neden sevmiyorum. Zaten sevecek kadar da zaman geçmedi, fakat siz de benim aradığım değilsiniz... Gerçi biraz evvel bahsettiğim o manasız nahvet sizde yok... Fakat pek çocuk, daha doğrusu pek kadın gibisiniz...

Tıpkı annem gibi sizi de birinin idare etmesi lazım... Bu, ben olabilirim... Eğer isterseniz... Fakat fazla bir şey olamam... Sizinle mükemmel arkadaşlık ederiz... Benim bu sözlerimi kesmeden, beni fikrimden çevirmeye, ikna etmeye, yani yola getirmeye kalkmadan dinleyen ilk erkek sizsiniz. Beni anladığınız gözlerinizden belli... Dediğim gibi, gayet iyi dost olabiliriz. Ben sizinle nasıl açıkça konuştumsa siz de bana içinizi dökebilirsiniz. Bu kadarı da az mı? Fazla şeyler isteyerek bunu da kaybetmek daha mı iyi? Ben bunu asla istemem. Dün akşam da söylemiştim, benim bazan bir halim bir halime uymaz... Fakat bu sizi yanlış düşüncelere sevk etmemeli... Ana

noktalarda asla değişmem... Nasıl? Benimle arkadaş olacak mısınız?.."

Bütün bu sözler beni serseme döndürmüştü... Onun hakkında son bir hüküm vermekten korkuyor ve bunda isabetli olamayacağımı seziyordum. Kafamdan yalnız bir arzu geçiyordu: Ne pahasına olursa olsun, ona yakın bulunmak, ondan ayrılmamak... Öte tarafının bana lüzumu yoktu... Hiçbir insandan, bana verdiğinden fazla bir şey istemeye alışmamıştım...

Buna rağmen içimde garip bir durgunluk vardı. Gözlerimi onun benden cevap bekleyen siyah ve dalgın gözlerine dikerek ağır ağır:

"Maria" dedim, "sizi gayet iyi anlıyorum... Hayattaki tecrübelerinizin sizi böyle uzun bir izahat vermeye sevk ettiğini de görüyor ve bunu, ileride dostluğumuzu sarsabilecek şeylere mâni olmak için yaptığınızı düşünerek memnun oluyorum. Demek ki bu dostluğun sizce bir kıymeti var..."

Tasdik makamında başını hızlı hızlı salladı. Devam ettim:

"Belki bana bunları söylemenize lüzum yoktu. Fakat nereden bileceksiniz? Birbirimizi yeni tanıyoruz. İhtiyatlı bulunmak daha iyi... Benim hayatta sizin kadar tecrübem yok. Pek az insanla tanıştım ve daima kendimle yaşadım. Görüyorum ki, başka yollardan gittiğimiz halde ikimiz de aynı neticeye varmışız: ikimiz de birer insan arıyoruz, kendi insanımızı... Eğer birbirimizde bunu bulursak harikulade bir şey olur... Asıl ehemmiyeti olan budur, öteki meseleler ikinci derecede kalır... Kadın, erkek münasebetlerine gelince, hiçbir zaman korktuğunuz cinsten bir insan olmadığıma emin olabilirsiniz. Gerçi başımdan geçmiş maceralarım yok, fakat kendim kadar hürmet etmediğim ve kendim kadar kuvvetli bulmadığım bir insanı sevebileceğimi aklıma bile getirmedim. Demin tezlil edilmekten bahsettiniz.

Bir erkeğin buna müsaade edebilmesi bence kendi şahsiyetini inkâr etmesi, asıl kendini tezlil etmesi demektir. Ben de sizin gibi tabiatı çok severim, hatta diyebilirim ki insanlardan ne kadar uzak kaldıysam tabiata o kadar sokuldum. Benim memleketim dünyanın en güzel yerlerinden biridir. Tarihlerde okuduğumuz birçok medeniyetler oralarda kurulmuş ve yıkılmıştır. On on beş asırlık zeytin ağaçlarının altında yatarken bir zamanlar bunların mahsulünü toplayan insanları düşünürdüm. Çam ağaçlarıyla kaplı dağlarında, insan ayağı basmamış zannedilen yerlerde mermer köprülere, işlemeli sütunlara rastlardım. Bunlar benim çocukluğumun arkadaşları, hayallerimin mev-zuuydu. O zamandan beri tabiatı ve onun mantığını her şeyin üstünde tutarım.

Bırakalım, arkadaşlığımız da tabii yolunda yürüsün. Biz ona suni istikametler vermeye, peşin kararlarla onu bağlamaya çalışmayalım!"

Maria şahadetparmağıyla, masanın üzerinde duran elime vurdu:

"Siz zannettiğim kadar çocuk değilsiniz!" dedi. Gözleri, kararsız ve ürkek, üzerimde dolaşıyordu. Biraz büyükçe olan alt dudağını daha çok dışarı çıkarmış, böylece, ağlamak üzere bulunan küçük bir kız halini almıştı. Gözleri bunun aksine olarak, düşünceli ve araştırıcıydı. Kısa bir zaman içinde yüzünün ne kadar çok ifade değiştirdiğine hayret ediyordum.

"Bana hayatınıza, memleketinize, zeytin ağaçlarına dair birçok şeyler anlatabilirsiniz!" diye söze başladı. "Ben size çocukluğumu ve babama ait hatırlayabildiğim bazı şeyleri söylerim. Herhalde konuşacak söz bulmakta sıkıntı çekmeyiz... Fakat burada ne kadar çok gürültü oluyor. Galiba salon boş da onun için... Zavallılar çalgılarının gürültüsü ile hiç olmasa patronu neşelendirmek istiyorlar... Ah, siz böyle yerlerin patronlarının ne demek olduğunu bir bilseniz!"

"Çok mu kabadırlar?"

"Hem nasıl! İşte erkekleri yakından tanımak için bu da bir vesiledir. Mesela bizim Atlantik'in sahibi gayet nazik bir adamdır. Yalnız müşterilerine karşı değil, kendisiyle alışverişi olmayan her kadına karşı... Muhakkak ki, onun kabaresinde çalışmasam, bana bir baron kadar ince kur yapar ve beni kibarlığına hayran ederdi. Fakat kendisinden para alan insanlara karşı birdenbire değişiyor ve buna galiba "meslek ahlakı" diyor. "Kazanç ahlakı" dese daha doğru olacak. Çünkü insafsızlığa ve bazan terbiyesizliğe kadar varan kalabalığı, müessesenin ciddiyetini korumak arzusundan ziyade, aldatılmak korkusundan ileri geliyor. İhtimal ki iyi bir aile babası veya dürüst bir vatandaş olan bu adamın nasıl bizden sadece sesimizi, gülüşümüzü, vücudumuzu değil, insanlığımızı da satmamızı istediğini görseniz irkilirsiniz..."

Uzak bir tedai* ile sözünü kestim:

* Çağrışımla.

"Babanız neciydi?" dedim.

"Söylememiş miydim? Avukattı. Neden sordunuz? Bu hallere nasıl düştüğümü mü merak ettiniz!"

Sustum.

"Almanya'yı henüz pek tanımadığınız anlaşılıyor. Benim bu halimde bir fevkaladelik yok. Babamın bıraktığı para ile okudum. Vaziyetimiz fena değildi. Harp esnasında hastabakıcılık yaptım. Sonra akademiye devam ettim. Küçük iradımız enflasyon yüzünden gitti. Para kazanmaya mecbur oldum. Bundan şikâyetçi değilim. Çalışmak hiç de fena bir şey değil. Bana dokunan, ruhlarımızı alçaltmadan çalışmak isteyişimizin hoş görülmemesi... Sonra bir de hep sarhoş ve insan etine acıkmış kimselerle karşı karşıya bulunmak mecburiyeti beni sıkıyor. Bazan öyle bir bakışları var ki... Buna sadece hayvanlık diyemeyeceğim... Yalnız bu kadar olsa gene tabiidir... Bu, hayvanlıktan da aşağı bir şey... İnsan riyakârlığının, kurnazlığının, zavallılığının karıştığı bir hayvanlık... İğrenç..."

Etrafına bakındı. Orkestra, gürültüsünü büsbütün artırmıştı. Bavyera elbisesi giymiş şişmanca ve mısır püskülü gibi saçlı bir kadın avaz avaz, neşeli dağ havaları söylüyor, gırtlağından acayip sesler çıkararak etrafına dönüyordu.

Maria:

"Haydi bakalım, sessiz bir yerde oturalım... Vakit daha erken!" dedi. Sonra dikkatle yüzüme bakarak:

"Yoksa sizi sıkıyor muyum?.. Boyuna konuşuyor ve sizi sabahtan beri oradan oraya sürüklüyorum. Kadınların bu kadar sokulgan olması iyi bir şey değil... Ciddi söylüyorum, canınız sıkıldıysa sizi serbest bırakayım!"

Ellerini tuttum. Uzun müddet cevap veremedim.

Yüzüne de bakmadım. Buna rağmen, içimden geçenleri anladığına emin olduktan sonra, ancak o zaman:

"Size minnettarım!" dedim.

"Ben de size!" dedi ve ellerini çekti.

Sokağa çıkınca:

"Gelin, sizinle buralara yakın bir kahveye gidelim!" dedi.

"Çok hoş bir yerdir. Acayip insanlar göreceksiniz."

"Romanisches Kaffe'ye mi?"

"Evet, biliyor musunuz? Gittiniz mi?"

"Hayır, duydum!"

Güldü:

"Ay sonlarında parasız kalan arkadaşlarınızdan mı?"

Ben de gülümsedim ve önüme baktım.

Her zaman sanatkârlar tarafından ziyaret edilen bu kahvenin geceleri on birden sonra yaşlı, zevk düşkünü, genç meraklısı ve paralı kadınlarla dolduğunu ve her milletten, her yaştan birçok jigoloların bu zamanlarda oraya gidip kendilerini beğendirmeye çalıştıklarını duymuştum.

Henüz vakit erken olduğu için kahvede sadece genç sanatkârlar vardı. Grup grup oturmuşlar, yüksek sesle münakaşa ediyorlardı. Sütunlar arasındaki bir merdivenden yukarı kata çıktık. Güçlükle boş bir masa bulduk.

Etrafımızda geniş kenarlı siyah şapkaları, uzun saçları ile Fransız mukallidi genç ressamlar, ağızlarında pipoları, uzun tırnaklı parmaklarıyla habire sahife dolduran muharrirler oturuyorlardı.

Uzun boylu, sarışın, ağzının hizasına kadar favorili bir genç uzaktan işaretler ederek bizim masamıza geldi.

"Kürk Mantolu Madonna'yı selamlarım!" diyerek Maria'nın başını ellerinin arasına aldı; evvela alnından, sonra yanaklarından öptü.

Gözlerimi yere diktim ve bekledim. Şundan bundan konuştular. Aynı sergide resim teşhir ettikleri anlaşılıyordu. Nihayet delikanlı Maria'nın elini şiddetle sıkıp salladıktan ve bana:

"Allahaısmarladık, genç efendi!" diye, herhalde sanatkâr usulü bir selam verdikten sonra uzaklaştı.

Hâlâ önüme bakıyordum. Kadın :

"Ne düşünüyorsun?" diye sordu.

"Bana "sen" dediniz, farkında mısınız?"

"Evet... İstemiyor musunuz?"

"Ne demek? Teşekkür ederim!"

"Of! O kadar çok teşekkür ediyorsunuz ki!"

"Biz şarklılar çok kibar insanlarızdır... Ne düşünüyordum biliyor musunuz? O adam sizi öptü ve ben hiç kıskanmadım."

"Sahi mi?"

"Ve niçin kıskanmadığımı merak ediyorum!"

Uzun uzun bakıştık. İtimatla, birbirimizi araya araya bakıştık.

"Bana biraz da kendinizden bahsetsenize!" dedi.

Peki makamında başımı salladım. Ona birçok şeyler söylemeyi gündüzden tasarlamıştım. Fakat bunların hiçbiri aklıma gelmiyor, kafamdan yepyeni şeyler geçiyordu. Nihayet karar verdim ve rastgele konuşmaya başladım. Muayyen bir şey anlatmıyor, çocukluğumdan, askerliğimden, okuduğum kitaplardan, kurduğum hayallerden, komşumuz Fahriye'den ve tanıdığım eşkıyalardan bahsediyordum. Şimdiye kadar kendime bile söylemekten çekindiğim taraflarım, hiç bana haber vermeden, saklandıkları yerlerden çıkıyor ve ortaya dökülüyorlardı. Bir insana ilk defa kendimden bahsettiğim için bütün çıplaklığımla, hiç bir şeyi örtbas etmeden görünmek istiyordum. Ona yalan söylememek, kendimi tahrif etmemek, hiçbir şeyi değiştirmemek için o kadar gayret sarf ediyor, hatta bu gayrette bazan ileri giderek kendi aleyhimdeki noktaları o kadar tebarüz ettiriyordum ki, bu suretle gene hakikatten ayrılmış oluyordum.

Hatıralar ve uzun zaman zapt edilmiş hisler, daima susturulmuş heyecanlar bir sel gibi, gitgide büyüyerek kabararak, hızlanarak dışarı akıyordu. Onun nasıl bir dikkatle beni dinlediğini, gözlerini nasıl, söz haline getiremediğim taraflarımı da anlamak ister gibi yüzümde gezdirdiğini gördükçe büsbütün açılıyordum. Bazan tasdik eder gibi ağır ağır başını sallıyor, bazan hayret eder gibi ağzını hafifçe açıyordu. Heyecanlandığım zamanlar yavaş yavaş elimi okşuyor, sözlerim şikâyet eden bir eda alınca şefkatle gülümsüyordu.

Bir aralık, meçhul bir kuvvet tarafından dürtülmüş gibi sözümü kestim ve saatime baktım. On bire geliyordu. Etrafımızdaki masalarda kimseler kalmamıştı. Yerimden fırlayarak :

"Fakat işinize geç kalacaksınız!" diye bağırdım.

Kendini toplamaya çalıştı. Ellerimi daha çok sıktı, acele etmeden doğrularak:

"Hakkınız var!" dedi. Beresini başına yerleştirirken ilave etti:

"Ne güzel konuşuyorduk!"

Onu Atlantik barının önüne kadar getirdim. Yolda hemen hemen hiç konuşmadık. İkimiz de, bu akşamın intibalarını içimize yerleştirmek ister gibi dalgın ve doluyduk. Yolun sonlarına doğru vücudumun ürperdiğini hissettim.

"Benim yüzümden eve gidip kürkünüzü giyemediniz, üşüyeceksiniz!" dedim.

"Sizin yüzünüzden mi?.. Doğru... Sizin yüzünüzden... Fakat kabahat bende... Ehemmiyeti yok... Çabuk yürüyelim!"

"Sizi tekrar eve götürmek için bekleyeyim mi?"

"Hayır, hayır... Asla... Yarın buluşuruz!"

"Siz bilirsiniz!"

Belki üşümemek için, bana daha çok sokuldu. Elektriklerin aydınlattığı kapının önüne yaklaşınca durdu, kolumdan çıkarak elini uzattı. Fevkalade ciddi bir şey düşünüyor gibiydi. Beni çekerek duvarın kenarına sürükledi. Nihayet, yüzüme doğru eğildi, gözlerini kaldırıma dikti ve fısıltı gibi bir sesle fakat çabuk çabuk:

"Demek beni kıskanmıyorsunuz ha?" dedi. "Beni sahiden bu kadar çok mu seviyorsun?" Birdenbire gözlerini kaldırdı ve merakla yüzüme bakmaya başladı. Bu anda neler duyduğumu ona söyleyecek bir kelime bulamadığım için göğsümün daralır gibi olduğunu, boğazımın kuruduğunu hissettim. Her söz, hatta ağzımdan çıkacak her ses, saadetimi bozacak, bulandıracak diye korkuyordum. O hâlâ, bu sefer biraz da korkuyla, yüzüme bakıyordu. Çaresizlikten gözlerimin yaşardığım fark ettim. O zaman onun çehresinde rahat bir gevşeme oldu. Dinlenir gibi bir saniye gözlerini kapadı. Sonra başımı tutarak bir defa ağzımdan öptü ve arkasını dönerek, hiçbir şey söylemeden, ağır ağır yürüdü ve içeri girdi.

Pansiyona adeta koşarak döndüm. Hiçbir şey düşünmemek, hiçbir şey hatırlamamak istiyordum. Bu gecenin hadiseleri, onlara hatıralarımla bile dokunmaktan ürkecek kadar kıymetliydiler. Nasıl biraz evvel ağzımdan çıkacak küçük bir sesin o tasavvur edilmez saadet anının havasını bozacağından kork-tuysam, bu sefer de hayalimle yapacağım her kurcalamanın, bugün yaşadığım birkaç saatin harikulade vakalarına ve bu vakaların emsalsiz ahengine zarar vereceğinden çekiniyordum.

Karanlık merdivenli pansiyon bana pek şirin, koridorları dolduran bütün kokular hoş geldi.

Bundan sonra, her gün Maria Puder'le buluşup beraber gezmeye başladık. Birbirimize söyleyecek şeyleri ilk akşam bitirmiş değildik. Her zaman karşılaştığımız insanlar, manzaralar, bize düşüncelerimizi söylemek ve bunların birbirine ne kadar yakın olduğunu tespit etmek imkânını veriyordu. Bu fikir yakınlığı, her noktada aynı şekilde düşünmenin neticesiydi; gerçi bunda, bir tarafın fikrini kabul edip kendisine mal etmeye diğer tarafın evvelden hazır bulunmasının da tesiri vardı. Fakat karşısındakinin her kanaatini doğru bulup benimsemek için vesile aramak da bir nevi ruh yakınlığı alameti değil miydi?

En çok, müzelere ve resim galerilerine gidiyorduk. Bana yeni ve eski üstatların tabloları hakkında izahat veriyor, onların kıymetleri hakkında münakaşalar yapıyordu. Birkaç kere tekrar nebatat bahçesine, bir iki akşam da operaya gitmiştik. Fakat gece saat onda, on buçukta buradan çıkıp işine gitmek ona güç geldiği için opera ziyaretlerinden vazgeçtik. Sonradan bir gün bana:

"Yalnız zaman bakımından değil, başka bir sebep dolayısıyla da operaya gitmek istemiyorum. Oradan çıktıktan sonra Atlantik'te şarkı söylemek bana dünyanın en gülünç, en bayağı bir işi gibi geliyor" demişti.

Fabrikaya yalnız öğleden evvelleri gidiyordum. Pansiyon halkıyla hemen hemen görüşemez olmuştum. Frau Heppner ara sıra:

"Sizi birisine kaptırdık galiba!" diye takıldığı halde sadece gülmüş ve lafı uzatmamıştım. Bilhassa Frau van Tiedemann'ın bir şey duymamasını istiyordum. Maria bunda belki mahzur görmezdi, fakat ben, belki Türkiye'den kalmış bir itiyatla, böyle icap ettiği kanaatindeydim.

Halbuki ortada kimseden saklanacak bir şey yoktu. İlk akşamdan beri dostluğumuz, aramızda kararlaştırdığımız hudutlar içinde kalmış ve Atlantik önündeki sahne, her ikimiz tarafından da, hiçbir vesile ile hatırlatılmamıştı. İlk zamanlarda bizi birbirimize yaklaştıran daha ziyade bir tecessüstü. Acaba daha neler var, diye merak ediyor ve gayet çok konuşuyorduk. Sonraları bu tecessüsün yerini bir alışkanlık aldı. Bazı sebeplerle iki üç gün görüşemesek birbirimizi adamakıllı göreceğimiz geliyordu. Buluştuğumuz zaman, ayrı kalmış arkadaş çocuklar gibi seviniyor, el ele tutuşarak yürüyorduk. Onu çok seviyordum.

İçimde bütün bir dünyayı sevecek kadar çok muhabbet bulunduğunu hissediyor ve bunu nihayet bir yere sarf edebildiğim için kendimi mesut sayıyordum. Onun da benden hoşlandığı, beni aradığı muhakkaktı. Fakat arkadaşlığımızı başka sahalara götürmek için asla vesile vermiyordu. Bir gün Berlin civarında bir orman olan Grünewald'da dolaşırken kolunu boynuma atmıştı, bana dayanarak yürüyordu. Omzumdan aşağı sarkan eli hafif hafif sallanıyor ve başparmağı havada daireler çizer gibi kımıldıyordu. Nasıl doğduğunu anlamadığım bir arzu ile bu eli yakaladım ve avucunun içini öptüm. Derhal yumuşak fakat kati bir hareketle kolunu çekti. Bunun üzerinde hiçbir şey konuşmadık ve gezintimize devam ettik. Fakat o andaki ciddiliği, bir daha bu şekildeki hislerime kapılmaktan beni menedecek kadar açık ve kuvvetliydi. Bazan aramızda aşk meselelerinden bahsettiğimiz olurdu. Onun bu mevzuu ne kadar lakayt, ne kadar kendinden uzak bir şeymiş gibi incelediğini gördükçe içimde garip bir ezilme duyardım. Evet, her şeye razı olmuş, onun bütün şartlarını kabul etmiştim. Fakat buna rağmen, bazan sözü maharetle kendimize nakleder, dostluğumuzu tahlile kalkardım. Benim fikrimce aşk diye ayrı, mücerret bir mefhum yoktu. İnsanlar arasında çeşit çeşit kendini gösteren bütün sevgiler, sempatiler bir nevi aşktı. Yalnız yerine göre isim ve şekil değiştiriyorlardı. Kadınla erkek arasındaki sevgiye hakiki ismini vermemek bir nevi kendimizi aldatmaktan başka bir şey değildi.

O zaman Maria şahadetparmağını sallayarak gülüyor:

"Hayır dostum, hayır!" diyordu. "Aşk hiç de sizin söyledi

ğiniz basit sempati veya bazan derin olabilen sevgi değildir.
O büsbütün başka, bizim tahlil edemediğimiz öyle bir histir ki, nereden geldiğini bilmediğimiz gibi, günün birinde nereye kaçıp gittiğini de bilmeyiz. Halbuki arkadaşlık devamlıdır ve anlaşmaya bağlıdır. Nasıl başladığını gösterebilir ve bozulursa bunun sebeplerini tahlil edebiliriz. Aşka girmeyen şey ise tahlildir. Sonra düşünün, dünyada hepimizin hoşlandığımız birçok kimseler, mesela benim hakikaten sevdiğim birçok dostlarım vardır.

(Muhterem Beyefendinin bunların en başında geldiğini söyleyebilirim.) Şimdi ben bütün bu insanlara âşık mıyım?"

Ben fikrimde ısrar ederek:

"Evet" demiştim. "En çok sevdiğinize hakikaten ve diğerlerine birer parça âşıksınız!"

Maria hiç beklemediğim bir cevap vermişti:

"Şu halde niçin beni kıskanmadığınızı söylüyordunuz?"

Söyleyecek bir şey bulamayarak bir müddet düşündüm, sonra izah etmeye çalıştım:

"İçinde hakikaten sevmek kabiliyeti olan bir insan hiçbir zaman bu sevgiyi bir kişiye inhisar ettiremez ve kimseden de böyle yapmasını bekleyemez. Ne kadar çok insanı seversek, asıl sevdiğimiz bir tek kişiyi de o kadar çok ve kuvvetli severiz. Aşk dağıldıkça azalan bir şey değildir."

"Ben Şarklıları başka türlü düşünür zannederdim!"

"Ben öyle düşünmüyorum!"

Maria gözlerini sabit bir noktaya dikip uzun uzun daldıktan sonra:

"Benim beklediğim aşk başka!" dedi. "O, bütün mantıkların dışında, tarifi imkânsız ve mahiyeti bilinmeyen bir şey. Sevmek ve hoşlanmak başka, istemek, bütün ruhuyla, bütün vücuduyla, her şeyiyle istemek başka... Aşk bence bu istemektir. Mukavemet edilmez bir istemek!"

O zaman onu yakalamış gibi kendimden emin bir edayla:

"Bu söylediğiniz bir an meselesidir" dedim. "İçinizde mevcut olan sevgi, alaka, sarih olarak bilinmeyen bazı vesilelerle, zamanı tayin edilemeyecek olan bir anda, birdenbire birikir, tekasüf eder*; nasıl tatlı tatlı ısıtan güneş ışığı bir adeseden geçtikten sonra bir noktada toplanıyor ve yakmaya başlıyorsa, kuvvetini fevkalade artıran bu sevgi de sizi sarar ve tutuşturur.

* Yoğunlaşır.

Onu dışarıdan birdenbire gelen bir şey zannetmek doğru değildir. O, içimizde zaten mevcut olan hislerin bizi şaşırtacak kadar şiddetlenivermesinden ibarettir."

Bu münakaşayı burada bırakmış, fakat başka zamanlar gene ele almıştık. Ne kendi sözlerim, ne de onun fikirlerinin yüzde yüz isabetli olmadığını seziyordum. Her ikimizi de, birbirimize karşı ne kadar açık olmak istersek isteyelim, bize tabi olmayan birtakım gizli, müphem düşüncelerin ve arzuların idare ettiği muhakkaktı. Birleştiğimiz noktalar ne kadar çok olursa olsun, ayrı olduğumuz yerler de vardı ve bir taraf diğer tarafa kolayca uyuyorsa, bunu ancak daha ehemmiyetli

bulduğu bir gaye uğrunda yapıyordu. Ruhlarımızın böyle en saklı köşelerini bile ortaya dökmekten ve üzerinde münakaşa etmekten çekinmiyorduk; buna rağmen hiç dokunmadığımız taraflar da vardı, çünkü bunların ne olduğunu biz de doğru dürüst bilmiyorduk; fakat bir his bana, asıl bu cihetlerin mühim olduğunu fısıldıyordu.

Şimdiye kadar bana bu derece yakın olan bir insana tesadüf etmediğim için, bence bütün meselelerin üstünde onu muhafaza etmek arzusu vardı. Bütün isteklerimin en son gayesi belki de ona tamamen, hiç noksansız, bütün maddi ve manevi varlığıyla sahip olmaktı, fakat elde edebildiğimi de kaybetmek korkusuyla, bu gayeye gözlerimi çevirmekten çekiniyor, seyretmekte olduğu ve yakalamak istediği harikulade güzel bir kuşu küçük bir hareketiyle kaçıracağından korkan bir insan gibi atıl kalıyordum.

Bu hareketsizliğin, korkuya dayanan bu tereddüdün daha zararlı olduğunu, insan münasebetlerinde bir noktada taş kesilmiş gibi kalınamayacağını, ileriye atılmayan her adımın insanı geriye götürdüğünü ve yaklaştırmayan anların muhakkak uzaklaştırdığını karanlık bir şekilde seziyor ve içimde sessizce yanan, fakat günden güne büyüyen bir endişenin yer etmeye başladığını hissediyordum.

Fakat başka türlü yapabilmem için başka türlü bir insan olmam lazımdı. Asıl noktanın mütemadiyen etrafında dolaştığımı bildiğim halde bu noktaya gidecek yollan bilmiyor, araya-mıyordum. Eski mahcupluğum ve sıkılganlığım kalmamıştı.

Kendi içime kapanmıyor, hatta belki de biraz müfrit şekilde ruhumu meydana veriyordum; ama hep bu ana noktaya dokunmamak şartıyla.

Bütün bunları o zamanlar bu kadar vazıh ve derin düşünüp düşünmediğimi bilmiyorum. Bugün, araya on iki seneden fazla bir zaman girdikten sonra, o günkü halimi gözümün önüne getiriyor ve bu neticeleri çıkarıyorum. Maria hakkındaki hükümlerim de aynı zaman mesafesinin tasfiye ve tetkikinden geçmiş bulunuyor.

O sıralarda Maria'nm da birtakım tezatlı hisler içinde bulunduğunu anlıyordum. Bazan aşırı derecede durgun, hatta soğuk oluyor , bazan da birdenbire coşuyor, bana, nefsime menet-tiğim cesareti verecek kadar müfrit bir alaka gösteriyor, adeta beni açıkça tahrik ediyordu. Fakat bu halleri pek çabuk geçiyor, aramızda tekrar eski arkadaşlık havası peyda oluyordu. Onun da benim gibi, dostluğumuzun, olduğu yerde kalmak suretiyle, bir çıkmaza girdiğini fark ettiği muhakkaktı. Yalnız o, asıl aradığını bulamamakla beraber, bendeki diğer birçok tarafların kendisi için feda edilemeyecek kadar kıymetli olduğunu

görüyor, bunun için, kendisinden uzaklaşmama sebep olacağını zannettiği şeyleri yapmaktan çekiniyordu.

Bütün bu karışık hisler, ışığa çıkmaktan korkar gibi, ruhlarımızın en saklı köşelerinde durmaktaydı; ve biz, hakikatte hep eskisi gibi birbirini arayan, isteyen, birbirinin huzurundan her zaman daha memnun ve zengin olarak dönen iki candan arkadaştık.

Fakat birdenbire her şey değişiverdi ve hiç beklenmedik bir istikamet aldı. *Kânunuevvel** ayının sonralarına doğruydu.

* Aralık.

Annesi Noel'i geçirmek için Prag civarındaki uzak akrabalarından birine gitmişti. Maria bundan memnundu:

"Dünyada en sinirime dokunan şeylerden biri de o mumlar ve yaldızlarla donatılan çam fidanıdır" diyordu. "Bunu Yahudiliğime hamletmeyin, çünkü insanların kendilerini bir an için mesut zannetmek sevdasıyla başvurdukları bu nevi manasız merasimi saçma bulduğuma göre böyle garip ve lüzumsuz vecibelerle dolu olan Yahudi dinini hoş bulamayacağım gayet tabiidir. Zaten halis Alman kanında bir Protestan olan annem de, sırf ihtiyar olduğu için ve iş olsun diye bu âdetlere bağlı. Fikirlerimi zındıkça buluyorsa bunda, dini kanaatlerinden ziyade, son günlerinin ruh sükûnetinin bozulması korkusu amil oluyor."

"Yılbaşının da sence hiçbir hususiyeti yok mudur?" diye sordum.

"Hayır" dedi, "senenin diğer günlerinden ne farkı var sanki? Tabiat onu herhangi bir şekilde ayırmış mı? Ömrümüzden bir sene geçtiğini göstermesi bile o kadar mühim değil; çünkü ömrümüzü senelere ayırmak da insanların uydurması... İnsan ömrü doğumdan ölüme kadar uzanan tek bir yoldan ibarettir ve bunun üzerinde yapılan her türlü taksimat sunidir... Ama biz felsefeyi bırakalım da, canın isterse, yılbaşı gecesi beraber bir yere gidelim. Benim Atlantik'teki işim gece yarısından evvel biter, çünkü o gece diğer birçok fevkalade numaralar da var.

Beraber çıkar, herkes gibi biz de sarhoş oluruz... Ara sıra kendi kendimizden kurtulup cereyana kapılmak hoş bir şey... Ne dersin? Hem biz seninle hiç dans etmedik değil mi?"

"Hayır, etmedik!"

"Ben zaten dans etmekten fazla zevk almam, bazan dans ettiğim kimse

hoşuma gider ve bu yüzden o sıkıntıya katlanırım."

"Bu iş için hoşuna gideceğimi tahmin etmem!"

"Ben de tahmin etmem... Ama olsun, arkadaşlıkta fedakârlık lazımdır!"

Yılbaşı gecesi akşam yemeğini beraber yedik ve onun iş vaktine kadar lokantada oturup konuştuk; Atlantik'e vardığımız zaman o, soyunmak için arka taraflarda bir yere gitti; ben salonda, ilk geldiğim akşam oturduğum masaya yerleştim. İçerisi kâğıt şeritler, renkli fenerler, yaldızlı tellerle donanmıştı.

Halk şimdiden sarhoş olmuşa benziyordu. Dans edenlerin aşağı yukarı hepsi öpüşüyor ve yılışıyordu. İçimde sebepsiz bir can sıkıntısı vardı:

"Ne olacak sanki?" diyordum. "Hakikaten bu gecenin fevkaladeliği nerede? Kendimiz uydurup kendimiz inanıyoruz.

Herkes evine gidip yatsa daha iyi. Biz ne yapacağız? Bunlar gibi birbirimize sarılıp döneceğiz... Bir farkla: Biz öpüşmeyeceğiz... Acaba ben dans edebilecek miyim?"

İstanbul'da Sanayii Nefise mektebine devam ettiğim aylarda bazı arkadaşlar, o sıralarda şehri dolduran Beyaz Ruslardan öğrendikleri birtakım dansları bana da göstermişlerdi. Hatta bir parça da vals yapabiliyordum... Fakat belki bir buçuk seneden beri hiç göstermediğim bir marifeti bu akşam becerebilecek miydim? "Adam sen de, yarıda bırakır otururum!" dedim.

Maria'nın keman çalması ve şarkı söylemesi zannettiğimden de kısa sürdü ve gürültüye geldi. Bu akşam herkes kendi kendinin numarası olmayı tercih ediyordu. Maria üstünü değiştirince hemen çıktık, Anhalter istasyonu karşısında, "Avrupa" dedikleri büyük bir yere gittik. Burası küçük ve mahrem Atlantik'ten büsbütün başkaydı. Göz alabildiğine büyük salonlarda yüzlerce çift habire dans ediyordu. Masaların üzeri renk renk şişelerle dolmuştu. Başını önüne dayayıp daha şimdiden uyuyanlar, birbirinin kucağında oturanlar görülüyordu.

Maria bu akşam garip denilecek kadar çok neşeliydi. Koluma vuruyor:

"Böyle somurtup oturacağını bilseydim bu akşam için kendime başka bir delikanlı seçerdim!" diyordu.

Üst üste getirttiği buruk lezzetli Ren şaraplarını hayret ettiğim bir süratle içiyor ve içmem için beni de zorluyordu.

Gazinonun asıl neşesi gece yarısından sonra başladı. Bağırışlar, kahkahalar, dört muhtelif yerde yırtmırcasına çalan müziğin gürültüsü, hoplaya hoplaya eski usul vals yapan çiftlerin ayak patırdısı birbirine karışıyordu. Harp sonu senelerinin dizginsiz coşkunluğu burada bütün çıplaklığıyla görülüyordu. Cılız vücutları, kemikleri çıkmış yüzleri ve bir asabi hastalığa uğramış gibi parlayan gözleriyle, ölçüsüz bir neşe içinde kendilerini kaybeden delikanlıların, ve cemiyetin haksız ve mantıksız bağlarına, batıl hükümlerine isyanın en iyi şeklini cinsi arzularını başıboş bırakmakta bulunduklarını zanneden genç kızların hali sahiden hazindi. Maria elime tekrar bir kadeh tutuşturarak fısıldadı:

"Raif, Raif. Hiç iyi yapmıyorsun... Müthiş bir can sıkıntısına ve melankoliye düşmemek için ne kadar gayret ettiğimi görüyorsun. Bırak, bu akşam olsun kendimizden ayrılalım. Farz et ki biz, biz değiliz. Burayı dolduran bir sürü insandan biriyiz.

Zaten onların da bakalım hepsi göründükleri gibi mi? İstemiyorum. Kendimi herkesin akıllısı veya duygulusu yerine koymak istemiyorum. İç ve gül!.."

Biraz sarhoş olmaya başladığını anlamıştım. Karşımdaki iskemleden kalkarak yanıma oturmuş ve kolunu omzuma atmıştı. Kalbim, ökseye tutulmuş bir kuş yüreği gibi hızla çarpıyordu. O beni mahzun zannediyordu. Halbuki değildim. Şimdi, gülemeyecek kadar mesuttum ve saadetimi ciddiye alıyordum.

Bir vals çalmaya başladı. Yavaşça kulağına eğildim:

"Haydi..." dedim. "Fakat ben pek iyi bilmem..."

Sözümün ikinci kısmını duymamış gibi yaptı, yerinden fırlayarak :

"Haydi!" dedi.

Kalabalığın içinde dönmeye başladık. Bu, dans etmek falan değildi; dört tarafımızdan sıkıştıran vücutların keyfine tabi olarak oradan oraya sürüklenmekten ibaretti. Fakat ikimiz de bundan şikâyetçi değildik. Maria gözlerini bana dikmişti. Bu siyah ve dalgın gözlerde ara sıra anlayamadığım bir şey parlıyor ve beni şaşırtıyordu. Göğsünden hafif fakat harikulade güzel bir ten kokusu yayılıyordu. Bütün bunların üstünde, ona yakın olmak, onun için bir şey olduğumu bilmek vardı:

"Maria" diye fısıldadım. "Nasıl oluyor da bir insan diğer bir insanı bu kadar çok mesut edebiliyor?.. İnsanın içinde ne müthiş kuvvetlerin

saklı olması lazım!"

Gözlerinden tekrar o parıltı geçti. Fakat bana bir müddet daha dikkatle baktıktan sonra dudağını ısırdı. Bakışları dumanlı ve manasızdı:

"Haydi oturalım!" dedi, "Ne kalabalık! Galiba sıkılmaya başlayacağım!"

Tekrar ve üst üste şarap içti. Bir aralık yerinden kalkarak :

"Şimdi geliyorum!" dedi ve sallana sallana uzaklaştı.

Uzun müddet bekledim. Bütün ısrarlarına rağmen fazla içmekten kaçmıştım. Sarhoş olmaktan ziyade sersemdim. Başım ağrıyordu. Aradan on beş dakikaya yakın bir zaman geçtiği halde geri gelmedi. Merak etmeye başladım. Bir yerde düşüp kalmış olmasın diye gidip bütün tuvaletleri gezdim. Buralarda, elbiselerinin kopan yerlerini iğne ile tutturmaya çalışan veya ayna karşısında tuvalet tazeleyen kadınlar vardı. Maria'ya hiçbirinde rastlamadım. Salonların kenarındaki kanepelerde kıvrılıp sızan kadınlara teker teker baktım. Onu bulamadım. İçimde, bir anda son derece şiddetlenen bir endişe başladı. Oturan ve ayakta duran insanlara çarparak bir salondan öbürüne koştum.

Merdivenlerin birkaçını birden atlayarak alt kata indim ve aradım. Yoktu.

Bu sırada gözüm, gazinonun dönen kapısının buğulu camları arasından dışarıya ilişti. Orada beyaz bir şey duruyor gibiydi. Kapıya atıldım ve dışarı çıkınca bir feryat kopardım. Mana Puder, iki kolunu başının hizasında yan yana getirerek, kapının hemen önündeki ağaçlardan birine dayanmış ve yüzünü oraya yapıştırmıştı. Sırtında ince bir yün elbiseden başka bir şey yoktu. Saçlarına ve ensesine ağır ağır kar taneleri düşüyordu. Sesimi duyunca başını çevirdi, gülümsedi:

"Nerede kaldın!" dedi.

"Siz nerede kaldınız? Ne yapıyorsunuz? Deli mi oldunuz!" diye bağırdım.

Parmağını dudaklarına götürerek:

"Sus!.." dedi. "Hava almak ve serinlemek istiyorum. Haydi gidelim!"

Onu hemen hemen zorla içeri soktum; bir iskemle bulup oturttum; Yukarı çıkıp hesabı gördüm ve vestiyerden paltomu ve onun kürk

mantosunu getirdim. Ayaklarımız sokağın karlarına gömülerek yürümeye başladık.

Kolumdan sımsıkı tutuyor ve hızlı gitmeye çalışıyordu. Sokaklarda birçok sarhoş çiftler vardı. Büyük caddeler kalabalık insan grupları ile doluydu. Yazlık elbiseleri ile sokağa çıkmış hissini verecek kadar ince giyinmiş kadınlar, bu havada ve böyle gece yarısından iki üç saat sonra ilkbahar safasına çıkmış gibi keyifli kahkahalar atıyorlar, şarkılar söylüyorlardı.

Maria, bu neşeli ve sarhoş insanların arasından daha hızlı geçip gitmek için beni çekiyordu. Yolda kendisine laf atanlara, boynuna sarılmak isteyenlere üstünkörü bir gülümseme ile mukabele ediyor, ellerinden maharetle sıyrılıyor ve beni sürük-lüyordu. Onun ayakta duramayacak kadar sarhoş olduğunu zannetmekle ne kadar hata etmiş olduğumu anlıyordum.

Biraz daha tenha sokaklara geldiğimiz zaman yavaşladı.

Sık ve şiddetli nefes alıyordu. Derin bir "oh!" çekti, sonra bana döndü:

"Nasıl? Bu geceden memnun musun? Eğlendin mi? Ah, ben çok eğlendim, o kadar, o kadar eğlendim ki..."

Kahkaha ile gülmeye başladı. Birdenbire bir öksürüğe tutuldu. Boğulacak gibi kıvranıyor, göğsü sarsılıyor, fakat kolumu bırakmıyordu. Biraz sükûnet bulunca:

"Ne oldun? Gördün mü, kendini üşüttün!" dedim.

Bütün yüzüyle gülerek :

"Ah, o kadar eğlendim ki!.." dedi.

Neredeyse ağlayacak diye korkuyor, onu bir an evvel evine götürüp bırakmayı bu sefer ben istiyordum.

Yolun sonralarına doğru adımları dolaşmaya başladı. Kuvveti ve iradesi onu bırakmışa benziyordu. Halbuki soğuk hava beni tamamıyla açmıştı. Onu belinden yakalayarak götürüyor, ara sıra ayaklarına basıyordum. Bir kaldırımdan karşı tarafa geçerken az daha karların üzerine yuvarlanacaktık. Şimdi duyulur duyulmaz bir sesle karmakarışık sözler mırıldanıyordu. Evvela kendi kendine şarkı söylemeye çalıştığını zannettim, sonra bana hitap ettiğini anlayarak kulak verdim:

"Evet... Ben böyleyim işte..." diyordu. "Raif... Sevgili Raif...

Ben böyleyim işte... Dememiş miydim?.. Bir günüm bir günüme uymaz diye... Fakat kederlenmeye lüzum yok. Sen çok iyi bir çocuksun... Muhakkak ki sen iyi bir çocuksun!.."

Birdenbire hıçkırmaya başlıyor, sonra tekrar söyleniyordu :

"Hayır, hayır, kederlenmeye lüzum yok..."

Yarım saat sonra kapısının önüne geldik. Sırtını merdivenin duvarına vererek bekledi.

"Anahtarlar nerede?" diye sordum.

"Darılma, Raif... Bana darılma!.. İşte... cebimde olacak!"

Elini kürkünün iç taraflarına sokarak üç anahtardan ibaret bir deste uzattı.

Kapıyı açtım, onu yukarı götürmek için döndüğüm zaman sıyrıldı, koşarak merdivenleri çıkmaya başladı.

"Düşeceksin!" dedim.

Soluya soluya cevap verdi:

"Hayır... Kendim çıkarım!"

Anahtarlar bende olduğu için arkasından gittim. Yukarı katlardan birinde, karanlıktan bana seslendi:

"Buradayım... Bu kapıyı aç!"

El yordamıyla açtım. Beraber içeri girdik. Odasında elektriği yaktı. Eski, fakat oldukça iyi muhafaza edilmiş mobilyalar ve güzel bir meşe karyola ilk bakışta göze çarpıyordu.

Odanın ortasında kımüdamadan duruyordum. Kürk mantosunu çıkarıp bir kenera bırakırken bana bir iskemle göstererek:

"Otursana!" dedi.

Sonra kendisi yatağın kenarına ilişti. Büyük bir süratle iskarpinlerini, çoraplarını çıkardı, entarisini başından sıyırıp bir iskemleye attı ve yorganın içine girdi.

Oturduğum yerden kalktım; hiçbir şey söylemeden ona elimi uzattım. İlk defa gördüğü bir insanı tetkik ediyormuş gibi beni süzdü, yüzüne bir sarhoş gülüşü yayıldı. Gözlerimi indirdim. Tekrar baktığım zaman yatakta bir parça doğrulduğunu ve gözlerini, büyük bir endişe içindeymiş gibi açtığını ve ara sıra, bir uykudan uyanmaya çalışır gibi kırptığını gördüm. Beyaz örtülerin altından fırlayan sağ omzu ve kolu yüzü kadar soluk ve beyazdı. Sol dirseğini yastığa dayamıştı.

"Üşüyeceksin!" dedim.

Kolumu hızla çekerek beni yatağının kenarına oturttu. Sonra yaklaştı, iki elimi birden tuttu, yüzünü avuçlarımın içine yerleştirerek:

"Ah, Raif" dedi, "demek sen böyle de olabiliyorsun?.. Hakkın var... Fakat ne yapayım? Bilsen... Ah, bir bilsen... Ama eğlendik değil mi? Muhakkak... Hayır, hayır, biliyorum! Ellerini çekme... Seni hiç böyle görmemiştim. Ne güzel ciddi olabiliyorsun! Ama sebep ne?"

Başımı kaldırdım. Yatakta diz çökerek yanıma oturdu, ellerini iki yanağıma koydu:

"Bana bak!" dedi. "Düşündüklerin doğru değil... Bunu sana ispat edeceğim... Asıl kendime ispat edececeğim... Neden böyle duruyorsun?.. Hâlâ inanmıyor musun? Hâlâ şüphe mi ediyorsun?"

Gözlerini kapadı. Kafasının içinde şuraya buraya kaçan ve bir türlü yakalanmayan bir şeyi tutmaya çalışır gibi bir ceht* sarf ediyor, alnı ve kaşlarının arası buruşuyordu. Çıplak omuzlarının titrediğini görünce yorganı çektim, sırtına sardım ve kaymasın diye elimle tuttum.

* Çaba.

Gözlerini açtı. Şaşkın şaşkın gülümseyerek:

"İşte böyle... Sen de gülüyorsun değil mi?.." dedi, sonra sözüne devam edemeyerek odanın bir köşesine bakmaya başladı.

Saçları alnına dökülmüştü. Yandan vuran elektrik ışığı kirpiklerinin gölgesini burnunun üst tarafına düşürüyordu. Alt dudağı hafif hafif ürperiyordu. Yüzü bu anda tablodakinden de, Arpie Madonnası'ndan da güzeldi. Yorganı tutan kolumla onu kendime doğru çektim.

Vücudunun titrediğini hissettim. Kesik kesik nefes alarak :

"Tabii... Tabii!" dedi. "Tabii sizi seviyorum. Hem çok seviyorum...

Başka türlü olmasına imkân var mı?.. Herhalde seviyorum... Muhakkak seviyorum. Fakat neden şaşırıyorsunuz?

Başka türlü olacağını mı zannediyordunuz? Beni ne kadar çok sevdiğinizi anlıyorum... Ben de sizi şüphesiz o kadar çok seviyorum..."

Başımı kendisine doğru çekti ve bütün yüzümü ateş gibi buselere boğdu.

Sabahleyin uyandığım zaman onun derin ve muntazam nefeslerini duydum. Kolunu başının altına koymuş, bana arkasını dönmüş, uyuyordu. Saçları beyaz yastığa dalga dalga serilmişti.

Ağzı bir parça aralıktı ve dudaklarının kenarında gayet ince tüyler vardı. Nefes aldıkça burnunun kanatları kımıldıyor, ağzının üzerine dökülen birkaç tel saç havalanıyor ve tekrar düşüyordu.

Başımı yastığa bıraktım, gözlerimi tavana dikerek beklemeye başladım. İçimde bir sabırsızlık vardı. Uyandığı zaman bana nasıl bakacağını, bana neler söyleyeceğini merak ediyor, fakat, sebebini bilmeden, uyanmasından korkuyordum. İçimde, gözlerimi açar açmaz bulmayı ümit ettiğim sükûn ve emniyet yoktu.

Bunun sebebini bir türlü anlayamıyordum. Niçin hâlâ, hakkında verilecek hükmü bekleyen bir maznun gibi, içim titriyordu?

Ondan daha ne isteyebilirdim? Daha ne bekliyordum? Bütün arzularım son haddine kadar yerine gelmiş değil miydi?

İçimde boş kalan bir taraf bulunduğunu ve bu boşluğun bana adeta maddi bir eziklik verdiğini hissediyordum. Bir şey noksandı, fakat bu neydi? Evden çıktıktan sonra bir şey unuttuğunu fark ederek duraklayan, fakat unuttuğunun ne olduğunu bir türlü bulamayarak hafızasını ve ceplerini araştıran, nihayet, ümidini kesince, aklı geride, ileri gitmek istemeyen adımlarla yoluna devam eden bir insan gibi üzüntülüydüm.

Bir müddetten beri Maria'nın muntazam nefes alışının kesildiğini fark ettim. Yavaşça başımı kaldırıp baktım.

Gözlerini belli olmayan bir noktaya dikmiş, bakıyordu. Hiç kımıldamamış, yüzüne dökülen saçlarını bile çekmemişti. Benim kendisini seyrettiğimi bildiği halde başını çevirmeden o meçhul yere bakmakta devam etti. Gözlerini kırpmıyordu.

Epey zamandan beri uyanık olduğunu anladım ve içimdeki endişelerin birdenbire büyüdüğünü, göğsümü adeta görünmez bir çemberin sarıp sıktığını hissettim.

Bütün bu manasız hislerin, yersiz korkuların şu anda hiç lüzumu olmadığını, hayatımın en aydınlık gününü vehimler ve fena sezişlerle karartmanın sebepsizliğini düşündükçe büsbütün canım sıkılıyordu.

Başını çevirmeden sordu:

"Uyandınız mı?"

"Evet!.. Siz uyanalı çok oldu mu?"

"Biraz evvel!"

Sesi bana tekrar cesaret verdi. Uzun zamandan beri kulaklarımın en tatlı aşinası olan ve bende yalnız iyi hatıralar uyandıran bu ses, birdenbire çıkıp gelen güvenilecek bir dost gibi, içime ferahlık getirmişti. Fakat bu tesir ancak bir gün sürdü.

Bana "Uyandınız mı?" demişti. Gerçi son günlerde birbirimize rastgele bazan sen, bazan siz diye hitap ediyorduk. Fakat bu gecenin sabahında bana böyle mi demeliydi?

Belki hâlâ uykusu açılmamıştı.

Yatakta bana doğru döndü. Gülümsüyordu. Fakat bu, onun her zamanki içten, yakın tebessümü değildi. Daha ziyade Atlantik'teki müşterilere karşı sarf ettiklerine benziyordu.

"Kalkmıyor musun?" dedi.

"Kalkacağım!.. Sen?"

"Bilmem... Kendimi pek o kadar iyi hissetmiyorum. Biraz kırgınlığım var... Belki de içkiden... Sırtım da ağrıyor...

"Belki de dün akşam üşüdün!" dedim. "Çırılçıplak sokaklara uğrayacak ne vardı?"

Omuzlarını silkti ve tekrar arkasını döndü.

Kalktım, yüzümü yıkadım ve çarçabuk giyindim. Onun beni, yattığı yerden göz ucuyla takip ettiğini sezmiştim.

Odanın içinde sıkıntılı bir hava vardı. Aklımca nükte yapmak istedim:

"İkimize de bir sessizlik çöktü... Ne oluyoruz? Sahiden evlenmiş insanlar gibi birbirimizden sıkılmaya mı başladık?"

Ne demek istediğimi anlamayan gözlerle yüzüme baktı.

Daha çok sıkıldım ve sustum. Sonra yatağa doğru sokuldum: Onu okşamak, aramızdaki buzları, daha ziyade kuvvetlenmeden kırmak istiyordum. O da doğruldu, ayaklarını aşağıya salladı ve sırtına ince bir hırka aldı. Hâlâ yüzüme bakmakta devam ediyordu. Halinde daha ziyade yaklaşmama mâni olan bir şey vardı. Nihayet gayet sakin bir sesle:

"Neden sıkılıyorsun?" dedi. Soluk yüzünü birdenbire, o zamana kadar hiç görmediğim bir pembelik kapladı. Göğsü ağır ağır kalkıp inerek devam etti:

"Daha ne istiyorsun? Başka bir şey isteyebilir misin?.. Ama ben istiyorum... Birçok şeyler istiyorum ve hiçbirini elde edemiyorum... Her çareye başvurdum; fayda yok... Sen artık memnun olabilirsin! Ama ben ne yapayım?"

Başı önüne düştü. Kolları cansız gibi aşağıya sarktı. Çıplak ayaklarının uçları halıya dokunuyordu. Başparmağını yukarı doğru kaldırıyor, diğer parmaklarını aşağıya kıvırıyordu.

Bir iskemle çekerek karşısına oturdum. Ellerini yakaladım.

En kıymetli hazinesini, hayatının sebebini kaybetmek üzere olan bir insan gibi, sesim heyecandan titreyerek:

"Maria" dedim. "Maria! Benim Kürk Mantolu Madonnam!

Birdenbire ne oldu? Sana ne yaptım? Hiçbir şey istemeyeceğimi vaat etmiştim. Sözümü tutmadım mı?

Birbirimize her zamandan ziyade yakın olmamız lazım gelen bu anda neler söylüyorsun?"

Başım sallayarak:

"Hayır dostum, hayır!" dedi, "Birbirimize her zamandan ziyade uzağız! Çünkü artık bir ümidim yok. Bu sondu... Bir defa da bunu tecrübe edeyim dedim. Belki bu noksandı, diye düşündüm. Ama değil... İçimde hep o boşluk var... Daha da büyümüş olarak... Ne yapalım? Kabahat sende değil... Sana âşık değilim. Halbuki dünyada sana âşık olmam

icap ettiğini, sana da âşık olmadıktan sonra hiç kimseyi sevemeyeceğimi, bütün ümitlerimi terk etmek lazım geleceğini gayet iyi biliyorum...

Fakat elimde değil... Demek ki, ben böyleyim... Bunu olduğu gibi kabul etmekten başka çare yok... Ne kadar isterdim... Başka türlü olmayı ne kadar isterdim... Raif... Benim iyi kalpli dostum... Başka türlü olmayı senin kadar, hatta senden çok istediğime emin ol... Ne yapayım? Ağzımda dün akşamki içkilerin burukluğundan, sırtımda gittikçe artan ağrılardan başka hiçbir şey hissetmiyorum."

Bir müddet sustu. Gözlerini kapadı. Yüzüne tatlı bir yumuşaklık geldi. Çocukluğuna ait bir masal söylermiş kadar tatlı bir sesle:

"Dün akşam, hele buraya geldikten sonra, bir an neler ümit etmiştim... Sihirli bir el tarafından tamamen değiştirileceğimi, ruhumda, küçük kız çocukları gibi masum, fakat aynı zamanda bütün hayatımı kavrayacak kadar kuvvetli heyecanlar duyacağımı, bu sabah uykudan, başka bir dünyaya doğar gibi uyanacağımı sanmıştım. Fakat hakikat ne kadar başka... Hava her zamanki gibi kapalı; odam soğuk... Yaramda, her şeye rağmen bana yabancı, bütün yakınlığına rağmen benden ayrı, benden başka bir insan... Adalelerimde yorgunluk ve başımda ağrı..."

Tekrar yatağına girerek, arka üstü uzandı. Eliyle gözlerini kapadı ve devam etti:

"Demek ki insanlar birbirine ancak muayyen bir hadde kadar yaklaşabiliyorlar ve ondan sonra, daha fazla sokulmak için atılan her adım daha çok uzaklaştırıyor. Seninle aramızdaki yakınlaşmanın bir hududu, bir sonu olmamasını ne kadar isterdim. Beni asıl, bu ümidin boşa çıkması üzüyor... Bundan sonra kendimizi aldatmaya lüzum yok... Artık eskisi gibi apaçık konuşamayız... Bunları ne diye, neyin uğrunda feda ettik?

Hiç!.. Mevcut olmayan bir şeye malik olalım derken mevcut olanları kaybettik... Her şey bitti mi? Zannetmem. İkimizin de çocuk olmadığımızı biliyorum. Yalnız bir müddet dinlenmek ve birbirimizden uzak kalmak lazım. Ta birbirimizi tekrar görmek ihtiyacını şiddetle duyuncaya kadar... Haydi artık Raif. Bu an gelince ben seni ararım; belki tekrar dost olur ve bu sefer daha akıllı davranırız. Birbirimizden, verebileceğimizden fazla şeyler beklemeyiz ve istemeyiz... Haydi artık git... O kadar yalnız kalmak istiyorum ki..."

Elini gözlerinden çekmişti. Yüzüme adeta yalvararak bakıyordu,

kolunu uzattı. Parmaklarının ucundan tuttum ve: "Allahaısmarladık" dedim.

"Hayır, hayır böyle olmaz... Bana darılarak gidiyorsunuz...

Ben size ne yaptım?" diye bağırdı.

Sakin olmak için müthiş bir gayret sarf ederek :

"Dargın değilim, müteessirim!" dedim.

"Ben müteessir değil miyim? Beni görmüyor musun?..

Böyle gitme... Gel!.."

Başımı göğsüne doğru çekerek saçlarımı okşadı. Yanağını yüzüme sürdü:

"Bana bir kere gül ve ondan sonra git!" dedi.

Güldüm ve elimi yüzüme kapatarak dışarı fırladım.

Sokakta rastgele yürümeye başladım. Ortalık tenha, dükkânların çoğu kapalıydı. Cenup istikametinde gidiyordum. Yanımdan, buğulu camlarıyla tramvaylar, omnibüsler geçiyordu.

Yürüdüm... Kararmış yüzlü evler, parke kaldırımlar başladı...

Yoluma devam ettim... Terlediğim için paltomun önünü açtım.

Şehrin sonuna gelmiştim. Gene yürüdüm... Demiryolu köprülerinin altından, buz tutmuş kanalların üstünden yürüdüm...

Hep yürüdüm. Saatlerce yürüdüm. Hiçbir şey düşünmüyordum. Soğuktan gözlerimi kırpıyor ve koşar gibi hızlı adımlarla ilerliyordum. İki tarafımda muntazam dikilmiş çam ormanları vardı. Ara sıra dallardan yere pat diye kar parçaları düşüyordu.

Yanımdan bisikletli insanlar ve uzaktan yerleri sarsarak bir tren geçiyordu. Yürüdüm... Sağ tarafta büyükçe bir göl ve üzerinde paten kayan bir kalabalık gördüm. Ağaçların arasına saparak o tarafa gittim. Ormanın her tarafında uzun, birbirine karışan kayak izleri vardı. Etrafı tel örgü ile çevrilmiş korularda minimini çam fidanları, üstlerine yüklenen karla, beyaz pelerinli çocuk gibi titreşiyorlardı. Uzakta iki katlı, ahşap bir kır gazinosu vardı. Gölün üzerinde kısa etekli kızlar ve paçaları bağlı delikanlılar hiç durmadan kayıyorlardı. Ayaklarının birini havaya kaldırıyorlar, oldukları yerde dönüyorlar, el ele tutuşup

ilerdeki bir burnun arkasına doğru uzaklaşıyorlardı. Kızların renkli boyun atkıları ve erkeklerin sarı saçları rüzgârdan uçuyor, vücutları muntazam hareketlerle sağa sola kıvrılıyor, her adımlarında boyları bir uzanıyor, bir kısalıyor gibi görünüyordu.

Bütün bunlara dikkat ediyordum. Ayak bileklerime kadar karlara batarak yürüyor ve her şeye dikkat ediyordum. Kır gazinosunun arkasından dolaşarak karşı taraftaki ağaçların altına doğru gittim. Buraları evvelce de bir kere gördüğümü hatırlıyor fakat ne zaman geldiğimi, buranın neresi olduğunu bir türlü bulamıyordum. Gazinodan birkaç yüz metre ötede, yüksekçe bir yerde, birkaç ihtiyar ağaç vardı. Orada durdum. Gölün üzerindeki kalabalığı tekrar seyre başladım.

Belki dört saatten beri yürüyordum. Ne diye yoldan ayrılıp buraya saptığımın, niçin geri dönmediğimin farkında değildim.

Başımın yanması azalmış, burnumun kökünde hissettiğim karıncalanma geçmişti. Yalnız içimde müthiş bir boşluk hissi vardı. Hayatımın en dolu, en manalı zannettiğim bir devresi birdenbire boşalmış, bütün manasını kaybetmişti. En tatlı emellerinin tahakkukunu gördüğü bir rüyadan acı hakikate uyanan bir insan gibi içim çekiliyordu. Ona hakikaten dargın değildim; asla kızmıyordum. Sadece müteessirdim. "Bunun böyle olmaması lazımdı" diyordum. Demek ki beni bir türlü sevemiyordu.

Hakkı vardı. Beni hayatımda hiç, hiç kimse sevmemişti. Zaten kadınlar pek acayip mahluklardı. Bütün hatıralarımı toplayarak bir hüküm vermek istediğim zaman, kadınların hiçbir zaman sahiden sevemeyecekleri neticesine varıyordum. Kadın sevebileceği zaman sevmiyor, ancak tatmin edilmeyen arzulara üzülüyor, kırılan benliğini tamir etmek istiyor, kaybedilen fırsatlara yanıyor ve bunlar ona aşk çehresi altında görünüyordu.

Fakat böyle düşünmekle Maria'ya karşı haksızlık ettiğimi çabuk anladım. Onu, her şeye rağmen, bu çeşit bir mahluk addedemezdim. Sonra onun da ne kadar ıstırap çektiğini görmüştüm. Sırf bana acıdığı için bu kadar üzülmesine imkân yoktu. O da aradığı ve bulamadığı bir şeye yanıyordu. Fakat bu neydi?

Bende, daha doğrusu aramızdaki münasebette eksik olan neydi?

Bir kadının bize her şeyini verdiğini zannettiğimiz anda onun hakikatte bize hiçbir şey vermiş olmadığını görmek, bize en yakın olduğunu sandığımız sırada bizden, bütün mesafelerin ötesindeymiş

kadar uzak bulunduğunu kabule mecbur olmak acı bir şey.

Bunun böyle olmaması lazımdı. Fakat, Maria'nm da dediği gibi, yapılacak bir şey yoktu; hele benim tarafımdan...

Onun bana böyle yapmaya ne hakkı vardı? Senelerden beri, boşluğunu apaçık görmeden, şöyle böyle bir ömür sürmüş, insanlardan kaçsam bile, bunu tabiatımın acayipliğine vermiş, sürüklenip gitmiştim, fakat beni memnun edecek hayat hakkında da bir fikrim yoktu. Yalnızlığımı hissediyor ve üzülüyordum fakat bundan kurtulmanın mümkün olabileceğini ummuyordum. Maria, daha doğrusu onun tablosu karşıma çıktığı vakit, bu haldeydim. O beni birdenbire sessiz ve karanlık dünyamdan ayırmış, ışığa ve sahiden yaşamaya götürmüştü. Bir ruhum bulunduğunu ancak o zaman fark etmiştim. Şimdi, geldiği kadar sebepsiz ve ani, çekilip gidiyordu. Fakat benim için bundan sonra eski uykuya dönmek imkânı yoktu. Yaşadığım müddetçe türlü türlü yerler gezecek, dilini bildiğim ve bilmediğim insanlarla tanışacak ve her yerde, herkeste onu, Maria Puder'i, Kürk Mantolu Madonna'yı arayacaktım. Onu bulamayacağımı daha şimdiden biliyordum. Fakat aramamak elimde olmayacaktı. Beni, bütün ömrümce bir meçhulü, mevcut olmayan bir şeyi aramaya mahkûm ediyordu. Bunu yapmamalıydı...

Önümdeki seneler bana tahammül edilemeyecek kadar hazin görünüyordu. Bu yüke katlanmak için bir sebep bulamıyordum. Tam düşüncelerimin burasında gözlerimden bir perde sıyrılır gibi oldu. Bulunduğum yerin neresi olduğunu hatırladım. Bu göl, VVansee'ydi. Bir gün Maria Puder'le Potsdam'a, ikinci Frederik'in "Gamsız" sarayının parkını gezmeye giderken, o, trenin penceresinden burasını göstermiş, şimdi bulunduğum ağaçların altında yüz seneden fazla bir zaman evvel bedbaht Alman şairi Kleist ile sevgilisinin birlikte intihar ettiklerini söylemişti.

Beni buraya getiren neydi? Rastgele yürürken gözüm bu taraflara ilişince neden hemen sapmıştım? Hatta neden evden çıkar çıkmaz bu istikameti tutarak sözleşmiş gibi buraya gelmiştim. Dünyada en güvendiğim mahluktan ayrıldıktan ve onun, iki insanın ancak muayyen bir hadde kadar birbirine yaklaşabileceklerine dair söylediklerini dinledikten sonra, ölüme bile beraber giden bu insanların hayattan ayrıldıkları yere gelmek suretiyle ona bir nevi cevap mı vermiş oluyordum?

Yoksa sadece kendimi inandırmak, dünyada yarı yolda kalmayan sevgiler de bulunabileceğini hatırlamak mı istemiştim? Bilmiyorum. Hatta bunları o zaman düşünüp düşünmediğimi de iyice tayin

edemiyorum. Fakat bulunduğum yer, birdenbire ayaklarımın altını yakmaya başlamıştı! Kadının göğsünde ve erkeğin kafasında birer tabanca kurşunuyla, yan yana uzandıklarını görür gibi oluyordum. Çimenler arasından kıvrıla kıvrıla akan ve bir gölcük halinde birleşen kanlarına bastığımı zannediyordum. Mukadderatları gibi kanları da birbirine karışmıştı.

Ve işte şurada, birkaç adım ileride yatıyorlardı. Hâlâ beraberdiler... Geldiğim yoldan, gerisingeriye koşmaya başladım...

Aşağıdan, gölün üzerinden, kahkahalar geliyordu. Birbirini bellerinden tutan çiftler, bitip tükenmez bir yolculuğa çıkmışlar gibi, hiç durmadan dolaşıyorlardı. Gazinonun ikide birde açılan kapısından dışarı müzik sesi ve ayak patırtısı vuruyordu.

Kaymaktan yorulanlar sırtı tırmanarak gazinoya doğru gidiyorlar, herhalde grog içerek kızışmak ve biraz dans etmek istiyorlardı.

Eğleniyorlardı. Yaşıyorlardı. Ve ben, kafamın içine ve yalnız kendi ruhuma kapanmakla onların üstünde değil, altında bulunduğumu anlıyordum. Şimdiye kadar zannettiğim gibi, kitleden ayrılmanın bir hususiyet, bir fazlalık değil, bir sakatlık demek olduğunu hissediyordum. Bu insanlar dünyada nasıl yaşamak lazımsa öyle yaşıyorlar, vazifelerini yapıyorlar, hayata bir şey ilave ediyorlardı. Ben neydim? Ruhum, bir ağaç kurdu gibi beni kemirmekten başka ne yapıyordu? Şu ağaçlar, onların dallarını ve eteklerini örten karlar, şu ahşap bina, şu gramofon, şu göl ve üzerindeki buz tabakası ve nihayet bu çeşit çeşit insanlar hayatın kendilerine verdiği bir işi yapmakla meşguldüler. Her hareketlerinin bir manası vardı, ilk bakışta göze görünmeyen bir manası. Ben ise, dingilden fırlayarak, boşta yuvarlanan bir araba tekerleği gibi sallanıyor ve bu halimden kendime imtiyazlar çıkarmaya çalışıyordum. Muhakkak ki dünyanın en lüzumsuz adamıydım. Hayat beni kaybetmekle hiçbir şey ziyan etmeyecekti. Hiç kimsenin benden bir şey beklediği ve benim hiç kimseden bir şey beklediğim yoktu.

İşte bu andan itibaren bende, hayatımın istikametine hâkim olan değişme başladı. Lüzumsuzluğuma, faydasızlığıma bu andan itibaren inandım. Ara sıra hayata tekrar döner gibi olduğum, yaşadığımı zannettiğim oldu. Hatta bunları düşündükten birkaç gün sonra, yepyeni bir vaziyet, beni bir müddet için tesiri altına aldı ve oyaladı. Fakat ruhumun en derin bir köşesinde bu kanaat yeryüzünün bana ihtiyacı olmadığı kanaati, her zaman için yerleşip kaldı. Hiçbir hareketim onun tesirinden kurtulamadı; ve bugün de, aradan bu kadar uzun seneler geçtiği halde her şeyi, bilhassa cesaretimi büsbütün

kırarak beni etrafımdan tamamen uzaklaştıran o anın bütün teferruatını, hatırlıyorum; o zaman kendi hakkımda verdiğim hükümlerde hata etmiş olmadığımı görüyorum...

Koşa koşa asfalt yola geldim ve Berlin'e doğru yürümeye başladım. Dün akşamdan beri bir şey yememiştim, fakat midemde açlıktan ziyade bir nevi bulantı hissediyordum. Bacaklarımda yorgunluk değil, gövdeme doğru yayılan bir gerilme vardı. Bu sefer ağır ağır ve düşüncelere dalarak gidiyordum.

Şehre yaklaştıkça ümitsizliğim artıyordu. Bundan sonraki günlerimin ondan ayrı olarak geçeceğini bir türlü kabul edemiyor, bu ihtimali ciddilikten uzak, gülünç, imkânsız buluyordum...

Hiçbir zaman başımı eğip yalvarmaya gidemezdim. Böyle bir şey hem elimden gelmez, hem de bir faydası olmazdı... Çocukluğumda kurduğum hayallere benzeyen, fakat onlara nazaran daha delice, daha saçma ve daha kanlı şeyler tasavvur ediyordum: Gece, tam onun Atlantik'te numara yaptığı sıralarda, kendisini telefona çağırmak, rahatsız ettiğim için af diledikten sonra, kısaca veda ederek, mikrofon başında kafama bir kurşun sıkmak, ne güzel olurdu! Bu müthiş sesi duyunca, evvela ne olduğunu anlamayarak bir müddet duracak, sonra deli gibi "Ra-if! Raif!" diye bağırıp benden bir cevap almaya çalışacaktı. Yerde son nefesimi verirken ihtimal ki, bu sesleri de duyar ve gülümseyerek ölürdüm. Benim nereden telefon ettiğimi bilmediği için çaresizlik içinde çırpınacak, polise haber veremeyecek ve ertesi gün elleri titreyerek gazeteleri karıştırıp, esrarı çözülemeyen bu facia hakkındaki tafsilatı okurken kalbi nedamet ve yeis içinde çırpınacak, ömrünün sonuna kadar beni unutamayacağını, kendimi kanla hatırasına bağladığımı anlayacaktı.

Şehre yaklaşmıştım. Gene aynı köprülerin altından ve üstünden geçtim. Akşam olmaya başlamıştı. Nereye gittiğimi bilmiyordum. Küçük bir parka girip oturdum. Gözlerim yanıyordu. Başımı arkaya atarak gökyüzüne baktım. Karlar ayaklarımı donduruyordu. Buna rağmen saatlerce oturdum. Vücuduma garip bir uyuşukluk yayıldı. Burada donup kalmak ve ertesi gün sessiz sedasız bir yere gömülüvermek... Maria günlerden sonra, tesadüfen bunu haber alınca ne yapardı? Yüzü nasıl bir şekil alırdı? Bütün yaptıklarına nasıl pişman olurdu?

Düşüncelerim hep onun etrafında dönüp dolaşıyordu.

Kalktım ve tekrar yola düzüldüm. Şehrin ortalarına gelmek için daha saatlerce yürümem lazımdı. Yolda kendi kendime söylenmeye

başladım. Hep ona hitap ediyordum. Tanıştığımız ilk günlerde olduğu gibi bin türlü güzel, cazip, kandırıcı fikirler kafama hücum ediyordu. Bu sözlerin ona tesir etmemesinin, fikrini değiştirmemesinin imkanı yoktu. Gözlerim yaşararak ve sesim titreyerek ona aramızdaki yakınlığı, iki insanın birbirini bulması bu kadar güç olan bu dünyada bizim böyle manasız sebeplerle ayrılmamızın imkânsızlığını anlatıyordum... Benim gibi her zaman sakin, her şeyi kabule amade bir insanın birdenbire coşması, ona evvela garip görünüyor, sonra yavaş yavaş ellerimi tutarak gülümsüyor ve: "Hakkın var!" diyordu.

Evet... Onu görmek ve bütün bunları anlatmak lazımdı. Sabahleyin o kadar kolay kabul ettiğim korkunç kararı değiştirmeliydi... Değiştirecekti. Hatta belki de benim, hemen hemen hiç itiraz etmeden, evinden çıkıp gidişime hayret etmiş, darıl-mıştı. Onu derhal, hemen bu akşam görmeliydim.

Saat on bire kadar dolaştım ve gece Atlantik'in önünde, bir aşağı, bir yukarı gezinerek, onu beklemeye başladım. Fakat gelmedi. Nihayet kapıda duran sırmalı adama sordum: "Bilmem, bu akşam gelmedi!" dedi. O zaman hastalığının artmış olduğunu tahmin ettim. Koşa koşa evinin önüne kadar gittim. Penceresinde ışık yoktu. Herhalde uyuyordu. Rahatsız etmenin doğru olmayacağını düşünerek pansiyona döndüm.

Üç gün arka arkaya aynı şekilde onu yolda bekledim, sonra kapısının önüne gittim, karanlık pencerelerine baktım ve hiçbir şey yapmaya cesaret edemeyerek döndüm. Her gün odamda oturuyor, kitap okumaya çalışıyordum. Bir tek harfini bile fark etmeden sayfaları çeviriyor, bazan, dikkat etmeye azmederek baştan başlıyor, fakat birkaç satır sonra gene zihnimin başka yerlerde dolaştığını görüyordum. Gündüzleri hadiseleri olduğu gibi kabul ediyor, onun kararlarının kati olduğunu, aradan biraz zaman geçmesini beklemekten başka bir şey yapamayacağımı anlıyordum. Fakat geceyle beraber muhayyilem faaliyete başlıyor, hummalı bir hasta gibi bana olmayacak şeyler düşündürüyordu. Nihayet, bütün gündüzki kararlarımın aksine olarak, geç vakit evden fırlıyor, onun geçeceği yollarda ve evinin etrafında dolaşıyordum. Artık sırmalı kapıcıya sormaya utandığım için, uzaktan bakmakla iktifa ediyordum. Böylece beş gün geçti. Kendisini her gece, eskisinden daha yakın olarak, rüyamda gördüm.

Beşinci gün, onun gene işine gitmediğini anlayınca, bir gazinodan Atlantik'e telefon ettim ve Maria Pudefi sordum. Hasta olduğu için birkaç günden beri gelmediğini söylediler. Demek sahiden bu kadar hastaydı. Bundan şüphe mi ediyordum?

Niçin onun hastalığına inanmak için böyle bir tasdik beklemiştim? Benden kaçmak için işine gitme saatlerini değiştirecek veya kapıcılara talimat vererek beni savdıracak değildi ya!.. Uykuda bile olsa uyandırmak kararıyla, evinin yolunu tuttum.

Münasebetimizin hududu, her şeye rağmen bunu yapmak hakkını bana verecek kadar genişti. Bir sarhoşluk gecesinin sabahındaki sahneye bu kadar kıymet vermek doğru olamazdı.

Merdivenleri nefes nefese çıktım ve tereddüt edip vazgeçmemek için derhal elimi zile götürdüm, kısaca çaldım ve bekledim, içeride hiçbir hareket olmadı. Ondan sonra, birkaç kere daha, uzun uzun çaldım. Beklediğim ayak sesi duyulmadı. Yalnız karşı taraftaki evin kapısı aralandı, uyku sersemi bir hizmetçi:

"Ne istiyorsunuz?" diye sordu.

"Burada oturanı!"

Yüzüme dikkatle baktıktan sonra, ters bir tavırla:

"Orada kimse yok!" dedi. Yüreğim hopladı:

"Başka yere mi taşındılar!"

Telaş ve heyecanım karşımdakini biraz yumuşatmışa benziyordu, başını sallayarak cevap verdi:

"Hayır, annesi hâlâ Prag'dan gelmedi. Kendisi de hastalandı, bakacak kimsesi olmadığı için hasta kasasının doktoru hastaneye kaldırttı!"

Bunları söyleyen kıza doğru koştum:

"Hastalığı nedir? Ağır mı? Hangi hastaneye kaldırdılar?

Ne zaman?.."

Suallerimin hücumu karşısında şaşıran hizmetçi, bir adım geri çekildi ve:

"Bağırmayın, ev halkını uyandıracaksınız... İki gün evvel kaldırdılar; galiba Charite'ye götürdüler!" dedi.

"Hastalığı?"

"Bilmiyorum!"

Arkamdan hayretle bakan hizmetçi kıza teşekkür bile etmeden merdivenleri dörder dörder atladım. İlk rastgeldiğim polisten Charité dedikleri bu hastanenin nerede olduğunu öğrendim. Ne maksatla olduğunu bilmeden oraya gittim. Yüzlerce metre uzunluğundaki büyük taş bina içime ürperme verdi.

Fakat ben hiç tereddüt etmeden büyük kapıya doğru gittim ve kapıcıyı odasından çıkardım.

Gece yarısından sonra gelen ve bu müthiş soğukta kendisini rahatsız eden ziyaretçiye karşı belki de hak ettiğinden biraz fazla nezaket gösteren kapıcının bana verebilecek hiçbir bilgisi yoktu. Ne böyle bir kadının geldiğinden, ne hastalığından, ne de nereye yatırıldığından haberi vardı. Her sualime, canı sıkıldığı halde gülümsemeye çalışarak: "Yarın dokuzda gelin, öğrenirsiniz!" demekle mukabele ediyordu.

Maria Puder'i ne kadar sevdiğimi ve ona nasıl delice bağlı olduğumu, sabaha kadar yüksek taş duvarların etrafında dolaştığım ve hep onu düşündüğüm bu gecede tam manasıyla anladım. Birçoklarından dışarı sönük ve sarı bir ışık vuran pencerelere bakıyor, onun bunlardan hangisinde olduğunu tahmin etmeye çalışıyor; yanında bulunmak, ona hizmet etmek, ellerimle alnının terlerini silmek için mukavemet edilmez bir arzu duyuyordum.

Bu akşam anladım ki, bir insan diğer bir insana bazan hayata bağlandığından çok daha kuvvetli bağlarla sarılabilirmiş.

Gene bu akşam anladım ki, onu kaybettikten sonra, ben dünyada ancak kof bir ceviz tanesi gibi yuvarlanıp sürüklenebilirim.

Rüzgâr karları bir duvardan öbürüne savuruyor ve gözlerime dolduruyordu. Sokaklarda hiç kimse yoktu. Ara sıra beyaz bir otomobil hastanenin kapısından içeri giriyor, biraz sonra tekrar çıkıyordu. Bir polis, ikinci defa yanımdan geçerken, bana dik dik baktı ve üçüncü seferinde buralarda neden dolaştığımı sordu. İçerde hastam olduğunu söyleyince, gidip istirahat etmemi ve yarın gelmemi tavsiye etti; fakat bundan sonraki tesadüflerinde halime acıyan bir sükûtla yanımdan geçip gitti.

Ortalık aydınlanmaya başlayınca, sokaklar yavaş yavaş canlandı. Biraz sonra, hastanenin müteaddit kapılarından girip çıkan beyaz otomobiller çoğaldı. Saat tam dokuzda, ziyaret günü olmadığı halde, nöbetçi doktordan hastayı görmek müsaadesini aldım. Herhalde yüzümün perişan ifadesi, hakkımda bu istisnanın yapılmasına sebep olmuştu.

Maria Puder, tek yataklı bir odadaydı. Yanımda gelen hemşire, içerde çok kalmamamı, hastanın yorulmasının doğru olmadığını söyledi. Hastalık zatülcenpti. Ama doktor pek tehlikeli bulmuyordu. Maria başını çevirip beni görünce, hemen gülümsedi. Fakat yüzü birdenbire değişti ve telaşlı bir hal aldı.

Hemşire odadan çıkıp bizi yalnız bırakır bırakmaz:

"Ne oldun Raif?" diye sordu.

Sesi hiç değişmemişti. Yalnız benzinin solukluğu sarımtırak bir hal almıştı. Yanma sokularak:

"Sen ne oldun? Bak gördün mü?" dedim.

"Bir şey değil... Herhalde geçecek... Ama sen pek bitkin duruyorsun!"

"Hasta olduğunu bu gece Atlantik'ten öğrendim. Eve gittim, karşı dairenin hizmetçisi buraya getirdiklerini söyledi. Gece içeri bırakmadılar, ben de sabahı bekledim!"

"Nerede?"

"Burada... Hastanenin etrafında!"

Gözlerini üstümde gezdirdi. Gayet ciddiydi. Bir şey söyle-yecekmiş gibi bir hareket yaptı, sonra vazgeçti.

Hemşire kapıyı araladı. Hastaya veda ettim. Başını salladı, fakat gülümsemedi.

Maria Puder, hastanede yirmi beş gün kaldı. Belki daha fazla tutacaklardı, fakat o, doktorlara burada sıkıldığını, evde de kendisine iyi bakacağını söyledi. Uzun boylu tavsiyelerle ve deste deste reçetelerle, karlı bir günde, hastaneden çıkıp evine geldi. Ben bu yirmi beş gün zarfında ne yaptığımı şimdi pek hatırlamıyorum. Galiba onu gidip gördüğüm, başucunda durarak, terleyen yüzünü, ara sıra kenara kayan gözlerini ve büyük bir güçlükle nefes alan göğsünü seyrettiğim zamanların haricinde hiçbir şey yapmadım. Hatta yaşamadım bile; çünkü yaşasam şimdi aklımda bu günlere ait hiç olmazsa küçücük bir hatıra bulunurdu. Yalnız onun yanındayken içimi müthiş bir korku, onu kaybetmek korkusu sarardı. Yatağın kenarından dışarı fırlayan parmakları, örtünün nihayetini kabartan ayakları, daha şimdiden ölü bir hal almışlardı. Hatta yüzü, dudakları ve gülüşü de, bu korkunç değişmeye tabi olmak için, küçük bir fırsat, bir an bekliyor gibiydiler... O zaman ben ne yapacaküm? Evet, sükûnetimi muhafaza

ederek, son işleriyle uğraşacak, mezarının yerini seçecek, bu sırada Prag'dan dönmüş bulunacak olan annesini teselli edecek ve nihayet onu, birkaç kişiyle beraber, çukura bırakacaktım. Herkesle beraber oradan ayrılacak, bir müddet sonra, gizlice mezarın başına gelecek ve onunla yalnız kalacaktım. Ve işte her şey bu anda başlayacakta. Onu asıl bu andan itibaren kaybetmiş olacaktım. O zaman ne yapacaktım? Buraya kadar her şeyi bütün teferruatıyla düşünüyor, fakat bundan sonrasını asla tasavvur edemiyordum. Evet, onu toprağın altına koyduktan ve mezarının başındakiler dağılıp onunla baş başa kaldıktan sonra ne yapabilirdim?.. Bu anda ona ait bütün işler bitmiş olacağına göre, benim yeryüzünde bulunuşum kadar gülünç, sebepsiz bir şey olamazdı... Bütün ruhum korkunç bir boşluk halindeydi. İyileşmeye başladıktan sonra, bir gün bana:

"Doktorlarla konuş, beni artık çıkarsınlar" dedi. Sonra, alelade bir şey söylüyormuş gibi, mırıldandı:

"Bana sen daha iyi bakarsın!"

Cevap vermeden dışarı fırladım. Mütehassıs daha birkaç gün kalmasını istiyordu. Razı olduk. Nihayet, yirmi beşinci günü, onu kürküne sardım, koluna girerek merdivenlerden indirdim. Bir taksiyle evine getirdim, yukarı çıkarırken, şoför de bir kolundan tutarak yardım etti; buna rağmen, kendisini soyup yatağına yatırdığım zaman bitkin bir haldeydi.

Bu andan itibaren ona hakikaten yalnız ben baktım. İhtiyarca bir kadın öğleye kadar gelip evi temizliyor, büyük bir çini sobayı yakıyor, bir kap hasta yemeği pişiriyordu. Bütün ısrarlarıma rağmen Maria annesinin çağrılmasına razı olmadı. Eli fitreye fitreye: "İyiyim, sen keyfine bak ve kışı orada geçir" diye mektuplar yazıyordu.

"O gelirse bana yardımı olmaz, çünkü kendisi yardıma muhtaç... Boşuna yere üzülür, beni de üzer!" diyordu. Sonra gene o ehemmiyet vermeyen edasıyla mırıldanıyordu:

"İşte sen bana bakıyorsun ya! Yoksa yoruldun, bıktın mı?"

Fakat bunu söylerken gülümsemiyor, şaka yapmıyordu.

Zaten hastalığından beri hemen hemen hiç gülmemişti. Yalnız kendisini hastanede gördüğüm ilk günü beni tebessümle karşılamış, ondan sonra inatçı bir ciddiliği muhafaza etmişti. Bir şeyi rica ederken, teşekkür ederken, herhangi bir mesele üzerinde konuşurken, hep ciddi ve düşünceliydi. Geceleri geç vakte kadar başucunda bekler, sabahleyin erkenden gelirdim. Sonraları öteki odalardan büyükçe bir

divan ve annesinin yatak örtülerini getirerek aynı odada yatmaya başladım. Yılbaşı gününün sabahı aramızda geçen hadise, daha doğrusu, buna hadise demek caiz değildi, o küçük konuşma, bir kelimeyle olsun anılmamıştı. Her şey, benim hastaneye ziyaretlerim, onu alıp evine getirişim, buradaki hayatımız, üzerinde konuşmaya lüzum olmayacak kadar tabii telakki ediliyordu. Bu meseleler hakkında en küçük bir imandan her ikimiz de kaçıyorduk. Fakat onun bir şeyler düşündüğü muhakkaktı. Odada birtakım işlerle uğraşıp gezinirken, kendisine yüksek sesle kitap okurken, gözlerinin mütemadiyen beni takip ettiğini, hiç yorulmadan üzerimde durduğunu hissediyordum. Bende bir şeyler arıyor gibiydi. Bir gün, akşamüzeri lambasının ışığı altında, kendisine, Jacob Was-sermann'ın "Hiç Öpülmemiş Ağız" diye uzun bir hikâyesini okuyordum. Burada, hayatında hiç kimse tarafından sevilmemiş ve kendisine bile itiraf etmediği halde, bir aşk, bir insan sevgisi bekleyerek ihtiyarlamış bir muallimden bahsediliyordu.

Zavallı adamın ruh yalnızlığı, yalnız kendi içinde doğan ve hiç kimse tarafından sezilmeden gene çabucak ölen ümitleri usta bir kalemle tasvir edilmişti. Hikâye bittikten sonra, Maria uzun müddet gözlerini kapayarak sustu. Sonra bana döndü, lakayt bir sesle:

"Yılbaşından sonra birbirimizi görmediğimiz günlerde ne yaptığını anlatmadın!" dedi.

"Hiçbir şey yapmadım!" diye cevap verdim.

"Sahi mi?"

"Bilmem..."

Tekrar bir sükût oldu. İlk defa olarak bu mevzua temas ediyordu. Ama ben şaşırmamıştım. Hatta bu suali uzun zamandan beri beklemekte olduğumu fark ettim. Fakat cevap vereceğim yerde ona yemeğini yedirdim. Sonra güzelce üstünü örttüm, tekrar başucuna oturdum ve:

"Bir şey okuyayım mı?" dedim.

"Sen bilirsin!"

Yemekten sonra, mümkün olduğu kadar can sıkıcı şeyler okuyarak onu uyutmayı âdet etmiştim. Bir an tereddüt ettim:

"İstersen yılbaşından sonra geçen beş günde neler yaptığımı anlatayım, daha çabuk uyursun!" dedim.

Bu nükteme gülmedi; cevap da vermedi; yalnız "Söyle" der gibi başını salladı. Ağır ağır, hafızamı toplamak için ara sıra duraklayarak, başladım. Evden nasıl çıktığımı, nerelere gittiğimi, VVansee'de gördüklerimi ve düşündüklerimi, geceleri nasıl, geçeceği yolda ve sonra evinin etrafında dolaştığımı, nihayet, son akşam, hastanede olduğunu haber alınca, nasıl oraya koştuğumu ve sabaha kadar dışarıda beklediğimi anlattım. Sesim gayet sakindi. Adeta başkasına ait hadiseleri hikâye ediyormuş kadar heyecansızdım. Teferruat üzerinde duruyor, içimden geçenleri, teker teker hatırlayıp tahlil etmeye çalışarak, ortaya döküyordum. O da hiç kımıldamıyordu. Gözlerini kapamıştı.

Uyuduğunu zannettirecek kadar hareketsizdi. Buna rağmen ben devam ediyordum. Bütün bunları daha ziyade kendime tekrar ediyormuş gibiydim. Mahiyetini henüz kendimin de anlayamadığım bazı hislerimi olduğu gibi söylüyor, bunlar üzerinde münakaşa ediyor, bir neticeye varmadan başka şeylere geçiyordum. Yalnız bir defa, telefonda ona veda etmek istediğimi anlatırken, gözlerini açtı, yüzüme dikkatle baktı, tekrar kapadı. Çehresinin hiçbir hattı oynamıyordu.

Hiçbir şeyi saklamıyor, buna lüzum görmüyordum. Çünkü hiçbir maksadım yoktu. İçinde yaşadığım hadiseler bana, aradan uzun seneler geçmiş hatıralar gibi yabancı geliyordu. Onlarla aramda bir mesafe teşekkül etmişti. Bunun için hem kendi hakkımdaki, hem onun hakkındaki hükümlerimde, her türlü gizli düşünceden ve hesaptan uzak, adeta insafsızdım. Onu yollarda beklediğim gecelerde kafama hücum eden yığın yığın kandırıcı cümlelerden hiçbiri aklıma gelmiyordu ve ben bunları aramıyordum. İçimde, basit bir "hikâye etmek ihtiyacı"ndan başka hiçbir alaka yoktu. Vakaları bana olan nispetleri bakımından değil, kendi ehemmiyetleri bakımından kıymetlendiriyordum. Ve o, en küçük bir hareket bile yapmadığı halde, beni bütün dikkatiyle dinliyordu.

Bunu gayet iyi hissediyordum. Hastanede başucunda onu seyrederken neler düşündüğümü, kendisini nasıl ölmüş olarak tasavvur ettiğimi anlatırken, birkaç kere gözlerini kırptı... O kadar...

Sözlerimi bitirdikten sonra sustum. O da sustu. Belki on dakika böyle kaldık. Nihayet başını bana çevirdi, gözlerini açtı, uzun zamandan beri ilk defa olarak, belli belirsiz gülümsedi (yahut ben böyle zannettim) ve gayet sakin bir sesle:

"Artık uyumayalım mı?" dedi.

Yerimden kalktım; yatacağım yeri düzelttim; soyundum ve elektriği

söndürdüm; fakat geç vakte kadar uyuyamadım.

Onun da uyanık olduğunu, nefesinin duyulmayışmdan anlıyordum. Yavaş yavaş gözlerime ağırlık çöktüğü halde, her akşam duymaya alıştığım bu muntazam ve yumuşak nefes hışırtısının başlamasını bekledim. Kendimden geçmemek için gayret ediyor ve mütemadiyen kımıldıyordum. Buna rağmen ilk dalan gene ben oldum.

Sabahleyin erkenden gözlerimi açtım. Oda henüz karanlıktı. Perdelerin arasından pek az bir ışık sızıyordu. Beklediğim sesi: Onun nefes alışını gene bulamadım. Odada insanı ürküten bir sükût vardı. Her ikimiz de, ruhlarımızın bütün gerginliğiyle bekliyor gibiydik. Her ikimizin içine de birçok şeyler birikiyordu. Bunu adeta maddi bir şekilde hissediyordum. Aynı zamanda müthiş bir meraka düşmüştüm: Acaba ne zaman uyandı?

Yoksa hiç uyumadı mı, diyordum... Bütün hareketsizliğimize rağmen odanın içini birbirimizin etrafında dolaşan düşüncelerimizin neşrettiği bir hava dolduruyordu.

Yavaşça başımı kaldırdım, karanlığa alışan gözlerim, Maria'nm arkasını bir yastığa dayayarak bana bakmakta olduğunu fark etti. "Günaydın!" dedim ve dışarı çıkarak yüzümü yıkadım. Tekrar odaya girdiğim zaman hasta kadın hep aynı vaziyetteydi. Perdeleri açtım. Gece lambasını kaldırdım. Yattığım sediri düzelttim. Hizmetçiye kapıyı açtım ve Maria'nm sütünü içmesine yardım ettim.

Bütün bunları hemen hemen hiç konuşmadan yapıyordum. Her gün aynı şekilde kalkıyor, aynı işlerle meşgul oluyor, öğleye kadar sabun fabrikasına gidiyor ve öğleden sonra, ona gazete veya kitap okuyarak, dışarıda gördüklerimden ve duyduklarımdan bahsederek, akşamı buluyordum. Bunun böyle olması lazım mıydı, değil miydi? Bilmiyordum. Her şey kendiliğinden bu yolu almıştı ve ben sadece tabi oluyordum. İçimde hiçbir arzu yoktu. Ne geçmişi, ne geleceği düşünmüyor, ancak yaşamakta olduğum anları biliyordum. Ruhum rüzgârsız ve kırışıksız bir deniz gibi sakindi.

Tıraş olup, üstümü giyindikten sonra, gitmek için Maria'dan izin istedim:

"Nereye gideceksin?" dedi.

Hayret ettim:

"Bilmiyor musun?" dedim. "Fabrikaya!"

"Bugün gitmesen olmaz mı?"

"Olur, fakat neden?"

"Bilmem... Bütün gün hep yanımda kalmanı istiyorum!"

Bunu bir hastalık kaprisi saydım; fakat cevap vermedim.

Hizmetçinin yatağın kenarına bıraktığı sabah gazetelerini karıştırmaya başladım.

Maria'nın halinde tuhaf bir telaş, adeta bir rahatsızlık vardı. Gazeteleri bir kenara bırakarak, yanına gidip oturdum ve elimi alnına koydum:

"Bugün nasılsın?"

"İyiyim... Çok iyiyim..."

Hiçbir hareket yapmadığı halde, elimi yüzünden çekmemi istemediğini anladım. Parmaklarımın onun yanaklarına, alnına yapıştığını hissediyordum. Sanki bütün iradesi cildinde toplanmıştı.

Mümkün olduğu kadar lakayt görünmeye çalışan bir sesle:

"Demek çok iyisin!" dedim. "Peki, bu akşam neden hiç uyumadın?"

Bir an şaşırdı. Boynundan yanaklarına doğru bir kırmızılık yayıldı. Bu sualime cevap vermemek için çırpındığı anlaşılıyordu. Birdenbire gözlerini kapadı, büyük bir dermansızlık hissedi-yormuş gibi, başı arkaya dayandı, duyulur duyulmaz bir sesle:

"Ah Raif" dedi.

"Ne var?"

Biraz kendini topladı. Çabuk çabuk nefes alarak:

"Hiç!" dedi, "Bugün yanımdan ayrılmanı istemiyorum...

Neden biliyor musun? Dün akşam anlattığın şeylerin, sen gider gitmez, kafama hücum edeceklerini, beni bir dakika bile rahat bırakmayacaklarını zannediyorum..."

"Bilsem anlatmazdım!" dedim.

Başını sallayarak cevap verdi:

"Hayır, öyle demek istemiyorum... Kendim için söylemiyorum... Artık sana güvenemeyeceğim! Seni yalnız bırakmaktan korkuyorum... Evet, bu akşam hemen hemen hiç uyumadım.

Hep seni düşündüm. Benden ayrıldıktan sonra neler yaptığını, hastanenin etrafında nasıl dolaştığını, bütün tafsilatıyla, hatta senin anlatmadığın kısımlarla birlikte gördüm... Bunun için artık seni yalnız bırakamam! Korkuyorum... Yalnız bugün için değil... Artık seni hiç yanımdan ayırmayacağım!.."

Alnında küçük küçük ter taneleri belirmişti. Bunları yavaşça sildim. Bu sırada avucumun içinde sıcak bir yaşlık hissettim.

Hayretle yüzüne baktım. Gülümsüyordu, uzun zamandan beri ilk defa olarak, apaçık, tertemiz gülümsüyordu; fakat gözlerinin kenarından yanaklarına doğru yaşlar sızmaktaydı. Başını iki elimle birden yakaladım ve kolumun üzerine yatırdım. Şimdi daha çok, daha rahat gülüyordu; fakat gözyaşları aynı nispette çoğalmıştı. En ufak bir ses çıkarmıyor, göğsü herhangi bir hıçkırıkla sarsılmıyordu. Dünyada bu kadar rahat, bu kadar sükûn içinde ağlanabileceğini tasavvur edemezdim. Beyaz yatak örtüsünün üzerinde birer küçük beyaz kuş gibi duran ellerini tuttum ve onlarla oynamaya başladım. Parmaklarını kıvırıyor, tekrar açıyor ve elini yumruk yaparak avucumun içinde sıkıyordum. Elinin iç tarafında, bir yaprağın damarları gibi ince çizgiler vardı.

Başını yavaşça yastığa bıraktım:

"Yorulacaksın!" dedim. Gözleri parladı:

"Hayır, hayır!" diyerek koluma sarıldı. Sonra kendi kendine söyleniyormuş gibi:

"Şimdi aramızda noksan olan şeyin ne olduğunu biliyorum!" dedi. "Bu eksik sana değil, bana ait... Bende inanmak noksanmış... Beni bu kadar çok sevdiğine bir türlü inanamadığım için, sana âşık olmadığımı zannediyormuşum... Bunu şimdi anlıyorum. Demek ki, insanlar benden inanmak kabiliyetini almışlar... Ama şimdi inanıyorum... Sen beni inandırdın... Seni seviyorum... Deli gibi değil, gayet aklı başında olarak seviyorum... Seni istiyorum... İçimde müthiş bir arzu var... Bir iyi olsam!.. Ne zaman iyi olacağım acaba?.."

Cevap vermedim, yüzümü gözlerinin kenarına sürerek yaşlarını kuruladım.

Bundan sonra, o iyi olup ayağa kalkıncaya kadar, hiç yanından

ayrılmadım. Yiyecek ve meyve almak, yahut pansiyona uğrayıp çamaşır değiştirmek için onu bir iki saat yalnız bırakmaya mecbur olunca, zaman bana korkunç derecede uzun görünüyordu. Onu kolundan tutup, bir kanepeye oturturken veya sırtına ince bir hırka bırakırken, hayatımı bir başka insana vakfetmiş olmanın nihayetsiz saadetini duyuyordum. Pencerenin önünde karşı karşıya oturup, saatlerce dışarıyı seyreder, hiçbir şey konuşmaz, yalnız ara sıra birbirimize bakıp gülerdik; onu hastalığı ve beni saadetim çocuklaştırmıştı. Birkaç hafta sonra biraz daha kuvvetlendi. Güzel havalarda beraber sokağa çıkıp yarım saat kadar dolaşmaya başladık.

Dışarı çıkmadan evvel, onu itina ile hazırlıyor, eğildiği zaman öksürük tuttuğu için çoraplarını bile giydiriyordum. Sonra kürk mantosunu sırtına geçiriyor, merdivenlerden ağır ağır indiriyordum!.. Ve evden yüz elli metre kadar ötedeki bir kanepede biraz dinleniyorduk. Oradan Tiergarten'deki gölcüklerden birinin kenarına gider, yosunlu suları ve kuğuları seyrederdik.

Ve bir gün her şey bitti... O kadar basit, o kadar kati bir şekilde bitti ki, ilk anda işin azametini anlamak benim için mümkün olmadı... Yalnız biraz şaşırdım, bir hayli üzüldüm; fakat bu hadisenin hayatım üzerinde bu kadar büyük, bu kadar değişmez bir tesiri olacağını asla düşünmedim.

Son günlerde pansiyona gitmekten çekiniyordu m. Odamın parasını peşin olarak vermiş olmama rağmen oraya hiç uğramayışım, ev sahiplerinin bana karşı biraz soğuk davranmalarına sebep oluyordu. Bir gün Frau Heppner:

"Başka bir yere taşındıysanız, haber verin de polise bildirelim. Sonra bizi mesul ederler!" dedi.

Ben işi şakayla geçiştirmek istedim:

"Sizi bırakmama imkân var mı?" diyerek odama girdim.

İçinde bir seneden fazla bir zamandır yaşadığım bu oda, birçoğunu Türkiye'den getirdiğim eşyalarım, şurada burada atılmış duran kitaplar, bana tamamen yabancı görünüyorlardı. Bavullarımı açarak kendime lazım olan bazı şeyleri aldım, bir gazeteye sardım. Bu sırada hizmetçi kız içeri girerek:

"Sizin bir telgrafınız var, üç günden beri bekliyor!" dedi ve katlanmış bir kâğıt uzattı.

Evvela hiçbir şey anlamadım. Hizmetçinin elindeki telgrafı bir türlü

alamıyordum. Hayır, bu kâğıdın benimle bir alakası olamazdı... Onun içindekini öğrenmemek suretiyle, etrafımda dolaşan bir felaketi uzaklaştırabileceğimi ümit ediyordum.

Hizmetçi beni hayretle süzdü, bir hareket yapmadığımı görünce, telgrafı masanın üzerine bırakarak gitti. Yerimden fırladım, bu sefer, ne olacaksa bir an evvel olsun diye, süratle telgrafı açtım.

Eniştemdendi. "Baban öldü. Yol parasını telledim. Derhal gel!" diyordu. Hepsi bu kadardı. Dört beş basit, manası gayet açık kelime... Buna rağmen uzun müddet elimdeki kâğıda baktım. Her kelimeyi teker teker ve birkaç defa okudum. Sonra kalktım, biraz evvel hazırladığım paketi kolumun altına sıkıştırdım, dışarı çıktım.

Ne olmuştu? Etrafımda hiçbir şeyin değişmediğini görüyordum. Her şey biraz evvel gelirken olduğu gibiydi. Ne bende, ne beni saran eşyada bir başkalık vardı. Maria herhalde pencerede beni bekliyordu. Buna rağmen artık yarım saat evvelki "ben" değildim. Binlerce kilometre uzakta, bir insan yaşamaz oluvermişti; bu vaka günlerce belki de haftalarca evvel olduğu halde, ne ben, ne Maria herhangi bir şey sezmemiştik.

Günlerin birbirinden farkı yoktu. Fakat birdenbire, avuç içi kadar kâğıt, her şeyi altüst ediyor, beni bu dünyadan alıp oraya götürüyor, benim buraya değil, telgrafın geldiği uzak yerlere ait olduğumu hatırlatıyordu.

Burada birkaç aydan beri beni saran hayatı sahici zannetmek, bunun devamına ümit bağlamak suretiyle ne kadar yanıldığımı gayet iyi anlıyordum. Bir taraftan da bu hakikati hâlâ kabul etmemek için çırpmıyordum. Bunun böyle olmaması lazımdı. Herhangi bir yerde doğmuş ve herhangi bir adamın oğlu bulunmuş olmak bu kadar mühim değildi. Asıl mühim olan, iki insanın birbirini bulması bu derece güç olan şu dünyada, bu nadir saadete ermekti. Öte tarafı hep teferruattı. Bunların kendiliğinden düzelmesi, asıl büyük noktaya, birbirimizi bulmuş olmak hakikatine uyması lazımdı.

Fakat böyle olmayacağını da gayet iyi biliyordum. Hayatımızın, birtakım ehemmiyetsiz teferruatın oyuncağı olduğunu, çünkü asıl hayatın teferruattan ibaret bulunduğunu görüyordum. Bizim mantığımızla hayatın mantığı asla birbirine uymuyordu. Bir kadın, trenin penceresinden dışarı bakabilir, bu sırada gözüne bir kömür parçası kaçar, o ehemmiyet vermeden bunu ovuşturur ve bu minimini hadise dünyanın en güzel gözlerinden birini kör edebilirdi. Yahut bir kiremit, hafif bir rüzgârla yerinden oynayarak, devrin gıpta ettiği bir

kafayı parçalayabilirdi. Göz mü mühim kömür parçası mı, kiremit mi mühim, kafa mı, diye düşünmek nasıl aklımıza gelmiyorsa ve bütün bunları nasıl hiç mütalaa yürütmeden kabule mecbursak, hayatın daha başka türlü birçok cilvelerine de aynı tevekkülle katlanmaya mecburduk.

Acaba hakikaten böyle miydi? Dünyada önüne geçilemeyecek hadiseler vardı ve biz bunların sebep ve mantıklarını anlayamıyorduk, bu doğruydu; fakat bazı mantıksızlıklar ve yolsuzluklar vardı ki, güya tabiattan örnek alınarak yapıldığı halde, yapılmaması pek mümkündü. Mesela, beni Havran'a bağlayan şeyler neydi? Uç beş zeytinlik, birkaç sabunhane, kendilerini tanımayı asla merak etmediğim birkaç akraba... Halbuki buraya bütün hayatımla, bütün yaşayan taraflarımla merbuttum*. Şu halde neden burada kalamıyordum? Gayet basit: Havran'da işler yüzüstü kalır, enişte lerim bana para göndermezler ve ben burada hiçbir şey yapmaya muktedir olmadan çırpınırdım. Ayrıca birçok şeyler daha vardı: Pasaportlar, sefarethaneler, ikamet tezkereleri... Bunların insan hayatları için ne derece lüzumlu olduğunu anlamaya imkân yoktu, ama muhakkak ki benim hayatıma istikamet verecek kadar mühimdiler.

Maria Puder'e meseleyi anlattığım zaman bir müddet sustu. Yüzünde garip bir tebessüm vardı: "Ben dememiş miydim?" der gibi önüne bakıyordu. Ruhumdan bütün geçenleri ortaya dökersem gülünç olacağımı sanıyor, müthiş bir gayretle itidalimi muhafazaya çalışıyordum. Yalnız birkaç kere:

"Ne yapayım? Ne yapayım?" dedim.

"Ne mi yapacaksınız? Tabii gideceksiniz... Bir müddet için ben de giderim. Nasıl olsa daha uzun zaman çalışamayacağım.

Prag'da, annemin yanında kalırım. Orada kır hayatı sıhhatim için herhalde iyidir. Bahan orada geçiririm."

Beni bir tarafa bırakarak kendine ait projelerden bahsetmesi biraz tuhafıma gitti. Ara sıra kaçamak bakışlarla beni süzüyordu.

"Ne zaman gideceksin?" dedi.

"Bilmem? Yol parasını alınca hareket etmeli..."

"Belki ben daha evvel giderim..."

"Ya?!.."

Hayret edişim onu güldürdü :

"Hep çocuksun, Raif!" dedi. "Önüne geçmek mümkün olmayan işlerde telaş ve heyecan göstermek çocukluktur. Hem daha vaktimiz var, birçok şeyleri düşünür kararlaştırırız..."

Ufak tefek işlerimi yoluna koymak, pansiyonla alakamı kesmek için tekrar dışarı çıktım. Akşamüzeri Maria'yı hemen seyahate hazır bir şekilde görünce adamakıllı şaşırdım.

* Bağlıydım.

"Boş yere vakit ziyan etmeye ne lüzum var?" dedi. "Bir an evvel giderim ve seni, yol hazırlıklarını tamamlamakta serbest bırakırım. Sonra... Ne bileyim... Senden evvel Berlin'den ayrılmaya karar verdim işte... Sebebini kendim de bilmiyorum..."

"Nasıl istersen!.."

Başka bir şey konuşmadık. Düşünüp kararlaştırmaya niyet ettiğimiz şeylere küçük bir kelimeyle bile dokunmadık.

Ertesi gün, akşam treniyle gitti. Öğleden sonra hiç dışarı çıkmadık. Pencerenin önünde karşı karşıya oturup dışarıyı seyrettik. Defterlerimize birbirimizin adreslerini kaydettik. Mektuplarının beni bulabilmesi için her mektubumda, üzerinde kendi adresim yazılı bir zarf gönderecektim. Çünkü ne onun Arap harflerini yazmasına, ne de bizim Havran'daki posta memurlarının Latin harflerini okumasına imkân vardı.

Bir saat kadar havadan sudan, bu sene kışın uzun sürdüğünden, şubat sonlarına geldiğimiz halde hâlâ ortalıktan kar kalkmadığından bahsettik. Bir an evvel vaktin geçmesini istediği besbelliydi. Halbuki ben, ne kadar saçma olursa olsun, yan yana bulunduğumuz zamanın durup kalmasını, asla bitmemesini temenni ediyordum.

Buna rağmen, konuştuğumuz şeyler, insanı şaşırtacak kadar lüzumsuzdu. Ara sıra birbirimize bakıp şaşkın şaşkın gülümsüyorduk. İstasyona gitmek saati gelince adeta derin birer nefes aldık. Bundan sonra zaman, korkunç derecede çabuk geçti. Eşyalarını yerleştirince kompartımanda kalmayarak benimle beraber perona inmekte ısrar etti. Aynı manasız gülümsemelerle dolu olan yirmi dakika bana bir saniye kadar kısa göründü.

Zihnimden bin bir türlü şey geçiyordu. Fakat bunları bu kadar dar bir vakte sıkıştırmaktansa, hiç söylememeyi tercih ediyordum. Halbuki

dünden beri pek çok şeyler söylemek mümkündü. Niçin bu kadar dümdüz ayrılıyorduk?

Maria Puder son birkaç dakika zarfında biraz sükûnetini kaybetmişe benziyordu. Bunu tespit edince memnun oldum: Onun hiç sarsılmadan gittiğini görmek, beni herhalde pek üzecekti. Mütemadiyen elimi tutup bırakıyor:

"Ne manasız şey?.. Ne diye gidiyorsun sanki?" diye söyleniyordu.

"Asıl sen gidiyorsun, ben daha buradayım!" dedim.

Bu sözümü fark etmemiş göründü. Kolumdan tuttu.

"Raif... Şimdi ben gidiyorum!" dedi.

"Evet... Biliyorum!"

Trenin hareket saati gelmişti. Bir memur vagon kapısını örtüyordu. Maria Puder merdiven basamağına atladı, sonra bana eğilerek, yavaş bir sesle, fakat tane tane:

"Şimdi ben gidiyorum. Fakat ne zaman çağırırsan gelirim..." dedi.

Evvela ne demek istediğini anlamadım. O da bir an durdu ve ilave etti:

"Nereye çağırırsan gelirim!"

Bu sefer anlamıştım. Ellerine sarılmak, öpmek için atıldım.

Maria içeri girmiş, tren sessiz sedasız hareket etmişti. Bir müddet onun bulunduğu pencerenin yanında koştum, sonra yavaşladım, elimi sallayarak:

"Çağıracağım... Muhakkak çağıracağım!" diye bağırdım.

Gülerek başını salladı. Yüzü ve bakışları bana inandığını gösteriyordu.

içimde yarı kalmış bir konuşmanın üzüntüsü vardı. Niçin dünden beri bu noktaya temas etmemiştik? Niçin bavul yerleştirmekten, yolculuğun zevklerinden, bu senenin kışından bahsetmiş, fakat asıl kendimize ait olan şeylere hatta yaklaşmamıştık? Ama belki bu daha iyiydi. Uzun uzun konuşacak ne vardı?

Hepsi aynı neticeye varacak değil miydi? Maria en iyi şekli

bulmuştu... Muhakkak... Bir teklif ve bir kabul... Kısa, münakaşa-sız ve hesapsız! Bundan daha güzel bir ayrılık olamazdı. Ona niçin söyleyemediğime yanarak kafamda sakladığım bir sürü güzel laflar bunun yanında pek âciz ve renksizdi.

Şimdi onun niçin benden evvel seyahate çıktığını da anlar gibi oluyordum. Ben gittikten sonra Berlin ona ilk günlerde herhalde pek sıkıcı gelecekti. Ben bile, yol hazırlıkları, pasaport, bilet, vize işleri peşinde koşmaktan göz açamadığım halde, onunla beraber dolaştığımız sokaklardan geçerken tuhaf oluyordum. Halbuki ortada artık üzülecek bir şey de yoktu.

Türkiye'ye dönüp işlerimi biraz yoluna koyar koymaz onu çağıracaktım. İşte bu kadar... Hayal kurmaktaki büyük maharetim bu sefer de hemen kendini göstermişti. Havran civarında yaptıracağım güzel köşkün yerini ve onu alıp gezdireceğim tepeleri ve ormanları gözlerimin önünde görüyordum.

Dört gün sonra, Polonya ve Romanya üzerinden Türkiye'ye döndüm. Bu yolculuğun, hatta bunu takip eden birçok senelerin yazılacak bir hususiyetleri yok... Beni Türkiye'ye çeviren hadise üzerinde, ancak Köstence'de vapura bindikten sonra düşünmeye başladım. Demek babam ölmüştü. Bunu hakikatte bu kadar geç idrak ettiğimden dolayı büyük bir utanma duydum. Gerçi babamı gerçek bir muhabbetle sevmem için de ortada bir sebep yoktu; onunla aramızda daima bir yabancılık mevcut kalmıştı ve birisi bana: "Senin baban iyi bir adam mıydı?" diye sorsa, verecek cevap bulamazdım. Çünkü iyiliği ve fenalığı hakkında bir fikir sahibi olacak kadar onu tanımıyordum.

Babam benim için "insan" olarak hemen hemen hiç mevcut değildi; yalnız "Baba" dedikleri mücerret bir mefhumun insan şeklinde görünüşüydü. Akşamları kaşlarını çatarak sessiz sedasız eve giren ve ne bizi ne annemizi hitaba layık görmeyen, saçsız başlı, değirmi ve kır sakallı adamla, Havuzlu kahvede göğsünü bağrını açıp gülüşerek ayran içtiğini ve küfür savururak tavla oynadığını gördüğüm kimse bence birbirinden tamamıyla ayrıydı... Bu ikincisinin babam olmasını ne kadar isterdim...

Halbuki o halinde bile beni görünce derhal yüzü ciddileşir:

"Ne dolaşıyorsun buralarda?.." diye bağırırdı: "Haydi, kahve ocağına var, bir şerbet iç de mahalleye dön, orada oyna!"

Büyüdüğüm, askere gidip geldiğim zaman bile bana karşı muamelesi değişmemişti. Hatta nedense ben akıllandığımı zannettikçe onun

nazarında daha küçülüyor gibiydim. Bu sefer benim ikide birde ileri sürdüğüm şahsi fikirlerime ve mütalaalarıma biraz da istihfafla bakıyordu. Son zamanlarda her arzuma muvafakat edişi, münakaşa etmeye tenezzül etmeyecek kadar bana ehemmiyet vermediğinin bir alametiydi.

Bütün bunlara rağmen kafamda, onun hatırasını kirletecek bir şey yoktu. Onun boşluğunu değil, fakat yokluğunu hissedecektim. Havran'a yaklaştıkça içime daha çok hüzün çöküyordu.

Evimizi ve bütün kasabayı, onsuz tasavvur etmek bana güç geliyordu.

Bunları uzun uzun anlatmaya lüzum yok. Hatta bugünleri takip eden on seneden hiç bahsetmemeyi tercih ederdim, fakat bazı hususların anlaşılması için, hiç olmazsa birkaç sahifenin, hayatımın en manasız devresi olan bu günlere tahsis edilmesi lazım. Havran'da hiç de hoş karşılanmadım. Eniştelerim benimle alay eder gibi, ablalarım tamamen yabancı, anam eskisinden daha zavallıydı. Evimiz kapatılmış, anam büyük eniştemin yanına göçmüştü. Bana öyle bir teklifte bulunmadığı için eski emektarlardan bir kadınla beraber kocaman evde yalnız başıma yaşamaya başladım. Babamın işlerini elime almak istediğim zaman, ölümünden evvel mirası bölüştürdüğünü haber aldım.

Bana düşen malların ne olduğunu eniştelerimden bir türlü doğru dürüst öğrenemedim. İki sabunhanenin hiç lafı geçmiyordu; bunların bir müddet evvel babam tarafından, hem de eniştelerimden birine satmış olduğu anlaşıldı. Bunların bedeli, hatta alelumum* babamda pek bol olduğu rivayet edilen nakit paralar ve altınlar ortada yoktu. Annem hiçbir şeyin farkında değildi. Sorduğum zaman:

* Genellikle.

"Ne bileyim evladım! Rahmetli herhalde gömdüğü yeri haber vermeden gitti. Eniştelerin son günlerde hiç başından ayrılmadılar... Öleceği aklına gelir miydi?.. Gömünün yerini diyi-vermedi besbelli... Ne yapmalı şimdi? Bir bakıcıya gitsek bari...

Onlara her şey malum!" diyordu.

Hakikaten annem bundan sonra Havran civarında ziyaret etmedik bakıcı bırakmadı. Onların tavsiyeleriyle zeytinliklerde kazılmadık ağaç dibi, evde eşilmedik duvar kenarı kalmadı.

Elinde avucunda kalan beş on parça altını bu uğurda harcadı.

Ablalarım da bakıcılara beraber gidiyorlar, fakat masrafa pek yanaşmıyorlardı; bilhassa enişte lerimin, bir türlü sonu gelmeyen gömü araştırmalarına için için güldüklerinin farkındaydım.

Mahsul zamanı geçtiği için zeytinliklerden bir şey almama imkân yoktu. Bunların bir kısmının gelecek senelerdeki mahsulünü satarak birkaç kuruş temin ettim. Maksadım bu yazı şöyle böyle atlatmak, önümüzdeki sonbaharda, zeytin mevsimi başlar başlamaz, bütün gayretimi sarf ederek vaziyetimi düzeltmek ve derhal Maria Puder'i getirtmekti.

Türkiye'ye geldikten sonra onunla sık sık mektuplaştık. Bir sürü saçma işlerle uğraştığım bu çamurlu ilkbahar ve boğucu yaz günlerinde bana bir parça ferahlık veren onun mektupları ve ona mektup yazdığım saatlerdi. Ben geldikten bir ay kadar sonra annesiyle beraber Berlin'e dönmüştü. Mektuplarımı Potsdam meydanı postanesine yolluyordum, oradan kendisi gidip alıyordu. Yaz ortasında bir kere garip bir şeyler yazmıştı. Bana verilecek çok güzel bir haberi olduğunu, fakat bunu ancak geldiği zaman ve bizzat söyleyeceğini bildiriyordu. (Sonbaharda kendisini çağıracağımı ümit ettiğimi yazmıştım!) Bundan sonra, birçok mektuplarımda tekrar tekrar sorduğum halde, bu iyi haberin ne olduğunu yazmadı. Hep "Bekle, geldiğim zaman öğrenirsin!" diyordu.

Evet, bekledim; hem yalnız sonbahara kadar değil, tam on sene bekledim... Ve bu "güzel" haberi tam on sene sonra öğrendim... Daha dün akşam öğrendim... Fakat şimdi bunu bırakalım ve her şeyi sırasıyla anlatalım.

Bütün yaz, ayağımda çizmeler, altımda bir at, dağda bayırda zeytinlikleri dolaştım. Babamın, nedense en çorak, en yolsuz, en güdük yerleri bana bırakmış olduğunu hayretle görüyordum. Buna mukabil, ovada, sulak ve kasabaya yakın yerlerde bulunan ve her bir ağacı yarım çuvaldan fazla mahsul veren zeytinlikler ablalarıma, yani enişte lerime bırakılmıştı. Gezip dolaştığım yerlerdeki ağaçların çoğunun, senelerden beri buda-nıp temizlenmedikleri için, yabanileşmeye başladıklarını, babamın zamanında kimsenin zahmet edip bu dağ başlarından mahsul kaldırmaya gelmediğini anladım.

Babamın hastalığından, annemin zavallılığından ve ablalarımın korkaklığından istifade edilerek yokluğumda bir hayli dolaplar dönmüşe benziyordu. Fakat ben yorulmadan çalışmak suretiyle her şeyi düzelteceğimi ümit ediyor, Maria'dan gelen her mektuptan yeni cesaret ve şevk alıyordum.

Teşrinevvel* başlarında, tam zeytin işlerinin kızışmaya başladığı ve

benim onu çağırmayı düşündüğüm sıralarda birdenbire mektupların arkası kesildi. Evi tamir ettirmiş, bütün Havranlıların, tabii en başta akrabalarımın hakarete kadar varan istihfafları ve hayretleri arasında, İstanbul'a sipariş ettiğim bir çok ev eşyası meyanmda bir de banyo getirtmiş ve eski gusul-haneye** fayans döşeterek oraya koydurmuştum.

* Ekim.

** Yıkanılacak yer. Eski evlerde genellikle su dökünmek için yapılmış küçük, hücremsi yer.

Bunun sebebini henüz hiç kimseye ifşa etmediğim için herkes bu hareketimi züppeliğe, üstünkörü frenk mukallitliğine, ukalalığa hamlediyordu. Hele benim gibi daha işlerini şöyle bir nizama sokmamış bir adamın borç almak veya mahsul satmak suretiyle eline geçirdiği birkaç kuruşu aynalı dolapla banyoya verişi doğrudan doğruya delilikti. Ben bu ithamlara için için gülüyordum. Onların beni anlamalarına imkân yoktu. İzahat vermeye de asla mecbur değildim.

Fakat on beş yirmi gün geçtiği halde Maria'nın bana cevap yazmaması beni fena halde telaşa düşürdü. Şüphelenmeye, vesveselenmeye hazır olan zihnim, bin bir türlü ihtimallerle beni kıvrandırmaya başladı. Üst üste yazdığım mektuplara da cevap alamayınca büsbütün yeise düştüm. Zaten son mektuplarının arası gitgide açılmıştı ve sahifeler gitgide daha az ve daha güçlükle doluyor gibiydi... Bütün mektuplarını önüme dökerek teker teker okudum. Son aylarda yazılanlarda biraz şaşkınlık, saklanmak isteyen bir şeyler ve her zamanki açık Maria'ya pek yakışmayan kaçamaklı, gizli kapaklı ifadeler vardı. Hatta, bir an evvel çağırmamı mı istiyor, yoksa çağırmamdan korkuyor ve sözünden dönmek mecburiyetinde kalacağı için üzülüyor mu, diye tereddüde düştüğüm de olmuştu. Artık her satırdan, her yarım kalmış ifadeden, her şakadan birtakım manalar çıkarıyor ve deliye dönüyordum.

Bütün yazdıklarım boşa gitti ve bütün korktuklarım doğru çıktı.

Bir daha Maria Puder'den haber alamadım ve ismini duyamadım... Yalnız dün... Fakat daha buraya gelmedik... Bir ay sonra, son göndermiş olduğum mektuplar, "postaneden alınmadığı için gönderene iade" kaydıyla geri geldi. O zaman her şeyden ümidimi kestim. Birkaç gün içinde ne kadar değiştiğimi düşününce bugün bile şaşıyorum. Bana hareket etmek, görmek, duymak, hissetmek, düşünmek, hulasa yaşamak kabiliyetini veren bir şey içimden çekilip

alınmış gibi, posa haline geldiğimi fark ettim.

Bu sefer, yılbaşı gecesini takip eden günler gibi de değildim. O zaman asla bu kadar ümitsiz olmamıştım. Ona yakın olmak şuuru, gidip kendisiyle konuşmak, onu ikna etmek düşüncesi beni hiçbir zaman terk etmemişti. Fakat şimdi tamamen âcizdim. Aradaki bu muazzam mesafe elimi kolumu bağlıyordu. Evde kapanıyor, odadan odaya dolaşıyor, onun mektuplarını ve benim geri gelen mektuplarımı tekrar tekrar okuyor, o zamana kadar gözümden kaçan noktalar üzerinde duruyor ve acı acı gülüyordum.

İşlerime, hatta alelumum kendime karşı alakam birdenbire azalmış, yok denecek bir hale gelmişti. Zeytinlerini silkmek, toplamak, fabrikaya götürüp yağ çıkartmak işlerini şunun bunun elinde bıraktım. Bazan çizmelerimi çekip kırlara çıksam bile, hiç insan yüzü görmeyeceğim taraflarda dolaşmayı tercih ediyor, gece yarısı eve gelip mindere uzanıyor ve birkaç saat uykudan sonra ertesi sabah, "neden hâlâ yaşıyorum?" diye acı bir hisle uyanıyordum.

Maria Puder'le tanışmadan evvelki boş, gayesiz, maksatsız günler, eskisinden çok daha ıstırap verici bir halde, yeniden başlamıştı. Arada bir fark vardı: Hayatın bundan ibaret olduğunu zannettiren bilgisizliğimin yerini şimdi, dünyada başka türlü de yaşanabileceğini bir kere öğrenmiş olmanın azabı tutuyordu. Etrafımın artık hiç farkında değildim. Hiçbir şeyden zevk almama imkân olmadığını hissediyordum.

Bir müddet, kısa bir müddet, o kadın beni her zamanki âciz, miskin halimden kurtarmış, bana erkek, daha doğrusu insan olduğumu, benim de içimde, yaşamaya müstait* taraflar bulunduğunu, dünyanın zannedildiği kadar manasız olmayabileceğini öğretmişti. Fakat ben, onunla aramdaki rabıtayı kaybeder etmez, onun tesirinden kurtulur kurtulmaz, tekrar eski halime dönmüştüm. Ona ne kadar muhtaç olduğumu şimdi anlıyordum. Ben hayatta yalnız başına yürüyebilecek bir insan değildim. Daima onun gibi bir desteğe muhtaçtım. Bunlardan mahrum olarak yaşamam mümkün olamazdı. Buna rağmen yaşadım... Ama, işte netice meydanda... Eğer buna yaşamak demek caizse, yaşadım...

* Yetenekli.

Bir daha Maria'dan haber alamadım. Berlin'deki pansiyon sahibesi verdiği cevapta Frau van Tiedemann'm artık onların yanında oturmadığını, bu sebepten dolayı istediğim malumatı veremeyeceğini bildiriyordu. Başka kimden sorabilirdim? Annesiyle beraber Prag'dan

döndükleri zaman yeni bir eve çıktıklarını yazmıştı. Fakat adresini bilmiyordum. Almanya'da kaldığım iki seneye yakın zaman zarfında ne kadar az insanla tanışmış olduğumu düşününce hayret ettim. Berlin'den başka bir yere gitmemiştim, şehri aşağı yukarı çıkmaz sokaklarına kadar biliyordum. Gezmediğim müze, resim galerisi, nebatat ve hayvanat bahçesi, orman ve göl bırakmamıştım. Buna rağmen bu şehirde yaşayan milyonlarca insandan ancak birkaç tanesiyle konuşmuş, yalnız bir tanesini tanımıştım.

Belki bu da kâfiydi. Bir insana bir insan herhalde yeterdi.

Fakat o da olmayınca? Her şeyin bir hayal, aldatıcı bir rüya, tam bir vehim olduğu meydana çıkınca ne yapılabilirdi? Bu sefer inanmak ve ümit etmek kabiliyetini ben kaybetmiştim, içimde insanlara karşı öyle bir itimatsızlık, öyle bir acılık peyda olmuştu ki, bundan zaman zaman kendim de korkuyordum.

Kim olursa olsun, temasa geldiğim herkesi düşman, hiç değilse muzır bir mahluk telakki ediyordum. Seneler geçtikçe bu his kuvvetini kaybedeceğine şiddetlendi. İnsanlara karşı duyduğum şüphe, kin derecesine çıktı. Bana yaklaşmak isteyenlerden kaçtım. Kendime en yakın bulduğum veya bulacağımı zannettiğim insanlardan en çok korkuyordum. "O bile böyle yaptıktan sonra!.." diyordum... Ne yapmıştı, bu malum değildi; ve asıl bunun için muhayyilem en fena ihtimaller üzerinde duruyor ve en ağır hükümleri veriyordu. Öyle ya... Bir ayrılık anında, basit bir heyecanın şevkiyle verilmiş bir sözü tutmamak için en kolay çare, münasebeti hiç münakaşasız kesivermekti.

Postaneden mektuplar alınmaz... Cevap verilmez... Var zannedilen şeyler bir anda yok oluverirdi. Kim bilir hangi yeni macera, hangi yakın ve daha makul saadet şimdi ona kollarını açmış bulunuyordu. Bunu bırakıp, saf bir çocuğa biraz da gönlünü almak için söylenmiş bir söze bağlanarak meçhul bir hayata, nereye varacağı malum olmayan bir maceraya atılmak, onun daima iyi işleyen kafasının kabul edeceği bir iş değildi.

Fakat niçin bunları bu kadar ince düşündüğüm halde bir türlü kendimi hadiselere uyduramıyordum? Niçin hayatta önüme çıkan her yeni yola adım atmaktan bu kadar çekiniyor, her yaklaşan insanı, bana fenalık etmeye geliyormuş gibi, endişe ile karşılıyordum? Bazan kendimi bir müddet için unuttuğum, bir insanda kendime yakın taraflar bulduğum oluyordu.

Fakat kafama, çıkmaz bir şekilde yerleşmiş olan o korkunç hüküm,

derhal kendini gösteriyor; "Unutma, unutma, unutma ki, o sana daha yakındı... Buna rağmen böyle yaptı..." diye beni hakikate davet ediyordu. Herhangi bir kimsenin bana bir adıma kadar yaklaştığını görüp ümitlere düşsem, hemen kendimi topluyor: "Hayır, hayır, o bana daha çok yaklaşmıştı... Aramızda artık mesafe bile kalmamıştı... Fakat işte, sonu!" diyordum.

İnanmamak, inanamamak... Bunun ne kadar korkunç olduğunu her gün, her an hissediyordum. Bu histen kurtulmak için yaptığım bütün hamleler boşa çıktı... Evlendim... Daha o gün, karımın bana herkesten daha uzak olduğunu anladım. Çocuklarım oldu... Onları sevdim, fakat hayatta kaybetmiş olduğum şeyi bana asla veremeyeceklerini bile bile...

İşlerim bana hiçbir zaman alaka vermedi. Bir makine gibi, ne yaptığımı bilmeden çalıştım. Bile bile aldatıldım ve bundan bir nevi de zevk duydum. Eniştelerim tarafından aptal yerine kondum ve aldırış etmedim. Borçlarım, borçlarımın faizi ve evlenme masrafları elimde avcumda kalan birkaç parça malı aldı, götürdü. Zeytinlikler para etmiyordu. Parası olanlar, emvali *metrukeden* yok pahasına mal almaya alışmışlardı. Senede yedi sekiz liralık mahsul verebilecek olan bir ağaç kökü yarım liraya müşteri bulamıyordu. Eniştelerim, sırf beni müşkül vaziyetimden kurtarmak ve ailenin servetinin dağılmasına meydan vermemek için borçlarımı ödediler ve zeytinliklerimi aldılar... On dört odalı harap evden ve birkaç parça eşyamızdan başka bir şeyim kalmamıştı. Karımın babası henüz sağdı ve Balıkesir'de memurdu; onun delaletiyle vilayet merkezinde bir şirkete memur oldum. Senelerce kaldım. Aile yükü arttıkça benim hayatla alakam azalıyor, artması icap eden gayretim büsbütün yok oluyordu. Kaynatam öldü ve baldızımla kayınlarım başıma kaldı.

Aldığım kırk lira ile hepsini geçindirmeme imkân yoktu. Karımın uzak bir akrabası beni Ankara'ya, şimdi çalıştığım bankaya aldırdı. Lisan bildiğim için, pısırıklığıma rağmen çabuk terakki edeceğimi umuyordu. Hiç de beklediği gibi olmadı. Nerede bu-lunduysam, etrafımdakiler için varlığımla yokluğum müsaviydi. Her yerde birçok fırsatlar çıkıyor, birçok insanlar, ruhumda fazlasıyla bulunduğunu bildiğim sevgiyi sarf etmek, tekrar yaşamaya başlamak için bana kısa ümitler veriyordu. Fakat bir türlü kendimi o şüpheden kurtaramıyordum. Dünyada bir tek insana inanmıştım. O kadar çok inanmıştım ki, bunda aldanmış olmak, bende artık inanmak kudreti bırakmamıştı.

Ona kızgın değildim. Ona kızmama, darılmama, onun aleyhinde düşünmeme imkân olmadığını hissediyordum. Ama bir kere

kırılmıştım. Hayatta en güvendiğim insana karşı duyduğum bu kırgınlık, adeta bütün insanlara dağılmıştı; çünkü o benim için bütün insanlığın timsaliydi. Sonra, aradan seneler geçtiği halde, nasıl hâlâ ona bağlı olduğumu gördükçe, ruhumda daha büyük bir infial duyuyordum. O beni çoktan unutmuş olacaktı.

Kim bilir şimdi kimlerle yaşıyor, kimlerle dolaşıyordu. Akşamüzerleri evde çocukların gürültüsünü, mutfakta bulaşık yıkayan karımın terlik seslerini, tabak şıkırtılarını ve baldızımla kayınlarımın ağız kavgalarını dinlerken gözlerimi kapar, Maria'nm bu anda nerede bulunduğunu tasavvur ederdim. Belki gene kafa dengi bir insanla beraber nebatat bahçesinin kızıl yapraklı ağaçlarını veya loş bir sergide, batmakta olan güneşin camlardan vuran ışığı altında, usta fırçaların ölmez eserlerini seyrediyordu. Bir akşam eve dönerken mahallenin bakkalına uğramış, öteberi almıştım. Tam kapıdan çıkacağım sırada, karşı evin bir odasında kira ile oturan bekârın radyosu, Weber'in Oberon operası uvertürünü çalmaya başladı. Az daha elimdeki paketleri yere düşürecektim. Maria ile beraber gittiğimiz birkaç operadan biri de buydu ve onun Weber'le hususi bir muhabbeti olduğunu biliyordum; yolda, hep onun uvertürünü ıslıkla çalardı. Kendisinden daha dün ayrılmış gibi taze bir hasret duydum.

Kaybedilen en kıymetli eşyanın, servetin, her türlü dünya saadetinin acısı zamanla unutuluyor. Yalnız kaçırılan fırsatlar asla akıldan çıkmıyor ve her hatırlayışta insanın içini sızlatıyor. Bunun sebebi herhalde, "Bu öyle olmayabilirdi!" düşüncesi, yoksa insan mukadder telakki ettiği şeyleri kabule her zaman hazır.

Karımdan, çocuklarımdan, alelumum ev halkından fazla bir alaka gördüğüm yoktu; fakat bunu beklemeye hakkım olmadığını da biliyordum. Berlin'de, o garip yılbaşı gününde ilk defa olarak duyduğum lüzumsuzluk hissi bende tamamen yerleşmişti. Benim bu insanlara ne lüzumum vardı? Beş on kuruş ekmek parası için bana tahammül edilebilir miydi? İnsanlar birbirinin maddi yardımlarına ve paralarına değil, sevgilerine ve alakalarına muhtaçtılar. Bu olmadıktan sonra, aile sahibi olmanın hakiki ismi, "birtakım yabancılar beslemek" ti. Bunun bir an evvel sona ermesini ve onların bana hiçbir suretle muhtaç olmayacakları anı özlüyordum. Yavaş yavaş bütün hayatım, henüz pek uzak olan bu günü hasretle beklemek şeklini aldı.

Adeta gününün yetmesini bekleyen bir mahpus gibiydim.

Günlerin, ancak beni bu akıbete yaklaştırmak bakımından birer kıymeti vardı. Bir nebat gibi, şikayetsiz, şuursuz, iradesiz, yaşayıp gidiyordum. Yavaş yavaş hislerim kütleşmişti. Hiçbir şeyden müteessir

olmuyor, hiçbir şeye sevinmiyordum.

İnsanlara kızmama imkân yoktu, çünkü insanların en kıymetlisi, en iyisi, en sevgilisi bana en büyük kötülüğü etmişti; diğerlerinden başka bir şey beklenebilir miydi? İnsanları sevmeme ve onlara tekrar yaklaşmama da imkân yoktu; çünkü en inandığım, en güvendiğim insanda aldanmıştım. Başkalarına emniyet edebilir miydim?

Böylece herhalde seneler geçecek, beklediğim gün gelecek ve her şey sona erecekti. Başka hiçbir şey istemiyordum. Hayat bana kötü bir oyun oynamıştı. Pekâlâ; işte, ne kendime, ne başkalarına kabahat bulmuyor, hadiseleri olduğu gibi kabul ediyor ve sessizce katlanıyordum. Ama bunun sürüp gitmesine lüzum yoktu. Sıkılıyordum, sadece sıkılıyordum. Başka bir şikâyetim yoktu.

Günün birinde... Yani dün, cumartesi günü, öğleüzeri eve gelmiş ve soyunmuştum. Karım öteberi lazım olduğunu söyledi: "Yarın dükkânlar kapalıdır, çarşıya kadar bir daha yorulu-ver!" dedi. Canım istemeye istemeye giyindim. Hale kadar yürüdüm. Ortalık oldukça sıcaktı. Sokaklarda maksatsız dolaşanlar ve tozlu havada bir parça akşam serinliği arayanlar çoktu.

Ben de alışverişi bitirdikten sonra paketleri koltuğuma sıkıştırarak heykele doğru yürüdüm. Eve her zamanki eğri büğrü sokaklardan değil, biraz dolaşarak da olsa, asfalt yoldan dönmek istiyordum. Dükkânlardan birinin önünde sallanan kocaman saat altıyı gösteriyordu. Birdenbire kolumdan yakalandığımı hissettim. Bir kadın sesi kulağımın dibinde adeta bağırırcasına:

"Herr Raif!" diyordu.

Bu Almanca hitaptan fena halde şaşırdım. Neredeyse korkumdan silkinip kaçacaktım. Kadın beni sımsıkı yakalamış:

"Hayır, yanılmıyorum, siz sahiden Herr Raif siniz! Aman, insan bu kadar değişir!" diye bağırıyor ve sokaktan geçenler bize bakıyordu.

Başımı yavaşça kaldırdım. Daha yüzünü görmeden, muazzam vücudundan, kim olduğunu anlamıştım. Sesi de hiç değişmemişti:

"Ah, Frau van Tiedemann, sizi Ankara'da görmek kimin aklına gelirdi?" dedim.

"Hayır, Frau van Tiedemann değil... Sadece Frau DöppkeL

Bir koca uğruna bir van feda ettim, fakat pek zararlı değilim!"

"Tebrik ederim... demek..."

"Evet evet, tahmin ettiğiniz gibi... Siz döndükten pek az zaman sonra biz de pansiyondan ayrıldık... Tabii beraberce...

Prag'a gittik..."

Prag der demez içim cız etti. Deminden beri aklıma getirmek istemediğim şeyi bu sefer zapt etmeme imkân kalmamıştı.

Fakat ne diye soracaktım? Benim Maria ile olan münasebetimden onun haberi yoktu, sualime ne mana verecekti? Nereden tanıdığımı sormayacak mıydı? Sonra söyleyeceği şeyler... Bunları hiç öğrenmemek daha iyi olmaz mıydı? Aradan bu kadar seneler -tam on sene, hatta biraz da fazla- geçtikten sonra öğrenmenin ne faydası vardı?..

Hâlâ sokak ortasında durduğumuzu fark ettim ve:

"Gelin bir yerde oturalım; birbirimize soracak şeyler vardır... Sizi Ankara'da gördüğüme hâlâ hayret ediyorum!" dedim.

"Evet, bir yerde otursak ne iyi olurdu, fakat bizim tren vakti geliyor, bir saatten az kalmış... Kaçırmayalım... Ankara'da olduğunuzu bilseydim muhakkak arardım. Dün gece geldik. Bu akşam da gidiyoruz..."

Kadının yanında, sekiz dokuz yaşlarında sarı benizli, sessiz bir kız çocuğu bulunduğunu ancak şimdi görüyordum.

Güldüm:

"Kızınız mı?" dedim!

"Hayır" dedi, "akrabam!.. Oğlum hukuk tahsilini bitiriyor!"

"Gene kendisine kitap tavsiye ediyor musunuz?"

Bir müddet hatırlayamadı, sonra gülerek:

"Evet, hakkınız var, fakat artık benim tavsiyelerimi dinlemiyor. O zaman daha pek küçüktü... On iki yaşında filan... Aman yarabbi, seneler ne çabuk geçiyor!.."

"Evet... Fakat siz hiç değişmemişsiniz!"

"Siz de!"

Biraz evvel daha samimi olduğunu hatırladım ve sesimi çıkarmadım.

Aşağıya doğru yürüyorduk. Maria Puder hakkında soracağım şeylere nasıl başlayacağımı bir türlü bilmiyor, hep lüzumsuz, beni alakadar etmeyen mevzularda dolaşıyordum.

"Ankara'ya niçin geldiğinizi hâlâ söylemediniz!"

"Ha, evet, bakın asıl bunu anlatayım... Biz Ankara'ya gelmedik, Ankara'dan geçiyoruz... Geçerken uğradık."

Bir limonatacıda beş dakika oturmaya razı oldu ve hikâyesine orada devam etti:

"Kocam şimdi Bağdat'ta... Biliyorsunuz ya, o müstemleke tüccarıdır!"

"Ama Bağdat Alman müstemlekesi değil galiba!"

"Biliyorum canım... Fakat kocamın sıcak memleket mahsulleri üzerinde ihtisası var. Bağdat'ta hurma üzerine iş yapıyor!"

"Kamerun'da da hurma ticareti mi yapıyordu?"

Kadın, "Pek münasebetsizsin" der gibi yüzüme baktı:

"Bilmiyorum, kendisine mektup yazın ve sorun! Kadınları ticaret işlerine karıştırmıyor!"

"Şimdi nereye gidiyorsunuz!"

"Berlin'e... Hem memleketi ziyaret; hem de..." yanında oturan soluk benizli çocuğu gösterdi:

"Hem de bu çocuk için... Biraz zayıf diye kışı bizim yanımızda geçirdi. Şimdi tekrar alıp götürüyorum."

"Demek sık sık Berlin'e gidip geliyorsunuz!"

"Senede iki defa!"

"Herr Döppke'nin işleri iyi gidiyor galiba!"

Güldü ve kırıttı.

Hâlâ soramıyordum. Artık kendim de farkına varmıştım ki, bu tereddüt, nasıl soracağımı bilmemekten değil, öğreneceklerimden korkmaktan geliyordu. Fakat benim için her şey müsavi değil miydi?

İçimde hiçbir canlı his yoktu. Neden korkuyordum? Maria da kendisine göre bir başka Herr Döppke bulmuş olabilirdi. Belki de hâlâ bekârdı ve erkekten erkeğe koşarak, "inanacak adam" arıyordu. Herhalde benim çehremin hatlarını bile unutmuş olacaktı.

Düşündüğüm zaman ben de onun çehresini hatırlayamadım ve on seneden beri ilk defa olarak, ne benim onda, ne de onun bende resmimiz bulunmadığını fark ettim... Hayret içinde kaldım. Nasıl olmuş da ayrılırken bunu düşünmemiştik?

Haydi, diyelim ki, pek çabuk buluşacağımızı tahmin etmiş ve hafızalarımızın kuvvetine güvenmiştik, fakat bunu ancak şimdi fark etmeme ne demeliydi? Onun çehresini gözlerimin önüne getirmek lüzumunu hissetmemiş miydim?

İlk aylarda yüzünün bütün hatlarını hafızamda sakladığımı ve her an, hiç güçlük çekmeden hayalimde yaşattığımı hatırlıyordum... Sonra... Her şeyin bittiğini anlayınca, bu çehreyi görmekten ve tasavvur etmekten büyük bir dikkatle kaçmıştım.

Buna dayanamayacağımı biliyordum. Onun, Kürk Mantolu Madonna'nın yüzü, muhayyilemde bile olsa, bana bütün sükûnumu kaybettirecek kadar kuvvetli ve tesirliydi.

Ancak, şimdi, bütün eski günleri ve hatıraları, hiçbir heyecan duymayacağımdan emin olarak, bir kere daha yâd etmek isteyince, onun çehresini aramış, fakat bulamamıştım... Ve bende bir resmi bile yoktu...

Ne lüzumu var?

Frau Döppke saatine baktı ve kalktı. Beraber istasyona doğru yürüdük.

Kadın, Ankara'dan ve Türkiye'den pek memnundu:

"Ecnebilere bu kadar hürmet edilen bir memleket görmedim!" diyordu. "İsviçre bile, refahını ecnebi seyyahlara borçlu olduğu halde, böyle değildir. Halk her yabancıya adeta zorla evine girmiş biri gibi bakar... Halbuki Türkiye'de herkes, bir ecnebiye bir kolaylık yapmak için sanki fırsat bekliyor; sonra Ankara pek hoşuma gidiyor!"

Yaşlı kadın boyuna konuşuyordu. Küçük kız beş on adım ileriden gidiyor, eliyle yolun kenarındaki ağaçlara dokunuyordu. İstasyona bir hayli yaklaştıktan sonra, son bir kararla, fakat mümkün olduğu kadar lakayt görünmeye çalışarak, söze başladım:

"Berlin'de akrabanız çok mudur?"

"Hayır, pek çok değil... Ben asıl Praglıyım, Çek Alınanlarından... İlk Kocam da Hollandalıydı.. Neden sordunuz?"

"Ben oradayken, sizin akrabanız olduğunu söyleyen bir kadın görmüştüm de..."

"Nerede?"

"Berlin'de... Bir resim sergisinde tesadüf etmiştim... Galiba ressamdı..."

Kadın birdenbire alakalandı:

"Peki... Sonra?" dedi.

Ben tereddüt ederek:

"Sonra... Bilmem... Bir kere mi ne konuşmuştuk... Güzel bir tablosu vardı... O vesileyle..."

"İsmini hatırlıyor musunuz?"

"Galiba Puder olacaktı... Öyle ya, Maria Puder! Tablonun altında imzası vardı... Katalogda da yazıyordu..."

Kadın cevap vermiyordu. Tekrar kendimi topladım:

"Tanıyor musunuz?" dedim.

"Evet, akrabam olduğunu size ne diye söyledi?"

"Bilmem... Galiba ben oturduğum pansiyondan bahsetmiştim de, o da benim orada bir akrabam vardır, demişti... Yahut da başka türlü... Şimdi hatırlayamıyorum tabii... On sene bu!"

"Evet... Az zaman değil... Annesi bana, kızının bir zamanlar bir Türkle ahbap olduğunu ve bütün gün ondan bahsettiğini söylemişti de, acaba siz miydiniz diye merak ettim. Fakat garip değil mi, kadın kızının hayran olduğu bu Türk'ü bir kere bile görmemiş... O sene Prag'a gitmişti, Türk talebenin Berlin'den ayrılmış olduğunu, orada kızından öğrenmiş!.."

İstasyona gelmiştik. Kadın trene doğru yürüdü. Ben, sözü değiştirirsek bir daha aynı mevzua dönemeyeceğimden ve asıl istediklerimi öğrenemeyeceğimden korkuyordum. Onun için, sözüne devam

etmesini büyük bir alakayla bekleyerek gözlerinin içine baktım.

Kadın, eşyasını vagona yerleştirmiş olan otel garsonunu savdıktan sonra, bana döndü:

"Neden soruyorsunuz?" dedi. "Maria'yı pek az tanıdığınızı söylüyordunuz!"

"Evet... Fakat üzerimde çok kuvvetli bir tesir bırakmış olacak... Tablosu çok hoşuma gitmişti..."

"İyi bir ressamdı!"

İçimde birdenbire beliren, fakat mahiyetini anlayamadığım bir endişe ile sordum :

"Ressamdı mı dediniz? Şimdi değil mi?"

Kadın, etrafına bakınarak, küçük kızı aradı, onun vagona girip oturmuş olduğunu görünce, başını bana doğru eğerek:

"Tabii değil..." dedi. "Çünkü artık yaşamıyor!"

"Nasıl?"

Bu kelimenin ağzımdan bir ıslık gibi çıktığını duydum. Etrafımızdakiler dönüp baktılar ve kompartımandaki çocuk başını pencereden uzatarak hayretle beni süzdü.

Kadının gözleri dikkatle üzerimde dolaşıyordu:

"Niçin bu kadar şaşırdınız?" dedi, "Neden sarardınız? Pek az tanıdığınızı söylemiştiniz?"

"Ne de olsa" dedim, "hiç tahmin edilmeyen bir ölüm!"

"Evet... Ama yeni bir şey değil... Belki on sene oluyor..."

"On sene mi? İmkânı yok..."

Kadın beni tekrar süzdükten sonra, biraz kenara çekti:

"Görüyorum ki, Maria Puder'in ölümü sizi alakadar ediyor.

Kısaca anlatayım bari" dedi. "Siz Türkiye'ye dönmek için pansiyondan ayrıldıktan iki hafta kadar sonra, biz de Herr Döppke ile beraber

kalktık, Prag civarında bir çiftlik sahibi olan akrabalarımıza gittik. Orada bu Maria PudeıTe annesine tesadüf ettik. Annesiyle aram pek iyi değildi, fakat orada bunun üzerinde durmadık. Maria pek zayıf ve halsizdi, Berlin'de ağır bir hastalık geçirdiğini söylüyordu. Bir müddet sonra, tekrar Berlin'e döndüler. Kız oldukça kendini toplamışta. Biz de kalktık, kocamın asıl memleketi olan Doğu Prusya'ya gittik... Kışın Berlin'e geldiğimiz zaman Maria Puder'in teşrinievvel başlarında öldüğünü duyduk. Tabii dargınlığı filan unuttum ve hemen annesini aradım. Pek perişandı, adeta altmış yaşında gibi olmuştu. Halbuki o sırada ancak kırk beş kırk altı yaşlarmdaydı. Bize anlattığına göre, Prag'dan ayrıldıktan sonra Maria kendisinde bazı değişiklikler hissetmiş, doktora gitmiş, gebe olduğu anlaşılmış. Evvela bundan pek memnun olmuş, fakat annesinin bütün ısrarlarına rağmen çocuğun kimden olduğunu söylememiş. Hep: "Sonra öğreneceksin!" dermiş ve yakında yapacağı bir seyahatten bah-sedermiş. Gebeliğin sonlarına doğru sıhhati bozulmaya başlamış, doktorlar doğumu tehlikeli bulmuşlar, bir hayli ilerlemiş olan vaziyete rağmen müdahale etmek istemişler, Maria çocuğa dokunulmasına asla razı olmamış, sonra birdenbire fenalaşıvermiş ve hastaneye yatmış. Galiba albümin çokmuş... Evvelce geçirdiği hastalık da vücudunu sarsmış... Doğumdan evvel birkaç kere tamamıyla kendini kaybetmiş. Doktorlar müdahale ederek çocuğu almışlar ve yaşatmışlar; buna rağmen Maria'ya nöbetler gelmekte devam etmiş ve bir hafta sonra, koma halinde ölmüş.

Hiçbir şey söyleyememiş. Öleceğini asla tahmin etmiyormuş.

Kendini bildiği en son dakikalarda bile annesine: "Öğrendiğin zaman hayret edeceksin; fakat sonra sen de memnun olacaksın!"

gibi anlaşılmaz şeyler söyler, bir türlü adamın ismini vermezmiş. Annesi, Prag'a gitmeden evvel kızının kendisine sık sık bir Türk'ten bahsettiğini hatırlıyor. Fakat ne yüzünü görmüş, ne ismini biliyor... Çocuk dört yaşına kadar hastanelerde ve bakımevlerinde kaldı, sonra büyükannesi yanma aldı. Biraz zayıf ve durgun bir kız; fakat pek sevimlidir... Siz öyle bulmuyor musunuz?"

Olduğum yere düşüverecekmişim gibi bir dermansızlık hissettim. Başım dönüyordu, buna rağmen dimdik ayakta duruyor ve gülüyordum:

"Bu kız mı?" dedim ve başımla vagonun penceresini gösterdim.

"Evet... Şirin değil mi? O kadar iyi huylu ve sessizdir ki!..

Kim bilir büyükannesinin ne kadar göreceği gelmiştir!"

Kadın bunları söylerken, hep yüzüme bakıyordu. Gözlerinde adeta düşmanca diyebileceğim bir parıltı vardı.

Tren kalkmak üzereydi. Vagona atladı.

Biraz sonra her ikisi yan yana pencerede güründüler. Çocuk lakayt bir tebessümle istasyonu ve ara sıra beni seyrediyordu. İhtiyar ve şişman kadın beni bir türlü gözlerinin çemberinden bırakmıyordu.

Tren hareket etti. Onlara elimi salladım. Frau Döppke'nin hainceg üldüğünü fark ettim.

Çocuk içeri çekilmişti...

Bütün bunlar, dün akşam oldu. Bu satırları yazdığım sırada aradan yirmi dört saatten biraz fazla bir zaman geçmiş bulunuyor.

Dün gece bir saniye bile uyuyamadım. Yatakta arka üstü yatarak hep trendeki çocuğu düşündüm. Vagonun sarsıntılarıyla kımıldayan başını görür gibi oluyordum. Bol saçlı bir çocuk başı... Ne gözlerinin, ne saçlarının rengini hatta ne de ismini biliyordum. Ona hiç dikkat etmemiştim. Yanı başımda, bir adım ötemde durduğu halde bir kere merakla yüzüne bakmamıştım.

Ayrılırken elini bile sıkmamıştım. Hiçbir şey, aman yarabbi, kendi kızıma dair hiçbir şey bilmiyordum. Kadın muhakkak ki birçok şeyler sezmişti... Niçin bana o kadar hain bakmıştı? Herhalde bir şeyler tahmin etmişti... Ve kızı alıp gitti... Şimdi yolda-lar... Tekerlekler bir raydan bir raya atlarken kızımın uyuyan başı hafifçe sarsılıyor...

Mütemadiyen onları düşünüyordum. Fakat nihayet daha fazla dayanamadım ve kafamdan uzak tutmak istediğim hayal, yavaşça, sessiz sedasız gözlerimin önüne dikildi: Maria Puder, benim Kürk Mantolu Madonnam, dudaklarının kenarındaki ince kıvrıntı ve siyah gözlerinin derin bakışlarıyla karşımda duruyordu. Yüzünde hiç dargınlık, sitem yoktu. Belki biraz hayret, fakat daha ziyade, alaka ve şefkatle bana bakıyordu. Halbuki bende onun bakışlarını karşılayacak cesaret yoktu. On sene, tam on sene, zavallı ruhumun bütün kırgmlığıyla, bir ölüye kızmış, bir ölüyü suçlu tutmuştum... Onun hatırasına bundan daha büyük bir hakaret yapılabilir miydi? Hayatımın temeli, gayesi, sebebi olan kimseden on sene, hiç tereddüt etmeden, haksızlık edebileceğimi hiç düşünmeden şüphelenmiştim.

Onun hakkında en akla gelmeyecek şeyleri tasavvur etmiş ve bir an olsun durup da, belki de böyle yapmasının ve beni terk etmesinin bir sebebi vardır, dememiştim. Halbuki sebeplerin en büyüğü, en

mukavemet edilmezi, ölüm varmış. Utancımdan deli olacaktım. Bir ölüye karşı duyulan hazin ve faydasız nedametle kıvranıyordum. Ömrümün sonuna kadar, diz çökerek, onun hatırasına karşı işlediğim cinayetin kefaretini vermeye çalışsam, bunda gene muvaffak olamayacağımı, insanların en günahsızına kabahatlerin en ağırını; seven bir kalbi yüzüstü bırakmak ihanetini yüklemenin, asla affedilmeyeceğini seziyordum.

Daha birkaç saat evvel, bende bir fotoğrafı bulunmadığı için, yüzünü hatırlayamadığımı zannetmiştim.

Halbuki bu anda onu, hayattayken gördüğümden çok daha canlı, teferruatlı olarak görüyordum. Aynen tablodaki gibi biraz mahzun, biraz istiğnahydı. Yüzü daha solgun, gözleri daha siyahtı. Alt dudağı bana doğru uzanıyor, ağzı: "Ah, Raif!" demeye hazırlanıyordu. Her zamankinden daha çok yaşıyordu... Demek on sene evvel ölmüştü! Ben onu beklerken, evimi ona kabule hazırlarken ölmüştü. Hiç kimseye bir şey söylemeden, beni imkânsızlıklar içinde kıvrandırmamak, beni sıkıntıya sokmamak için, bütün sırrını beraber alarak ölmüştü.

On seneden beri ona karşı duyduğum hiddetin, etrafıma karşı kendimi aşılmaz bir duvar içine alışımın hakiki sebebini şimdi anlıyordum: On sene, hiç azalmayan bir aşkla, onu sevmekte devam etmiştim. İçime ondan başka hiçbir kimsenin girmesine müsaade etmemiştim. Fakat şimdi onu her zamandan ziyade seviyordum. Karşımdaki hayale kollarımı uzatıyor, ellerini tekrar avuçlarıma alıp ısıtmak istiyordum. Onunla beraber geçen hayatımız, o dört beş aylık zaman, bütün teferruatıyla gözlerimin önündeydi. Her noktayı, aramızda konuşulan her kelimeyi hatırlıyordum. Sergide resmini görmekten başlayarak, Atlantik'te şarkısını dinleyişimi, yanıma sokulmasını, nebatat bahçesi gezintilerini, odasında karşı karşıya oturuşlarımızı, hastalığını birer kere daha yaşıyordum. Bir hayatı baştan aşağı dolduracak kadar zengin olan hatıralar, böyle kısa bir zamana sıkıştırıldıktan için hakikattekinden daha canlı, daha tesirliydiler.

Bunlar bana, on seneden beri bir an bile yaşamamış olduğumu; bütün hareketlerimin, düşüncelerimin, hislerimin benden uzak bir yabancıya aitmiş kadar benden uzak olduğunu gösteriyordu. Asıl "ben", otuz beş seneye yaklaşan ömrümde, ancak üç dört ay kadar yaşamış, sonra, benimle alâkası olmayan manasız bir hüviyetin derinliklerine gömülüp kalmıştım.

Dün akşam, yatakta Maria ile karşı karşıyayken anladım ki, benimle münasebeti olmayan bu vücudu, bu kafayı taşımak, bundan sonra bana daha güç gelecektir. Bunları bir yabancıyı besler gibi

doyuracağım, oradan oraya sürükleyeceğim ve daima merhamet ve istihfafla seyredeceğim. Gene dün akşam anladım ki, hayatımdan o kadın çıktıktan sonra, her şey hakikiliğini kaybetmiş; ben onunla beraber, belki de daha evvel, ölmüşüm.

Ev halkı bugün erkenden, hep beraber gezmeye gittiler.

Ben keyifsizliğimi bahane ederek evde kaldım. Sabahtan beri bunları yazıyorum. Ortalık kararmaya başladı. Hâlâ gelmediler. Fakat birazdan gülüşüp bağrışarak sökün ederler. Benim bunlarla münasebetim nedir? Aradaki bütün bağlar, ruhlar beraber olmadıktan sonra, ne ifade ederler? Senelerden beri hiç kimseye bir tek kelime söylemedim. Halbuki konuşmaya ne kadar muhtacım. Her şeyi içinde boğmaya mecbur olmak, diri diri mezara kapanmaktan başka nedir? Ah Maria, niçin seninle bir pencere kenarında oturup konuşamıyoruz? Niçin rüzgârlı sonbahar akşamlarında, sessizce yan yana yürüyerek ruhlarımızın konuştuğunu dinleyemiyoruz? Niçin yanımda değilsin?

On seneden beri belki boşuna yere herkesten kaçmışım, insanlara inanmamakta haksızlık etmişim. Aramış olsaydım, belki senin gibi birini bulabilirdim. Her şeyi o zaman öğrenmiş olsaydım, belki zamanla alışır, seni başkalarında bulmaya gayret ederdim. Ama bundan sonra her şey bitti. Asıl büyük ve affedilmez haksızlığı sana karşı yaptıktan sonra, hiçbir şeyi düzeltmek istemiyorum. Senin hakkında verdiğim yanlış bir hükme dayanarak bütün insanları suçlu tuttum; onlardan kaçtım. Bugün hakikati anlıyorum; fakat nefesimi ebedi bir yalnızlığa mahkûm etmeye mecburum. Hayat ancak bir kere oynanan bir kumardır, ben onu kaybettim. İkinci defa oynayamam... Artık benim için eskisinden beter bir hayat başlayacak. Gene makine gibi akşamüzerleri alışveriş edeceğim. Kim ve ne olduklarını merak etmediğim insanlarla görüşüp onların sözlerini dinleyeceğim. Hayatımın başka türlü olmasına imkân var mıydı? Zannetmem. Tesadüf seni önüme çıkarmasaydı, gene aynı şekilde, fakat her şeyden habersiz, yaşayıp gidecektim. Sen bana, dünyada başka türlü bir hayatın da mevcut olduğunu, benim bir de ruhum bulunduğunu öğrettin. Bunu sonuna kadar götüre-mediysen, kabahat senin değil... Bana hakikaten yaşamak imkânını verdiğin birkaç ay için sana teşekkür ederim. Böyle birkaç ay, birkaç ömür kıymetinde değil midir?.. Vücudunun bir parçası olarak geride bıraktığın çocuk, bizim kızımız, yeryüzünde bir babası bulunduğundan habersiz, uzak yerlerde dolaşıp duracak... Yollarımız bir kere karşılaştı. Fakat ona dair hiçbir şey bilmiyorum. Ne ismini, ne bulunduğu yeri. Buna rağmen hayalimde onu daima takip edeceğim. Kafamda ona bir hayat seyri icap edip yanında yürüyeceğim. Onun nasıl büyüdüğünü, nasıl mektebe gittiğini, nasıl güldüğünü ve nasıl düşündüğünü tasavvur

ederek bundan sonraki senelerimin yalnızlığını doldurmaya çalışacağım. Dışarıda gürültüler oluyor.

Herhalde bizimkiler döndüler. Hep yazmak istiyorum. Ama ne lüzumu var? Bu kadar yazdım da ne oldu? Bizim kıza yarın başka bir defter almalı ve bunu kaldırıp saklamalı. Her şeyi, her şeyi, bilhassa ruhumu hiç bulunmayacak yerlere saklamalı...

Raif efendinin defteri burada bitiyordu. Diğer sahifelerde hiçbir not, hiçbir kayıt yoktu. Sanki, büyük bir korkuyla sakladığı ruhunu bir kereye mahsus olmak üzere dışarıya, bu defterin yapraklarına aksettirmiş, ondan sonra gene içine kapanıp senelerce susmuştu.

Sabah oluyordu. Verdiğim sözü yerine getirmek için defteri cebime koyarak, hastanın evine gittim. Kapı açıldığı zaman karşılaştığım telaş, içeriden gelen ağlamalar, bana her şeyi anlattı. Bir an kararsızca durup bekledim. Raif efendiyi son bir defa görmeden gitmek istemiyordum. Fakat buna tahammül edemeyeceğimi, bütün bir gece, hayatının en canlı taraflarını seyrettiğim, hatta birlikte yaşadığım bu insanın birdenbire manasız bir yığın haline geldiğini göremeyeceğimi hissettim, yavaşça sokağa çıktım. Raif efendinin ölümü bana o kadar tesir etmemişti. İçimde onu kaybetmiş gibi değil, asıl şimdi bulmuş gibi bir his vardı.

Dün akşam bana: "Seninle şöyle bir oturup konuşamadık!"

demişti. Ben artık böyle düşünmüyordum. Dün akşam onunla uzun uzun konuşmuştum.

O bu dünyadan ayrılırken, benim hayatıma, başka hiçbir insana nasip olmayacak kadar canlı bir şekilde giriyordu. Bundan sonra onu daima yanımda bulacaktım.

Şirkette Raif efendinin boş masasına oturdum ve siyah kaplı defterini önüme koyarak bir kere daha okumaya başladım.

İkinciteşrin 194.0 - Şubat 1941

"Her gün, daima öğleden sonra oraya gidiyor, koridorlardaki resimlere bakıyormuş gibi ağır ağır, fakat büyük bir sabırsızlıkla asıl hedefine varmak isteyen adımlarını zorla zapt ederek geziniyor; rastgele gözüme çarpmış gibi önünde durduğum 'Kürk Mantolu Madonna'yı seyre dalıyor, ta kapılar kapanıncaya kadar orada bekliyordum."

Kimi tutkular rehberimiz olur yaşam boyunca. Kollarıyla bizi sarar. Sorgulamadan peşlerinden gideriz ve hiç pişman olmayacağımızı biliriz.

Yapıtlarında insanların görünmeyen yüzlerini ortaya çıkaran Sabahattin Ali, bu kitabında güçlü bir tutkunun resmini çiziyor. Düzenin sildiği kişiliklere, yaşamın uçuculuğuna ve aşkın olanaksızlığına (?) dair, yanıtlanması zor sorular soruyor.

ISBN 978-975-163-802-7
9 789753 638029